

קונטרס

כתר יתנו לך

קורונה בהשקפה ובהלכה

[המאמרים הופיעו במשך התפשטות הנגיף, והמצב החמיר (כמובן כולל מספרי החולים והמתים ל"ע), אנו מביאים את המאמרים איך שנכתבו ואפשר לראות את התפתחות המחלה והשאלות בענין]

הרב שלמה אבינר

עריכה: הרב מרדכי ציון

תשרי תשפ"א

תוכן עניינים

דברי השקפה

- א. האם קורונה באמת מסוכן?
- ב. למה ד' עושה לנו קורונה
- ג. שיר הלל לישראלי בבידוד
- ד. קורונה: רצינות ולא בהלה
- ה. מה יהיה?
- ו. תודה
- ז. קורונה, לא נורא, נתגבר
- ח. עולם חדש בצל קורונה
- ט. איך אני יכולה לעבוד את ד' בעת קורונה
- י. בעת הקורונה, אהיה פרופסורית
- יא. למה בעלי אינו עוזר לי בעת קורונה?
- יב. כיצד להינצל מקורונה
- יג. כל הכבוד לראש הממשלה: לוחם בקורונה
- יד. עזרת ילדים בבית בזמן הקורונה
- טו. קורונה - זה הזמן ללמוד תורה
- טז. הצלה ממגפה לפי רבי עיקבא איגר
- יז. קורונה מבחינה פילוסופית
- יח. קורונה ואמונה
- יט. קורונה ומשיח
- כ. הקורונה – עונש על מה?
- כא. רופאים ואחיות - תודה רבה!
- כב. דברי חיזוק לתלמידי תלמודי-התורה
- כג. עבודת ד' בעת קורונה
- כד. כיצד להעסיק את הילדים כל היום בבית?
- כה. נגיף נגד בהמה
- כו. אמא, מה זה קורונה?
- כז. למה ד' ברא חיידקים?
- כח. קורונה: משבר-אתגר-נסיון
- כט. התפקוד הנדרש בעת קורונה
- ל. זה הזמן לאהוב חרדים
- לא. מחשבות כלל-אנושיות על קורונה
- לב. פיטום הקטורת – סגולה נגד קורונה
- לג. מה ד' אומר לנו בקורונה
- לד. הורים יקרים, סליחה שאינינו באים
- לה. הקורונה - סטירת לחי לטרנס-הומניזם
- לו. אל יצא איש ממקומו
- לז. עשרת הדברות לעת קורונה
- לח. מחלוקת בין החכמים ובין החכמים
- לט. נגד הקורונה - נשק רוחני או מעשי

מ. הקורונה אומרת: לא ברעש ד'
 מא. מתי ייגמר הקורונה
 מב. בדלתיים סגורות
 מג. מאה ברכות - נגד קורונה
 מד. קורונה – צרת עניים
 מה. קורונה והמוסר הטבעי
 מו. קורונה – קולא וחומרא
 מז. קורונה – זה כמו המוות השחור
 מח. קורונה: פלא אלהי?
 מט. האם הסינים אשמים בקורונה וירוס
 נ. הגויים, אנחנו וקורונה
 נא. חרדת הקורונה
 נב. קורונה ורפואה חלופית
 נג. קורונה ומחלוקת בין הרופאים
 נד. המשבר הכלכלי של הקורונה
 נה. ילד יקר, היזהר מאוד מקורונה
 נו. שכל, אמונה וקורונה
 נז. אשרי עם קודש בחזרה לבית-כנסת
 נח. האם חכמינו ידעו על קורונה?
 נט. הישמר לך מן הקורונה!
 ס. מול קורונה - ביטחון או השתדלות
 סא. ניצחנו במלחמה נגד הקורונה?
 סב. אנא לא להדביק זקנים
 סג. מי קובע בקורונה - הרב או הרופא?
 סד. קורונה וגבורה
 סה. האם הקורונה היא מזימת האילומינטי
 סו. מלחמת גוג ומגוג וקורונה
 סז. קורונה ומשבר נפשי
 סח. השגהה וקורונה
 סט. קורונה ומוסריות
 ע. התרופה לקורונה: יראת ד'
 עא. מי יותר חכם - הקורונה או האדם?
 עב. משיח וקורונה
 עג. סגולה נפלאה נגד קורונה
 עד. אסון הקורונה: ברכה או קללה
 עה. תפילה: אבינו מלכנו מנע מגפה מנחלתך
 עו. תשובה בצל הקורונה
 עז. מדריך קצר למכחישי קורונה
 עח. האמנם שומר מצוה לא ידע קורונה

דברי הלכה

עט. שו"ת קורונה #1

פ.	שו"ת קורונה #2
פא.	שו"ת קורונה #3
פב.	שו"ת קורונה #4
פג.	שו"ת קורונה #5
פד.	שו"ת קורונה #6
פה.	שו"ת קורונה #7
פו.	שו"ת קורונה #8
פז.	שו"ת קורונה #9
פח.	שו"ת קורונה #10
פט.	שו"ת קורונה #11
צ.	שו"ת קורונה #12
צא.	שו"ת קורונה #13
צב.	שו"ת קורונה #14
צג.	שו"ת קורונה #15
צד.	שו"ת קורונה #16
צה.	שו"ת קורונה #17
צו.	שו"ת קורונה #18
צז.	שו"ת קורונה #19
צח.	שו"ת קורונה #20
צט.	שו"ת קורונה #21
ק.	שו"ת קורונה #22
קא.	שו"ת קורונה #23
קב.	שו"ת קורונה #24
קג.	שו"ת קורונה #25
קד.	שו"ת קורונה #26
קה.	שו"ת קורונה #27
קו.	שו"ת קורונה #28
קז.	שו"ת קורונה #29
קח.	שו"ת קורונה #30
קט.	שו"ת קורונה #31
קי.	שו"ת קורונה #32
קיא.	שו"ת קורונה #33
קיב.	שו"ת קורונה #34
קיג.	שו"ת קורונה #35
קיד.	השלמת פרשיות שהפסידו בקריאת התורה משום קורונה
קטו.	ניקוי פסח בעת קורונה
קטז.	אין ליל סדר ב-ZOOM
קיז.	האם מותרת תפילה מחוץ לבית הכנסת
קיח.	ליל סדר מקוצר עבור זקנים
קיט.	"מנין מרפסות"
קכ.	חמש מחלוקות במנין מרפסת
קכא.	שלוש חומרות בתפילה בציבור בעת קורונה

קכב.	ברכה על ראיית חברו אחרי שלושים יום משום נגיף הקורונה
קכג.	שו"ת הלכות מגפה
קכד.	קורונה הגבאי
קכה.	הקורונה, הממשלה וההלכה
קכו.	הלכות ט' באב וקורונה
קכז.	שימוש במיקרופון של צומת בימים נוראים
קכח.	עצות לתפילת חוץ ביום הכיפורים
קכט.	האם מצטער מהחום פטור מתפילה בחוץ בשמש?
קל.	שו"ת הדבקה וסגר
קלא.	שו"ת סוכות בקורונה
קלב.	שו"ת שמחת תורה בקורונה

דברי השקפה

א. האם קורונה באמת מסוכן?

האם הוראות משרד הבריאות לגבי קורונה הן מופרזות או שמא להיפך אינן מספיקות? כמובן, רבנים אינם רופאים. התורה ציוותה לשמוע לרופאים, ואם יש חילוקי דעות ביניהם, אז ללכת על פי רוב. הרמב"ן, בספרו תורת האדם, שער הסכנה, כותב שאם רופא גרם נזק לחולה, הוא פטור, בתנאי שהוא פעל כראוי לפי הזרם המרכזי ברפואה. לכן בנדון שלנו, יש לנהוג כפי הוראות משרד הבריאות, לא להקל עליהן, אך גם לא להחמיר עליהן, כי זה ישבית לנו את הכלכלה ואת החיים בכלל.

בנושא זה, כמו בנושאים אחרים, יש להיזהר מן הכשל הלוגי של שלילת האמצע, כלומר ראייה בשחור-לבן: או הכל רע או הכל טוב, או שהקורונה היא מגפה עולמית, שתביא את האנושית לקיצה, אופוקליפסה, או שהיא דבר של מה בכך, ואפשר להתנהג כרגיל בכל ענין. האמת היא באמצע.

אכן הקורונה מאוד דומה לשפעת: חום, שיעול, הצטננות, קשיי נשימה (אבל לא כאב גרון), והיא יכולה להסתבך לדלקת ריאות ועוד מחלות ואפילו מוות. וגם דרך התפשטותה דומה לשפעת: שיעול, התעטשות, הפרשות, מגע, הן מגע ישיר בחולה, הן מגע בחפצים שחולה נגע בהם.

כיון שזו היתה מחלה חדשה, היא גרמה לבהלה. 100,000 חולים, מתוכם 80,000 בסין והשאר ב-81 מדינות. 3400 מתו, מתוכם 3000 בסין, והשאר בשאר מדינות. אכן מחלה מאוד מדבקת.

אך בל תשכח שיש מחלות הרבה יותר קשות ויותר מדבקות. לגבי קורונה, למעשה, מעט מאוד נדבקו, ומתוכם מעט מאוד מתו, ומתוכם רובם היו אנשים בעלי מרכיב בריאותי של סיכון, למשל, זקנים או חולי נשימה.

ובל תשכח, שבארצנו, רבים חלו בשפעת וגם עשרות מתו ממנה. בארצות הברית כל שנה חולים בשפעת רגילה עשרות מיליונים, מאושפזים מאות אלפים, ומתים עשרות אלפים. יש גם שפעת לא רגילה, כגון מגפות של שפעת שהתפשטו בעולם וקיבלו שמות שונים: שפעת החזירים, מתו 100 אלף - 400 אלף. שפעת הונג-קונג, 750 אלף - 1 מיליון. שפעת רוסית, 1 מיליון. שפעת אסיאתית, 1 מיליון - 1.5 מיליון. שפעת הספרדית, 40 מיליון! לכן, אנא לא להיתפס לבהלה.

מאידך, להישמע להוראות משרד הבריאות, כדי לצמצם כמה שאפשר התפשטות המחלה:

א', לשמור על בידוד בקפדנות, כולל עבור הליכה לבית הכנסת.

ב', להשתעל ולהתעטש בתוך ממחתי, ואם אין, אז בשקע המרפק.

ג', לא ללחוץ יד, ואם לחצו, לרחוץ עם מים וסבון.

ד', לא לנשק מזוזות, ספרי תורה, סידורים וחומשים ציבוריים. ואם נשקו, לרחוץ שפתיים.

ה', אבל מי שגר עם אדם בבידוד, יכול לצאת מן הבית באורח חופשי.

ו', באופן כללי, להקפיד על הגיינה. כל השנה יש להקפיד, קל וחומר עתה.

זה הכלל, להישמר אך לא יתר על המידה. בספר מסילת ישרים סוף פרק ט, מוסבר שיש יראה ראויה ויש יראה שוטה. היראה הראויה היא שד' ברא את האדם עם שכל כך שיישמר מן הדברים המזיקים. מאידך יש יראה שוטה, של המוסיף שמירה על

שמירה. ההבחנה ביניהם היא. אם שכיח היזקא, הנזק שכיח, או "מה שיוכל להיות שיהיה אפשרי שיבוא". אכן ביטוי נפלא! וכרגע לא מצאנו תרופה לקורונה, נקוה שנמצא, אך בינתיים זו מחלה שחולפת מעצמה, בחסדי ד' עלינו.

ב. למה ד' עושה לנו קורונה

ש: הרי אין מקרה בעולם. הכל מיד ד'. וכל מה שהוא עושה, זה לומר לנו משהו. מה הוא יתברך אומר לנו בקורונה?

ת: תשובה ראשונה: אינינו יודעים. אין לנו נביאים. וגם כשהיו נביאים, הם לא ידעו את הכל, אלא רק מה שד' אמר להם. כאשר היה רעב בארץ שלוש שנים בימי דוד, לא ידעו למה (שמואל ב כא). כאשר היה דבר ומתו שבעים אלף, רש"י כותב שהוא אינו יודע למה (שם כד). אמנם כמה מרבתינו הראשונים כתבו למה (עין מצודת דוד), ובכל זאת רש"י אומר שאינו יודע למה. כמובן, זה בגלל חטאינו, אך רש"י אינו יודע לאיזה מהם.

תשובה שניה: האמת חייבת להיאמר, שקורונה אינה המחלה היחידה שפוקדת אותנו. לצערנו יש לנו עוד מחלות רבות, חלקן יותר חמורות לאין ערוך. וגם זאת אינינו יודעים למה. כאמור, אין לנו נביאים. לכן, יש עצה כוללת: תשובה תפילה וצדקה מעבירים את רוע הגזירה. תפילה – אמירת תהילים שיש להם כח גדול. צדקה – לעניים. אנו עתה במצוקה, אז זה הזמן לזכור את אלה שהם כל הזמן במצוקה. ותשובה – כל אחד על העוונות שלו.

תשובה שלישית. אף המחלות אינן הצרה היחידה בעולם. ב"ה עולמנו הוא עולם טוב, וירא אלהים כי טוב. אבל יש בו גם רע. בספר הישר הוא מכונה "גיא התלאות". אלא אומר הרמב"ם במורה נבוכים (ג, יב), הטוב הרבה יותר מרובה מן הרע. וגם זאת אינינו יודעים למה יש צרה זו וזו לאדם זה זה. הנביאים עצמם שאלו למה יש צדיק ורע לו ולא קיבלו תשובה. יש סודות של נשמות, מלפני שהאדם נולד, ולאחר שהאדם מת.

תשובה רביעית. אבל באופן כללי אפשר לומר שכל הצרות, כל המחלות, כל הקורונות באות לזכך אותנו ולעורר אותנו לתשובה. ובמה לעשות תשובה: לא חסר על מה!

תשובה חמישית. כיון שפטור ללא כלום, אי אפשר, אז ניתן להעלות השערה, אך אחר כך להודות בענווה כמו רבינו הגדול רש"י: אינינו יודעים. אכן, יש כאן פלא גדול שכל האנושות כמרקחה בגלל יצור קטן מאוד שאפילו לא נראה בעין אנושית. כל המין האנושי, עם הטכנולוגיה המפותחת שלו, עם הנשק העוצמתי שלו, עם הכלכלה המבריקה שלו, עם השלטון העצום שלו, - רועד מפחד מפני יצור קטן אפסי.

זה מזכיר מה שהיה עם טיטוס הרשע שהעיז להתבטא נגד רבונו של עולם, אז ד' אמר לו: "רשע בן רשע, בן בנו של עשו הרשע, בריה קלה יש לי בעולמי ויתוש שמה... עלה ליבשה ותעשה עמה מלחמה" (גיטין נו, ב). ואכן היתוש חדר למוחו של טיטוס וחסל אותו. יתוש קדמך.

כך, בימינו, האדם חושב שהוא אלהים, שהוא בעל הבית להחליט מה טוב ומה רע, מה שנקרא רלטיביזם מוסרי או פוסטמודרנה או עוד שמות. ואם הוא מאמין באל, הוא אפילו חושב שהוא בעל הבית על האל, כלומר קובע אלהים בצלם האדם, במקום להבין שאדם הוא בצלם אלהים, וכך עליו להתנהג. אם כן, אדם גאוותן, אדם יודע הכל, אדם מבין הכל, נראה אותך נלחם נגד יצור קטן שבקטנים של רבונו של עולם.

והיצור הזה נרא קורונה, כתר. עלינו להחזיר את הכתר לרבונו של העולם. כתר יתנו לך.

ג. שיר הלל לישראלי בבידוד

אומרים עלינו הישראלים, שאנחנו לא ממושמעים, ביחס לאירופאים ולאמריקאים. יתכן שזה נכון. כמובן זה צריך תיקון. אבל זה בדברים של מה בכך. אך בדברים רציניים, כגון שמירה מפני קורונה, אנחנו הכי ממושמעים בעולם, הרבה יותר מאירופאים. שם המונים מפרים את הוראות הבידוד. וכאן אנחנו מאוד רציניים. כאן בארצנו, אנשים שמפרים את הבידוד, הם בערך 0%. כל הכבוד לנו. אגב, חלק גדול מהנמצאים בבידוד, הם עובדי רפואה, בהיותם באים במגע עם חולי קורונה, בערך 2500. קרוב ל-1000 רופאים, ועוד מאות אחיות, כוחות עזר, מעבדות, לוגיסטיקה, משק, רוקחים, דיאטניות, עו"סים, פסיוטרפיה, ריפוי בעיסוק, פאראמדיקים ועוד. תודה רבה לכם שאתם מוסרים נפשכם עבורנו.

ד. קורונה: רצינות ולא בהלה

אשרינו שלמדינתנו יש יחס רציני לסכנת הקורונה. במדינות שזלזלו, הנגיף מאוד התפשט וגרם לחולים רבים ולמתים רבים. המדינות שהתייחסו ברצינות, ונקטו בכל האמצעים הנדרשים, הצליחו לחסום והדוף. ב"ה מדינת ישראל גם נוקטת בכל האמצעים הנדרשים, כמו המדינות הרצינות, ולכן בחסדי ד' עלינו נתגבר על המחלה. יש להקפיד על הוראות הרופאים, משרד הבריאות, כמו על הלכה. מצוה מן התורה לשמוע לרופאים, על קלה כחמורה. לשמור על בידוד, לשמור על היגיינה, לשמור על מרחק בין אנשים, לשמור על מספר אנשים, לשמור, לשמור, לשמור. אך כמו שאין להקל על הוראות משרד הבריאות, אין צורך להחמיר ולהיתפס לבהלה. אכן זו מחלה מאוד מדבקת, פי 20 משפעת, אך אין זו סיבה לבהלה. עובדה שהסינים מצליחים להתגבר בעזרת נקיטת צעדים קשוחים. אכן הבהלה היא בעיקר תקשורתית, כי לצערנו יש דברים יותר בעייתיים בארצנו: אלפים שמתים כל שנה עקב זיהומים בבתי חולים – שכמובן מצילים מיליונים – תת-תזונה, אפליית שירותי בריאות בין עשירים ועניים, המתנה בחדרי מיון, חוסר באחיות, ועוד. ולמה יש בהלה תקשורתית: כמו שבכל מאורע בלתי צפוי, שאי אפשר לצפות, ובעל השלכות כבדות. זה נקרא תיאורית הברבור השחור של נאסים ניקולס טאלב. במשך מאות שנים, כאשר רצו לציין נדירות ואי סבירות של מאורע, אמרו: כמו ברבור שחור. כך כתב הסופר הרומאי ג'ובנל Juvenal, וכך נהגו להתבטא בלונדון לפני 500 שנה. כל זאת עד שגילו באוסטרליה ברבורים שחורים. זה הכשל האינדוקטיבי מן הפרט אל הכלל, או מהרבה פרטים אל הכלל, עליו דיברו הפילוסופים יום, מיל ופופר. לכן, כאשר יש מאורע

שקורה בהפתעה ובעל תוצאה אדירה, אנשים מאוד נבהלים. דוגמא: הפגיעה במגדל התאומים באמריקה, בו מתו 3000 אנשים, ובכלל לא היה צפוי. אבל בארצות הברית נרצחים כל שנה כמה עשרות אלפים, אלא שלא נבהלים, כי רגילים וזה שייך לשגרה. אך לאירוע לא צפוי, לא מוכנים, לא פסיכולוגית ולא מעשית. עוד דוגמא: מלחמת העולם הראשונה, פירוק ברית המועצות, התמוטטות הבורסה, צונמי, מחשב אישי, אינטרנט. בסיכום, להקפיד ברצינות מוחלטת על כל הוראות משרד הבריאות, אך להישאר שקטים ושלווים. ובעזרת ד', יתרפאו כל חולי עמו ישראל.

ה. מה יהיה?

שאלה: מה יהיה? המצב מחמיר? ההסגר מתהדק? אין עבודה! המחלה מתפשטת! העתיד לא ברור...

תשובה: השאלה לא מדויקת. העתיד ברור. הכל יסתדר. היו דברים יותר חמורים לאין ערוך והתגברנו. מגפות נוראות כגון המות השחור שכילה בין רבע לחצי אירופא, רעידות אדמה, צונמי, גירוש ספרד, גזרות תתנ"ו, גזרות ת"ח-ת"ט, השואה, רעב בארץ – והתגברנו.

אם כן, השאלה אינה מה יהיה בעתיד, אלא מה יהיה בהווה. כמובן, ההווה יכול להיות ארוך, חודש או שנה. על כל פנים הוא זמן קצר. "רגע קטן עזבתיך וברחמים גדולים אקבצך" (ישעיהו נד, ז).

על כל פנים, גם ההווה לא יהיה כה נורא. יהיה מה לאכול. מסופר במדרש שגר צדק שאל רבו: ד' אוהב גר לתת לו לתת לו לחם ושמלה – זה הכל? השלב לו רבו: אל תזלזל, זה הרבה, שהרי יעקב אבינו התפלל: ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש (ב"ר ע). גם בגדים לא יחסרו לנו. חנויות "יד שניה" גדושות מהם עד ללא מקום. כשאבי ז"ל היה ילד קטן, לא היה מה לאכול בבית, והיו רעבים. אצל אמי ז"ל, היה אוכל, אך סגרו את הלחם בארון במפתח, כדי שילדים לא יקחו ממנו כאות נפשם. עכשיו, ב"ה אוכל לא יחסר לנו. אמת שיש אנשים מאוד מוטרדים מהמצב, וזה אכן מטריד אותנו יותר מהמצב עצמו. זה הגלל שהם מפונקים. כל דבר שאינו כרצונם, הם נכנסים לדכאון. זו מחלה יותר חמורה מקורונה. צריך עמידות, Resilience, מה שנקרא בצה"ל מבצע מתגלגל, ו"כל תוכנית בסיס לשינוי", או עוד "חישוב מסלול מחדש".

יש לדעת פעם אחת ולתמיד שהעולם הזה אינו לונה-פארק, גן שעשועים, סך הכל, הוא עולם מאוד טוב, אבל לפעמים, יש סערות, יש רעידות אדמה, ויש להסתגל ולהתגבר, ולא להתאמלל.

הפילוסוף הסטואי הרומאי אפיקטטוס היה עבד שנים רבות אצל אדון אכזרי. פעם האדון עיקם לו את הרגל, אמר לו העבד: היזהר, אתה תשבור לי את הרגל. אך האדון המשיך ושב לו את הרגל. אמר העבד: אמרתי לך שתשבור לי את הרגל. בשביל מה להתאמלל? האם זה יחזיר את הרגל? אלא הוא הלך עם מקל. לימים, אחרי מות אדונו, נעשה ראש האסכולה הסטואית ברומא. הוא בעצמו סבל הרבה, אך לימד: "בעולם יש דברים טובים ודברים רעים. על הדברים הטובים שמח. באשר לדברים הרעים, הם מתחלקים לשנים, שאפשר לשנות ושאי אפשר לשנות. מה שאפשר לשנות – תשנה. מה שאי אפשר – קבל כמו שזה".

כמובן, אינינו יכולים לנבא את הצפי, אנו מקווים שיהיה קצר. מדינות רבות הצליחו לחסום מהר. אנחנו לומדים מהם וגם פועלים מהר ובנחישות. אשרינו שיש לנו משרד הבריאות שפועל בצורה מאוד אחראית, שיש לנו רופאים מאוד נאמנים. ויש להודות לד' על הרפואה המודרנית שהיא פלאי פלאים. יש להודות למדינת ישראל שנוקטת בצעדים חכמים, וגם נותנת דמי אבטלה ודמי סיוע.

ובעיקר, יש לראות הכל בפרופורציה ולא להיות מפונק. אדרבה המצבים הקשים באים לחנכנו להיחלץ מפינוק. הרי הכל מד'. אין מקרה. ד' בא ללמדנו משהו. אז בין השאר הוא מלמדנו לא להיות מפונקים. כמו שכותב הרמב"ם במורה נבוכים שארבעים שנה במדבר באים ללמדנו גבורה, עקב התנאים הקשים.

אז, לא לאבד פרופורציה. נכון שמתו מקורונה בעולם כמה אלפים במשך שלושה חודשים, אבל מרעב מתים כל יום 34,000, לצערנו.

נכון יש אי ודאות, אז זה בא ללמדנו כיצד להאמין בד' בתנאי אי ודאות, וזו אמונה יותר גדולה.

כמובן, אנחנו לא יודעים למה ד' מביא צרה זו ודוקא עכשיו. ואין נביאים שילמדונו על מה לעשות תשובה. לכן, כל אחד יעשה תשובה, כפי מה שנצרך אצלו, ויתקן את מעשיו.

ולשמוח על הדברים הטובים שהקורונה לא יכול לקחת מאיתנו: אמונה בד', מידות טובות, משפחה, לימוד תורה, שירה, קריאת ספרים טובים ועוד הרבה.

ו. תודה

תודה לכולם על הכל

תודה לנו שכולנו נזהרים שלא לפגוע באחרים

תודה למי שאכפת לו

תודה לכל אלו ששומרים על עצמם ועל העולם

תודה למי שמנסה לעזור

תודה למי שאוהב את העולם ואת עצמו

תודה למי שחושב איך אפשר לשפר

תודה למי שמזהיר מפני מה שצריך להזהיר

תודה למי שמייצר ומפיץ ידע

תודה למי שנזהר לא לשדר לאחרים שיסכנו את עצמם בשביל לאשר אותו

תודה למי שמתפתח רוחנית למען הכל

תודה

תודה לכל בני האדם

תודה לאנושות שמתאמצת להפחית פליטות מזהמים

תודה להוויה שהולכת ומתפתחת

תודה

(כתב: בן שלי אמיתי)

ז. קורונה, לא נורא, נתגבר

יסוד ראשון – קורונה זה מאוד מסוכן. לא רק למדינתנו אלא לכל העולם. זה נגיף מאוד מדבק. אנו זוכרים את המוות השחור, או את המגפה השחורה, סוג של דבר, מלפני בערך 700 שנה, שכילתה בין שליש לחצי אירופה, וגם בסין, עשרות מיליונים. חיפשו הסברים ולא מצאו, וגם הרופאים לא ידעו אז מה זו בקטריה, אז חיפשו אשמים, ורצחו אלפי יהודים.

יסוד שני – אנו מדינה חזקה, מבחינה כלכלית, צבאית, אירגונית, חברתית – לכן אנו בנויים כדי לנצח. אי אפשר לומר כן על מדינות ערב מסביבנו. יש שם אנדרלמוסיה, משברים חברתיים, מלחמות, חורבן כלכלי. הן מדינות חולות עם הנהגה חולה. מחיר הנפט נופל. תיירות לא תהיה. הן מאוד עלולות לקרוס כד כדי רעב. גם במדינות אירופה, יש זעזוע. לא כן אצלנו. ודאי, יש כאן מין עולם חדש, אך אנו קולטים אותו בעוצמה.

יסוד שלישי – לרוב האוכלוסיה לא יקרה כלום. הרבה לא יידבקו כלל. והרבהמאלו שיידבקו, זה לא יהיה ניכר. והרבה מאלו שיהיה ניכר, יהיו תסמינים קלים. הבעיה העיקרית היא הזקנים ואלו שיש להם איזו מחלה כרונית, הם עלולים מאוד להיפגע. הם 1%-3%. זו חובתנו לשמור על סבא וסבתא, ועל כל אחינו בני ישראל, לכן ננקוט בכל אמצעי הזהירות, גם אם קשה לנו.

יסוד רביעי – אמצעי זהירות ראשון: להישאר בבית. כך כתוב בגמרא: "דבר בעיר, כנס רגליך, שנאמר: ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר. ואמרו: לך עמי בא בחדריך וסגור דלתך בעדך" (בבא קמא ס, ב). אמנם לא נעים להיות סגור בבית, על זה מביאים חז"ל עוד פסוק: "מחוץ תשכל תרב ומחדרים אימה". כלומר גם אם בחדרים יש אימה ופחד, ולא נעים, בכל זאת אל תצא החוצה.

יסוד חמישי – אמצעי זהירות שני: תפוס מרחק. "הזהרו מזבובי של בעלי ראתן", זבובים שעוקצים ומובילים מחלה מדבקת שנקראת ראתן, וכן "רבי זירא לא הוה יתיב בזיקיה", לא היה יושב ברוח שנושבת מהם. "רבי אלעזר לא עייל באהלiah", לא היה נכנס לביתם (כתובות עז, ב). כלומר, האוויר מדבק, החפצים מדבקים. תפוס מרחק.

יסוד שישי – אמצעי זהירות שלישי: היגיינה. "רבי אמי ורבי אסי לא הווי אכלי מביעי דההיא מבואה" (שם), לא אכלו ביצים מאותו מקום. לרחוץ היטב את המזון. לרחוץ הרבה ידיים עם סבון. לא לתת יד לכל אדם, לא לחבק, לא לנשק, להשתמש במגבות נייר.

יסוד שביעי – כלל זהירות גורף: היה קיצוני. באופן כללי אין להיות קיצוני. לא לזלזל בהוראות בריאות אך גם לא להגזים. עיין מסילת ישרים סוף פרק ט על היראה הטובה והיראה השוטה. תמיד יש ללכת בדרך האמצע. אך מול מגפה יש להיות קיצוני. כי זה עלול להתפשט. כי זה לא רק נוגע לך, אלא לרבים. חז"ל אמרו שאם יש ברחוב גחלת של מתכת, כלומר מתכת מאוד חמה, אך זה לא ניכר, מותר לכבותה גם לפי הסובר שזה

איסור תורה, כי זה מסכן את הרבים. כך מסבירים כמה ראשונים (שבת מב). כאשר זה נוגע לרבים, לא לוקחים אף סיכון קטן. אפשר להבין שסיכון קטן כפוף הרבה אנשים = הרבה נפגעים. הפוסקים כתבו שאין יולדת אחת מתוך אלף מתה, מכל מקום מותר לחלל עבודה שבת (עיין מגן אברהם סי של). למה? כי ב"ה יש הרבה אלפי יולדות, ואנו לא מוכנים שאפילו אחת חלילה תמות. כתוב בספר חסידים שחולה לא ילך לבית המרחץ, פן ידביק אחרים, אלא אם כן יודיע להם (סי' תרעג). וחז"ל אמרו: "דבר בעיר, אל יהלך אדם באמצע הדרך מפני שמלאך המות מהלך באמצע הדרכים" (בבא קמא ס, ב). ופירש הרשב"ש, רבי שלמה בן שמעון, שכאשר יש מגפה אין ללכת בדרך האמצע, אלא להיות קיצוני (שו"ת רשב"ש קצה).

*

סיכום. ניזהר, יהיה לנו קצת קשה, נסתגל לסוג חיים אחרים, ונתגבר, בחסדי ד' יתברך.

ח. עולם חדש בצל קורונה

אנו נכנסים לעולם חדש קשה ואפל, בצל הקורונה. אינינו יודעים כמה זמן ייארך, אינינו יודעים כמה קרבנות הוא יגבה חלילה, אינינו יודעים מה יהיה מחירו הכלכלי. אבל אנו נסתגל, אנו נתגבר, ואכן עברנו צרות גדולות יותר והתגברנו. אבל גם באפלה הזאת, נותרו נקודות אור, ויש אפילו נקודות אור שהתעצמו, ואחת מהן היא: הבית. אדם מוכרח לשהות זמן רב בביתו, ויש בזה מעלה. ודאי, עתה עת תחית האומה, עת התחיה הלאומית. אנו עסוקים בבנין הארץ, בקיבוץ גלויות, במדינה ובצבא. אנו עסוקים בבטחון, בכלכלה, בפוליטיקה – כמובן נמשך גם בצל קורונה, גם אם זה בפחות עוצמה. אך בל נשכח, שאחד מיסודות כל אלה הוא הבית. הבית היהודי הוא מאבני היסוד של הלאומיות. אם יש לאדם כסף לקנות נר שבת או נר חנוכה, אומרים חז"ל שיקנה נר שבת: הורית לדעת שהבית קודם ללאומיות. לפעמים, שלא בצדק מנח הבית, נשכח הבית, נעלם ערכו העליון של הבית. אכן לפי המהר"ל בספרו דרך חיים, בפירושו על פרקי אבות א דה, ערכו של הבית מתחלק לשלושה חלקים: חומרי, רגשי ושכלי. א', חומרי. הוא מחסה בפני הקור, הגשם השמש, חיות רעות, ובימינו – בפני הנגיף. ב', רגשי. בבית מקבלים את האדם כמו שהוא. בחוץ, בעבודה, בחברה, הוא לעיתים רבות סופג ביקורות, עלבונות, תחרויות. הוא חייב להילחם כדי לשרוד. בבית הוא אהוב, הוא נמצא בחוף מבטחים. כמובן, גם שם יש מקום לביקורת, אבל זה מתוך אהבה ואחוה ושלוש ורעות. ג', שכלי. בבית מדברים, מתווכחים, דנים בנושאים שונים, מעצבים השקפת עולם. כמובן, כולנו מאמינים בני מאמינים, תלמידי אברהם אבינו ומשה רבינו, ובכל זאת יש בינינו גוונים. פעמים רבות, אותו גוון ייחודי נבנה מתוך השיחה החופשית, הנעימה, העמוקה, בבית. חזרנו לבית. שם, נתמלא אור, בימי החושך. יחי הבית.

ט. איך אני יכולה לעבוד את ד' בעת קורונה

שאלה: מאז הקורונה, אני נמצאת כל היום בבית, עם ילדיי. מידי יום אני מחליטה שאעשה כך וכך דברים למלא את יומי, אך בדרך כלל אני עושה דברים אחרים שמתבקשים ממני, אם על-ידי ילדי או אנשים ומשימות אחרות. אמנם לא פעם אני מתעכבת בקריאה של חומר המזדמן לי, או במחשבות המסיחות את דעתי, בדרך זו אני מגיעה לפעמים בדיעבד להשגות כל שהן בענייני עבודת ד'. אולם אני מסתובבת בדרך כלל בהרגשה של החמצה. איך לסדר את עולמי בדרך שאהיה תמיד בטוחה שמעשי כולם לשם שמים עם מלוא חופש הבחירה?

תשובה: חוששני שרוב האנשים עלי-אדמות מרגישים כן. הזמן בורח מבין האצבעות, לא הספקנו כלום, וזה מתסכל מאוד. יש לבעיה זו שני פתרונות: אחד מעשי ואחד מחשבי. הפתרון המעשי הוא ארגון הזמן. יש לקחת דף גדול ולתכנן את סדר היום באופן מציאותי, כך שנוכל לעמוד בכך. משימות מעל כוחותינו מולידות אכזבה וייאוש. נבדוק כמה זמן עומד לרשותנו ונקצה אותו לדברים החשובים בעינינו. על השאר נוותר בנפש חפצה, שהרי אדם אינו יכול לרקוד בכל החתונות ולמלא את כל המשימות. יש להתאים את המשימה ליכולת. גם תארגני לך זמן קבוע בל-יעבור לקרוא ספרים המרוממים את רוחך. שמא תאמרי: תמיד יש הפרעות בלתי-צפויות. התשובה: גם אותן יש לקחת בחשבון מראש.

קצין קרבי לומד להתמודד עם בלתי-סדר, בלתי-מתוכנן-מראש. יכולת התמרון של הקצין הישראלי היא שם דבר. בוודאי, אמא היא קצין קרבי הלוחם בכמה חזיתות. אין צורך שתתגייס לצה"ל בשביל זה.

יש פתרון מחשבי, פילוסופי, אמוני. שום דבר אינו מקרי. אם ריבונו-של-עולם מזמן לך הפרעות, או ליתר דיוק מצוות, סימן שזה ייעודך עלי-אדמות. נוער רגיל להתלבט: אני מחפש את עצמי; אני נוסע להודו כדי למצוא את ייעודי.

אין צורך. ייעודך ימצא אותך. ריבונו-של-עולם אינו סומך עלייך, לכן בחכמתו ובטובו הוא מזמין לך את ייעודך.

להיענות לילדים שלך שמבלבלים לך במוח, זה ייעוד, הייעוד הגדול ביותר עלי-אדמות: חסד. עולם חסד יבנה. וכן - חסד לאנשים אחרים. הזמן לא ברח, חס וחלילה, הוא התמלא תוכן, תוכן עילאי.

העוסק במצווה - פטור מן המצווה. המצווה גונזת בתוכה דבקות אלוהית עליונה, בין שמרגישים בכך בין שלא. הגאון ר' לייב, בנו של ה'חפץ חיים', סיפר (שיחות החפץ חיים ח"א אות כז) שאמו מעולם לא התפללה. הסבירה: אני עסוקה בענייני הבית, והעוסק במצווה פטור מן המצווה. אבל הרי התפילה היא דבקות בד' - אכן, גם חסד לבני הבית הוא דבקות בד'.

שמא תאמרי: כל הזמן אני נותנת לאחרים, ומתי אעשה לעצמי, לנפשי? גם אני בן-אדם!

זה לא פייר! - אל תדאגי, כל מה שנתת בלב שלם - יחזור אליך אלף מונים. אך לפעמים הסיבוב ארוך, לכן צריך אמונה וסבלנות.

כותב רבנו הגדול מרן הרב קוק: "אין לחשב שעל ידי עסקו בעניין השלמות הכללי, לא יבוא לחלקו כל כך כאילו עסק בשלמות פרטי, כי לא כן הדבר, שהמה מתאחדים, והכוח הפנימי של השלמות הכללי, פועל להשלים הפרט הנכלל, שווה ממש ויותר עוד מאילו עסק בשלמות פרטי... ידמה לו שמסובבים סיבות לטובת אחרים, ובאמת אותן הסיבות עצמן שוות לתועלתו הפרטי, רק שצריך לחכות מעט בביטחון על השי"ת ויראה שנשתלשלו הדברים לטובתו הפרטית" (מאמרי הראיה עמ' 447).

כל חסד קטן שאת עושה הוא דבר גדול, ענק. גם דרכו את זוכה להשגות בעבודת ד', אפילו אם אינך מודעת לכך. לכן חזקי ואמצי, אל תדאגי, וד' יוסיף לך שנות חיים טובים וארוכים.

י. בעת הקורונה, אהיה פרופסורית

כן, אהיה פרופסורית! בעלי גומר דוקטורט בפיזיקה, איני מתקנאת בו, אך אני אהיה פרופסורית. אני חשה שיש לי כוחות לכך. אני רוצה תארים וקריירה, אהיה פרופסורית, אצליח, ותלמידי יעריכו אותי. אני רוצה שוויון. אין זו המלצה שלי, זה ריבונו של עולם אשר יצר את האיש ואת האישה שווים, שנינו בצלם אלקים. יש לי נשמה טהורה, ואני מאמינה בעצמי. בהחלט, אני שונה מבעלי, אך לא פחותה ממנו. אהיה פרופסורית. זה חלום שאני מטפחת מאז האולפנא. אני נעולה עליו, ואני אפילו יודעת במה. פרופסורית לחינוך, פרופסורית לחינוך ילדיי, עם תארים הרבה, תואר בנשיות, תואר בנישואים, תואר באמהיות.

מדוע אתם מחייכים? אין זו בדיחה. בעלי מייצר רכיבים אלקטרוניים בשביל איזה מכשיר חשוב, ואני אייצר ילדים. אני אייצר נשמות. אז מדוע אתם צוחקים? האם זה פחות חשוב? לא, זה הרבה יותר חשוב, אני אהיה פרופסורית בחינוך הילדים שלי.

ודאי, אני אוהבת את כל הילדים שבועולם, אבל הילדים שלי קודמים. עכשיו אני מחנכת כיתה, מחנכת טובה ומסורה. אני אוהבת עבודה זו ושמחה בה. אך ברגע שייוולד לי תינוקי הראשון בע"ה – אני אפסיק. אני רק של ילדיי. אם יהיו לי אילוצים לעבוד בשביל פרנסה, אעשה זאת במידה מזערית. כמובן, אעבוד בנאמנות, אך רק במידה הנצרכת, וכן אם יהיה לי צורך להתאוורר קצת.

אז מי ימלא מקומי החשוב כמחנכת? – השכנה שלי, שהפסיקה להיות מורה כאשר נולד לה תינוקה הראשון ועתה שילדיה גדלו, היא חוזרת למסלול העבודה.

אמהות זו פרופסורה וגם עבודת קודש. זו משימה עצומה. אמר רבי ישראל סלנטר, כמדומני: הנגר דורך על שביבי עץ, הזגג על זכוכיות והמחנך על נשמות. אכן, זו אחריות עצומה, אך אני מרגישה שיש לי כוחות לכך.

והממלכה שלי, היא הבית. אהיה פרופסורית לבית, בית שמתחלק לשלושה חלקים כדברי המהר"ל (דרך חיים על אבות, א ד-ה). א. מחסה חומרי מפני גשם ושמש ושאר פגעי הזמן.

ב. מחסה רגשי שבו אדם ירגיש טוב. ג. מחסה רוחני, שבו יתגדלו כולם באמונה ובמידות טובות.

1. אני רוצה בית נעים עם כלים שטופים, מגבות נקיות, פח אשפה מרוקן, מזון אהוב שמחכה, שולחנות ערוכים שמחייכים. אני רוצה כביסה מכובסת ומגוהצת וכפתורים תפורים. צמחיה פורחת, ילדיי רחוצים ושיניהם מצוחצחות. הבית הקטן הזה יהיה גן עדן קטן.

2. אבל הכי חשוב שתהיה בבית שלי אווירה טובה, נעימה, חמה, עבור ילדיי וגם עבור בעלי, שגם מאד זקוק לזה. אווירה של אמון בילדיי. אז יצמחו שמחים, שלווים, בריאים בנפשם. כמובן, הם לא יגדלו מפונקים, אך לא אשכח לרגע שהם זקוקים כאוויר לנשימה להרגיש אהובים. זאת אני יודעת מרבנו הרב צבי יהודה שלימדנו שראשית חינוך הילד זאת ההנקה. תחילה לא הבנתי מה הוא אמר, אך משהסביר שחינוך הוא קשר, אז הבנתי! זו היתה הברקה עבורי. החינוך אינו דווקא להעניק ידע, אלא להיות קרוב ואהוב ומחבק. ההנקה היא דוגמא לכל ביטויי האהבה, שמתוכם אישיות הילדים צומחת ביושר. הבית הזה לא יהיה עבור בעלי וילדי חזית נוספת בחיים, אלא מקום נעים שבו מקבלים אותם כמו שהם. ואז הם יעשו פלאים בעולם. אפילו עשיית שיעורי בית יחד עם ילדיי תהיה חוויה נעימה.

3. וביתי יהיה מקום שבו מגדלים תורה ואמונה, יראת שמים ומידות טובות, כי לפני הכל, אני בעצמי אהיה כזאת.

אז אתם רואים שאין מה לצחוק. אתם רואים שזו פרופסורה עם כמה תארים בכל מיני מקצועות. אתם רואים שזו עבודת קודש, שלמדתי מהנשים הצדקניות במצרים.

ואיפה אני בזה? מתי אעשה אני לביתי? אז זה בדיוק ביתי, זה אושרי וזו שמחתי. כאשר אומר לילדיי ולבעלי מהבוקר עד הערב: אני אוהבת אתכם ואני מאמינה בכם, ואראה אותם רגועים ושלווים שמחים וצוחקים - אין דבר שיעשה אותי מאושרת יותר (לכבודה של מחנכת נשות הדור, הרבנית חנה טאו זצ"ל).

יא. למה בעלי אינו עוזר ליבעת קורונה?

שאלה. למה כשבעלי חולה, הוא נח, נמצא בבית, החיים נעצרים, הוא אינו יכול לתפקד ולעזור? ואילו כשאני חולה, החיים ממשיכים כרגיל, עלי לטפל בילדים, בכל ענייני הבית, וזה מובן מאליו שאיני יכולה להרשות לעצמי להיות חולה?

תשובה. באמת, בעליך טועה. כמו שלאיש מותר להיות חולה, כך מותר לאישתו להיות חולה. אמנם כמעט תמיד, האישה עובדת יותר מהאיש. איש עובד משרה אחת, או קצת יותר, ואחר כך נח. אישתו עובדת בבית שתי משרות, שלוש משרות, היא בכוונות בלילה כשתינוק בוכה. כשהיא חולה, היא אינה יכולה לומר לתינוק: סליחה, איני מטפלת בך. ברור שבעלה צריך לעמוד לצידה ולעזור לה.

אמנם הסגנון "לעזור לאישתו" – אינו מדויק. משתמע ממנו שהבית של אישתו, הילדים של אישתו, עליה מוטלת כל האחריות לטפל בהם, וכאשר לעיתים אינה מצליחה, אז הבעל, בחסדו, עוזר לה. אין זה נכון. הילדים שייכים לשניהם. גם הבית של שניהם. עליהם להתחלק באחריות. לכן אין זה מדויק לומר שהוא עוזר לאישתו, אלא הוא שותף.

הם שותפים. על פי ההלכה, אדם חייב לספק לאישתו עזרה גדולה מאוד, לשלם לה כל מיני משרתות שיעזרו לה. ברור שעל פי רוב אין כסף לשלם על משרתות וגם אין זה טוב מבחינה חינוכית, וממילא אין זה עומד על הפרק. אך לפחות ידע הבעל שאישתו עמלה בתחומים שמן הדין היא פטורה.

לכן, בדורנו, במקרה של גירוש, הדיינים מחלקים לשניים את הרכוש שהצטבר אחר הנישואים. לאו דווקא כשהאישה עובדת, אלא גם אם היא עקרת בית, שגם זה נחשב שהיא עובדת, בגלל הסיבות שצינו לעיל. העומס הגדול שמוטל עליה בבית, עבודות בית, כביסה, תפירה, בישול, טיפול בילדים, משחק עם הילדים, דאגה לבעיותיהם, לבריאותם ולשיעורי הבית שלהם – זה עומס עצום.

אולי בעבר שילדים היו קלים יותר, היו פחות עבודות בבית. יתכן. גם לעשירים היו משרתות, לא כן בימנו.

לכן הבעל, כפי כוחו, צריך להיות שותף. נכון שגם הוא עובד לעיתים קשה מאוד. אכן, כולנו עובדים קשה, וכולנו צריכים להיות שותפים. אבל כשאישה חולה, תן לה להיות חולה. העמס על עצמך יותר באותם הזמנים, היחלץ. לאו דווקא היא חייבת להילחץ. אין זה מובן מאליו, כשהאיש חולה, החיים נעצרים, ויסתדרו מעצמם, ושהאישה אינה יכולה להרשות לעצמה את הלוקסוס הקטן הזה להיות חולה.

נקוה שאף אחד לא יהיה חולה וכולנו נהיה בריאים. ותמיד נהיה שותפים וחברים טובים.

יב. כיצד להינצל מקורונה

[פירוש על ספר פלא יועץ – ערך דבר]

1. הישאר בבית

"אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ב"ק ס, ב): דבר בעיר כנס רגליך או יברח מן העיר בתחלת הדבר".

כנס רגליך – הישאר בבית. בארצנו, לא שייך לברוח לעיר אחרת.

"ומה טוב מנהג ערי אדום דעבדי נטירותא והרחקה יתרה, אבל מצד אחר לא טוב שבת בערי אדום, גם לענין זה שאם יארע חס ושלום שתפגע מדת הדין באחד מחמת השמירה יתרה ימיתוהו קודם זמנו במיתה משונה וישרפוהו בעיר וגם קבורה לא היתה לו רחמנא לצלן".

בארצות הנוצרים "עבדי נטירותא", עושים שמירה, אבל יש חסרון, שאם מישהו כן חולה, הם מחליטים שזה בגלל עוונותיו, אז הורגים אותו, שורפים גופתו ואיננו זוכה לקבורה.

"ויותר טוב בערי ישמעאל שמשדלים על רפואתו וכבוד עושים לו במותו על ידי בני אדם המזמנים לכך".

אצל הערבים מתייחסים אליו יפה.

"ועל כל פנים חובה מוטלת על כל אדם לשמור נפשו מאד בנטירותא יתרתא ככל הבא

מידו, שהרי כתיב (משלי כב, ג) (ערום ראה רעה ונסתר ופתיים עברו ונענשו".

נטירותא יתרתא – שמירה יתירה. ערום – אדם חכם. נסתר – תפס מחסה. ופתיים – טפשים. עברו – לא תפסו מחסה. ונענשו – כי עברו על מה שכתוב בתורה ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, ולכן ד' מעניש אותם במחלה.

"ופרשו בזהר הקדוש (ח"א דף פט) שעל זו בלבד שעבר שלא נסתר ראוי לענש והרי זה מתחייב בנפשו".

שלא יאמר אדם שלא יעשה מאומה ויבטח בד'. ודאי בטחון בד' הוא מצוה גדולה, אך גדר הבטחון הוא להאמין במה שד' הבטיח. אך ד' מעולם לא הבטיח שמי שיזלזל בשעת מגפה יינצל. אדרבה, ד' אמר להישאר בבית.

2. צדקה

"ועיקר השמירה היא על ידי שפזר נתן לאביונים, לא יהא הכסף נחשב והעשירים יעשו פזר גדול להחיות נפש עניים".

תמיד יש לתת צדקה לעניים. קל וחומר בשעת קורונה, שאנשים רבים עלולים להיקלע למצב כלכלי קשה. כלל גדול בפוסקים: אמנם חייך קודמים לחיי חברך, אבל אין מותרותיך קודמים לחיי חברך.

"זה יהיה כפר נפשם לבל תאונה עליהם רעה ונגע לא יקרב באהליהם".
לפעמים אדם חייב מיתה, ובזכות שהוא נותן תדקה, זה כמו כופר שמציל נפשו, וצדקה תציל ממות כמו שמסופר על בתו של רבי עקיבא.

3. תפילה

"וגם יקדימו תפלה לצרה מדי יום יום".

להוסיף אמירת תהילים שלא תהיה צרה למשל מזמור כ ומזמור קל ועוד.

4. סגולות: לימוד

ט', **"ויעשו כל הסגולות המובאים בספרים, סדר למודים, ובפרט אמירת סדר פטום הקטרת בכונה".**

כל הסגולות שכתובות בספרים הקדושים הקדמונים, ולא המצאות חדשות, אלא סגולות ישנות כגון לימוד תורה מסויים או אמירה מסויימת.

*

"עד יסקיף ד' השקפה לטובה ויתן שלום בארץ חיים ושלוה".

יג. כל הכבוד לראש הממשלה

לוחם בקורונה

יש מלך בשעת שלום ויש מלך בשעת מלחמה. גם מלך בשעת שלום הוא יקר מאוד, אנו מעריכים אותו ואוהבים אותו. אך אינו מסוגל לנהל מדינה בשעת מלחמה. איש על מחנהו ואיש על דגלו.

ויש מלך בשעת מלחמה, הן מלחמה נגד אויב חמוש בנשק, הן מלחמה של פילוגים קשים באומה, הן מלחמה נגד משבר כלכלי, או כמו עכשיו מלחמה נגד נגיף. אמנם הוא קטן, ולא נראה לעין, אז עלולים לזלזל בו, אך הוא מאוד מסוכן.

ובחסדי ד' עלינו, ראש ממשלתנו, מר בנימין נתניהו, יודע להילחם גם נגד האויבים האחרים, וגם נגד נגיף.

הרי בימינו, כל העולם הוא כפר גלובלי, אנו יודעים היטב מה קורה בכל מדינה ומדינה, אי אפשר להסתיר יותר מדי זמן, אנו מסוגלים להשוות בין מדינה למדינה. ואנו רואים שזכינו.

ואנו אומרים לראש ממשלתנו:

יישר כחך!

חזק וברוך!

חי הוא גואלנו!

ושמא תאמרו, לא אדם זה הוא הגואל, לא הוא המציל, אלא רבונו של עולם. ודאי שכן הוא. אלא שלרבונו של עולם יש שלוחים נאמנים. הרי זה פסוק מפורש: "ולבנימין אמר: ידיד ד'".

יד. עזרת ילדים בבית בזמן הקורונה

שאלה: עתה בעת קורונה ילדיי כל הזמן בבית, אך אינם שמחים (בלשון המעטה) להושיט יד בעבודות הבית. אני לא יודעת כיצד לגשת לכך. הם כבר מספיק גדולים כדי לעזור. אך דרישות מהם, אפילו כשהן הגיוניות, יוצרות אוירה עכורה של מריבות, בה אינני רוצה, כיצד הרב מציע לגשת לנושא?

תשובה: ודאי שצריך לעמוד על כך שיעזרו, ולא רק לטובתך כי את עמוסה ומגיעה לך עזרה, אלא לטובת חינוכם. על מנת שילמדו לקבל על עצמם משמעת, הכרת טובה, ושיתוף פעולה. אם לא ילמדו זאת בגיל צעיר, יהיה להם קשה ללמוד זאת בגיל מבוגר והם יהיו אגואיסטים. אדם חש שייכות לבית לאו דווקא במה שהוא מקבל, אלא אף במה שהוא תורם.

לכן צריך לעמוד על כך ולשלב את כל הילדים בעבודות הבית - גם את הקטנים. אם התרגלו הרגלים רעים, אין לעשות מהפכה פתאומית, אלא להרגילם לאט לאט. אך אין לעשות זאת בשעת מעשה וצורך, בדרך של התפרצות זעם ותלונה. אלא, לשבת עם כל ילד באוירה רגועה, להסביר לו יפה שעליו להיות שותף, לפרוס לפניו את מכלול העבודות, ולשאול איזו הוא בוחר. כאשר הוא עושה אותה, לתת לו חיזוקים חיוביים, וגם אפשר לתת לו פרס קטן, כל אחד לפי מדרגתו.

טו. קורונה - זה הזמן ללמוד תורה

קורונה - זה הזמן ללמוד תורה. הרי נאמר והגית בו יום ולילה. אבל אין לנו זמן, כי עלינו לעבוד ולהתפרנס. ועתה אנו סגורים בבית, זה הזמן ללמוד תורה יומם ולילה.

זאת ועוד, לימוד תורה, יציל אותנו מן הצרה. אם כן, יקח כל אחד ספר שליבו חפץ וישקע בעומקה של תורה.

נכון, שאנו מוטרידים, וקשה להתרכז, אך בכל זאת נתאמץ, ונלמד מתוך רגיעה. וכך כותב רבי חיים בן בצלאל, אחי המהר"ל מפראג, בהקדמה לספרו "ספר החיים": "חסדי ד' ותהלותיו, אזכיר כעל כל טוב אשר גמלני כרחמיו וברוב חסדיו, אשר בשל"ח פדה ממות נפשי, כי עלה אז המות בחלוני ביתי, ומתה המשרתת שלי במגפה בר מינן. גם בתי המהוללה ועוד נער אחד חלה בחולי ההוא וניצולו ברחמי הש"י. ונשארתי אז אני ובניי בתוך ההפיכה הגדולה ההיא. ודלתי ביתי סגרו בעדי, כמעט שני חודשים מאין יוצא ובא. כתרונני (=סבבוני) אז תלאות הזמן ודאגותיו, ואם אמרתי להשים נפשו בכפי ולהימלט קרית ספר (=ללמוד תורה) אשר היא כתריס (=מגן) בפני הפורעניות. ומקלט בפני מלאך המות. לא נתנני אז עכירות ענני הדאגות, לשאוף רוח ולהשתעשע בשעשוע ההווה אביו ורבא ולירד לעומקא דהלכתא כי שמעתתא, בעי צילותא (=לימוד מצריך צלילות דעת) כיומא דאיסתנא (=כמזג אויר נוח של עונת הסתיו). ולישב ג"כ בטל מדברי תורה חלילה, כי היא חיינו ואורך ימינו, ובין כך וכך לבי היה שוכב בלב ים התלאות מפני אימת חרדת המות. והנה קול קורא אלי קומה עזרתה לך כי מצאת מרגוע לעצבון מעשיך..."

טז. הצלה ממגפה לפי רבי עיקבא איגר

מתוך אגרתו של הגאון רע"א עקב מגפת חולירע בשנת תקצ"א
[חידושי רעק"א נדרים לט]

*

כמובן, בימינו משרד הבריאות הוא הקובע.

*

- א. בבית כנסת קטן, יתפללו רק 15 אנשים, קבוצה אחת אחרי השניה.
- ב. לומר מזמורי תהילים ועוד תפילות מיוחדות.
- ג. יציבו שוטר בפתח בית הכנסת להשגיח שאנשים לא ידחקו להיכנס יותר מ-15.
- ד. לתת צדקה עבור כל אחד מבני הבית כולל עוברים במעי אמם.
- ה. להיזהר מהצטננות וללבוש בגדים חמים.
- ו. לאכול מזון בריא ולא יותר מדי.
- ז. לשמור מאוד על נקיון הגוף ולהחליף בגדים לנקיים. להתרחץ כל יום.
- ח. לשמור היטב על נקיון הבית. לשטוף את הרצפה.
- ט. להתרחק מעצבות.
- י. לטייל בשטחים פתוחים לשאוף אוויר צח.
- יא. לפתוח חלונות בבוקר להחליף את האוויר.

*

ועוד מתוך אגרת נוספת אחרי חודשיים (כד חשוון תקצ"ב)

- א. לעשות תשובה.
- ב. להרבות בצדקה ולאסוף מידי שבוע בשבוע, עבור עניים, שמצבם הידרדר עתה עוד יותר. יקימו ועדה שתבדוק כמה צריך כל אחד.

ג. מי שמרגיש מעט חולה, אפילו מעט מאוד, יפנה באופן מיידי לטיפול רפואי, ואם אין לו כסף, הועדה הנ"ל תדאג לו.

ד. להסדיר מקום מנוחה שקט מיוחד עבור חולים, עם אנשים מנוסים שיטפלו בהם. ה. להתייחס להדרכות הרופאים כאל צו ד', וסכנתא חמירא מאיסורא.

*

וד' ישלח לנו רפואה שלמה במהרה.

יז. קורונה מבחינה פילוסופית

אני הדל איני עוסק בפילוסופיה. אני יהודי פשוט שמאוד אוהב לקרוא וללמוד חומש-רש"י. אך כיון שיש אנשים בעלי חשיבה פילוסופית, מתוך אחינו בני ישראל, ששואלים, אנו חייבים להשיב. כמובן יש גם פילוסופיה אמונית-דתית כמו במורה נבוכים. הם שואלים שלוש שאלות:

1. פילוסופיה שכלית-מדעית – מה זה קורונה?
2. פילוסופיה סוציולוגית – האם יש מקום לפניקה מתרחבת?
3. פילוסופיה אמונית – איך להאמין בד' במצב כזה?

1. קודם, הצד המדעי. כמובן אני הדל, איני מבין ברפואה, אך מרוב שאלות, הבנתי כמה דברים פשוטים. רוב הרופאים טוענים, שכל שנה מגיעות מסין, מחלות נגיפיות זמניות, במיוחד בעונת החורף, שגורמות לתמותה רבה בארצות אחרות. כמעט כל המתים הם אנשים זקנים מאוד, או חולים מאוד בחולי אחר, שממילא היו מתים בטווח לא רחוק. גם צעירים מתים, אך אין זה בגלל הנגיף עצמו, אלא מחוסר טיפול נשימתי או מפני שהתחילו בזה יותר מדי מאוחר. מידי פעם יש כל מיני שפעת, כגון השפעת הספרדית, שלא קשורה דווקא לספרד, שהמיתה 40-50 מיליון. גם הרבה פעמים, פגעו בנו כל מיני Coronavirus, והפעם זה Coronavirus Covid-19. התהליך הוא שיש עקומה אפידמית עולה, מגיעה לשיא, ויורדת, כי הגוף פיתח סוג של חסינות. התסמינים דומים לשפעת אך אין זו שפעת. לפעמים הם קלים מאוד ולפעמים מגיעים לקושי נשימתי ואפילו מות. בסיכום, יש לטפל ברצינות רפואית מירבית.

2. עתה לצד הסוציולוגי: למה יש פניקה כל כך גדולה בעולם? כאמור, יש כאן בעיה רפואית חמורה, שיש להתייחס אליה ברצינות, ובמיוחד לאבחן על ידי בדיקות בין קורונה לבין שפעת, כי התסמינים דומים. אך מעורבים בזה גם צדדים תקשורתיים ופוליטיים. ומעשה שהיה כך היה, רופא סיני הזהיר את הציבור, הוא נזק לבית הסוהר, נאסר עליו לתפקד כרופא ובסוף הוא מת. כאשר הדבר נודע, התחילו לדון בזה בכל הרשתות החברתיות בסין, בתרעומת גדולה נגד השלטון הרודני. אז כדי למנוע תופעה זו, ממשלת סין נקטה באמצעים הכי חריפים, כלומר הסגר מוחלט, וגם סגירת האינטרנט. אך רופאים שוב מחו ברצונם לספר את האמת, ושוב הכעס בקע באומה. על כל פנים, יתכן שהחלטת ממשלת סין, לא היתה כולה רפואית אלא גם פוליטית. כך הענין התפשט בכל מדינות העולם, על ידי הצפה תקשורתית. המדיה עסקו בזה כל הזמן, כי האזרחים נעשו מודאגים. כך נוצר מעגל קסמים. וכאמור לעיל, הפוליטיקאים נאלצו לנקוט באמצעים דרקוניים, כדי שלא יאשימו אותם. אכן, נושא מורכב. במיוחד של

זקנים. זה באמת מסוכן. אך גם הבדידות היא סכנה עבורם. ולא נדבר כאן על ההשלכות הכלכליות הקשות. הקיצור, וירוס הקורונה הוא באמת מסוכן, אך גם וירוס הפחד הוא מסוכן. פתאום האדם המערבי שמתיימר ברציונליות, כורע תחת נגיף הבהלה.

3. מבחינה אמונית, יש שואלים מה פשר המגפה העולמית הזאת. אבל אין זו מגפה עולמית, כמו המות השחור, שהרג 1\3-1\2 אירופה ואותו מספר באסיה. מקורונה רק מועטים ימותו. כמובן, על כל נפש מישראל או בוכים, ואפילו כל נפש במין האנושי. אך לצערנו, כל חודש מתים מיליון אנשים ממחלות זיהומיות, וכל חודש מתים מרעב מיליון ילדים ועוד ועוד. הרי בסופו של דבר, כל האדם עלי אדמות מת, ממחלה זו או אחרת. אי אפשר לבטל את המחלות בעולמנו, אלא להילחם נגדן במלחמה עיקשת. כאמור, כל מי שמת ממלא אותנו צער נורא, אך אין זו סיבה לפניקה. האדם גם עלול לחלות ממחלה יותר חמורה מקורונה. גם תיתכנה בעולם בעתיד מגפות חמורות יותר מקורונה, ד' ישמרנו. בחתונה, רב אחד שר: אוי לנו כי נמות. כמובן נבהלו ושאלוהו מה לענות. אמר: איפה התורה ואיפה המצוה שיגינו עלינו (ברכות לא, א). כלומר, לא יועיל להתעלם מתופעת המות, אלא יש למלא חיינו מתוכן אמיתי של עבודת ד' (עין איה שם). ועוד אמרו: "סוף אדם למות וסוף בהמה לשחיטה, והכל למיתה הם עומדים. אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו, וגדל בשם טוב, ונפטר בשם טוב מן העולם" (ברכות יז, א).

וכמובן, הכל שייך לסדר ההנהגה האלהית, הן מה שבאופן כללי יש מחלות בעולם, הן שפלוני חלה. ובסופו של דבר, הכל לטובה.

סיכום:

1. קורונה הוא מחלה מסוכנת, ויש לנקוט באמצעים הנדרשים כדי להילחם נגדה כפי שלוחמים נגד כל חלה מסוכנת.
2. יש בהלה פוליטית-תקשורתית מוגזמת. יש להילחם, אך ברוגע. גם חייל שיורה על האויב, צריך קור רוח.
3. אין להפריז בהיקף המגפה, אלא לראות הכל בפרופורציה. כמובן, גם על אדם אחד שמת, או בוכים אבל הרבה מתים, ובסוף כולם מתים, והעיקר למלא את החיים בתוכן אמיתי של עבודת ד'.

יח. קורונה ואמונה

שאלה: עקב מגפת הקורונה, אני מרגישה חולשה באמונה. כיצד אוכל להתחזק מבחינה אמונית?

תשובה: יש לדעת שהעולם אינו הפקר. כל מה שקורה בעולם, רבונו של עולם מסדר. אינינו יודעים למה הוא מסדר כל דבר ודבר, אך אנו יודעים שזה לטובתנו. הטובה לא תמיד מופיעה מיד. לפעמים, זה לוקח זמן. אבל בסופו של דבר, הכל לטובה. זה יסוד כל האמונה: א. שיש השגחה אלהית. ב. שרבונו של עולם הוא טוב. לכן, אין מה לדאוג, גם אם אינינו מבינים מה ד' עושה. יכול להיות שנבין בעוד זמן מה בעולם הזה, יכול להיות שנבין בעולם הבא.

חז"ל אומרים: "והיה ד' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד. אטו האידנא לאו אחד הוא (=וכי עתה אינו אחד?) - לא כעולם הזה, העולם הבא, העולם הזה,

על בשורות טובות, אומר ברוך הטוב והמטיב, ועל בשורות רעות, אומר ברוך דיין האמת. לעולם הבא, כולו הטוב והמטיב" (פסחים נ, א).
לעתיד לבוא, יתברר לנו, כיצד מהרע יצא טוב. כרגע, אנו מאמינים בזה, אך עוד לא חשים את זה, עוד לא רואים את זה. בעתיד, נודה ונברך גם על הרע הטוב והמטיב.

יט. קורונה ומשיח

שאלה: האם האירועים הקשים של קורונה, אינם חבלי משיח, ומבשרים ביאת המשיח בקרוב?

תשובה: קודם כל, אף אחד אינו יודע מתי יבוא משיח. חז"ל אמרו בסגנון קשה: תיפח עצמן של מחשבי קיצין (סנהדרין צז, ב). וכן פוסק הרמב"ם שאף אחד אינו יודע מה יקרה בימות משיח, ואיך יקרה, ומתי יקרה (הלכות מלכים יב, ב).
אנו מבינים שלפעמים, בתוך היסורים הנוראים של הגלות, יש שראו לנכון, כדי לנחם אנשים, לבשר על בואו של משיח: אל תתיאשו, אל תתנצרו, המשיח בשער. אבל בימינו, אין זה שייך.

שנית, באשר לטענה שצרות מבשרות את בוא המשיח, הרי היו לנו צרות קשות לאין ערוך, גזרות תתנ"ו של מסעי הצלב, גזרות ת"ח-ת"ט של חמילנצקי בהן נהרגו מאות אלפים, שואה שנהרגו ששה מיליון.

אז אין להפריז. נכון שיש לנו עתה צרה, אך יש לשמור פרופורציה, היו צרות יותר גדולות ולא בא המשיח. יש עתה בהלה תקשורתית. ודאי יש להקפיד על כל הוראות משרד הבריאות, אבל אין להיכנס לפניקה, שעתה חורבן עולם. אמת שקורונה היא מחלה מאד מדבקת, אך כל חודש מתים בעולם ממחלות זיהומיות מיליון אנשים, מאידס מאה אלף, מרעב מיליון ילדים. גם בבתי חולים שלנו נדבקים אנשים ומתים לאלפים, כי זה המקום עם הכי הרבה חיידקים בעולם, וכמובן אין כאן ביקורת על בתי החולים שמצילים מיליונים.

ולמה אין אנשים מתרגשים מכל אלה? - כי הם רגילים. אבל קורונה הוא הפתעה, אז מתרגשים. קורים לזה תיאורית הברבור השחור. בעבר, כדי לציין אירוע בלתי סביר, השתמשו בביטוי כמו ברבור שחור. עד שגילו ברבורים שחורים באוסטרליה. כאשר יש תופעה בלתי צפויה ובלתי ניתנת לצפות, אך גורמת נזקים גדולים, אנשים מתבלבלים.
יש שתי קיצוניויות. א. לזלזל בהוראות משרד הבריאות. לא כן. יש לקיים הכל. זו מצות תורה של ונשמרתם. ב. קיצוניות הפוכה: פניקה, קריזה, סוף העולם. זה לא סוף העולם. הרי מעישון מתים כל שנה 8000, ומתוכם שישיית מעישון סביל, כלומר אדם ש, לא מעשן אלא הנמצא בסביבת אדם מעשן. ואנשים לא מתרגשים כי רגילים.

זאת ועוד, גם לגבי קורונה, בסין כמעט הצליחו למגר לגמרי את המחלה.
בסיכום, אין להבטיח שיבוא המשיח. אם מבטיחים והוא לא יבוא אנשים יהיו במשבר יותר גדול מאשר עכשיו. בשנת ת"ר, התפשטו שמועות שהמשיח יבוא באותה שנה. אז הרב הראשי של ווארשא הרב יעקב גזונדהייט עמד על הבימה עם ספר תורה בראש השנה ונשבע שמשיח לא יבוא השנה. הוא חשש שאנשים ייאחזו בטירוף.

אם כן, לא לדבר על חורבן עולם ואפוקליפסה. נכון שמתו אלפים, ויתכן שימותו עוד אלפים, ד' ירחם. אך לא לשכוח, שבשפעת הספרדית לפני כמאה שנה, מתו 40-50

מיליון. לא לשכוח שבמגפה השחורה לפני 700 שנה מתו בממוצא 40% מכל עיר, סך הכל עשרות מיליונים. ובכל זאת, לא בא משיח. צריך להודות על מה שיש. המשיח עוד לא פה, אך הגאולה החלה לפני כ-140 שנה: בנין הארץ, קיבוץ גלויות, הקמת המדינה, נצחונות צה"ל, בנין הכלכלה בארץ, בנין האומה בארץ, בנין התורה בארץ. ב"ה. אילו פינו מלא שירה כים, אין אנו מספיקים להודות לד'.

כ. הקורונה - עונש על מה?

שאלה: מסתובבים בציבור הסברים שונים לגבי הקורונה, עונש על מה הוא בא. אפשר לדעת?

תשובה: אינינו יודעים. אין לנו נביאים. אף אחד אינו יודע. בהאשמות מסוג זה, אנו מפחדים שמא יש משום איסור הונאת דברים: "אם היו יסורין באין עליו, אם היו חלאים באין עליו, או שהיה מקבר את בניו, אל יאמר לו כדרך שאמרו לו חבריו לאיוב (ד ו): 'הלא יראתך כסלתך תקותך ותם דרכיך זכר נא מי הוא נקי אבד' (בבא מציעא נח ב. וכן נפסק בשו"ע חו"מ רכח ד). ויש להוסיף שיש ראשונים על הסוגיא שכתבו שהבעיה היא לא רק הצער לזולת אלא גם היוהרה לדעת את דרכי ד'." זה מזכיר את ההאשמות ההדדיות עקב השואה הנוראה: אלו אומרים שזה בגלל הציונות ואלו אומרים שזה בגלל שלא היתה ציונות, ואלו אומרים שזה בגלל ההשכלה, וכל קבוצה מכניסה שם את השקפתה - במקום לומר: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי" (ישעיה נה, ח).

הקב"ה לא אוהב כשמקטרגים על בניו, אפילו לא כשהמקטרג הוא אדם קדוש. כך כתב הגאון מווילנא בפירושו על תיקוני הזוהר. ההוכחה לכך היא מישעיהו שאמר: "אוי לי כי נדמיתי, כי איש טמא שפתים אנכי ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב" (ישעיהו ו, ה). אמר לו הקב"ה, אם אתה רוצה לומר על עצמך שאתה טמא שפתיים, זה בסדר, אבל אל תגיד על עם ישראל, שהם עם טמא שפתיים (מדרש רבה, שיר השירים, א, לח). אחר כך היה צורך לגעת בפיו בגחלת אש ממעל למזבח, כדי לטהר את שפתיו שקטרגו על עם ישראל. הרמב"ם מבאר במאמר קידוש השם שאסור ללמד חובה על עם ישראל גם כשהם חוטאים. הרמב"ם כתב את דבריו בתגובה לתלמיד חכם אחד שקטרג על יהודים שהתאסלמו, מה שהוא בוודאי עוון גדול. הרמב"ם מביא ראיה ממה רבנו שנענש על שאמר, "והן לא יאמינו לי" (שמות ד, א). אמר לו הקב"ה, לא נכון, הם מאמינים בני מאמינים. משה אף נענש לאלתר ולקה בצרעת בידו, שהחושד בכשרים לוקה בגופו (שבת צ"ז א). וכל זאת, אומר הרמב"ם, אף שהיו אז בישראל חטאים חמורים. וכן הוא מביא ראיה מאליהו שנענש על שקטרג ואמר על ישראל ש"עזבו בריתך" (מלכים א יט, י) – אף שבאמת רוב העם בדורו היו עובדי עבודה זרה. וכן הביא את ראיה דלעיל, מישעיהו שנענש על שקטרג על ישראל.

שם תאמר: אבל ישעיהו גם אמר: "הוי גוי חטא, עם כבד עון, זרע מרעים בנים משחיתים" (ישעיהו א, ד), ולא ראינו שנענש על זה? אלא, שם זה משהו אחר, שם ישעיהו

דבר "אל" ישראל. לפעמים כשרוצים לדבר אל מישהו, להחזיר בתשובה - אז יש שיקול לדבר עימו קשות. אבל לדבר "על" מישהו, זה סתם לקטרג.

מסופר על ריש לקיש ורבי אבהו שנכנסו לקיסריה (מדרש רבה, שיר השירים א, לח). אמר רבי אבהו: מה לנו שנכנסנו למדינה שמחרפים ומגדפים? כששמע זאת ריש לקיש ירד מהחמור, אסף חול ונתן לתוך פיו. שאלו רבי אבהו למה עשה כן. ענה לו ריש לקיש: "אין הקב"ה רוצה במי שאומר דילטוריא על ישראל" (עיין חוברת 'סניגורה').

וזאת תמצית הדברים של האדמו"ר מצאנז שליט"א בנדון הקורונה: "יש כאלה שתולים זאת בסיבות כאלה ואחרות.

אבל אנחנו קבלנו מאבי זי"ע - וזה היה אחד מעיקרי היסודות בחסידות - שלא לחפש את החסרונות אצל אחרים.

לא החילול שבת ההוא אשם ולא העבירות והחטאים של 'ההם' אשמים.

ובוודאי שלא לומר כך במצבים כאלה 'כשצריכים לעורר רחמים וצריכים להמליץ טוב על עם ישראל.

בזמן כזה על כל אחד לחפש אצלו, מה אני יכול אצלי לתקן' איך אני יכול להוסיף זכויות עבורי ועבור כלל ישראל.

כל אחד יבדוק עצמו מהן חולשותיו בתורה בתפילה ועוד יותר בבין אדם לחבירו".

לכן לא לחפש מומים אצל אחרים, כמו "הועד למען חיפוש מומים אצל אחרים". לחפש אצל עצמו. וכל אחד יעשה תשובה במה שהוא צריך לעשות תשובה. זה מזכיר דברי רבנו אברהם בן הרמב"ם בשם הרמב"ם, שאמר ליהודי לעשות תשובה. שאלו היהודי: על מה? השיב: קודם, על זה שאינך יודע על מה לעשות תשובה.

כא. רופאים ואחיות - תודה רבה!

רופאים ורופאות
אחים ואחיות
מרפאות בעיסוק ופיסיוטרפיסטיות
עובדות סוציאליות בבתי חולים
וטכנאים בבתי חולים
ושאר עובדי רפואה,
תודה רבה!
על כל מה
שאתם עושים עבורנו
כל השנה
ובמיוחד בעת הקורונה.
לולא עבודתכם הנאמנה והמסורה
היתה לנו קטסטרופה
כמו:

א', גל חולירע השלישי לפני 170 שנה
 עם 2-1 מליון קרבנות בעולם.
 ב', השפעת האסיאתית לפני 600 שנה
 2 מיליון מתים
 ג', מגפת אנטונינוס לפני 1800 שנה
 10-5 מיליון מתים
 ד', המגפה היוסטיאנית לפני 1500 שנה
 25 מיליון ואחר כך עוד 25 מיליון
 ה', איידס שהחל לפני 40 שנה
 30 מיליון
 ו', שפעת ספרדית לפני 100 שנה
 100-25 מיליון
 (מתוך 1 מיליארד חולים, חצי אוכלוסית העולם)
 ז', המגפה השחורה לפני 700 שנה
 200-75 מיליון.
 אז תודה רבה לכם
 וליבנו כואב עלינו שמרוב מסירות
 גם אתם סובלים,
 1000 רופאים בבידוד
 ועד 1500 עובדי רפואה בבידוד.
 יכולכם עובדים קשה
 בקושי רואים משפחתכם.
 אתם מלאכים,
 שלוחים של רבונו של עולם.
 תודה לך ד'
 שהמצאת את הרפואה המודרנית.
 תודה לך ד'
 שיש לך כאלה שלוחים.
 תודה לכם השלוחים
 תודה רבה
 ד' ישמור עליכם
 וישלם לכם שכרתם.

כב. דברי חיזוק לתלמידי תלמודי-התורה

שלום לכם, התלמידים היקרים, של תלמודי-התורה, הלומדים בבתיהם, ואינם מתבלבלים. צריך לעבוד את ד' בכל מצב, גם כשבריאים, גם כשחולים, גם בארץ ישראל, וגם חס וחלילה בגלות. תמיד ללמוד תורה, ולא לתת ולעובדות לבלבל אותנו. העובדות משתנות, אבל תורת ד' היא נצחית. ולכן תמיד, יש ללמוד תורה, גם בבית המדרש, גם בבית ובכל מקום. קוראים לזה עמידות. אדם צריך להיות חזק, עמיד, עובד את ד' בכל מציאות שתהיה.

הרי נצטוינו, והגית בו יומם ולילה. אמנם יש אנשי שאינם יכולים לעמוד בזה, - אכן אי אפשר להכריח אותם עם מקל. אבל באמת, אם אדם רוצה, הוא יכול. הרמב"ם כותב בהלכות תלמוד תורה, בתחילת פרק ג, שכתר מלכות ניתן לזרע דוד, כתר כהונה לזרע אהרן, כתר תורה לכל עם ישראל, וכל מי שרוצה יבוא ויטול. יש רק תנאי אחד: שירצה. שלא יאמר: מי אני החדל והדל. לא נכון, כל אדם, אם ירצה, יגדל בתורה. הנה יהושע בן נון לא היה ממשפחה מיוחסת, לא בן של משה רבנו או אהרן הכהן, היה אדם פשוט ממשפחה פשוטה, ובכל זאת ראו למה הוא זכה. הא כיצד? פשוט מאוד, הוא שקד. ישב מול משה רבנו, מבוקר עד ערב, מגיע ראשון בבוקר לסדר ספסלים ויוצא אחרון אחרי ססידר ספסלים. כך ארבעים שנה. בסוף, נעשה תלמיד חכם הכי גדול בעם ישראל, וגם עמד בראש כיבוש הארץ. הכל בזכות השקידה.

בארבעים ושמונה דברים התורה נקנית, והראשון הוא: לימוד. שקידת התורה. לא לתת לשום דבר לבלבל אותנו.

כמובן, לפעמים קשה ללמוד, אז יש ללמוד בעמידה כדי לא להירדם, צריך לשתות מים. צריך למצוא דרכים. צריך לקבוע לעצמו זמנים, מה ללמוד משעה זו עד שעה זו. תוכנית מסודרת. וכמו כן, אין אדם לומד תורה אלא במה שליבו חפץ. לפעמים קשה להתרכז על דבר אחד זמן רב - אז לגוון. לפעמים קשה להתרכז בדברים קשים, אז ללמוד דברים יותר פשוטים. למשל תנ"ך עם רש"י ומצודות. זה לימוד חשוב מאוד. זה יהיה דבר גדול מאוד אם אדם יגמור כל התנ"ך עם רש"י ומצודות בזמן המגפה הזאת. אם הנגיף היה יודע, שבגללו שוקדים בתורה ומסיימים כל התנ"ך, היה מתאבד... לכן, שקידת התורה - בכל מצב.

כמובן, צריך לעזור בבית לנקות לפסח. לכן לחלק את היום בין תורה - בבוקר, ועבודה - אחרי הצהריים.

הקדוש ברוך הוא רואה איך אתם יושבים ולומדים תורה, הוא שמח. וכמובן יציל אותנו מן הצרה הזאת. חזקו ואמצו.

כג. עבודת ד' בעת קורונה

עת קורונה הוא עולם חדש. אך בכל עולם יש עבודת ד'. בספר קהלת פרק ג יש רשימה של 28 עיתים. לא אנחנו קובעים את העיתים, אלא רבוננו של עולם. אלא אנחנו קובעים מה אנו נעשה בכל אחד מן העיתים. רבוננו של עולם מקיף כל העיתים, והתורה מקיפה על העיתים. הכל בימי שמים, חוץ מיראת שמים. אם כן, ההווה מתחלקת לשנים: הכל ויראת שמים. הכל הוא בידי ד', ויראת שמים היא בידינו.

שבע נתיבים חשובים של עבודת ד', יש בעת קורונה. א', בית. יש כורח להיות הרבה בבית. אך הבית כשלעצמו הוא מקור של ברכה. כמובן בתנאי שיש שלום בית, אהבה ואחוה ושלום ורעות בבית, שכולם עוזרים לכולם, אוהבים את כולם וסובלים את כולם.

ב', חסד. אך לא רק לאנשי הבית יש לעשות חסד אלא לכל עמך בית ישראל, לכל היהודים שנמצאים במצוקה כלכלית, או רגשית, או בריאותית. אך כיצד נוכל לעזור, אם אנו סגורים בבית? - לחסד אין גבולות, הוא תמיד ימצא דרך.

ג', לימוד תורה. והגית בו יומם ולילה, זו המשאלה העליונה, אך לא כל אחד עומד בה, מוטלים עליו אילוצים של פרנסה. עתה, יש מעין חופש, זה הזמן.

ד', הערכה. בארצנו אנו משופעים בשפע ברכה, בחסדי ד' עלינו. אך אנו מתרגלים, אז אנו שוכחים להודות, להתפעל, להתרגש, להעריך. לכן, לעיתים יש צורך בתקופה של מחסור, כדי ללמדנו להעריך מה שיש לנו, כדברי הרמב"ם במורה נבוכים, שארבעים שנה במדבר, לימדנו להעריך את הטוב של ארץ טובה ורחבה.

ה', גבורה. במצבים קשים, אדם נקרא להתגבר, ומתוך כך הוא לומד גבורה. אם הכל טוב ויפה, הוא עלול להפוך למפונק ולחלש. הרמב"ם כותב במורה נבוכים שארבעים שנה במדבר, בתנאים קשים, הכשירו אותנו לעוז ולגבורה הנצרכים לכיבוש הארץ.

ו', תשובה. כאשר יש צרה, יש לעשות תשובה, רמב"ם תחילת הלכות תענית. ובמה לעשות תשובה? - אנא לא להאשים אחרים. אלא כל אחד יחפש בעצמו, במה יש לו להשתפר.

ז', אמונה. אין זה קשה להאמין בד', כאשר החיים מתנהלים על מי מנוחות. הנסיון הוא כאשר יש צרות ויסורים. הנסיונות באים לחזק את האדם, לרומם אותו למדרגה יותר גבוהה של אמונה.

חזק חזק ונתחזק.

כד. כיצד להעסיק את הילדים כל היום בבית?

שאלה: ב"ה, יש לנו ילדים רבים, ועתה בעת קורונה, כולם בבית. גם בזמנים רגילים, שני הורים בקושי מצליחים להעסיק ילד אחד, ואם הוא היפראקטיבי, צריך אולי ארבעה הורים. כיצד נעשה עכשיו, וכמובן מדובר בתעסוקה חיובית בעלת ערך?

תשובה: במשך עשרות שנים, היה קיים בית ספר הנקרא One-Room School, בית ספר של חדר אחד, בו למדו יחד כל הילדים מכיתה א עד כיתה ט. הוא נוסד כדי לאפשר חינוך לילדים בכפרים קטנים, עם מעט ילדים. היו כאלה בקנדה, ארצות הברית, ניו-זילנד, אוסטרליה, אנגליה ואירלנד. רק במחוז קוויבק היו 5000. ברור שאם יש 10, 20 או אפילו 30 ילדים, אי אפשר שלכל גיל תהיה כיתה. לכן, כל הילדים למדו בכיתה אחת. ולמה לא נסעו יום יום עם אוטובוס של המועצה? כי לא היה אוטובוס ולא היתה מועצה. ולמרבה הפלא שיטת חינוך זו הצליחה. כנראה שג'ורג' וושינגטון, הנשיא הראשון של ארצות הברית למד בבית ספר כזה.

ודאי תתמנה, כיצד מורה מצליחה ללמד בכיתה עם גילאים כה שונים? התשובה פשוטה: גם הבית הוא One-Room School, מגיל אפס עד גיל עשרים, ולא מפזרים שכבות גיל בין שכנים. זה נקרא בא ללמד ונמצא למד. כך יש לארגן את הבית. כמובן, הבית אינו רק בית ספר, אלא הוא גם משחקים. אך צריך משחקים בעלי ערך, שמפתחים תכונות חיוביות וחשובות אצל הילד. גם מובן מאליו, שבית ספר כזה אינו יכול להיות בנוי על הוראה חזיתית לבדה, אלא מורכב במידה רבה בשיטות של החינוך החדש, כגון מונטסורי. יש להרגיל את הילדים בבית ללמוד באורח עצמאי, ושהיות מבוגרים יהיו מעין מורים של הקטנים מהם.

לנו, אין בעיה להבין מה זה בית-ספר-בחדר-אחד. הרי כך בנויות הישיבות. אמנם התלמידים מחולקים לשיעורים ויש ר"מים, אבל מרכיב הארי של הישיבה, הוא בית המדרש, בו כל הגללים כולם לומדים יחדיו, באורח חופשי. גם ישיבה היא סוג של One-Room School.

כך יש לארגן את הבית באופן אינטראקטיבי. אמנם, אינינו רגילים לזה, והילדים לא רגילים. אך אין ברירה, וזו הזדמנות להביא ברכה זו. וכידוע, מצוה גדולה שהאב ילמד את בנו. העיקר, לא להתעצבן, לא לכעוס. גם זה בית ספר גדול: בית ספר לסבלנות. יסוד החינוך הוא אהבה.

כה. נגיף נגד בהמה

שאלה: שמעתי שקורונה היה נגיף שפגע בבעלי חיים ועבר לאדם. והנה חז"ל אמרו: "אין חיה רעה שולטת באדם, אלא אם כן, נדמה לו כבהמה, שנאמר: נמשל כבהמות נדמו" (תהילים מט, יג. שבת קנא, ב. סנהדרין לח, ב).

תשובה: זה ברור שאדם הוא יצור מורכב, יש בו צד צלם אלהים, ויש בו צד בהמי. בתחילת ספר התניא: נפש אלהית ונפש בהמית. חז"ל אמרו: "ששה דברים נאמרו בבני אדם, שלושה כמלאכי השרת ושלושה כבהמה. שלושה כמלאכי השרת: יש להם דעה כמלאכי השרת, ומהלכים בקומה זקופה כמלאכי השרת, ומספרים בלשון הקודש כמלאכי השרת. שלושה כבהמה: אוכלין ושותין כבהמה, ופרין ורבין כבהמה, ומוציאים רעי כבהמה" (חגיגה טז, א).

לכן, כל אדם נקרא לכבוש את הצד הבהמי, ולהתרומם אל הצד המלאכי שבו, כפי שמבואר בספר באר מים חיים לרבי חיים מטשרנוביץ (ויקרא א, ב). התרוקנות האדם מאידיאלים והתמקדותו רק בהנאות שפלות, עד כדי הריסת המבנה המשפחתי הטהור, ועד כדי שכך שאיש יחיה עם איש, או איש עם כמה נשים, מדרדר אותו לדרגת בהמה, כפי שכותב הרמב"ם במורה נבוכים במשל של שבעה רואי פני המלך (ג, נא).

"לך עמי, בא בחדריך, וסגור דלתיך בעדך, חבי כמעט רגע, עד יעבור זעם" (ישעיהו כו, כ). "התבונן על מעשיך בחדרי לבך" (רש"י).

כו. אמא, מה זה קורונה?

- אמא, מה זה קורונה – המחלה שכולם מדברים עליה?
- זה נגיף, כלומר, יצור כל כך קטן שאי אפשר לראות אותו, אלא במכשיר מיוחד שנקרא מיקרוסקופ.

- מה פירוש המילה קורונה?

- כתר. כי יש לו מסביב כל מיני כתרים. כתר בשפה לטינית זה קורונה.

- ומה קורה למי שחולה?

- חום, שיעול, עייפות.
- אז זה שפעת!
- לא, זה דומה לשפעת. אבל באמת, מאוד חולים.
- גם לי זה יכול לקרות? אני מפחד...
- ילדים שיש להם קורונה, הם כמעט לא חולים.
- אבל שמעתי שיש שמתו?
- מדובר או בזקנים או במי שיש לו מחלה אחרת חמורה, כי יש להם מערכת הגנה חלשה, אז עלול להיות סיבוך. אבל זה יוצא דופן.
- אז למה בית ספר סגור? גן ילדים סגור? למה חייבים להישאר בבית?
- שלא תדביק אחרים בקורונה.
- אבל אין לי קורונה. אין לי חום ואני לא משתעל.
- בכל זאת יכול להיות שיש לך, אבל לא קורה לך כלום. זה טוב מאוד בשבילך, אבל עלול להיות רע לאחרים.
- אבל איך עובר הנגיף?
- הוא עובר מאדם לאדם, למשל דרך האויר, כאשר מישהו משתעל או מתעטש.
- אז מה לעשות אם אני צריך להשתעל?
- עשה זאת בתוך המרפק. הנגיף גם יכול לעבור על ידי שנותנים יד, וכל מגע קרוב.
- אז מה לעשות כדי שלא יקרה?
- הדבר הכי טוב לעשות הוא להישאר בבית. במיוחד, אנשים זקנים אין לצאת מן הבית ואין לבקר אותם.
- אז איך נשיג אוכל?
- מותר בשביל דבר חיוני כמו מזון או תרופות. אבל לא לדברים אחרים. לכן כל המקומות הציבוריים בו נפגשים הרבה אנשים נסגרו: ספריה, מוזיאון, ברכות שחיה. ככל שיש אנשים, יותר יש סיכון להידבקות.
- אבל זה קשה להישאר כל הזמן בבית?
- נכון. אבל אין ברירה. אך מאוד נשתדל שיהיה לך נעים בבית. אפשר לשמוע מוזיקה. אפשר לשחק. לעשות עבודות יד. לשיר. לצייר. לסדר את החדר שלך. להסתכל בתוכניות טובות במחשב, ובמיוחד ללמוד.
- ללמוד?! לא כל כך רוצה!
- אתה לא רוצה להיות חכם? תלמיד חכם? רופא? אז זה חשוב מאוד ללמוד.
- נכון, את צודקת. אז לא אוכל לראות את חבריי?
- במשך זמן מסוים. אבל אתה יכול לטלפן. או לדבר איתם בסקיפ. ככל שאתה פחות פוגש אנשים, פחות מתפשטת המחלה. זה חשוב מאוד, כדי שיהיו פחות חולים, שלא יהיה עומס על בתי חולים, ויוכלו לטפל כמו שצריך בחולים.
- אז אי אפשר לצאת לחופש?
- לא. כדי לא לפגוש אנשים רבים.
- גם משחקי כדור והצגות הם אסורים עכשיו?
- נכון מאוד. אבל לא לתמיד. רק כרגע. וכולנו מצייתים בדייקנות להוראות. ככל שנציית לחוקים, בסוף הנגיף לא יוכל יותר להתפשט, ואז נוכל להיות בשקט.
- בכל זאת אני מפחד?
- אין לך מה לפחד. הרבה אנשים פועלים יום וליל כדי להגן עלינו, רופאים, אחיות ועוד אנשים.
- ומצאו תרופה לנגיף?

- עוד לא, לצערנו. אבל מחפשים כל הזמן, ונקוה שנמצא הכי מהר שאפשר.
 - אז אין מה לעשות כדי לעצור אותו?
 - ודאי יש. לרחוץ ידינו עם מים וסבון פעמים תכופות, להשתעל או להתעטש בתוך המרפק, להשתדל לא לגעת בפנים שלך ובפנים של אחרים.
 - כמה זמן לרחוץ ידיים?
 - 30 שניות וברציפות. זה הזמן לשיר "היום יום הולדת". אז אתה מסלק את הנגיפים מידריך. גם לא לתת יד ובודאי לא לחבק.
 - אבל אם אני בחוץ, זה עובר דרך האוויר?
 - כן. לכן, אם אתה בחוץ ופוגש ילד שאתה מכיר, אל תתקרב, תעמוד במרחק של 2 מטר, ורק תנופף לו לשלום.
 - גם בבית?
 - לא. בבית אתה יכול להתקרב לכולם כרגיל. אבל מסבא וסבתא, שגרים אצלנו, אתה חייב להתרחק, כדי שלא תדביק אותם. צריך מאוד להיזהר כמה שאפשר.
 - אם אין תרופה, איך אני הקטן יכול להילחם נגד קורונה?
 - אתה יכול להיות חבר של "הסיירת נגד קורונה". לרחוץ את הידיים של כל הדלתות כל יום, ללכת עם שלט: "רחץ ידיך תדיר".
 - אז אין לי מה לדאוג?
 - אמרתי לך. יש המון אנשים שעושים זאת בשבילך, להגן עליך, ואם צריך, לרפא אותך. היה רגוע, רחץ ידיך ושחק בשמחה. נשאר כולנו בבית, ונשאר כולנו בריאים. בבית! בריאים!

כז. למה ד' ברא חיידקים

שאלה: למה רבונו של עולם, שהוא טוב לכל ורחמיו על כל מעשיו, ברא חיידקים ונגיפים, שגורמים למחלות ולמגיפות, ולסבל ולמות? וכי אינו יכול לברוא עולם בלי כל אלה?
 תשובה: קודם כל, אינינו יודעים את הסודות של הקדוש ברוך הוא. החקר האלוהי, תמצא?! לית מחשבה תפיסא ביך כלל. יש דברים שאפשר לשאול ולקבל תשובה, יש דברים שאפשר לשאול ולא לקבל תשובה, ויש דברים שאפילו אי אפשר לשאול.
 לכן, כאשר אנו שואלים שאלה כגון למה ד' עשה, התשובה לא תהיה מבחינתו יתברך, אלא מבחינתנו: מה אנו יכולים ללמוד מכך ולעשות.
 אם כן, יש לדעת שבאופן כללי, חיידקים הם חיוניים לחיים. זמן רב לפני הופעת האדם, וגם בעלי חיים, וגם צמחים, שלטו חיידקים, המכונים פרוקריוטיים על פני כדור הארץ, מלפני 3.8 מיליארד שנה, במשך 2 מיליארד שנה. ומהם התפתחו אחר כך תאים עם גרעין, המכונים איקריוטיים, וכן צורות חיים יותר משוכללות, עד האדם, ועד האדם בצלם אלהים. כמובן, כל זה תהליך אלהי, דרך משרתיו הנאמנים, כוחות הטבע.
 אותן בקטריות גם פעלו על שינוי האטמוספירה והאוקיינוסים כדי לאפשר הופעת חיים יותר מורכבים.
 וגם עתה, העולם זקוק לכל מיני בקטריות בשביל האיזון האקולוגי, כדי לחסל מיקרואורגניזמים אשר התרבותם מסוכנת, ולשחרר חומרים מזינים שהעולם נזקק להם.

אף בתוך גוף האדם יש הרבה מאוד בקטריות שפועלות לטובה, כלומר מאה אלף מיליארד, מחמש מאות סוגים, במשקל כולל של 2 ק"ג, יותר ממשקל המוח. במיוחד, הפלורה האינטסטינלית, העוזרת לעיכול ולוחמת בזיהומים, מה שגם נקרא מיקרוביוטים. כמובן, נשאת השאלה על הבקטריות שמזיקות לאדם, כלומר החיידקים, ועוד יותר מהם הנגיפים.

יתכן, שלכתחילה כולם היו טובים, אבל עברו מוטציות לרעה. זה הרעיון הידוע שהכל יורד טוב מן השמים, אבל עלול להסתבך בידי האדם. ויתכן, שהיו מיועדים לבעלי חיים, ושוב עקב מוטציות עברו לאדם. האמת היא, שאינינו יודעים.

אך, באופן כללי, הרמב"ם מאריך להסביר במורה נבוכים (ג, יב), שבעולמנו הטוב הרבה יותר מרובה מן הרע, ויש לראות הכל בפרופורציה. ומה שיש בכל זאת רע, זה מעין מחיר זוטר על הטוב. המים ודאי טובים, אך לעיתים אדם טובע. השמש ודאי טובה, אך לעיתים נגרמת שרופה. ראה את מבנה גוף האדם המופלא, ההרמוניה האדירה בכל המערכות, - אילו פינו מלא שירה כים אין אנו מספיקים להודות ל"רופא כל בשר ומפליא לעשות", ולעומתם כל החיידקים והנגיפים הם בטלים באלף. גם לגוף יש מערכות מלחמה נגדם, וכן האדם מוסיף בזכות צלם אלהים שלו שמתגלה בשכל המדעי.

זאת תשובת הרמב"ם: ביטול בשישים, ביטול באלף. אך חכמי הרזים אומרים שגם הרע המועט הזה הוא לטובה. כלומר אמנם הוא אינו טוב, אך תצא ממנו טובה יותר גדולה. כמובן, לא תמיד אנו יודעים מה היא זאת הטובה, אך אנו יודעים שהדין הוא דין אמת. ובסופו של דבר אנו אומרים: וירא אלהים כי טוב, כי טוב מאוד.

כח. קורונה: משבר-אתגר-נסיון

[ראיין: הרב מרדכי ציון]

ש: עקב הקורונה, אנשים רבים נמצאים במשבר. מה ניתן לעשות?
ת: קודם כל, יש להבחין בין משבר אובייקטיבי לבין משבר סובייקטיבי. משבר אובייקטיבי, הוא תופעה בניגוד לרצוננו. אם כן, במשך כל חיינו, אנו עוברים בכל יום משברים. משבר סובייקטיבי הוא התגובה רגשית של אדם למשבר האובייקטיבי. יתכן משבר אובייקטיבי קטן הגורר תגובה מוגזמת. זה מזכיר את המוטו של מסדר האבירות האנגלי, שהוא דווקא בצרפתית, *Honi Soit Qui Mal Y Pense*, כלומר, הבוז למי שיהגה בו רעה, או ארור החושב עוון.

ש: וכיצד יגיע אדם לכך שלא תהיה לו תגובה מוגזמת? או אפילו להיפך, גם על צרה גדולה יגיב כמעט בשוויון נפש?

ת: בעזרת השכל, שמעמיד כל דבר במקומו הנכון. אך כאן אנו מגיעים למושג שני, שהוא נחלת הפסיכולוגים ואנשי המוסר: אתגר. מה שאנשים מכנים משבר, הם מכנים אתגר, כלומר הזדמנות לגלות עוצמה, לגלות עמידות *Resilience*, מול המאורעות.

ש: ואיך מגיעים לזה?

ת: על ידי עבודה פנימית ארוכה ועיקשת. אדם אינו זוכה לכך בן רגע. אדרבה, יש להתרגל לעמידות במצבים הרגילים היום-יומיים, לא להיות מפונק, כדי להיות חזק בעתות משבר.

ש: המשבר-האתגר העכשווי, האם מבחינה אובייקטיבית הוא קטן או גדול?

ת: בהחלט גדול. יש אומרים שזה המשבר הכי גדול שעובר עלינו מאז השואה. אולי לא. לא נתחיל עכשיו לעבור על כל הרשימה. אך בודאי זה משבר גדול. כמובן לא כמו השואה.

ש: אם יורשה לשאול בנושא כה נורא, האם אחרי השואה, היה לנו פוסט-טראומה?
ת: בודאי! כיצד לא יהיה אחרת?! אבל למרבה הפלא, יצאנו מזה בגבורה עצומה, מלבד אחוזים קטנים של עמנו, שנשברו, ופעמים רבות זה עובר לדור השני ולדור השלישי. אני אישית הייתי תינוק ואינו זוכר איך הוריי החביאו אותי והתחבאו, אך כמה פעמים שאלתי את אבי ז"ל על השואה, והשיב לי: לא מדברים על כך, לא מסתכלים אחורה אלא קדימה. פעם סיפרתי זאת לקבוצת אנשים בגילי, וכולם אמרו: גם הוריי כן, וזה מה שנתן כח להמשיך: להסתכל קדימה ולא אחורה.

ש: אבל עתה, זה עוד לא אחורה, אנו עדיין בתוך המשבר או האתגר?
ת: נכון. לכן הנה סיפור לדוגמה על עמידות בשואה: לפני כמה שנים פסיכולוגית אחת ארגנה כנס פסיכולוגים על הנושא: כיצד היינו צריכים לדבר אל ניצולי השואה. כמובן, ניצולי השואה לא קיבלו פסיכולוגים ולא עובדות סוציאליות ולא קבוצות תמיכה. אבל באופן תאורטי, שאלה אותה פסיכולוגית, מה היה עלינו לומר. היא סיפרה בפתח הכנס: "הייתי ילדה קטנה עם אמי במחנה השמדה. הנאצים ימח שמם הרשו לאמא עם ילד לשמור עבורו דבר קטן, אז אמי שמרה עבורי שתי קוביות שוקולד. היתה לה חברה, מאוד רזה, כל כך רזה, שלא היה ניתן להבחין שהיא בהריון. אבל התחילה ללדת. כל הנשים חששו שמחמת חולשה היא לא תישאר בחיים. אז אמי ביקשה ממני רשות לתת לה את השוקולד. הסכמתי. – את בטוחה? – כן. אכלה אותו, התחזקה קמעה, ילדה תינוקת, עטפו אותה בסמרטוטים, וכך החזיקו מעמד חצי שנה עד שבעלות הברית שחררו אותנו". פסיכולוגים עלו על הבימה אחד אחרי השני ודברו. בשלב מסוים, עלתה אשה אחת, ופנתה למארגנת: "אני פסיכאטריט. אותה תינוקת שנולדה שסיפרת עליה, זו אני. אז רציתי להודות לך". הושיטה ידה לכיס, הוציאה שתי קוביות שוקולד והושיטה לה...

ש: זו באמת גבורה. אבל האם כל אדם מסוגל לכך?
ת: כן. אנו מגיעים למושג שלישי. מה שאנשים מכנים משבר או אתגר, אנו המאמינים בד', מכנים: נסיון. ואין הקדוש ברוך הוא שולח לאדם נסיון אלא אם כן יוכל לעמוד בו. וזו החלטתו של האדם אם לעמוד בנסיון או לא.

ש: גם הכי קשה?
ת: גם הכי קשה. זה גם קשור לפסח. השעבוד במצרים מאות שנים היה נסיון נורא אך עמדנו בו. לא כולנו. אחד מחמישה. יש שמפרשים דרך דרוש את זכירת יציאת מצרים שגם כאשר נמצאים במצב חשוק, אין להתיימש, שהרי במצרים היינו שרויים ביסורים נוראים, והנה בסוף נגאלנו.
ש: כלומר זו אופטימיות.

ת: למושג אופטימיות יש שני מובנים: פילוסופי ורגיל. המושג הפילוסופי הוא שבעולמנו הטוב מרובה על הרע. מוסבר במורה נבוכים ג יב. המושג הרגיל הוא שיהיה טוב. גם לגבי קורונה, מתוך ניתוחי העבר ומתוך הרכוש המדעי שלנו, אנו יכולים להבטיח שזה יסתדר. כמובן אינינו יודעים בכמה זמן ובאיזה מחיר.

ש: מתי למדנו במצרים לעמוד בנסיון?
ת: לאט בהדרגה. אך במיוחד מיוסף, שהיה בחור צעיר, ועמד בנסיונות שאי אפשר לתאר, בבית פוטיפר, גם בבית הסוהר וגם בהיותו משנה למלך. לכן נקרא יוסף

הצדיק. אם הוא יכול לעמוד בזה, גם אנו יכולים. כמו שאומרים באנגלית: If he can do it, then so can I.
ש: אפילו I can do better...

ת: אולי.

ש: ולמה ד' מביא לנו נסיון זה? מה הוא רוצה ללמדנו?
ת: כמובן אינינו יודעים סודות הבורא. אך אנחנו יכולים להבין עבור עצמנו, מה עלינו ללמוד: גבורה, ענווה, סולידריות, עזרה, וגם אמונה יותר גבוהה.
ש: יש אומרים שעם ישראל מפונק?

ת: זה סתם קטרוג. אמנם מן הרב קוק מזהיר אותנו מראש שהשלוה הגשמית שתבוא לחלק מהאומה, אשר ידמו שכבר האו למטרתם כולה, תקטין את הנשמה והשאיפה לאידיאלים נישאים וקדושים תחדל (אורות, אורות התחיה מד). אך הוא מוסיף שגם על זה נתגבר.

ש: והאמנם מדינת ישראל עומדת במשבר-אתגר-נסיון העכשווי?

ת: כן. בכבוד רב. בגבורה רבה. אשרינו מה טוב חלקנו.

ש: מה הכוונה שמהנסיון מאפשר ללמוד אמונה יותר גדולה?

ת: כלומר, אידיאלים יותר עמוקים. מול משבר, יש שתי תגובות אפשריות: א. העיקר לצאת מן המשבר. ב. קרש קפיצה למחשבה יותר עמוקה. כגון להבין מה שאומר ירמיהו הנביא: "כה אמר ד'" אל יתהלל חכם בחכמתו, ואל יתהלל הגבור בגבורתו, אל יתהלל עשיר בעשרו. כי אם בזאת יתהלל המתהלל, השכל וידע אותי" ובמה? "כי אני ד' עשה חסד משפט וצדקה בארץ, כי באלה חפצתי נאם ד'" (ירמיהו ט כב-כג). זה האידיאל שלנו: לעשות חסד משפט וצדקה בארץ.

כט. התפקוד הנדרש בעת קורונה

[ראיון בתקשורת]

ש: איך מתפקדים בימים אלה, ימים של קורונה?
ת: רגיל. כמה שאפשר לא לשבש את החיים. הניצחון הוא לתפקד כרגיל.

ש: אבל אנשים מפחדים?

ת: בין אם מפחדים אותם ובין אם הם מפחדים את עצמם, אין "להתפחד" כלל! הפחד מזיק יותר מאשר המחלה עצמו. הרי הסיכוי למות בקורונה הוא כמעט אפסי. אלא היא עושה רושם רב על כולם. כמובן, אם מישהו מת או חולה, יש צער רב, אבל אין להיגרר לפחד. תאונות דרכים לארך שנים מסוכנות לאין ערוך מקורונה. שלא לדבר על עישון, שהורג כל שנה בארץ כ-8,000 אנשים, מתוכם שיטית מעישון סביל.

ש: אז לא נגדיר עתה שזו עת צרה?!

ת: לא. זו עת מאבק, או ליתר דיוק עת מגפה, שהיא לצערנו תופעה קבועה בהסטוריה. ולא רק במדינת ישראל אלא בעולם כולו, ואין לצפות שהיא תיעלם כל כך מהר.

ש: האם אין היא הולכת וגוברת?
ת: עליות וירידות.

ש: כלומר, יש להשלים עם ה קורונה?
ת: חלילה. יש להילחם נגדה בכל תוקף, ואין זו שאלתנו עתה. אך כאמור אין לצפות שתיעלם מחר. בינתיים, לצערנו, היא שייכת למציאות החיים, ויש ללמוד לחיות איתה ולציית לכל ההוראות.

ש: איך אפשר לחיות איתה?
ת: כמה שאפשר, לא לשבש את שגרת החיים. ולא לפחד כלל.

ש: מה עושים כדי לא לפחד כלל?
ת: אמונה בד' שמנהל כל דבר בעולם, על פי השגחה כללית והשגחה פרטית, הכל כפי שצריך להיות. גם בשכל יש להבין שזה סיכון אפסי, וגם להיעזר בתמיכה משפחתית וחברתית, ועוד.

ש: אפשר למצוא הדרכה שיטתית?
ת: אולי שיטת "משאבים", שפיתח פרופ' מולי להד, בזמן מטחי הקטיושות המתמשכים בגבול הצפון, בשנת תשמ"א, כך שהוכרחו לשהות שעות רבות במקלטים. היא כוללת בניין חוסן נפשי רב ממדי:

מ"א מערכת אמונות. B Belief

ר רגש. A Affect

ח חברה. S Social

ד דמיון. I Imagination

ש שכל. C Cognition

ג גוף. PH Physiology

ראשי תיבות: Basic PH או בעברית גשר מאחד.

ש: אז ל תפקד רגיל בכל?
ת: לא לשנות מהשגרה, מלבד מה שמחוייבים על ידי משרד הבריאות.

ש: אבל אמרנו שאין לפחד! כל זה אינו ביטוי של פחד?
ת: לא. זו זהירות. (עיין מסילת ישרים סוף פרק ט). יש הבדל גדול. הפחדן נמנע מלפעול בחיים כפי חובתו. הזהיר, כן פועל, אך נוקט באמצעי הגנה מרביים. גם חייל הינו זהיר מאוד, אך ודאי אינו פחדן.

ל. זה הזמן לאהוב חרדים

שאלה: כיון שהחרדים לא נשמעו להוראות הרופאים, יש אצלם אחוז גבוה מאוד של נגועים בקורונה, וזה מסכן את כולנו. הם מחשיבים עצמם ליותר חכמים מרופאים. הם רשעים! הם רוצחים! אני שונא אותם!

תשובה: ידידי היקר, אדרבה זה הזמן לאהוב. ואהבת לרעך כמוך. המצוה לא נאמרה לגבי אדם שכולו מחמדים. בשבילו איני זקוק למצוה. באופן טבעי אני אוהב אותו. מתי אני זקוק למצוה? בשביל אדם שמרגיז אותי, שלדעתי עושה דברים רעים, שאני רואה שמזיק לו. עתה זה המבחן, האם יש לך אהבת ישראל.

אל תטעה בי, ידידי, אני לא חרדי, גם לא חילוני, ואפילו לא לאומי דתי. אני מעם ישראל. ואני גאה בכך, בגאווה טהורה. לכן, כל עם ישראל הם חבריי, אני עושה עבורם מה שאני יכול, והם עושים עבורי, מה שהם יכולים. תודה לכם, עם ישראל, על כל מה שעשיתם עבורי.

גם צריך ללמד זכות על אותם חרדים.

א', לא כולם הפרו ההוראות. רק חלק. אז אנא בלי הכללות. די סבלנו לאורך גלויותנו מהכללות של אנטישמים.

ב', הם אינם רשעים. הם טועים שהם לא סומכים על הרופאים. לצערנו הם אינם היחידים כאלה בעולם. הם לא עשו זאת מתוך רצון רע, אלא מתוך רצון טוב. הם לא יצאו לבלות, הם יצאו להתפלל או ללמוד. כמוכן טעו. אך יש הבדל בין מי שעושה דבר רע מתוך כוונה רעה לבין מי שעושה רע מתוך כוונה טובה. זה עדיין רע, אך זה לא אותו דבר.

ג', מהותם לא מצטמצמת בדבר זה. הם גם עשו דברים טובים, עושים דברים טובים ויעשו דברים טובים. אז יש לשפוט את האדם כולו. הוי דן את כל האדם לכף זכות. אם אתה דן את כל האדם, ולא חלק מן האדם, אז יוצא לכף זכות. שמא תשאל: איזה דבר טוב הם עושים? תשובה: עליך לעשות תשובה על עצם השאלה הזאת, שאינך יודע מה הדברים הטובים שהם עושים.

ועוד פעם, אל תטעה בי ידידי. אני נותן אימון ברופאים. אמנם הם לא תמיד צודקים, אך גם רבוננו של עולם יודע זאת ובכל זאת ציוה לשמוע להם. כל המדע אינו ודאי. כל תאוריה מדעית היא נכונה, כל זמן שלא הוכח להיפך, מה שנקרא עיקרון ההפרכה של פופר. אני אומר לך זאת בתור אדם שלמד מדעים שבע שנים באוניברסיטה, מהנדס אלקטרוניקה, ומאוד אוהב מדע. נכון שהמדע אינו לגמרי ודאי, אלא לפי המצב העכשווי של ידיעותינו, ובכל זאת הוא אחד הדברים הכי יקרים שיש לנו. ויש אפילו ברכה מיוחדת כאשר רואים איש מדע.

לכן אני אוהב את המדע ואני אוהב את עם ישראל, גם אם לפעמים זה קצת סותר. ואני גם אוהב אותך, ידידי, ידידי מעם ישראל.

לא. מחשבות כלל-אנושיות על קורונה

[ראיון עם עתונאי לא יהודי מחו"ל]

ש: התוכל לומר לנו מה מבשרים הזמנים הבאים לגבי קורונה בעולם?

ת: ודאי לא. קודם כל איני רופא אפידמולוג. אך גם לו הייתי רופא עזה, לא יכולתי להביע ניבוי לגבי העתיד, כיון שלא צברנו כל כך הרבה ניסיון לגבי אירועים כאלה. הכל משתנה מהר. אמנם כבר היו לנו מגפות בעבר, אך המתבונן בהן, יראה שמגפה מגפה אופיה היחודי.

ש: לפי השקפה זו, עלינו לשבת בחיבוק ידיים ולחכות לעתידות באורח פסיבי?
ת: להיפך, כיון שאינינו יודעים מה האמצעי היעיל ביותר כדי לחסום את המגפה, עלינו להיעזר בכל האמצעים האפשריים הנמצאים בידינו, גם אם בסופו של דבר אינינו יודעים מה האמצעי שיפעל לטובה בצורה מכרעת. לכן, אדרבה, יש להיזהר מהיומרה של ידיעת הכל. יש תשוקה אנושית מובנת מאד, להבין מיד את הכל, אך יחד עם זה יש צורך בענווה מדעית גדולה. כמובן, כיון שאנשים רבים מעלים תאוריות רבות, יש סבירות גדולה שתאוריה אחרת תתברר כנכונה. כאשר יורים לכל הכיוונים, לפעמים פוגעים במטרה. אבל זה לא הכי חכם, לא הכי הגון, ולא הכי מועיל.

ש: סליחה, זה נראה התחמקות. הרי בכל זאת אפשר להעלות כמה תרחישים סבירים כתוצאה של שיטות טיפול שונות במגפה?

ת: נכון. כאמור איני רופא, אך צוות המחקר של האפידמולוג האנגלי הגדול פרופ' נייל פרגוסון Neil Ferguson ניתח שלוש איסטרטגיות אפשריות. ראה בויקיפדיה: Imperial College Covid-9 Response Team. הדברים התפרסמו לפני לפני ימים מספר.

א', לא לעשות כלום. יהיו בעולם 40 מיליון מתים.
ב', נקיטת אמצעים מתונים. עקומת המפגה תעלה לאט. אמנם גם אז יהיו הרבה מאוד נפגעים, אך בתי חולים לא יהיו מלאים ויוכלו להתפנות בהם, כך שיהיו 10 מיליון מתים.
ג', בידוד חמור ואז יהיו רק 2 מיליון מתים.

ש: גם הרע במיעוטו הזה עדיין מאוד מפחיד.
ת: בודאי. יתר על כן, אין לנו ערובה שהמגפה אינה עלולה לבקוע שוב אחרי כמה חודשים, ואפילו להיות עוד יותר קטלנית, כמו שקרה עם השפעת הספרדית לפני מאה שנה, שדווקא הגל השני הוא שגרם לתמותה הכי גדולה.

ש: מה הסיבה לכך? זה הכרחי?
ת: כי אם חוסמים מהר את המגפה, אז אנשים רבים לא באים במגע איתה, לכן אינם מחוסנים, ועלולים להיפגע.

ש: אז מה הפתרון? בידוד לנצח?
ת: עד שימצאו חיסון. אבל זה יכול לקחת שנה או יותר. גם אינינו בטוחים שהנגיף אינו עלול לעבור מוטציה. גם אינינו יודעים אם יש חיסון חזק למי שנפגע, כלומר כמה זמן הוא פועל, ואם אינו עלול להיפגע שוב בעתיד.

ש: הקיצור, לדעתך אינינו יודעים כלום?
ת: האמת באמצע. אנו יודעים הרבה, אך לא הכל.

ש: מה דעתך על כל מיני תרופות שמוצעות בשוק ושנוסו במקומות שונים?
ת: שוב, איני רופא. אך מבחינת האתיקה הרפואית, יש להתהלך על פי הזרם המרכזי ברפואה, ולא אחרי דעות חריגות. באופן כללי, אין במדע פתרונות פלא: תרופה שאף אחד לא חשב עליה עד שמדען גאוני עלה עליה. תמיד יש בפני המדע כיוונים שונים, והוא חוקר את כולם במתינות וברצינות. מחקר רפואי אמין אינו דבר פשוט כלל וכלל. המציאות העכשווית מורכבת וגם חדשה במידה רבה.

ש: אולי האופי יוצא הדופן והבלתי צפוי של תופעה זו, הוא שגורם לפניקה אצל אנשים רבים. מה דעתך?

ת: זה נכון מבחינה מסויימת. לא היינו ממש מוכנים למגפה כזאת, שלא ראינו כמוה שנים רבות, לכן יש תגובה פסיכולוגית שהיא לפעמים מופרזת, במיוחד באמצעי התקשורת. מצד שני, יש כאן אגוצנטריות גאוותנית של המערב המחשיב את עצמו כיחיד בעולם, ולכן מתייחס למגפה זו כאל משבר-על, הנוגע לכל האנושות. נכון שזה משבר מאוד קשה, אין לזלזל בו, אלא לפעול בכל דרך אפשרית. אך אין לשכוח שלעומת 2 מיליון מתים או אפילו 10 מיליון, - הנה 2.5 מיליון אנשים מתים מזיהום נשמתי כל שנה, 9 מיליון מתים כל שנה מזיהום, ו-9 מיליון מרעב. אך כיוון שזה קורה במדינות עניות, זה לא מעניין את התקשורת. לכן זה חריג במערב, אך לא בעולם הגדול, בו יש "קורונות" נוראות כל יום ויום, הרבה מתים והרבה חולים והרבה עניים. מדינות שלמות עניות. כל 5 דקות, ילד מת מרעב. יש גם צמא. כמובן, מה שקורה לנו עכשיו הוא חמור מאוד, וזו הזדמנות להבין שמה שקורה לנו עתה, קורה לאחרים מזמן וכל הזמן. וכמובן, הקורונה העכשווית תפגע במדינות העניות בצורה הרבה יותר קשה.

ש: ובכל זאת, האם יש מי להאשים במשבר הקשה, האם יכולנו למנוע אותו?
ת: שוב אנו נכנסים לתחום של ספקולציות, לשחזור למפרע של הסטוריה חלופית, Alternative History, ובצרפתית Uchronie: מה היה קורה לו... אבל דבר אחד ברור, שאשמה גדולה יש בכך שלא מקשיבים לאנשי מדע בכלל ולרופאים בפרט. כל אחד חושב שהוא מדען ושהוא רופא. צריך קצת ענווה! זה עלול לגרום אסונות נוראים.

ש: אתה מתכוון למשבר אקולוגי?
ת: כן. הוא לאין ערוך יותר מסוכן מאשר הקורונה. יש הרס מתמיד של תשתיות הקיום. אני לא מהירוקים, הדואגים לטבע. אלא אני דואג למין האנושי, ואני דואג להרס החקלאות, גשם חומצי, זיהום תעשייתי, זיהום אשפתי, בירוא יערות, התחממות גלובלית ועוד ועוד. אם ימשיכו, הם יביאו קץ לכל הצמחים, לכל בעלי חיים ולכל המין האנושי.

ש: זו לא נבואת זעם מוגזמת?
ת: לא. זו דעתם של כמעט כל אנשי מדע בעולם, וכבר התקיימו על כך ועידות בינלאומיות רבות. זה יגרום רעב. אפילו מלחמות, כי אם עקב עליית מפלס האוקיינוס, יהיו 800 מיליון פליטי אקלים, שיחפשו מקלט במקומות אחרים, זה לא יעבור בשלום. אבל זה לא עוזר, כי כל אחד מחשיב את עצמו למדען ומזלזל בדברי אנשי המדע.
ש: והם מציעים פתרונות?

ת: ודאי. אבל יש להן מחיר. לכן אנשים מסרבים. הנה אמרנו שאינינו יודעים הכל על קורונה. אך בכל זאת אנו יודעים כמה דברים, כגון שהנגיף עובר מאחד לשני בגלל קרבה. לכן יש צורך לתפוס מרחק וכן יש צורך בבידוד. בהתחלה אנשים סרבו, ובסוף רובם הבינו שעליהם לקבל.

ש: על אף שיש בזה פגיעה בחופש הפרט?
ת: נכון. חופש הפרט נגמר איפה שהוא פוגע בחופש הזולת. אם אדם רוצה להסתכן בקורונה, זו שאלה אחרת, אך אין הוא רשאי להדביק אחרים ולסכן אותם. וכן אם הוא רוצה להרוס לעצמו את החיים, זו שאלה אחרת, אך אינו יכול להרוס את כדור הארץ של כל המין האנושי. לכן שלילת זכויות הפרט לגיטימית. חופש הפרט הוא קדוש. אבל יש עוד דברים קדושים ואף יותר קדושים. יש זכות הפרט, אך יש גם חובת הפרט.

ש: אז, אותו דבר עם חיסון?
ת: כן. אדם שלא מתחסן וחוטף מחלה מסכנו בזה את האחרים שאינם רשאים להתחסן, בגלל גיל או אלרגיה או מחלה מסויימת. ואמנם יש הטוענים שעלולות להיות לחיסון תופעות לוואי, וזה אמת, אך גם לבידוד עקב קורונה יש תופעות לוואי. צריך להיות רציני.

ש: לאנשים רבים בבידוד, קשה מאוד. יש פתרון?

ת: כבר אמר הפילוסוף פסקל Pascal שכל אומללותו של האדם נובעת מדבר אחד: הוא אינו יודע לשבת בשקט בחדר. אכן יש הרבה מה לעשות: קריאה, עבודה דרך האינטרנט, שמיעת מוזיקה, פעויות גופנית, טיפול בגינה אם יש, שיחה עם בן זוג, טיפול בילדים.

ש: אז אולי זה האידיאל האנושי: כל אחד לעצמו בביתו?

ת: זו כבר קיצוניות הפוכה. אדם זקוק לקשרים חברתיים. לצערנו הופר האיזון: יותר מדי חברתיות ועבודה, פחות מדי משפחתיות.

ש: כאשר אדם מתבודד, הוא נאחז בפחד. אמרת שהתגובה היא מופרזת?

ת: תלוי במה מדובר. התגובה הפסיכולוגית היא מופרזת. התגובה המעשית אינה מופרזת, ואולי לא מספקת, על כל פנים לא היתה פניקה. אכן, יש עוד דברים יותר מפחידים.

ש: אבל אדם זקן, אשר הסיכון שלו למות הינו יותר גבוה, בצדק נלחץ...

ת: עליו להיות מאושר מכך שזה לא להיפך, אלא שאצלו יש סיכון, אצל בנו מעט, ואצל נכדו כמעט שלא.

ש: אתה מסתכל בצד הטוב של הדברים...

ת: יש ברירה? כבר אמר הפילוסוף הרומאי הסטואי אפיקטטוס: כאשר אתה נפגש עם דבר רע, אז מה שאתה יכול לתקן, תתקן. ומה שאינך יכול לתקן, קבל כמו שזה. זה יותר טוב מאשר העלאת גרה נפשית, Mental Rumination.

ש: כל מה שאתה אומר נראה לי הגיוני, אז איך להסביר שבכל זאת, אנשים נלחצים?

ת: כ זה בא אליהם בהפתעה, מה שנקרא תאוריית הברבור השחור של טאלב, Black Taleb Swan Theory. האדם המערבי, בגאווה, חשב שהוא מוגן, שהרי יש לו כסף, יש לו טכנולוגיה, יש לו רפואה מתקדמת. ופתאום בא אותו נגיף חצוף ואינו מבחין בין עני לעשיר, בין מדינה עשירה למדינה ענייה.

ש: אז מה יקרה אחרי הקורונה, חגיגה נהנתנית משתוללת, או להיפך תגובה של צמצום הצריכה?

ת: אינינו יודעים לנבא עתידות. אל כפי הכרתנו את המין האנושי, יותר נראה שישקע בזלילה מכל סוג, שהרי את ההסתפקות במועט, הוא טעם די והותר בזמן הקורונה.

ש: האם האדם ייהפך ליותר רציני, יותר מוסרי, יותר אחראי?

ת: אמנם, זה מה שאנחנו מצפים ממנו, שיקח איתו לחייו את כל הלקחים של הקורונה: התחשבות בזולת, ענוה מול אנשי מדע ורפואה, סולידריות, ענוה, הידוק הקשר עם משפחתו, חשיבה רציונאלית, חשיבה אופטימית, ביקורתיות, ועוד. אבל מסתבר שזה לא יקרה. אין מהפכות פתאומיות. הרי עברו עלינו הרבה מגפות ואסונות, ולא התהפכנו. האדם הוא יצור מאוד מורכב, יש בו גם נטיה חזקה לאגואיזם, לרשעות. אי אפשר להיפטר מהחיה שבאדם כמו שמתפטרים מקורונה. לא נצא מלאכים. אבל מי שירצה, יצא קצת יותר טוב. המין האנושי מתעלה בהדרגה. אנחנו במצב מוסרי הרבה יותר טוב מאשר לפני מאות שנים ואלפי שנים. ואל תדאג, תהיינה עוד מגפות...

ש: הפעם אתה פסימי...

ת: לא, אני רק ריאליסטי. אך אנו נתגבר. וגם על המשבר הכלכלי הקשה של הקורונה נתגבר. אנו מאמינים בעילוי ההדרגתי של המין האנושי.

לב. פיטום הקטורת - סגולה נגד קורונה

כידוע, אמירת פיטום הקטורת היא סגולה נגד כל מיני פורעניות, כולל מגפות (זוהר ח"ב ריב, ב), שהרי אהרן הכהן השתמש בה כדי לעצור את המגפה (במדבר יז). זה נכון אם אומרים בלי הבנה, קל וחומר אם אומרים עם הבנה. לכן צירפנו פירוש פשוט (פירוש מפורט, אפשר למצוא בפירושי על הסידור "תפלת עמך").

אתה הוא ד' אל הינו שהקטירו אבותינו לפניך את קטרת הסמים בזמן שבית המקדש היה קיים, כאשר צוית אותם על יד משה נביאך. וי' אמר ד' אל מ'שה, קח לך סמים, נטף ושחלת וחלבנה, סמים, ולבנה זכה, בד בבד יהיה. ועשית אתה קטרת ר' קח מעשה רוקח, ממלח טהור ק' דש. ושחקת ממנה הדק, ונתתה ממנה לפני העדת בא' הל מועד אשר אועד לך שמה, ק' דש קדשים תהיה לכם. ונאמר והקטיר עליו אהר'ן קטרת סמים, בב' קר בב' קר בהיטיבו את הנרות יקטירנה. ובהעלת אהר'ן את הנרות בין הערבים יקטירנה קטרת תמיד לפני ד' לד' ר' תיכם.

אתה הוא ד' אל הינו שהקטירו אבותינו לפניך את קטרת הסמים בזמן שבית המקדש היה קיים.

כשבית המקדש היה קיים הקטירו את הקטורת. הקטורת היא העבודה היותר פנימית בבית המקדש, עבודה המיוחדת לכוהן הגדול. חז"ל אומרים (שבת פט א) שכאשר משה רבנו עלה למרום, מלאך המוות גילה לו סוד שהקטורת עוצרת את המגפה. אפשר לומר שבעצם הקדוש-ברוך-הוא, שהוא בעל הבית על המוות, נתן למשה מתנה מיוחדת שמתייחסת לניצחון על המוות. מתי השתמש משה בזה? בחטא קורח ועדתו; כשהחלה המגיפה רץ אהרון אל הקטורת ועצר את המגיפה (ראה רש"י במדבר יז יא, יג). הקטורת היא ניצחון המוות, היא נשמת החיים הפנימית של כל העולם. למרות שבעולם יש רע ששיאו מתגלה במוות, בכל זאת, הכל קשור בקשר אחד גדול עליון ותמידי על ידי ריבונו של עולם. המילה קטורת היא מלשון קשר, חיבור, אחדות. כמו שבגוף האדם יש כל מיני חלקים ונשמה אחת מחייה את הכל, כך יש רוח חיים אחד אלוהי המתפשט ומחייה את כל העולם. הריח דומה לכך, הוא דבר המתפשט, חודר ומגיע לכל מקום. ריח הוא דבר אדיר שקשה לעמוד על עניינו. גם אנשי המדע טרם עמדו על כך במדויק. חז"ל אומרים (ברכות מג ב): "איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו? הווי אומר זה הריח".

כאשר צוית אותם על יד משה נביאך.

איננו יכולים להקטיר קטורת ובכל זאת אנחנו אומרים את פרשת הקטורת ואנחנו מקווים שאמירת הקטורת תפעל עלינו את אותה הפעולה שהקרבת הקטורת היתה עושה. כיצד? מתוך הבנתנו את עניין הקטורת. היכן זה כתוב? בתורה. התורה, תורת משה, היא דבר נצחי. הנביאים, בהשוואה למשה רבנו, אינם נצח. דברי הנביאים נאמרו בהקשר מסוים, במצב מסוים. נביא הוא הוראת שעה - תורה היא נצח. אם זה נכתב - סימן שיהיה עוד מצב דומה לזה שבו נצטרך 'להשתמש' באותה הנבואה.

בעולם הזה יש סרחון. סרחון זה מתבטא בחִלְבָּנָה שהיא מסריחה והיא אחת ממרכיבי הקטורת, - אך כששמים אותה בתוך הקטורת הסרחון נעלם. **זה התוכן של הקטורת**. איך זה? איך פתאום הדבר שהיה מסריח כבר אינו מסריח? תשובה: הוא נמתק כשהוא מחובר ומקושר עם שאר סממני הקטורת. עניין הקטורת הוא ההנהגה האלוהית שמקשרת את כל מה שקורה בעולם בקשר אחד של קדושה עליונה. זה הרצון הפנימי העליון שמקשר את הכל ושהוא שורש הכל. לכן חז"ל קראו לעבודת הקטורת "דבר שבחשאי" (יומא מד א).

נִי־אָמַר ד' אֵל מִשֶּׁה קַח לָךְ סַמִּים נְטָף וְשַׁחֲלֵת וְחִלְבָּנָה סַמִּים וְלֵב נָח זָכָה בֶּד בָּבֶד יִהְיֶה. זו הגדרה כללית: "קח לך סמים" - באופן כללי. מתי מופיעה סגולת הקטורת? כשכל הסמים יחד. סגולת הקטורת היא בגילוי הגדול שבאמת אין בעולם שום דבר רע, שום דבר מכוער, שום דבר מסריח בעצמיותו. מה זאת אומרת? הרי יש דברים רעים מסריחים וכואבים רבים בעולם! - **זה לא בעצמיותם**, זה כשהתרחקו מן השורש, מן המקור, וכשמחברים אותם הם חוזרים להיות טובים. כל דבר שנראה מכוער ונורא יכול להתהפך לטוב גמור.

"חלבנה" היא בגימטרייה "המן". יש מאמר ידוע במסכת מגילה (ז ב): "מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". העירו בעניין זה שהגימטרייה של 'ארור המן' ו'ברוך מרדכי' היא זהה, ובאמת רואים את זה בסיפור המגילה, איך 'ארור המן' נהפך לדבר טוב. "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם" (אסתר ט א). זה הסוד הגדול של כל ההוויה שטמון בקושיית הקושיות, מדוע יש רע בעולם? מדוע יש יצר הרע? מדוע יש קשע? - הרי ריבונו של עולם הוא כולו טוב, הוא הטוב ומטיב, ומה עניינו של הרע? תשובה: כל זה טוב. אבל אמרת שזה רע? בשורש זה טוב. **אין דבר שבשורש אינו טוב**, אלא שלא מספיק לשבת ולומר את זה, צריך לתקן - להחזיר את הרע אל הטוב שממנו יצא (ראה מידות הראיה, אהבה אות ו).

נְטָף וְשַׁחֲלֵת וְחִלְבָּנָה.

יש שני סמים הקודמים לחלבנה, שהיא סמל הקלקול, שממתקים אותה. החלבנה רעה בגלל שִׁנְפָּדָה מהחיבור הגדול, מהקשר הגדול, אך אם מחזירים אותה אליו היא כבר אינה מסריחה. יש פה שלושה סמים: נטף, שחלת וחלבנה. הנטף והשחלת הם שונים בפעולתם על הרע. הנטף מסיר את הרע, לוחם נגד הרע, מחסל את הרע, מבטל את הרע. הרע, כמובן, זה מה שנראה רע, כי באמת הרע אינו רע בשורשו אלא בגילוייו. רק לעתיד לבוא נבין זאת. לעתיד לבוא, אומרים חז"ל (פסחים נ א), נברך גם על הרע "הטוב והמטיב", כי זה יהיה סוף הסיפור, ובינתיים מי שקורה לו דבר טוב מברך "הטוב והמטיב", ומי שקורה לו דבר רע מברך "דיין האמת", כלומר אני בטוח שהקדוש-ברוך-הוא נוהג במידת האמת (ראה קל"ח פתחי חכמה פתח ב). איך יוחזר הרע להיות טוב? בנס? לא, **על ידי עבודה שלנו**. זו עבודה ארוכה להחזיר את הרע אל הטוב. כשמחזירים את הרע אל הטוב הוא נהיה טוב עוד יותר גדול. חז"ל דרשו את הפסוק (בראשית א לא) "וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד" (ילקוט שמעוני תהילים רמז תרמג) - "והנה טוב" - זה המוות; "טוב מאד" - זה יצר הרע. המוות מאפשר שיהיה טוב גדול יותר. וכן הוא בעניין היצר הרע. **על ידי היצר הרע, הטוב יכול להיות לא רק טוב אלא טוב מאוד**. אנחנו פוקחים עין וכל דבר שאנחנו יכולים לעשות כדי לקדם את הישועה אנחנו עושים, מה שנקרא 'הצפייה היוצרת'.

תפקיד הנטף הוא להסיר את הרע, לסלק את הרע, לבטל את הרע. נשפך לי ריח רע ואני שופך בושם רב עד שלא מרגישים את הריח הרע. תפקיד השחלת - להפוך את הרע לטוב.

כתוב בהקדמת ספר 'הזוהר' (ד א) שבשמים יש כל מיני ישיבות, ביניהן - ישיבת המשיח, רק מי שידוע להפוך חושך לאור ומרירות למתיקות מתקבל לשם. זאת החכמה העילאית המשיחית - איך להפוך את הרע לטוב. כמו בושם שכשאני שופך אותו הוא לא רק מבטל את הריח הרע אלא שיחד עם הריח הרע נוסף ריח נפלא שאי אפשר להשיג בדרך אחרת.

בְּד בְּבִד' יְהִיָּה.

מה זה 'בד בבד'? - שווה. כולם שווים - גם הנטף גם השחלת וגם החלבנה, כולם נצרכים. אין הכוונה שיש אחד חשוב ואחד לא; כולם חשובים, כולם 'בד בבד'. והרי אחד הורס ואחד בונה?! זה כשהם לחוד, לא כשהם ביחד. מי עזר יותר להחזיר את ישראל לתורה - מרדכי או המן? שניהם היו חשובים. אם היה רק "ארור המן" - קטסטרופה, אם היה רק מרדכי - גם כן אין כאן שלמות.

מֶרֶן הָרֵב קוֹק (מידות הראיה, אהבה אות ו) מסביר שהציווי "תמחה את זכר עמלק" מדבר על זכר עמלק שמתחת לשמים. ודאי, מתחת השמים נפציץ אותם במטוסי קרב, צריך למחות, אבל יש חלק של עמלק מעל השמים, ניצוץ טוב, אותו לא צריך למחות. בעתיד, אחוות יעקב ועשיו תחזור, וגם עמלק ימצא את מקומו במשבצת החיים והקדושה. חז"ל דיברו על "תראטריות וקרקסיות שבאדום שעתידין שרי יהודה ללמד בהן תורה ברבים" (מגילה ו א). אם כן, אין דבר שאי אפשר להפוך לטוב.

וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קֹדֶשׁ כְּתוּבָה רִקְחָהּ מִעֲשֵׂה רוֹקַח מִמֶּלֶךְ טְהוֹר קֹדֶשׁ.

האנשים העוסקים בעבודת הקטורת, שעוסקים בקשר של הכל עם הכל, צריכים שלושה תנאים: "ממולח טהור קודש". התנאי הראשון: 'ממולח', היינו הכשרון לראות דברים רבים יחד. המליחה מערבבת, מקשרת, כמו התיבול. התנאי השני: 'טהור'. האדם שעושה את זה צריך להיות אדם טהור. אינך יכול לעסוק בעבודה הזאת אם יש לך נטיות לא טהורות. התנאי השלישי: 'קודש'. המטרה היא הקודש, להחזיר את הקודש העליון המקיף את הכל. הקודש הזה מתפצל במציאות באופנים שונים ומתרחק משורשו עד שהוא נטמע ברע. דבר רע הינו דבר קדוש במקורו, אלא שנסתר בדרכו, הסתבק והתרחק. כל דבר, כל נטייה, כל עניין, כל תופעה - מחזירים אל הקודש.

וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הַדֶּק וְנִתְּתָה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הַעֲדָת בְּאֵל הַל מוֹעֵד אֲשֶׁר אָנֹכִי לָךְ שְׁמָה קֹדֶשׁ קְדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם.

זו עבודה שעושים כל יום. כבר קודם ראינו עבודה שעושים כל יום - עבודת התמיד. זו עבודה פשוטה יותר שעניינה לחסום את היצרים המקוננים בעומק נפש האדם, אבל עבודת הקטורת היא עבודה עליונה יותר. מֶרֶן הָרֵב קוֹק כותב (מאמרי הראיה עמ' 400, נאדר בקודש פסקה ד) שיש הבדל בין הקודש ובין קודש הקודשים. מציאות הקודש מנוגדת לחול, יש מלחמה תמידית בין הקודש לחול, מלחמה בין דתיים לחילוניים וכן הלאה. אך קודש הקודשים כולל את הכל - גם את החול וגם את הקודש. הקודש והחול סותרים מעט זה את זה, אבל קודש הקודשים הוא המקור של כולם. עבודת הקטורת היא קודש קודשים.

ושחקת ממנה הדק.

אתה שוחק דק. כל הנושא הזה אינו פשוט, הוא נושא דק - עדין ופנימי מאוד.

לפני העדות באוהל מועד אשר איוועד לך שמה קודש קודשים תהיה לכם.

אני עומד בפני ריבונו של עולם ושוחק דק דק, גם בגוף וגם במוח, בהכרה. העבודה הזו היא לפני ד', בשביל ד', מצד המקום העליון.

וְנֹאמַר וְהִקְטִיר עָלָיו אֶהְרֶן קֹטֶרֶת סַמִּים.

זו עבודה מיוחדת, פנים-פנימית, לא כל אחד עושה אותה, אפילו לא כל כוהן. תוכן העבודה הזו אינו הגנה מפני הזוהמה, כמו קרבן התמיד, אלא חירות מפני הזוהמה; הפיכת הזוהמה לטוב.

בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר.

עושים את העבודה הזו בבוקר, כשהאדם מתחדש.

בְּהִיטְבוֹ אֶת הַנְּרוֹת יִקְטִינָהּ.

מה היא הטבת הנרות? סידור ותיקון הנרות אחרי שדלקו עשרים וארבע שעות. האור, זו החכמה, "הרוצה שיחכים – ידרים" (בבא בתרא כה ב). מיישרים את האור, מיישרים את החכמה כל יום מחדש. כל הזמן צריך 'איפוס', כמו אדם שנוסע במכונית וכל הזמן מחזיק את ההגה, פעם ימינה ופעם שמאלה. הטבת הנרות היא עבודה מעל לנרות, היא קובעת איך יהיה הנר. יש אנשים חכמים מאוד, אבל משתמשים בחכמה לרע, "חכמים המה להרע" (ירמיה ד כב). את החכמה צריך להיטיב - לבדוק תמיד אם היא בסדר.

וּבְהַעֲלֹת אֶהְרֶן אֶת הַנְּרוֹת בֵּין הָעֶרְבַּיִם יִקְטִינָהּ קֹטֶרֶת תְּמִיד לִפְנֵי ד' לְדֹרֹתֵיכֶם.

אהרון מייטיב את הנרות גם בבוקר וגם בערב. הזכרנו כבר, בקרבן תמיד, שמוקרב בבוקר ובערב, וכן בקריאת שמע של בוקר ושל ערב, שכולם מקבילים לעבודת האדם ביום, בו השכל מאיר ומנחה, ולעבודת האדם בלילה, אז באים להתפרץ הכוחות האפלים והייצריים שבאדם.

לג. מה ד' אומר לנו בקורונה?

שאלה: מה ד' אומר לנו בקורונה?

תשובה: כמובן, אינינו יודעים. הרי אין לנו נביאים. וגם כאשר היו נביאים, הם ידעו רק מה שד' אמר להם. למשל, כאשר היה רעב שלוש שנים בימי דוד, לא ידעו למה, ולקח זמן רב לברר. וכן, יעקב אבינו, על אף היותו נביא, לא ידע איפה יוסף, רק יצחק אבינו ידע. ועוד דבר יש להקדים. אמנם הקורונה גרם זעזוע גדול בעולם המערבי, הוא בא בהפתעה גמורה, אך יש להיות עניו ולזכור שבמדינות העניות יש כל יום קורונה: רעב, צמא, מחלות ומות, מיליונים על גבי מיליונים.

עתה לענייננו, מה עלינו לעשות? הרמב"ם כותב בתחילת הלכות תענית, שכאשר באות צרות, יש לעשות תשובה. כמובן, אין זה חידוש שלו, זה מוזכר הרבה בנביאים, ובתמצית בתורה.

אך במה לעשות תשובה? התשובה פשוטה: כל אחד יעשה חשבון נפש ויראה במה יש לו לעשות תשובה. לא יחפש מומים אצל אחרים, אלא יעשה וידוי בגוף ראשון: אשמנו. רבנו אברהם בן הרמב"ם מספר שפעם אדם שאל את אביו במה עליו לעשות תשובה. השיב לו: בזה – כלומר שאינך יודע במה לעשות תשובה.

אמנם, הרמב"ם מזכיר שם שכל העיר מתכנסת לברר מה עליה לתקן, ולא דווקא הפרט. אולי בגלל שפעם, כל אנשי העיר היו דומים, אבל עתה יש התגונות רחבה מאוד בחברה האנושית. לכן, איש ואיש וחסרונותיו, מגזר מגזר בחברה וחסרונותיה. לפי מרן הרב קוק, גיוון החסרונות הוא דווקא הצלתנו, כי מה שחסר אצל האחד, מוצא השלמתו אצל השני, כך שלכלל יש הכל. אך כל זה בתנאי שיש שלום, ואז המעלות נספגות מקבוצה אחת לשניה, אך אם אין שלום, אז החסרונות מצטרפים (שמונה קבצים ה (עד).

לכן, כל אחד יעשה חשבון נפש, יביט בעין של הערכה על חברו, וילמד ממנו מה לשפר אצלו. וכן כל קבוצה וקבוצה באומה: דתיים וחילוניים, חרדים וציונים, ימנים ושמאלנים, אשכנזים וספרדים, ועוד ועוד.

ומי כעמך ישראל, גוי אחד בארץ.

לד. הורים יקרים

סליחה שאינינו באים

אבא ואמא יקרים
 סבא וסבתא יקרים
 סליחה שהשנה אינינו באים
 סליחה שהשנה אינכם מוזמנים.
 אין זה בגלל שאינינו אוהבים אתכם
 אלא בגלל שאנו אוהבים אותכם.
 לכן אנו מוותרים בגלל צוק הזמנים
 כדי להיות אתכם עוד הרבה פעמים.
 ואנו מוותרים על זה ליל הסדר
 בשביל הרבה לילות סדר.
 אנו באמת כואבים להיות בלעדיכם
 אתם באמת תחסרו לנו, שניכם.
 מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות
 שהלילה הזה מרור
 שלא תהיו עמנו
 אבל יש גם חרוסת
 שבשנים הבאות תהיו עמנו.
 אמרו בגמרא רבותינו זכרונם לברכה
 שיש בן רע המאכיל אביו עוף יקר
 אבל נענש, כי הוא פוגע בו
 ויש בן טוב שמכריח אביו לטחון בריחיים
 כי בכך הוא מציל אותו מגיוס אכזרי.
 סליחה, אל תיפגעו
 זה מאהבתנו אתכם.
 אנו נהיה רחוקים

אך בלבנו נהיה אתכם.

אינכם יודעים לטינית

וגם אנחנו לא

אך יש משפט כזה

Invitus Invita Dimisit

נגד רצונו, נגד רצונה, הוא שלח אותה.

כך היא פרידתנו השנה

נגד רצונכם, נגד רצוננו.

אך זהו סוד הריחוק המאחד.

אנו אוהבים אתכם

ועוד נשמח איתכם

עד מאה ועשרים.

לה. הקורונה - סטירת לחי לטרנס-הומניזם

ש: הרב אמר בחצי משפט שהקורונה הוא סטירת לחי לטרנס-הומניזם. מה כוונתו? וקודם כל מהו טרנס-הומניזם?

ת: זה זרם מחשבי תרבותי, או ליתר דיוק, הרבה זרמים, שחותרים להשתמש בטכנולוגיות חדשות, כגון ננו-טכנולוגיה, ביו-טכנולוגיה, נוירו-טכנולוגיה, כדי לשפר את האדם, להעצים את אותו להגדיל יכולותיו.

ש: מה החידוש, כל הדורות השתמשו בשיטות שונות כדי לרפא את האדם, וזו מצוה? ת: ודאי. אך כאן מדובר בהעצמת האדם הבריא, כגון על ידי שתל שבבי אנושי, Microchip Implant, כדי להגדיל את האינטליגנציה שלו, ולא רק כדי לרפא אדם עם פרקינסון, למשל. וכן להאריך את חייו.

ש: עד כמה? אדם שלא ימות לעולם?!

ת: יש ביניהם קיצוניים שחושבים כן. כמובן, זו הזיה. אבל יש שם אנשים רציניים, כגון מחלקת המחקר של גוגל, שם עובד ריי קורצווייל, מדען יהודי, שהמציא הרבה דברים חשובים. הם טוענים שאפשר להחליף את האינטליגנציה האנושית באינטליגנציה מלאכותית, ואז תהיה קפיצת של המין האנושי, נקודה סינגולרית, ואז הוא ישתחרר ממגבלותיו הביולוגיות.

ש: זה באמת מוגזם. ומה סוברים הפחות קיצוניים?

ת: שזו חובה מוסרית להשתמש בטכנולוגיה כדי להעצים את יכולות האדם, ואם אינך עושה זאת, אתה כמו עובר על לא תעמוד על דם רעך. לדעתם האדם העכשווי, אינו התחנה האבולוציונית הסופית, והם כמו עיפים ממגבלותיו הביולוגיות של האדם.

ש: אבל האבולוציה היא תהליך טבעי?

ת: הם טוענים שאכן, זה תהליך טבעי עיוור ומגמגם, ועתה הגיע הזמן להחליפו במהלך תבוני טכנולוגי, ולעשות יותר טוב מהטבע, כלומר יצירת סייבורג.

ש: מה זה שוב הדבר הזה?

ת: סייבורג Cyborg, פירושו יצור מורכב ביולוגי-מלאכותי, עם יכולות אדירות. מוח בו מושל שכל שבבי בגודל גרעין אורז ובכך אפשר להשתחרר מן העבר הביולוגי.

ש: הרב מלמד עליהם זכות?

ת: אנו תמיד מנסים להיות אובייקטיביים. יש בהחלט שם דברים בלתי סבירים, אך זה מהלך מחשבי שתופס אנשים רבים רציניים.

ש: מה זה קשור לקורונה?

ת: אדם חושב את עצמו בעל הבית על העולם, כאילו הוא אלהים, כמו כותרת הספר Lord of the World של R.H. Benson. והנה מתברר שלא כן, אלא השליט של העולם הוא בינתיים יצור קטן אפסי מקרוסקופי, וזה בא ללמד אותנו ענווה.

ש: אבל באופן עקרוני, האם יתכן שיוצר אדם בעל מוגנות מוחלטת, חזק ובריא באופן מופלא?

ת: הרמב"ם כותב שגם בימות המשיח, חוקי הטבע לא ישתנו, בהלכות מלכים (יב, א). אינינו מדברים על העולם הבא, שהוא עולם ניסי, אלא בימות המשיח שהם העולם הזה (עיין שם סוף פרק יב והלכות תשובה סוף פרק ט). גם בימות המשיח לא יחדל אביון מקרב הארץ (דברים טו, יא. ברכות לד, ב), לאו דווקא עני בכסף, אלא עני בכל מיני דברים הזקוק לחסדו של הזולת, כי אדם שאינו עושה חסד, אינו בן אדם (עיין עין איה ברכות שם). השברירות היחסית של האדם, הינה מעלה מסוימת השייכת למהותו. ש: יוצא שבאופן פאראדוקסלי, הסייבורג אינו על-אדם אלא מסכן אחד. הוא מין יצור כאילו מושלם, אבל תקוע בחיים, כמעט רבוב.

ת: נכון. אדם אנושי הוא מי שזקוק לזולת והזולת זקוק לו. ואהבת לרעך כמוך.

ש: יש כאן סיכון שבעולם של סייבורגים, יחסלו את אלה שאינם כאלה, כיון שלא התפתחו לרמה האנושית הדרושה לדעתם! וכן בעלי לקות?

ת: או שייחשבו לתת-אדם, לשימפנז, ליצור פרימיטיבי שנשאר ברזרבה עבור מבקרים ותיירים.

ש: לגופו של ענין, האם כמו שמותר להשתמש ברפואה כדי לרפא, למה שלא יהיה מותר להשתמש בה כדי לשפר את האדם?

ת: בתורה כתוב רפא ירפא (שמות כא, ט), וחז"ל מסבירים, שמכאן ניתנה רשות לרפא (ברכות ס, א). והרמב"ן תמה, שודאי מצוה לרפא, שהרי אל תעמוד על דם רעך. הוא משיב, שאדם על אף רצונו הטוב להציל, עלול הוא להזיק. לכן צריך רשות מד' שמשחררת אותו מאחריות (תורת האדם, שער הסכנה). מכאן אתה למד, שמותר להשתמש ברפואה רק כדי לרפא, ולא לשם דבר אחר. אכן יתכן, שלמשל שכל שבבי אנושי יביא בהתחלה ברכה, ובמשך הזמן ייצור מפלצת. לכן אין לשים את עצנו במקום אלהים.

ש: זו כבר שאלה מאוד כללית, לא לחשוב שאנו במקום האלהים?

ת: כן. כך כתוב ביחזקאל: "יען גבה לבך, ותאמר: אל אני, מושב אלהים ישבתי בל ימים. ואתה אדם ולא אל, ותתן לבך כלב אלהים" (כח, ב).

ש: אבל כללית, אינינו נגד טכנולוגיה?

ת: ודאי לא. על הפסוק "ומלאו את הארץ וכבשוה" (בראשית א, כח), כותב הרמב"ן בפירושו: "נתן להם כח וממשלה בארץ לעשות כרצונם בבהמות ובשרצים וכל זוחלי עפר, ולבנות ולעקור נטוע מהרריה, לחצוב נחשת וכיוצא בזה". ומי שרואה חכם מאומות העולם, מברך עליו. אף לא לגעת באדם.

ש: אבל כל מיני המצאות מקדמות את האדם, החל מכלים פשוטים ועד מחשב וטלפון סלולרי?

ת: ודאי. אבל הכל תלוי בראשית ובאחרית, כלומר הראשית היא שד' ברא את האדם, והאחרית היא מה תפקידו של האדם. הכל תלוי אם משתמשים בטכנולוגיה לטובה או לרעה. אם אדם הוא ריק מבחינה מוסרית, עדיף שישאר בלי טכניקה. לצערנו, אנו עדים למה שנקרא צוויליזציה טכנו-ברברית. אמר הפילוסוף רבלה Rabelais: מדע ללא מצפון, הוא רק חורבן הנשמה.

ש: אין סיכון בטכנולוגיה עצמה, אלא במה שמשתמשים בה.
ת: כן. היא עלולה לגרום לנו לאבד את עצמנו, לשכוח את נשמתנו. כמו כן, אין לחשוב שאם נשדרג טכנולוגית את גוף האדם, דחפנו אותו קדימה. אלא יש לשדרג אותו רוחנית, כדברי הרמב"ם בפרק האחרון של מורה נבוכים, כלומר: חסד, משפט וצדקה. וזה בידי כל אדם. מה שאין כן, שיפור טכנולוגי, שהוא רק בידי העשירים ולא בידי העניים, שהם רוב המין האנושי.

ש: ובסיכום, מה אנו אומרים לאדם בשם נגיף קורונה?
ת: אנו אומרים לו בשם דוד המלך: "ד' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ... מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו" (תהילים ח ב. ה). ענוה.

לו. אל יצא איש ממקומו

"אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" (שמות טז, כט).
שמה תאמרו: עתה לא יום שבת?! עתה יום הקורונה? תשובה: יש ניצוץ קדושת השבת בכל יום. כך כתוב בספר חיי אדם הלכות שבת, כלל א: "ההולך במדבר ואינו יודע מתי הוא שבת, מונה שבעה ימים, מיום שנתן אל ליבו ושכחו, ומקדש השביעי בקידוש והבדלה. והטעם, לפי שקדושת שבת מתפשטת בכל יום, ולכן כל יום שישבות, מכל מקום יש בו מקצת קדושת שבת".
לכן, "ראו כי ד' נתן לנו את השבת... שבו איש תחתיו, אל יצא איש ממקומו ביום השיביעי".

כך בימי קורונה, אל יצא איש לעולם המעשה, לא יחפש כל כך מה לעשות. זה הזמן לטעום ניצוץ של "יום שכולו שבת מנוחה לחיי העולמים" (משנה נזיר ז, ד).
קורונה, זה הזמן להיפגש עם קודש הקודשים של נשמתך, זה הזמן להיפגש עם היחידה שלך, שהרי "נברא אדם יחיד" (משנה סנהדרין ד, ה), כי כל אדם הוא יחיד ומיוחד. יש בו "נפש רוח נשמה חיה יחידה" (מדרש רבה בראשית יד, ט).

ודאי טובה מאוד היא החברתיות, "לא טוב היות האדם לבדו" (בראשית ב, ח). אבל לפעמים גם טוב היות האדם לבדו. וזאת כאשר האדם כולו בלוע במגע נמוך בתוך חברה שמוחקת את האני שלו. כדברי הרמב"ם: "דרך ברייתו של אדם, להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו, אחר ריעיו וחבריו, ונוהג כמנהג אנשי מדינתו. לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד, כדי שילמוד ממעשיהם; ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחושך, כדי שלא ילמוד ממעשיהם. הוא ששלמה אמר (משלי יג ב): הולך את חכמים, יחכם ורועה כסילים ירוע" (הלכות דעות ו, א).

מסכן האדם שנבלע בתוך מנהגי החברה הסובבת, במתירנות, בפתיחות מופרזת, בבילויים מוגזמים, - במקום להתאמץ בדבקות בד'. מסכן האדם, שחתונותיו הן מפגן של בזבז כסף וחוסר צניעות בלבוש. ד' לא שמה. אין שמחה במעונו, כי אין זה מעונו (עיין קיצור שולחן ערוך קמט, א).

מידי פעם האדם צריך לחזור אל עצמו, אל עצמיותו הפנימית, אל נשמתו. "אם אין אני לי, מי לי" (משנה אבות א, יד). יש תביעה מכל יחיד, צפיה מכל יחיד: "ואהבת את ד' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודיך" (דברים ו, ה). "כל אחד ואחד חייב לומר: בשבילי נברא העולם" (משנה סנהדרין ד, ה).

לא רק קורונה היא מחלה מדבקת, גם דעות רעות הן מחלות מדבקות, כדברי מרן הרב קוק: "הידיעה היא דבקות רוחנית, וכשם שהאדם צריך להישמר מדיבוק של מחלה הבאה על ידי כל מגע בעולם, כן צריך להישמר מדבוקי המחלות הרוחניות שאפשרות להן לבוא על ידי ידי הידיעה הרעה, וצריך להיות (ישעיהו לג, טו) עוצם עיניו מראת ברע" (שמונה קבצים ג, שנ).

מסכן האדם המודרני, שגם כאשר הוא יושב לבדו בביתו עם עצמו, הינו מרושת לרשתות חברתיות כמו לאינפוזיות, כמו לאינפוזיות רבות שאופפות אותו מכל צד כמו זרועות תמנון. הם הנגיף האמיתי, הן הקורונה המסוכן ביותר. קורונה בלטינית: כתר. כשם שיש עשרה כתרים של קדושה, כך כנגדם, יש עשרה כתרים של טומאה, עשרה כתרא דמסאבותא.

נזכה להיטהר, נזכה להתרומם, נזכה להתקדש, נזכה לפגוש את נשמתנו הפנימית, נזכה ליאור באור ד'.

לו. עשרת הדברות לעת קורונה

א', המשך אבותינו. עשרות שנים למדנו על התלאות שעברו אבותינו, למדנו על גבורתם לעמוד בנסיונות, למדנו מגבורתם ואמונתם, התחזקנו והתרוממנו. עתה, אנו לא רק לומדים, אלא אנו בעצמנו חיים זאת.

ב', לא כל כך קשים. אבל אנחנו חייבים להודות שתלאותינו אינן כה קשות כמו אלו של אבותינו. הן רחוקות מאוד מהמות השחור ומהשואה, מגזרות תתנ"ו ומגזרות תת"ח ות"ט, מגירוש ספרד ומפרעות רוסיה, ועוד ועוד. האם זה בגלל שרבונו של עולם אינו מעריך אותנו, ולכן הוא עושה לנו עבודה קלה? אינינו יודעים. אולי בגלל שהגיע זמן הגאולה. אמנם גם בזמן הגאולה, יש צרות קטנות, כמו שגם בזמן הגלות יש גאולות קטנות, שעל זה אנו אומרים בשמונה עשרה, ברכת גאל ישראל כפי שמסביר רש"י במגילה יז ב. ועתה עלות השחר, לכן יש עוד קצת חושך. נקוה ונתפלל שבעתיד לא תהיינה לנו מגפות קשות כמו זו של עכשיו.

ג', רבנו של עולם, הוא משנה עיתים ומחליף את הזמנים. הוא מחליט מה יהיה על פי חכמתו יתברך ועל פי חסדו יתברך. בספר קהלת, יש רשימה של 28 עיתים שד' קובע, עת ללדת, עת למות, וכו'. ובכל עת ועת, יש עבודת ד', שמתאימה לעת. לא אנחנו קובעים את העת, אלא אנו קובעים אם נעבוד את ד' בעבודה שמתאימה לאותה עת.

ד', הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. ההויה מתחלקת לשנים: א. הכל. ב. יראת שמים. וזאת החלוקה: א. הכל – בידי שמים, וכמעט לא בידיו. ב. יראת שמים – בידיו, לגמרי או כמעט לגמרי. ולכל מצב, יש יראת שמים שלו. יראת שמים היא השפה

שלנו. במשך היום, אנו מדברים על הרבה נושאים שונים ומשונים, אך תמיד אנו מדברים בעברית. וכן במשך היום אנו עושים דברים רבים, מדברים על דברים רבים וחושבים על דברים רבים, אך תמיד מתוך יראת שמים. אבל מה סוג של יראת שמים שד' מצפה מאתנו עתה?

ה', יראת שמים של גבורה. יש מושג שנקרא משבר, כלומר דבר שקורה בניגוד לרצוננו. אם כך, כל יום יש לנו משברים. אך אנו מחליטים איך להגיב למשבר. לכן יש מעדיפים לכנות אותו: אתגר. האתגר פותח פתח לאפשרויות שונות של רווח והתגברות. ואנחנו מכנים אותו נסיון. הרמב"ן כותב שהנסיון בא לגדל את האדם, לרוממו ולקרבו אל ד'. יש גבורה של חייל שהיא פעמים רבות גבורה חד פעמית. ויש גבורה של אמה, שהיא גבורה מתמדת, כמו גבורתן של הנשים הצדקניות במצרים, שבתוך הצרה גידלו עם של מיליונים. גם עתה, זה הזמן של גבורה מתמדת.

ו', יראת שמים של אמונה. אל תתמה על רבונו של עולם. הוא יוצר אור ובורא חושך, עושה שלום ובורא רע. למה הוא בורא רע? - כדי להוציא ממנו טוב יותר גדול. איזה טוב? - אינינו יודעים. לעתיד לבוא נדע. חז"ל מסבירים בפסחים נ א, על הפסוק "ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד", שבעולם הזה אנו מברכים על הטוב, הטוב והמטיב, ועל הרע, ברוך דיין האמת, ולעתיד לבוא, גם על הרע, נברך הטוב והמטיב, כי יתגלה איזה טוב הוא הביא. בינתיים אינינו יודעים. אך אנחנו מאמינים.

ז', יראת שמים של אמונה במשיח. אנו מאמינים בביאת המשיח בכל יום שיבוא, היום, אתמול, מחר. אינינו יודעים מתי יבוא ואסור לעשות משבונות מתי יבוא, כדברי חז"ל המובאים ברמב"ם הלכות מלכים יב ב. הוא גם כותב שם שאינינו יודעים איך יבוא המשיח, ומה יקרה אז, ובאיזה סדר, ושאינו לנו להתעסק בפרטים של דברים אלו, אלא להאמין באופל כללי. כמו כן, אין לנו לומר שצרותינו הן חבלי משיח, לכן המשיח בפתח. וכי שכחנו שעברנו צרות גדולות לאין ערוך. לא כל צרה מבשרת ביאת משיח, ולהיפך, אם ד' ירצה להביא משיח בלי חבלי משיח, מי יקום ויאמר לו מה לעשות. אנחנו רק יודעים שכל מעשה טוב שלנו, כל מצוה, כל מידה טובה, כל לימוד תורה, כל חסד, כל תפילה, מקרבים את ביאת המשיח.

ח', יראת שמים לשמוע לרופאים. יש יראת שמים של רפואת הנפש ויש גם יראת שמים של רפואת הגוף. מצוה מן התורה לשמוע לרופא. כל פעם שאתה לוקח תרופה, אתה מקיים מצוה, כל פעם שאתה מקיים הוראת רופא, אתה מקיים מצוה מן התורה. יש אפילו ברכה אחרי טיפול רפואי ותפילת יהי רצון לפני כן (סידור עולת ראה א שצ). וכיון שהמצב חמור, יש להקפיד באופן חמור על הוראות חמורות. האפידמולוג הגדול האנגלי נייל פרגוסון הוכיח שיש שלוש אפשרויות לפנינו. א. לא לעשות כולם, אז יהיו 50 מיליון מתים במין האנושי. ב. לנקוט באמצעים לא קשים, אז יהיו 10 מיליון. ג. אמצעים קשים כגון בידוד מוחלט וריחוק, אז יהיו 2 מיליון. גם 2 מיליון, זה נורא, אבל זה פחות מ-10 מיליון.

ט', יראת שמים על ענווה. אנחנו לא יודעים למה ד' הביא זאת המגפה. אנחנו לא יודעים הכל. קצת ענווה. כבר אלפיים שנה, אין לנו נביאים. גם הם לא ידעו את הכל, אלא רק מה שד' אמר להם. לכן לא התגלה לאבותינו למה היה רעה שלוש שנים בימי דוד, שמאול ב כא, אלא התאמצו להבין. וכן כאשר מתו במגפה 70000, שמואל ב כד, רש"י אומר שאינו יודע למה. קצת ענווה. ועוד ענווה לדעת שבמדינות עניות יש כל יום קורונה, יש כל יום מתים ממגפה. כל שנה מתים בעולם ממחלות 9 מיליון. יש בעולם 800 מיליון רעבים ללחם, וכל שנה מתים מרעב 9 מיליון. כל חמש דקות, ילד מת מרעב. יש מיליארד אנשים בלי מי שתיה ראויים, אז הם שותים מים מזוהמים ונעשים חולים. אז

קצת ענווה. גם בארץ יש אנשים מסכנים שיש להם כל יום קורונה. למשל זקנים וזקנות בהרבה בתי אבות, שהם מוכים, מושפלים, קשורים, מלוכלכים. אז אולי עכשיו נבין מה קורה להם ונעוץ לעזרתם. ואולי אנו בעלי גאווה נוראה, בגלל שאנו חושבים שאנו במקום אלהים, אנו מחליטים מה טוב ומה רע במקום אלהים, שזה חטא אדם הראשון כפי שמסביר הרמב"ם בתחילת מורה נבוכים. במקום לדעת שאנו בצלם אלהים, ולכן עלינו ללכת בדרכיו, אנו מחליטים שאלהים הוא בצלם האדם, לכן הוא חייב ללכת על פי דעותינו אנו. לא ולא, אומר יחזקאל הנביא: "יען גבה לבך, ותאמר: 'אל אני, מושב אלהים ישבתי בלב ימים', - ואתה אדם ולא אל, ותתן לבך כלב אלהים" (כח, ב). קצת ענווה.

י', יראת שמים של תשובה. כאשר יש צרות, יש לעשות תשובה, כך כתוב בתורה, כך כתוב בנביאים, כך כתוב ברמב"ם תחילת הלכות תעניות. במה לעשות תשובה? מספר רבנו אברהם בן הרמב"ם, כאשר משהו שאל את אביו שאלה זאת, הוא השיב: בזה. כלומר עשה תשובה בזה שאינך יודע במה לעשות תשובה. כל אחד יתבונן בעצמו ויראה במה עליו לעשות תשובה. ובדאי לא יתלה את הצרה באחרים, ויאשים אחרים בכל מיני חטאים, מה שנקרא הועד לחיפוש מומים אצל אחרים. אלא כל אחד, יגיד וידוי בגוף ראשון, ולא בגוף שני או בגוף שלישי. ולא יעשה תשובה כדי להינצל מן המחלה, אלא מתוך אהבת ד', מתוך יראת ד'.

לח. מחלוקת בין החכמים והרופאים

ש: רבים שואלים: מה לעשות, כאשר בענין הקורונה, יש מחלוקת בין החכמים לבין הרופאים, וכן בכלל בכל ענין אחר? למי לשמוע?

ת: בודאי שהתורה היא נצחית ועומדת מעל הכל, לכן יש לשמוע לחכמים, אבל החכמים עצמם אומרים לשמוע לרופאים. כך כתוב בתורה בפסוק רפא ירפא, ואצל חז"ל, ראשונים ואחרונים. תמיד הם מפנים אל הרופאים. זה יהיה אות עניות להביא מקור, כי יש מאות מקורות.

ש: כלומר הרפואה אינה חלק מן התורה, ואז התורה חסרה?

ת: הרפואה היא כן חלק מן התורה, שחכמי התורה מפנים את הרופאים לברר אותה. יש בגמרא סיפור על רב הונא ששאל את בנו רבה למה הוא אינו הולך ללמוד אצל רב חסדא, אשר שמועתו מחודדת. השיב שבמקום ללמוד תורה, הוא מלמד מילי דעלמא, כגון התנהגות בבית שימוש. אמר רב הונא: אם כן, הוא מלמד חיי דברייתא, חיי הבריות, כל שכן שעליך לילך ללמוד אצלו (שבת פב א). אומר מרן הרב קוק: "עסק הרפואה כלול הוא בתורה, שהרי באגדות הש"ס הכניסו אותו, והעסק בחיי דברייתא, היה העיקר שהזיק רבה בר רב הונא, לבריה למיזל (=ללכת) לקמיה דרב חסדא, עוד יותר מהטעם של חידוד שמעתיה" (שמונה קבצים א תתק).

ש: מה בריאות הגוף שייכת לתורה?

ת: רבנו של עולם ברא את הנשמה ואת הגוף, "הנשמה שלך והגוף פעלך", והוא רוצה את בריאות שניהם. הם גם תלויים זה בזה. באורות התשובה פרק א, מדובר על "תשובה גופנית".

ש: אבל, למעשה, מה לעשות אם יש סתירה בין הרופאים שאומרים להתרחק אחד מהשני ולא להתקהל, והתורה אומרת להתפלל במנין?

ת: כאשר יש מחלה מדבקת, התורה עצמה אומרת להתרחק כגון צרעת. ברור שצרעת היא מחלה רוחנית, אך הרמב"ן כותב בפירושו על התורה, שהיא גם מחלה גופנית, לכן מיד כאשר יש סימנים של ספחת ובהרת, יש להיכנס בבידוד, עד שיתברר אם זו צרעת או לא. וכן התורה מזכירה כיבוס בגדיו, כלומר היגיינה. חז"ל אומרים שאסור ללכת למזרחו של מצורע ארבע אמות (2 מטר!), ויש אומרים מאה אמה, ואין מחלוקת, תלוי אם זה בכיוון הרוח או לא (ויקרא רבה טו, נ).

ש: חכמים ידעו שיש חידקים?

ת: לא. הנביאים לא קיבלו ידיעה זו. אבל ידעו שיש מחלות מדבקות. למשל מסרו לגבי מחלה מדבקת שנקראת בני ראתן, ארבע הדרכות של התרחקות: א. להיזהר מזבזים. ב. להיזהר מן האוויר. ג. לא להיכנס לאותו חדר. ד. לא לאכול את המזון (כתובות עז, ב). ש: כן, בענין היגיינה, הרב הזכיר כמה פעמים את הרב דוד כהן, ר"מ בישיבתנו, שלפני שהוא שותה מכוס ציבורית, הוא שוטף אותה, וכן לאחר ששתה. הפעולה השניה היא משום ואהבת לרעך כמוך והראשונה היא בגלל מי שלא מקיים ואהבת לרעך כמוך... ת: זו לא המצאה שלו. הוא מקיים מה שכתוב בגמרא: "שטוף, שתי, שטוף, אחית" (תמיד כז, ב), שטוף, לפני שאתה שותה, ושוב שטוף, לפני שאתה מניח את הכוס.

ש: גם מצות נטילת ידים היא היגיינה?

ת: היא דבר רוחני אבל גם היגיינה. ידוע שבזמן המגפה השחורה, לפני 700 שנה, חלינו הרבה פחות מהגויים בזכות ההיגיינה, אז הגויים האשימו אותנו שהרעלנו את הבורות ועשו לנו פוגרומים. הרמב"ן גם אומר, שהלכות כשרות, מלבד היותן רוחניות, הן גם בריאותיות. הקיצור, אין סתירה בין דברי החכמים ודברי הרופאים, החכמים בעצמם אומרים לשמוע לרופאים. הגר"ח קניבסקי אמר שמי שלא שומע עתה, יש לו דין רודף. ש: יש שטוענים שאין לחשוש לכל הדרכות הרופאים שהרי "הכל בידי שמים". ת: הם שוכחים את המשך מאמר חז"ל: "חוץ מצינים פחים" (כתובות כ, א), כלומר קור וחום, שבאים בגלל פשיעת האדם, כמבואר באריכות במסילת ישרים סוף פרק ט, שד' ציוה עלינו לא להיכנס לסכנה רפואית.

ש: אם נחזור לקורונה, יוצא שהתורה היא שמצווה עלינו לא להתקהל?

ת: ודאי. לפני 190 שנה היתה מגפת כולרה. הגאון רבי עקיבא איגר, רבה של פוזנא, תיקן תקנות חמורות. מלבד הרתחת המים והיגיינה אישית, הוא תיקן שלא יתפללו במנין יותר מ-15 אנשים, ונעזר במשטרה המקומית שלא יכנסו יותר, ובימים נוראים נערכה הגרלה מי יתפלל במנין ומי לא, וקיצר את התפילה, וסידר הפסקה ארוכה בין תפילה לתפילה. עקב זה, היו מעט נפגעים בפוזנא, והוא קיבל מכתב הוקרה ממלך פרוסיה, פרידריך וילהלם השלישי.

ש: ובסיכום?

ת: לשמוע להוראות הרופאים, שהן הן הוראות התורה.

לט. נגד הקורונה -

נשק רוחני או מעשי

שאלה: יש שטוענים שכדי לנצח את הקורונה, יש להתפלל, לעשות תשובה, להרבות בחסד ובצדקה. ויש טוענים שיש להרבות בבידוד, בריחוק, בהיגיינה, במחקר רפואי. מי צודק?

תשובה: שניהם צודקים. בחיים לא תמיד הכל חתוך לשתיים, דיכוטומי. לפעמים שני הצדדים צריכים לפעול גם יחד. כאילו תשאל מה הדרך הנכונה כדי שיוולד ילד, - אבא או אמא? כמובן צריך שניהם.

באשר לשאלתנו, כבר שאלו כגון זה חכמי אלכסנדריה כמה דברים את רבי יהושע בן חנניה (נדה ע, ב. עא, א), וביניהם "שלושה בדרך ארץ", כלומר בתחום הבינה הטבעית והמוסר הטבעי.

א', מה יעשה אדם ויחכם? אמר להן: "ירבה בישיבה וימעט בסחורה". הם המשיכו לשאול: "הרבה עשו כן, ולא הועיל להם". השיב: "אלא, יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו, שכן שנאמר: כי ד' יתן חכמה, מפיו דעת ותבונה (משלי ב, ו)".

אז שואלים בגמרא: "מאי קמשמע לן"? כלומר מה מלמדנו רבי יהושע שכדי לרכוש חכמה יש להרבות בישיבה ולמעט בחכמה, הרי זה תלוי בבקשת רחמים (רש"י). ומשיבים: "דהא בלא הא לא סגי", זה בלי זה אינו מספיק: צריך גם להתמסר ללימוד וגם להתפלל אל ד'.

ב', ועוד שאלו אנשי אלכסנדריה את רבי יהושע: "מה יעשה אדם ויתעשר? אמר להן ירבה בסחורה, וישא ויתן באמונה (בנאמנות)". אמרו לו: הרבה עשו כן, ולא הועילו? אלא יבקש רחמים ממי שהעושר שלו, שנאמר: לי הכסף ולי הזהב, נאום ד' צבאות (חגי ב, ח)".

אז שואלים בגמרא: "מאי קא משמע לן"? כיון שהדרך לעושר היא בקשת רחמים, מה מלמדנו רבי יהושע שצריך להרבות בסחורה ולנהל עסקים ביושר. ומשיבים: "דהא בלא הא לא סגי". צריך גם תפילה וגם רבוי משא ומתן באמונה.

ג', ועוד שאלו אנשי אלכסנדריה: "מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים? אמר להם: ישא אשה ההוגנת לו, ויקדש עצמו בשעת תשמיש. אמרו: הרבה עשו כן, ולא הועילו. אלא, (אמר רבי יהושע): יבקש רחמים ממי שהבנים שלו, שנאמר: הנה נחלת ד' בנים, שכר פרי הבטן (תהילים קכז, ג)".

אז שואלים בגמרא: "מאי קמשמע לן", מה מלמדנו רבי יהושע בדבריו. ומשיבים: "דהא בלא הא לא סגי", צריך גם אשה הוגנת וצניעות וגם תפילה.

מזה הסיק הגאון רבי שלמה יישכר טייכטל בספרו המפורסם "אם הבנים שמחה": "הרי שבשלושה דברים מחולקים, שחייו העקריים של האדם תלויים בהם, הודיעונו חז"ל דהא בלא הא לא מהני. היינו, דתפילה בלא עסק. ועסק בלא תפילה – לא מהני, ומזה אתה דן לכל ענייני האדם ולכל עניינים שבעולם – לא סגי בהא בלא הא. היינו שיתפלל על דבר להשיגו ולא יתעסק בו כלל. אלא יסתפק בתפילה לחוד – לא ישיגנו לעולם. ומה שאמרתי, דהואיל שחז"ל השמיעונו זאת בשלושה דברים הנ"ל, שהם עיקר באדם, אתה דן מזה לכל העניינים... דגילו לנו בשלושה דברים העקריים בחיים, דתפילה בלא התעסקות והתעסקות בלא תפילה – לא מהני, ממילא הוי כן בכל העניינים הצריכים לנו בחיים" (פרק שני עמ' קד).

הוא גם מטעים דבריו בסיפור יפה: "נזכרתי מהמעשה שסיפר לי זקן אחד, מחסידי הרבי ר' אליעזר מקומרנא ז"ל, שלרב הקדוש הזה היה משמש, בחור זקן שלא נשא אשה ולא היה שלם בדעתו. אך היה ירא שמים והיה נקרא בשמו פרץ גבאי. שאלו אותו: פרץ, למה אין אתה נושא אשה? השיב: למה לי אשה, מה חסר לי אצל הרבי? אמרו לו: הלא אדם צריך בנים. ענה על זה: בנים, אתן פתקה אל הרבי ויהיו לי בנים. וכשהגידו דברי פרץ

אל הרבי, צחק ואמר: מי שסומך לגמרי על הרבי, נראה כמו פרץ. והן הן דברי הגמרא הנ"ל, מה יעשה האדם שיהיו לו בנים – ישא אשה. וקמ"ל דהא בלא הא לא סגי. דתפילה בלא נשיאת אשה – לא סגי. ולא כפרץ גבאי שסמך עצמו על התפילה לחוד, שיתפלל בעדו הרבי והוא לא נשא אשה. עכ"פ נלמד מן הש"ס הנ"ל. דמי שסומך עצמו לגמרי על התפילה לחוד ואינו מתעסק כלל בדבר. יש לו פנים כמו פרץ גבאי הנ"ל" (שם). אז, אנא, בלי חשיבה בשחור לבן. הא בלא הא לא סגי. גם תפילה, גם צבא. גם תפילה, גם חינוך. גם תפילה, גם כלכלה. גם תפילה, גם רפואה.

מ. הקורונה אומרת: לא ברעש ד'

עתה אדם חייב להתסגר זמן רב בביתו, בעולם של שקט. יש אנשים שקשה להם עם השקט, הם רגילים לחיים עם רעש, עם תנועה, עם שינויים, עם חוויות. הם אפילו מדברים בקולי קולות באוטובוס וברחוב ומפריעים לכולם. הבית מלא מכשור אלקטרוני, הם חיים תחת מבול תקשורתי ונהנים ממנו. הם אוהבים מוזיקה רועשת, אומנות עם צבעים רועשים.

אבל לא ברעש ד'. "רוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים... לא ברוח ד'. ואחר הרוח, רעש, לא ברעש ד'. ואחר הרעש, אש. לא באש ד'. ואחר האש, קול דממה דקה" (מלכים א יא, יא-יב).

האדם המודרני חושב שעבודת ד' היא מלאה ריגושים. "מאס העם הזה את מי שילוח ההולכים לאט" (ישעיהו ח, ו).

גם עבודת המחנך לא צריכה להיות במתן חוויות עצומות, כמו שכותב שם המלבי"ם: "הראה לו כי במחנה רוח ורעש אין ד' בם, רק בקול דממה, וממנו ילמדו שלוחיו ונביאיו בל יסערו סער בל ירעשו רעש ובל יבעירו אש כמו שעשה אליהו בקנאתו לד' צבאות שעצר את השמים ושחט את נביאי הבעל, כי ד' ישלח את נביאיו שיבואו אליהם בקול דממה, וימשכו את העם בעבותות אהבה ובדברים רכים".

אכן, רבנו אברהם בן הרמב"ם כותב בספרו המספיק לעובדי ד', שאבותינו בחרו להיות רועים, כי מקצוע זה סיפק להם שקט נפשי.

אני הדל, בהיותי נער, הוכרתי ללמוד ספרות זרה בבית ספר. ודאי בכל דבר, יש יותר טוב אצלנו. אך לפעמים, יש דברים מעניינים יוצאי דופן. אז לפני יותר משישים שנה, בהיותי בן 16, למדתי מאמר של הסופר פול ולרי, Paul Valery, שהוא הרצאה בשם דין וחשבון של השכל, Bilan de l'intelligence, שהוא נתן בשנת תרצ"ה, וזה מצא חן בעיני, אז שמרתי לעצמי, והנה כמה פסקאות מתוכו.

"העולם המודרני כולו עסוק בניצול יותר מועיל של אנרגיות הטבע. לא רק הוא מחפש אותן ומשתמש בהן, כדי לספק את צרכי החיים האמיתיים, אלא הוא מגדיל אותן, מגביר אותן, וממציא יש מאין צרים שלא היו קיימים ולא חלמו עליהם. בתרבות התעשייתית, ממציאים משהו, ואז ממציאים צורך שהוא ימלא. מזהמים אותנו בתשוקות שאין להן שורשים בנפשיותנו העמוקה. האדם המודרני נעשה שיכור מהפרזה: הפרזה במהירות, הפרזה באורות, הפרזה במשקאות, הפרזה בסמים, הפרזה ברשמים, הפרזה בגוונים, הפרזה בנפלאות, הפרזה בכל מיני פעלולים שהם תחת אצבעותיו של ילד. כל חיינו

נעשים משועבדים להפרזות אלה, כמו לנגיף ערמומי. האדם מתרגל, לאותו רעל, דורש אותו, וכל יום, המנה היומית נראית לו בלתי מספקת.

בזמן רונסר Ronsard (פילוסוף לפני 500 שנה), העין היתה מסתפקת בנר פשוט. המלומדים באותה תקופה, כתבו בלילה, לאור חלש ומסכן, וחברו דברים מופלאים. היום העין דורשת מאות וואטים.

האוזן דורשת את כל עוצמות התזמורת, את הדיסוננס הרי אכזרי, מתרגלת לרעם המשאיות, לשריקות, לחריקות, לטרטור מכונות, ורוצה למצוא אותן במוזיקה של הקונצרטים.

האירועים התקשורתיים עצמם נדרשים כמזון יום-יומי מגרה. אם לא קרה איזה אסון בעולם, אנו מרגישים בבוקר, ריק מסויים: "אין היום, בעיתון, שום דבר".

אנו מורעלים. הילדים מרגישים שספינה אף פעם לא די גדולה, מכונת לא די מהירה. איבדנו את השלום הפנימי, את הפנאי העדין, בו האדם מיטהר מן העבר והעתיד, הפנאי שמחזיר לאדם את חרותו".

ראה:

<http://www.descolarisation.org/pdf/le-bilan-de-l-intelligence.pdf>

מא. מתי ייגמר הקורונה

מתי ייגמר הקורונה? – כמובן, אינינו יודעים. הרי כבר אלפיים שנה, אין לנו נביאים. אך בכל זאת, צלם אלהים שבשכל המדעי, יכול להאיר את חיינו.

ב"ה, המדע מתקדם, ומתמטיקה שהיא גם מלכת המדעים וגם משרתת המדעים, יכולה לספק לנו סימולציה של מגפות, והיא מזהירה אותנו: יתכן גל שני.

הרי בסינגפור יש גל שני, בהונג-קונג יש גל שני, ובסין חוששים מגל שני. וכידוע בשפעת הספרדית, לפני מאה שנה, שקטלה 50-100 מיליון אנשים בעולם, היו שלושה גלים, ורובם מתו בגל השני.

מגפות תמיד באו בגלים. אולי כי לא נעלמו לגמרי. אולי כי מי שחלה, לא חוסן על ידי כך סופית. אולי כי אותו חיסון לא החזיק לאורך ימים. אולי כי הנגיף עבר מוטציה. ואולי סיבות אחרות. על כל פנים, זו עובדה: מגפות באו בגלים.

אלא שהגלים נעשו יותר ויותר תכופים. לפני מאות שנים, כל 60 שנה, יותר מאוחר כל 30 שנה, ובימינו יכול להיות כל 10 שנים. וזאת למה? בגלל הגלובליזציה, כלומר נסיעות ממדינה למדינה.

על כן, אנא לא לזלזל בהוראות, גם כאשר המצב משתפר בעזרת ד'. לצערנו, אנשים רבים הם חוכמולוגים, יודעים את הכל יותר טוב מכולם, ומזלזלים.

אנא, יש עתה הזדמנות לקיים עוד כמה מצוות מן התורה. מצוות, זה תמיד טוב. מי לא אוהב מצוות? מה אהבתי מצוותיך.

הנה כמה מצוות ישנות-חדשות:

- לא לצאת מן הבית אלא אם כן זה הכרחי.
- לחבוש מסכה בחוץ.
- לשמור על מרחק.

- לרחוץ ידיים כל הזמן. כזכור, המגפה השחורה לפני 700 שנה, תקפה אדם אחד מתוך 3, ואצלנו היהודים רק אחד מתוך 12 – בזכות נטילת ידיים. אכן, עלינו להיות חמושים בסבלנות. אברהם אבינו חשש שזמנו אזל, אין לו ילדים משרה אמנו, אז התחתן עם הגר, ואת התוצאה אנו מכירים עד היום. צריך סבלנות היסטורית.

מב. בדלתיים סגורות

שאלה: איך אפשר להסתגר כל המשפחה, הורים וילדים, לתוך הבית, כל הזמן ביחד? אחרי כמה ימים, מגיעים לידי פיצוץ! תשובה: הביטוי "בדלתיים סגורות", שהוא משפטי ביסודו, לגבי מושב בית משפט, מזכיר יצירת תיאטרון בשם זה, Huis Clos, של הפילוסוף ז'אן פול סארטר, Jean Paul Sartre, משנת תש"ד.

מסופר שאנשים מגיעים לגהינם, שנראה דווקא מקום מאוד נחמד, ומוכנסים שלושה מהם בחדר אחד גדול ומרווח, נעים מאוד, ללא כל תליין וללא כל מכונות עינוי. אלא שאנשים אלה שונים בהשקפותיהם, בערכיהם ובמנעמיהם בחיים. לכן מתפתחים ביניהם ויכוחים קשים, ביקורות הדדיות נוקבות, וזה הגהינם. כלשונו של סארטר, הגהינם זה הזולת, L'enfer c'est les autres.

כמובן, הוא לא התכון לומר, שבהכרח, חברה משותפת, חייבת להיפך לגהינם. אלא הוא הסביר שכאשר היחסים הבין אישיים, הינם עקומים ומושחתים, אז הם הופכים את החיים לגהינם. כל אחד מתחיל לשפוט את עצמו, על יסוד מה שזולתו שופט אותו, נעשה תלוי בו, לרעתו. ייסודי הגהינם אינה פסיים, אלא פסיכולוגיים. החיטוט ההדדי, הוא העינוי האולטימטיבי, הוא ההופך את השיחה לבתי נסבלת, ואותה שהייה משותפת כפוייה, היא הגהינם.

הדבר מזמן ידוע לנו, כאשר היו שני אנשים על פני כדור הארץ, השיחה ביניהם התבררה כבלתי אפשרית, והאחד הרג את השני.

אבל אנחנו, תלמידי אברהם אבינו ומשה רבנו, אומרים: ואהבת לרעך כמוך. ואז הזולת הוא הגן עדן. על פי רוב, אדם מאוד עסוק בחיים המקצועיים מחוץ לבית, והוא מאבד את הקשר הפנימי עם משפחתו הגרעינית. עתה, בעת הקורונה, זה הזמן לחזור לגן עדן של המשפחה. ברוכים הבאים, לשיחה המתוקה, להבנה, לעזרה, לאהבה.

מג. מאה ברכות - נגד קורונה

[ראיין והוסיף מקורות: הרב מרדכי ציון]

ש: זה נכון שאמירת מאה ברכות בכל יום היא סגולה נגד קורונה?

ת: נכון. נגד מגפה. אך כמובן, גם בלי מגפה, יש מצוה לומר מאה ברכות בכל יום. "חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר: ועתה ישראל, מה ד' אלהיך שואל מעמך" (מנחות נג, ב). ו"מה" נקרא "מאה" (רש"י). וכן נפסק בשולחן ערוך (או"ח מו, ג).

ש: גם בשבת, שאין שמונה עשרה...

ת: נכון. גם זה מוזכר בשולחן ערוך: "ירבה בפירות ומגדים ומיני ריח, כדי להשלים מנין מאה ברכות" (שו"ע או"ח רצ, א).

ש: זה מן התורה או מדרבנן?

ת: מחלוקת. עיין שדי חמד (מערכת חית, כלל לד).

ש: אבל איפה כתוב בגמרא שזה סגולה נגד מגפה?

ת: זה לא כתוב אצל חז"ל, אלא אצל רבי נטרונאי גאון, וכידוע הגאונים היו תלמידי האמוראים. זה מובא בטור. "והשיב רב נטרונאי ריש מתיבתא דמתא מחסיא: דוד המלך עליו השלום, תיקן מאה ברכות דכתיב: הוקם על (שמואל ב כג, א), ע"ל בגמטריא מאה הוו. כי בכל יום היו מתים מאה נפשות מישראל, ולא היו יודעין על מה, עד שחקר והבין ברוח הקודש, ותיקן להם לישראל מאה ברכות. ועל כן תקנו חכמים ז"ל אלו הברכות על סדר העולם והנהגתו, להשלים מאה ברכות בכל יום" (טור או"ח מו).

ש: מה הקשר בין מגפה לברכה?

ת: בברכה יש שלוש מדרגות מלמטה למעלה: א. עצם הברכה והטוב ששופעת עלינו. ב. קדושה. ג. דבקות בד', יחוד ד'. יחוד, ברכה, קדושה, ראשי תיבות יבק. מעבר יבק.

ש: אבל המגפה בזמן דוד נגמרה, אז מה זה נוגע לנו?

ת: הב"ח שם אומר שזו סכנה מתמדת בכל דור ודור, "כי איכא סכנת מיתה מאת ישראל בכל יום, כמו שהיה קודם שתיקן דוד מאה ברכות אלו" (שם סי' מו).

ש: אז למה לא תיקנו לפני דוד?

ת: אכן רבינו בחיי בן אשר כותב בכד הקמח: "נראה מכל זה כי משה רבנו עליו השלום יסדה תחילה, ואחר כך שכחום, וחזר דוד ויסדן, ואחר זמנו של דוד שכחום, וחזרו חכמי התלמוד ויסדום" (ערך ברכה).

ש: אז אם משה רבנו תיקן, דוד תיקן, חכמי הגמרא תיקנו, מה לנו ולחפש סגולות?!

ת: אתה צודק. ומעשה שבא גדול אחד שהיה בסכנה ושאל את הג"ר שלמה זלמן אוירבך איך להתחזק ולעורר רחמים על עצמו בעת צרתו. השיב לו: איני ראוי להגיב זה לאחרים, אבל אני אגיד לך מה שהיתי עושה בעצמי במצב הזה. הייתי מחזק את עצמי באמירת המאה הברכות, שתהא אמירת ברוך כמו שצריך, ואמירת אתה כמו שצריך, ואמירת השם כמו שצריך לומר את השם. ואם אצליח בזה, זה בשבילי המוסר הכי גדול. כאשר אמר דברים אלה, נעשו פניו הקדושות בוערות כאש. ועל אף שכל חייו, היה אומר ברכותיו בכוונה עצומה, מכל מקום היה מוסיף חיזוק על חיזוק בזה עד סוף ימיו. שהרי אין שיעור לכוונת המוח והלב. זה מובא ב"עולמות" (שנת תשע"ח, חוברת תמ).

מד. קורונה - צרת עניים

[ראיין: הרב מרדכי ציון]

ש: הקורונה אינה רק מפגע בריאותי, אלא גם כלכלי. יש כמיליון מובטלים. כיצד נתגבר על הנזק הכלכלי שיבוא כתוצאה מזה?

ת: איני כלכלן. אך סך הכל, אנו מדינה בריאה מבחינה כלכלית, יש לנו רזרבות, ובעבר התגברנו יפה על משברים כלכליים, יחסית למדינות אחרות.

ש: אך בודאי המדינה תפסיד כסף. ואצל האזרחיים, מי ייפגע, - העני או העשיר?
ת: ודאי העני. אמנם הוא יפסיד פחות, שהרי אין לו הרבה מה להפסיד, אך המעט מזה, הינו חיוני עבורו. העשיר יפסיד הרבה, אבל גם אחר כך, עדיין ישאר לו הרבה מאוד. כבר עתה העניים סובלים.

ש: זה מצער מאוד... יש על זה מספרים?

ת: לא ידוע לי. בארצות הברית יש מחקרים סטטיסטיים השוואתיים. למשל בניו יורק, אנשים שנזקקו לארגוני צדקה שחלקו מזון ברחוב, היו 1.2 מיליון. עתה הם 3 מיליון. הרבה עניים פוטרו מן העבודה. העניים גם יותר נפגעים על ידי קורונה.

ש: למה? הנגיף מבדיל בין עני לעשיר?

ת: ודאי לא. כאשר המלאך הציע לדוד לבחור בין שלוש צרות: רעב, תבוסה מלחמתית או מגפה, הוא בחר במגפה (שמואל ב' כד' יד), כי ברעב, בעיקר העניים ייפגעו, במלחמה, בעיקר החלשים ייפגעו, אך במגפה, כולם שווים (רש"י שם בשם חז"ל). אבל בימינו, אין זה כך.

ש: למה?

ת: א. כי העניים יותר חולים מעשירים במחלות שמכניסות אותם בקבוצת סיכון, ובכלל תוחלת החיים שלהם קצרה יותר. ב. כי הם גרים בדיור צפוף עם יותר אפשרות הדבקה. ג. כי הם חייבים ללכת לעבוד, כיוון שאין להם רזרבות ממון, והם עובדים סוג עבודות בהן הם נחשפים לציבור הרחב, כגון מוכרת בסופר, עוזרת בית וכדומה. לעומת עשירים שיכולים לעבוד מרחוק מול מחשב.

ש: אין צדק! והתורה מסכימה שיהיו עשירים ועניים? הלא עם אחד אנחנו!

ת: שאלה כללית כבדה מאוד. ודאי לא יתכן שיהיו עניים...

ש: הרב סוציאליסט?

ת: יש פתגם ידוע: מי שאינו סוציאליסט בגיל 20, אין לו לב, מי שעדיין סוציאליסט בגיל 40, אין לו ראש. כלומר סוציאליזם, זה מוסרי מאוד, אבל אין זה מציאותי. אין גם הוכחה ברורה, שבמשטר סוציאליסטי, יהיה יותר טוב לעניים, מאשר במשטר ליברלי או ניאוליברלי. התורה היא לא סוציאליסטית ולא ליברלית, היא אחוואית. אנו אחים, לכן לא ייתכן שיהיו עניים. לא איכפת לנו שיהיו עשירים, אבל לא נוכל לסבול שיהיו אנשים החסרים את החיוני.

ש: אבל במדינת ישראל, יש הרבה ארגוני צדקה.

ת: ב"ה. ד' יברך אותם. אך זה רחוק מלפתור את הבעיה. הפער בין עשירים לעניים, עולה משנה לשנה, כפי שנמדד על ידי מדד ג'יני, Gini Index, שמודד אי השוויון בחלוקת

הכנסה. זאת העליה הכי גבוהה מכל מדינות OECD. חילול השם.

ש: אבל זה משטר דמוקרטי. כיצד העניים שותקים?

ת: כי מרמים אותם. בזמנו, מרקס אמר, שהדת היא אופיום ההמונים, היא מרמה את העניים שכדאי להם להישאר במצבם זה, אשר בזכותו יזכו לעולם הבא, ובכך הדת שירתה את העשירים. עתה, בעולם, הדת לא מצליחה לרמות בצורה זו. אך תפקיד הרמיה נלקח על ידי התקשורת, שיוצרת תודעת כזב שאין עניים, כפי שטוענים הניאו-מרקסיסטים של אסכולת פרנקפורט.

ש: אבל לפעמים התקשורת דווקא מתקוממת נגד עוולות, כגון מה שהרב כתב לפני זמן על השערוריה בבתי אבות עבור זקנים עניים.

ת: כן. רק לפעמים. עלי תאנה. אך סך הכל, התקשורת משרתת את העשירים וממומנת על ידי העשירים.
 ש: איך היא מרמה?
 ת: מספקת לכולם דרך האינטרנט אותו מזון תרבותי קלוקל. אז העני רואה עצמו שווה לעשיר, כיון שמשאת נפשו בחייו הוא תרבות פנאי.
 ש: פעם הרב אמר שיש שם אחר לעניים...
 ת: כן, ספרדים. רוב העשירים, אשכנזים. רוב העניים, ספרדים. רוב השופטים, רוב הפרופסורים, אשכנזים. וכן הלאה. כמובן, אנחנו לא נגד אשכנזים. אנחנו בעד עם ישראל. עם אחד אנחנו. אחים.

מה. הקורונה והמוסר הטבעי

כידוע, דרך ארץ קדמה לתורה. ומה הגדרת דרך ארץ? - "בינה טבעית", "מוסר טבעי" (אורות התורה יב, ד). ודאי התורה היא לעילא מדרך הארץ, אך הקול הפשוט של המוסר הטבעי, הוא הבסיס לקול העילאי של התורה.
 א', תבחן בין מה שתלוי בך, לבין מה שלא תלוי בך, כך אמרו הפילוסופים הסטואים.
 ב', מה שתלוי בך, נסה לשנות, הילחם.
 ג', היזהר, גם זה תלוי בך.
 ד', מה שאינו תלוי בך, קבל אותו כמו שהוא. תשלים גם אל תדאג.
 ה', אם בכל זאת אתה דואג, כי דאגה היא הרגשה שאין עליה שליטה, אז השתדך להבין. זה גם יפעל על הרגש.
 ו, בכל זאת מותר לפחד. זה אנושי. וכן תבין אם אחרים מפחדים.
 ז', תתכונן נפשית לכך שתתאכזב מאדם מסויים, שתמיד מדבר באופן אידיאליסטי, אך בשעת מבחן, הוא מתגלה כאגואיסטי. כי לדבר זה קל. בעת מבחן, נופלת מסכה.
 ח', אך אל תטיף לו מוסר, קבל אותו, כי כך הם בני אדם.
 ט', תתכונן להפתעות טובות: אדם שלא מדבר גבוהה, אך בשעת מבחן, מתגלה כולו חסד ועזרה לזולת.
 י', אך אם אתה אחד בלב ואחד בפה, אל תצפה שיכבדו אותך.
 אנא היה גיבור.

מו. קורונה - קולא וחומרא

הנחיות של משרד הבריאות הן הלכה. כך קבעה תורתנו הקדושה. ואם כך, אסור להקל עליהן. יש להקפיד על קלה כחמורה. רחיצת ידיים, מסכה, מרחק חברתי, צמצום היציאה מהבית. אין להחשיב את עצמו יותר חכם מהם, ולהקל.

אבל האם מותר להחמיר? הרי נאמר: "לא כל הרוצה ליטול את השם, יטול" (משנה ברכות ב, ח). וזאת למה? משום יוהרא, כלומר ראוותנות דתית. חומרות, הן ליחידים.

"לא כל הרוצה לעשות עצמו יחיד, עושה" (תענית י, ב), כלומר להתענות עם יחידים. אבל רבי יוסי אומר: "עושה, וזכור לטוב". וזאת למה? "לפי שאין שבח הוא לו, אבל צער הוא לו". כלומר, הצום אינו מקנה לו כבוד ודרגה, אלא מסב לו צער. לכן, לעניינו, משרד הבריאות מקל על ההוראות, מתוך התחשבות בצער הציבור. אך מי שמוכן להצטער, "זכור לטוב".

וזאת למה? כי הוא חס על חייו, שאינם שלו, אלא מופקדים אצלו על ידי רבונו של עולם. לכן, עליו לשמור עליהם בצורה מעולה. ועוד יותר, כדי לא לפגוע בחייהם של אחרים. וכבר כתבו התוספות "דיותר יש לאדם ליזהר עצמו שלא יזיק אחרים משלא יזיק" (ב"ק כג, א ד"ה ולחייב).

והנה אמר מי שאמר, - על אף שכתב אינו סובל זאת: "בשביל מעט מאד אנשים שתוחלת החיים שלהם לא גדולה, לא הורסים מדינה". כלומר לא עוצרים כלכלה מחשש שימותו אנשים זקנים. הוא נשאל: "מקריבים אותם?" השיב: "כן".

האמירה הזו, לא לנו היא, לא לנו. תורתנו מלמדת אותנו להוציא כל הכסף של העולם, בשביל להציל חיים של אדם אחד, "וכל המקיים נפש אחת, מעלים עליו כאילו קיים עולם מלא" (משנה סנהדרין ד, ה). ואדרבה למדנו לכבד זקנים.

לכן המחמיר תבואו עליו ברכה, שלא לצאת מן הבית אלא בהכרח גמור, ויתפלל תפלת מרפסות, ולא בשטח פתוח – בו אינו יכול להיות בטוח, שאנשים אחרים יקפידו על כל ההוראות של מסכה ומרחק, ובמיוחד ילדים ונערים. כמו כן, מי שמתפלל בשטח ציבורי פתוח, ומתקרב אדם מעל המספר המותר, וכאשר מדברים אליו בעדינות, הוא בכל זאת מתעקש לכפות את עצמו על אחרים, אז אשרי מי שפורש מן המנין בגלל זה, ועליו נאמר: כשם שקיבל שכר על הדרישה, כך יקבל שכר על פרישה. וכן מי שיתפלל ביחידות. וכן, במקום ללכת למקוה גברים, ישפוך על עצמו תשעה קבין.

אדם לא חייב להחמיר מעבר להוראות משרד הבריאות, אבל אם הוא מחמיר, זכור לטוב.

מז. קורונה - זה כמו המוות השחור

אולי קורונה זה כמו שפעת? אולי כשפעת ספרדית? אולי אבעבועות שחורות? אולי המוות השחור? אולי דבר אחר לגמרי? אינינו יודעים, ואולי יקח זמן רב עד שנדע. מה שבטוח הוא, שיש מאוד להיזהר.

אבל אולי גם לזכור מה היה המוות השחור, שפגע במין האנושי לפני קצת פחות מ-700 שנה. התחיל כנראה בסין, התפשט מערבה, הגיע לאיטליה, התפשט בכל אירופה. בערך שליש האוכלוסיה באירופה מתה.

הרופאים לא ידעו ממה זה בא ולא ידעו לטפל. ניסו כל מיני תרופות דמיוניות, כישוף ואסטרולוגיה, ומה לא. כמובן האשימו יהודים שהם הרעילו בארות, היכו אותם עד מות, שרפו אותם, תלו אותם, הטבעו אותם. כך מתו אלפים על קידוש השם. אפילו בסקנדינביה האשימו יהודים בהרעלת בארות, על אף שלא היו שם יהודים...

רק דבר אחד ידעו הרופאים: שזה מדבק. לכן אנשים נכנסו לבידוד או ברחו. על כל ספינה שהגיעה הוטלה קרנטינה, Quaranta Giorni באיטלקית, כלומר 40 יום בידוד. רק לפני קצת יותר ממאה שנה גילו שהסיבה היא חיידק קטן מאוד, והוא שהוריד את כל המין האנושי על ברכיים. המוות השחור חזר בכמה גלים, בכמה מקומות, במשך שנים. סכום כללי של מתים: בין 75 מיליון ל-200 מיליון. ד' יברך אותנו שעל הקורונה נתגבר מהר. ד' יברך אותנו שניזהר ככל שנוכל.

מח. קורונה: פלא אלהי?!

[ראיין: הרב מרדכי ציון]

ש: שמעתי רב אומר שקורונה, זה פלא אלהי, יצור מופלא. כי לפני שהוא נכנס לתא, אין לו חיות. לא ברור אם הוא חי או דומם. הוא נכנס לפעולה, רק כשהוא מתחבר עם תאים חיים. ד' משתמש כאן בדבר שמעל הטבע: איך הקורונה מצליח לחדור לתא, לפורר אותו, להכפיל את הגנים שלו ולצאת. זה מנגנון אלהי. ת: כל זה נכון, אך לא רק לגבי הקורונה, אלא לגבי כל וירוס. יש באדם, כ-5000 וירוסים, ומתוכם 130 הם מזיקים.

ש: נתחיל בשאלה הפילוסופית: וירוס הוא יצור חי או לא? ת: זה ויכוח שלא נסגר, ותלוי בהגדרת המושג חיים. מצד אחד, הוא טפיל, מצבור של תאים אורגניים, שלא קורה לו כלום, כל הזמן שהוא בחוץ, ורק כאשר הוא חודר לתא מארח, הוא מתחיל להתרבות, - אם כן אינו מוגדר כחי. מצד שני, כיון שסוף סוף הוא מתרבה, אז הוא חי. אפשר גם לטעון שהוא יצור ביניים, בין הדומם והחי. האר"י ז"ל כתב שאמנם יש דומם, צומח, חי, מדבר. אך יש גם יצורי ביניים. עץ חיים שער מב פרק א. בין צומח לחי, אלמוגים. בין צומח לחי, אדני השדה. בין החי והמדבר, הקוף. על כל פנים, אין נפקא מינה.

ש: על כל פנים, זה פלא: מיצור לא חי ליצור חי... ת: כן. יש טוענים שמבחינה אבולוציונית, הוירוס היה שורש החיים לפני מיליארדי שנים. ש: אז צריך יחס של כיבוד אב...

ת: לא. הרב שמשון רפאל הירש כבר כתב שגם כלפי קופים אין צורך בכיבוד, גם אם הם שורש האדם (עיין בחוברת של הרב: מרן הרב קוק והאבולוציה – מ"צ). על כל פנים, לא רק הוירוס הוא פלא אלהי, אלא כל הטבע הוא נס נסתר. כשאדם יוצא משירותים, הוא מברך: מפליא לעשות. ועיין שו"ע או"ח וברמ"א.

ש: אם כן בניגוד לצומח ולחי, ואפילו לחיידק, הוירוס אינו מורכב מתאים. אז מה מבדיל בינו לבין גרגיר עפר?

ת: קפסולה, מעטפת שאוגרת חומר גנטי. לכן הוא חייב לחדור לתוך תא, כדי למצוא חומר להתרבותו.

ש: אם ככה, כאשר הוא נכנס לגוף האדם, זה לא אומר שאנחנו כבר חולים? ת: נכון מאוד. זה מה שנקרא זמן האינקובציה, כלומר הזמן שעובר בין הזיהום להופעת הסימפטומים הראשונים, והוא משתנה בין נגיף לנגיף.

ש: כלומר הזמן שנצרך, לנגיף לחדור לתוך האורגניזם ולשבש את החיים. איך הוא עושה זאת?

ת: אכן זו "הגאונות" של אותו יצור מיקרוסקופי. הוא טפיל תוך-תאי, חודר לתוך התא כדי להתרבות.

ש: לאיזה תא?

ת: זה משתנה. למשל וירוס השפעת, לדרכי הנשימה. איידס ללימפוציטים, שהם סוג של תאי דם לבן. לגבי הקורונה העכשווי, כלומר COVID 21, זה טרם ברור לגמרי. על כל פנים, הוירוס שופך את כל החומר הגנטי שלו לתוך התא, ואז התא קורא אותו, ובאופן "בלתי מודע" מתחיל לייצר וירוסים. כאשר הנגיף מוכן, הוא יוצא מן התא ומפוצץ אותו וכן הלאה.

ש: זה באמת פלא אלהי! אבל גם הגוף הוא פלא אלהי, אז איך הוא "מתכנן" להתגונן נגד זה?

ת: כמו מנגנון הגנה של טירה Castle: חומות, שומרים שמסתובבים עליהן כדי לפקח מי בא מבחוץ, ובאמצע יש חיל מצב בכוונות.

ש: באמת מסקרן. ומי הם כל אלה אצלנו?

ת: החומות הן העור שלנו וכל הקרומים הריריים Mucosa, ובתוך הגוף יש חיל מצב, מרכזי למידה, וחיילים בכוונות שהם בלוטות. הרופא ממשמש אותן, ואם הן מודלקות, סימן שיש זיהום.

ש: מה עושים השומרים על החומה?

ת: אוכלים את הנגיפים, אבל יש מהם ששומרים חלק קטן מהוירוסים ומביאים אותו פנימה למפקדי הצבא.

ש: הבנתי. ואז מפקדי הצבא מזהים את האויב ומכינים נשק ושיטות מלחמה נגדו! כל הכבוד לשומרים האלה! איך קוראים להם?

ת: תאים דנדריטיים, Dendritic Cells.

ש: ומי הם החיילים?

ת: תאי דם לבנים שנשלחים בדם ומתוכו בגוף. יש סוגים שונים. לעומת הניצבים על החומה, שהם חיילים כלליים ללא התמחות, במרכזי ההכשרה מכינים חיילים עם מומחיות מיוחדת נגד כל נגיף. למשל יש פגוציטים Phagocytes, שאוכלים את האויב. יש לימפוציט B, Lymphocyte B, שיוורה טילים מונחים, שמכוונים מעופם לאויב. יש לימפוציט T, שלוחם בקרב פנים אל פנים, או במשל אחר, הוא מתחבק עם האויב ונותן לו נשיקת מות, ואז הוירוס מתאבד או מתפוצץ.

ש: מה גדלו מעשיך ד'! אם כן, הכל בשליטה, אז למה יש שלא מתרפאים?

ת: כי כל התהליך הזה של הכשרת חיילים לא נעשה בשתי דקות אלא בכמה ימים, ובינתיים הנגיפים ממשיכים לתקוף ולהתרבות. החיילים הפשוטים של החומה מוצפים וזועקים לעזרה, עד שהכוחות המיוחדים מגיעים ונכנסים לקרב בכל תוקף והורגים את הפולשים.

ש: ואז שומרי החומה יכולים לנוח?

ת: לא. הם גם אוכלים את כל הנגיפים שחוסלו בקרב, וגם את התאים שנפגעו.

ש: הם גם חיילים וגם מנקי הלכלוך של שדה הקרב. כל הכבוד! ואז אנו נקיים לגמרי.

ת: כן. עלינו ללמוד מוסר מכל הלוחמים הקטנים שלנו, באומץ, בחריצות, ביצירתיות. ברוך אתה ד' רופא כל בשר ומפליא לעשות.

מט. האם הסינים אשמים בקורונה וירוס

[ראיין: הרב מרדכי ציון]

ש: האם הסינים הם האשמים בקורונה וירוס?

ת: יש להם חלק באשמה, אך אי אפשר לומר שהם האשמים היחידים.

ש: אבל הם הסתירו את המידע, ואם היו מגלים קודם, אז המדינות האחרות היו יכולות להתארגן יותר טוב.

ת: זה נכון. זה משטר רודני שמסתיר דברים, ומפיץ מידע לא אמין, בכל מיני תחומים. במשך השנים הם רצחו מיליונים מתנגדי שלטון.

ש: ויש להוסיף כל עשרות המיליונים של סינים שמתו מרעב בגלל מדיניות השלטון?

ת: כמובן, איננו באים להגן על המפלגה הקומוניסטית הסינית, אבל זו ודאי לא היתה כוונתם. אך בהחלט הם אכזריים. גם קצירת איברים קיימת עד היום.

ש: כלומר?

ת: מתנגדי שלטון מוכנסים לבתי סוהר ולוקחים מהם איברים להשתלה והם נמכרים.

ש: זה באמת כך או זו הוצאת שם רע?

ת: כמובן הממשלת סין מכחישים, אבל זה באמת כך. עיין בויקיפדיה בערך 'קצירת איברים ממתרגלי הפאלון גונג בסין':

https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A7%D7%A6%D7%99%D7%A8%D7%AA_%D7%90%D7%99%D7%91%D7%A8%D7%99%D7%9D_%D7%9E%D7%9E%D7%AA%D7%A8%D7%92%D7%9C%D7%99_%D7%94%D7%A4%D7%90%D7%9C%D7%95%D7%9F_%D7%92%D7%95%D7%A0%D7%92_%D7%91%D7%A1%D7%99%D7%9F

ש: יש אנשים שנוסעים לסין כדי לקבל השתלה?

ת: באמת אסור. גם הגרי"ש אלישיב אמר שזה חילול השם, כפי שהביא הג"ר יצחק זילברשטיין. עיין: <https://www.youtube.com/watch?v=avc2G7eR4dE>.

ש: נחזור לענייננו. לפני זמן מה התארגנה תביעה בינלאומית נגד סין על טריליונים של דולרים, בגלל הנזקים שהם גרמו על ידי שתיקתם וסילופם?

ת: כן. לא נראה שיש לזה סיכוי. אך נחיה ונראה. בסיכום, ההמפלגה הקומוניסטית הסינית אינם נטולי אשמה, אבל לא עליהם רובצת כל האשמה.

ש: אז מי האשם? מצביעים על הרבה אשמים: סין, איטליה, עטלפים, פנגולים, אילומינטי ועוד.

ת: האשם העיקרי הוא הזואונוסיס Zoonosis, כלומר העברת מחלות בעלי חיים לבני אדם, כגון איידס או אבולה. כמעט כל הוירוסים באים מבעלי חיים.

ש: אז למה זה לא קרה בעבר?

ת: בודאי זה קרה, בגלל אילוף בעלי חיים, ולדוגמא, מחלות רבות קיבלנו מהפרות, שב"ה נעלמו. אבל עכשיו התופעה התעצמה מאוד.

ש: למה?

ת: כי אנו הופכים יערות בעולם לשטחים חקלאיים, אז על הגבול יש מגע רב עם בעלי חיים שונים, כגון עטלפים.

ש: אבל לאדם אין קשר עם עטלפים?

ת: נכון. אך יש בעלי חיים אחרים שמתווכים. לדוגמא במלזיה, מחקו יערות, הקימו חוות חזירים, העטלפים אכלו פירות, זרקו את הפירות הנגועים על הקרקע, חזירים אכלו אותם, קיבלו מחלות והעבירו אותם לבני אדם, ולא היתה ברירה אלא להרוג כמיליון חזירים.

ש: אם מחיקת היערות היא אשמה, יש לחדול!

ת: נכון. אבל אין זה כל כך פשוט. צריך לגדל מזון. ויש עוד סיבות. יש תנועת אנשים יותר גדולה בין מדינה למדינה. האוכלוסיה גדלה. יש איזורים צפופים מאוד מה שמעצים העברות מחלות. אחוז גדול של המין האנושי חי במקומות ללא היגיינה.

ש: אז זה נראה בעיה בלתי פתירה.

ת: לא צריך להתייאש. את הכל אפשר לפתור עם חינוך, חסכנות, מיעוט נסיעות. אבל הסכנה עדיין עומדת לפנינו. לפי אנשי המדע, יש 320,000 סוגי וירוסים אצל יונקים, וחלקם אולי יותר קטלניים מקורונה. בעלי חיים עצמן לא סובלים כי פיתחו חסינות, לא כן כשזה עובר לאדם.

ש: ובסיכום?

ת: צריך להתייחס באופן מאוד רציני לנושא זה.

נ. הגויים, אנחנו וקורונה

[ראיין: הרב מרדכי ציון]

ש: יש מתוכנו ששמחים מאוד לראות איך אסון זה של הקורונה נפל על אומות העולם, ורואים מזה עונש על מה שחוטאים נגד רבונו של עולם ונגדנו...

ת: לא מובן, הרי גם אנו מאוד סובלים. זו צרה שאופפת את כל המין האנושי בשוה.

ש: אך לגופו של ענין, היש איסור לשמוח במפלת הגויים? הרי נאמר: "בנפול אויבך אל תשמח" (משלי כז, יז)?

ת: חז"ל מסבירים שזה נאמר על עם ישראל, אבל לגבי רשעים גויים, מותר לשמוח (מגילה טז, א). לכן שמחים בפורים, ואמרנו שירה על כן שהמצרים טבעו בים סוף. אבל לא כל הגויים הם רשעים. יש ביניהם גם חסידי אומות העולם, וגם כאלה לא צדיקים ולא רשעים, אלא בינוניים. לא צריך לשמוח על צרתם.

ש: וצריך להצטער על צרתם?

ת: אין זו חובה מן התורה, שהרי נאמר ואהבת לרעך כמוך, והם אינם רעך. אלא זו מידה טובה. רבי חיים ויטל אומר בספר שערי קדושה, שמי שאינו אוהב את הגויים, לא יוכל להגיע לרוח הקודש. ושוב, לא מדובר ברשעים, אלא בגויים רגילים.

ש: צריך להתפלל עבורם?

ת: יום יום אנו מתפללים לטובת כל המין האנושי בעלינו לשבת, וזו תפילה שחיבר יהושע בן נון, אשר כבש את הארץ. אין סתירה.

ש: וכיצד אפשר לדעת מה צרתם עתה? הרי אינינו באים במגע איתם?

ת: זו אותה צרה שיש לנו. סדנא דארעא חד הוא. יש צד משותף לנו ולגויים, ויש צד מפריד. זו צרה כלל עולמית, משותפת לכולנו. כולנו באותה סירה. הם סובלים מהסתגרות של כל אחד בביתו.

ש: אבל אנחנו אומרים שזה דבר טוב. ככה כל אחד מתחבר לאשתו, לבניו ולעצמו.

ת: זה מה שצריך להיות, אך בני אדם הם בני אדם, הם סובלים להסתגר בבית, הם משתגעים, הם מתעצבנים. יושבים מול מחשב כל היום, בסוף גם מזה הם משתעממים ומשתגעים.

ש: אפשר לקרוא ספרים...

ת: זה התיאוריה. בתיאוריה אפשר לקרוא ולשיר, לחיות ולחלום, - אבל כמה יש במדרגה כזו?

ש: זה מבחן.

ת: נכון. זה גם מבחן מי חבר טוב שאפשר לסמוך עליו בעת צרה. מי רק מדבר גבוהה ומי באמת עוזר.

ש: מי עוזר למשל?

ת: האחיות בבית חולים. גם אצל הגויים, הן כל כך מסורות. אבל אל תחשוב שיקבלו על זה הכרת טובה. גם אחרי העמל העצום והסיכון העצום, הן תישארנה עם המשכורת הנמוכה. גם החקלאים והפועלים הפשוטים שממשיכים לעבוד ולשרת, ישארו עניים, ואולי עוד יותר.

ש: למה עוד יותר?

ת: כי בגלל השבתת הכלכלה, חובות המדינה יגדלו, וזה יהיה על גבם של משלמי המיסים, כולל השכבות החלשות, שתהיינה עוד יותר חלשות.

ש: זה לא צודק.

ת: עולמנו אינו עולם צודק. גם אצל הגויים יש מיליונים של מובטלים בעל כרחם. זו זוועה. ראש ממשלתם מדבר בשקט ובשלווה אצילית ומרגיע, אך זה לא פוטר את הבעיה. הוא מבטיח להם שהכל יסתדר, אך בינתיים שום דבר לא מסתדר. הוא אומר להם: הישארו בבית, שלא תידבקו ושלא תדביקו – זו טובת המדינה. כך הם עושים, חצי מרצון טוב, חצי מפחד קנס של שוטר, ובינתיים משתגעים.

ש: האם יש לקוות שאחרי הקורונה, יחזרו בתשובה במשהו?

ת: קודם כל, אי אפשר לדעת מה זה אחרי הקורונה, אנשי מדע מוכיחים מטמטית, שאם יסירו את כל ההגבלות בבת אחת, יהיה גל שני. אבל, מאידך גיסא, הם לא יסירו, אז ישתגעו, וגם הכלכלה תיהרס. אז, הם יקטינו את ההגבלות, ואם מסתמנת בעיה, שוב יעצימו אותן, וכן הלאה, עם יד על הדופק.

ש: בכל זאת, האם עקב הקורונה, יחזרו בתשובה. מרן הרב קוק כותב שבעקבות מלחמת עולם הראשונה, יחזרו בתשובה.

ת: כן. זה באורות, המלחמה, ח. אבל מלחמת עולם הראשונה היה בית מטבחים נורא שלא היה מעולם, וכל זה בלי שום סיבה אמיתית. ומלחמת עולם השנייה, עוד יותר גרועה לאין ערוך. יחסית להן, הקורונה הוא דבר קטן. אמנם גם הוא מין התמוטטות של העולם, אז זה אמור לעורר למחשבה. נקוה, שהמין האנושי יזדכך קצת, באופן מודע או לא מודע.

ש: ובסיכום?

ת: אנו אוהבים את כל המין האנושי, את כל האדם באשר הוא אדם. כואבים על מצבו. משתוקקים שיהיה לו טוב.

[ראיין: הרב מרדכי ציון]

ש: ראיתי סטטיסטיקה של ארץ אחת: 81% מפחדים לאבד קרובים. 75% מפחדים שמא ידביקו אחרים. 62% מפחדים למות בעצמם. האם כך הוא המצב בארצנו?
 ת: זה יפה מאוד שהם דואגים יותר לזולת מאשר לעצמם. כל הכבוד. זו מעלה מוסרית. באשר לארצנו, איני מכיר סטטיסטיקה, אך נראה שפחד במימדים כאלה לא קיים אצלנו.

ש: אולי זה לא טוב, אז אינינו נזהרים די הצורך?
 ת: יש להבדיל בין פחד, שהוא דבר בריא, המסייע להישמר מסכנה, לבין חרדה, שמזעזעת את כל הנפש האנושית. עיין מסילת ישרים סוף פרק ט שמבחין בין היראה הראויה לבין היראה השוטה, כלומר המוגזמת. נראה שבארצנו יש יראה ראויה.

ש: ממה נובע שאין אצלנו חרדה?
 ת: אין זו תופעה חדשה. לכל אורך הדורות, עברנו דברים מאוד קשים, ופיתחנו חוסן נפשי, Psychological Resilience. כבר כתב הרמב"ם שד' הוביל אותנו במדבר ארבעים שנה, למען "ילמדו גבורה" (מורה נבוכים ג כד. לב). ב"ה, יש לנו יכולת להתמודד עם מצבי דחק, משבר, מצוקה, ולהסתגל למציאות החדשה.

ש: אך למה הגויים נאחזים בחרדה באחוזים כל כך גבוהים?
 ת: כי זה אויב בלתי נראה, ההווה אינו ידוע, העתיד אינו ידוע, הכל לוט בערפל. כך גם בעבר, כאשר היו מגפות, ולא ידעו מאין באו ולאן הולכות, חפשו שעיר לעזאזל מי להאשים, וכמובן זה נפל על הזר, השונה, המיעוט. בעידן מגפות, עשו לנו פוגרומים.

ש: ויש דרכים למנוע אותה חרדה ולפתח חוסן נפשי?
 ת: בודאי. יש אפילו "מודל החוסן הרב ממדי", שפיתח פרופ' מולי להד.

מ"א	מערכת אמונות	Belief	B
ר	רגש	Affect	A
ח	חברה	Social	S
ד	דמיון	Imagination	I
ש	שכל	Cognition	C
ג	גוף	Physiology	PH

ראשי תיבות: Basic PH או בעברית גשר מאחד (עיין בויקיפדיה ערך משאבים).

ש: מה זה אומר למעשה עבורנו, האנשים הפשוטים?
 ת: כאשר אנו סגורים בבית, יש לנו שלושה עוגני הצלה וכח. שכל ואמונה – לימוד תורה ושאר דברים חכמים.
 רגש וחברה – חיבה ואהבה בין בני הבית.
 גוף – פעילות גופנית.

ש: נכון. אחרת, גם נשקע בדכאון.
 ת: לצערנו הדכאון הוא המחלה מספר אחד של המין האנושי. הסיבה היא ריקנות החיים. ב"ה, אנו עם מלא ממעינה של תורה.

ש: ואותו רכוש משולש יישאר לנו גם אחרי הקורונה?

ת: נקוה. זה תלוי בנו.

ש: באופן כללי, אחרי משבר, יוצאים מחוזקים או מוחלשים?

ת: תלוי בבחירה החופשית. אחרי המגפה השחורה לפני 700 שנה, המין האנושי הרוויח. אחרי מלחמת העולם הראשונה והמשבר הכלכלי, אנו יודעים מה קרה כתוצאה מזה בגרמניה הארוורה.

ש: ובסיכום?

ת: להרבות אהבת ישראל.

נב. קורונה ורפואה חלופית

[מתוך אנציקלופדיה הלכתית רפואית כרך ז עמ' 243]

מצבים שרפואה משלימה מותרת. יש מי שכתב, שאם הרופא המוסמך ברפואה 'הרגילה' אינו מוצא סיכון בהיזדקקות לרפואה משלימה/חלופית, וכגון שהאבחנה ידועה, והטיפול המשלים איננו נחשב כמזיק, מותר להיזדקק לטיפול כזה; כמו כן מותר להיזדקק לרפואה משלימה/חלופית לטיפול בכאבים, למרות המלצות רופא רגיל לשימוש בתרופות רגילות נגד כאבים. לעומת זאת, אם יש חשש סכנה בשימוש בטיפולים של הרפואה המשלימה/חלופית, בין אם עצם הטיפול עלול להזיק, ובין אם הדרישה של הרפואה המשלימה/חלופית היא שלא להשתמש בתרופות רגילות (כגון להימנע מחיסונים או מאנטיביוטיקה), ובין אם הדרישה היא להימנע מבירור מעבדתי לצורך אבחנה מדויקת, בכל אלו אסור (עפ"י הרב שלמה אבינר, חוב' אסיא מה-מו, תשמ"ט, עמ' 69 ואילך).

רשלנות ברפואה משלימה. גם במצבים שאין בהם איסור להיזדקק לרפואה משלימה, אם נגרם נזק למטפל, אין למטפל ברפואה המשלימה/חלופית הגנה הלכתית של 'תיקון העולם, והוא חייב בנזיקין, כי כיום רוב העוסקים ברפואה סבורים שאין הדרך המשלימה/חלופית הגיונית מבחינה מדעית, ובענייני נזיקין הולכים לפי דעת הרוב. אם יתברר בעתיד שהרפואה המשלימה היא יעילה, ישתנה הדין הזה. כמו כן אם אין רישוי של משרד הבריאות לסוג מסויים של רפואה משלימה/חלופית, אין להיזדקק לה, אף אם במקום אחר יש הרשאה לאותה שיטה (שם).

נג. קורונה ומחלוקת בין רופאים

[ראיין: הרב מרדכי ציון]

ש: ב"ה, אנו מתגברים לאט לאט על הקורונה. אך, בכל זאת, יש אנשים נבוכים, בגלל חילוקי דעות בין רופאים.

ת: אנו הולכים על פי הוראות משרד הבריאות.

ש: איפה זה כתוב בתורה?

ת: כאשר יש מחלוקת בין רופאים, הולכים אחרי הרוב (יומא פד, ב. רמב"ם הלכות שביתת העשור ב, ח. רמב"ן, תורת האדם שער הסכנה. שו"ע או"ח תריח, ג).

ש: ואולי הרוב טועה?

ת: אולי. רפואה אינה מתמטיקה אלא אומדן. שו"ת דעת כהן למרן הרב קוק לגבי ברית מילה. נכון, גם הרוב יכול לטעות, אך גם המיעוט יכול לטעות. מה מה נעשה? אמרה התורה: אחרי רבים להטות, גם בסנהדרין, גם בין הפוסקים, גם בטובי העיר, וכן רופאים.

ש: למה הולכים אחרי הרוב?

ת: חקירה אם רוב הוא בירור או הנהגה. בירור – ודאי שהרוב צודקים. הנהגה – כך ציוה רבונו של עולם לעשות.

ש: אך מה נגיד למי שטוען: הרי מיעוט הרופאים הם גם רופאים. אז אני רשאי לבחור ביניהם.

ת: ידוע. אדם הפוסק לעצמו בין רופאים, הרי הוא חושב שהוא בעצמו רופא. יש בדיחה. אמר סטלין: אני נשיא המדינה עם הכי הרבה שטח. אמר רוזוולט: אני נשיא המדינה עם הכי הרבה כסף. אמר ויצמן: אני נשיא המדינה עם הכי הרבה נשיאים... כל אחד חושב שהוא נשיא, שהוא רב, שהוא כלכלן, שהוא רמטכ"ל. בשיר של להקת חיל הים: כל אחד הוא ג'נרל, רק בישראל. בהפסקה בין מנחה למעריב, יהודים דנים ביניהם: זה מודיע לראש הממשלה מה לעשות, זה מחליט איפה להציב כוחות צה"ל, וזה מחלק כספו של רוטשילד. עדיף ללמוד משניות.

ש: ובסיכום?

ת: קצת ענווה, קצת שכל.

נד. המשבר הכלכלי של הקורונה

[ראיין: הרב מרדכי ציון]

ש: מלבד המשבר הרפואי של הקורונה, גם מדברים על משבר כלכלי. הרב למד כלכלה...

ת: לא למדתי כלכלה. התחלתי תואר שלישי באקונומטריקה, Econometrics, כלומר מדידה מטמתית סטטיסטית של משתנים כלכליים. אמרו לי שזה יעזור לתרום לכלכלה בארצנו. אך מהר מעט נטשתי, כי לא שוכנעתי שכדאי ללמוד, וגם זה שעמעם אותי.

ש: לגופו של ענין, יהיה משבר כלכלי?

ת: ודאי. היה משבר, יש משבר, ויהיה משבר. לא רק אצלנו, אלא גם בכל העולם כולו, וכולם קשורים זה לזה.

ש: למה חייב להיות משבר?

ת: כי יש מיליון מובטלים. אז הם קונים פחות. אז יש ירידה בביקוש. אז מוכרים פחות. אז גם המוכרים נקלעים לקשיים כלכליים, והם בעצמם קונים פחות, וגם מייצרים פחות, ויש ירידה בהציע.

ש: זה מעגל קסמים?

ת: כן. נסיגה Recession. יש גם מפעלים ובתי עסק שונים שנסגרו עקב ההוראות. הקיצור, מכה גדולה לייצור המדינה, לתל"ג.

ש: ואיך אנו קשורים לנעשה במדינות אחרות?

ת: כי יש כלכלה עולמית גלובלית. למשל 30% מהייצור העולמי בא מסין. סיבוך בינלאומי. אפקט דומינו.

ש: אך בכלל למה אנו קונים מסין ומארצות אחרות? למה לא הכל תוצרת הארץ?

ת: כי זה יוצא יותר זול. אבל באמת, ראוי כמה שאפשר "להעלות ארצה", גם את הייצור. זה גם יועיל נגד האבטלה.

ש: האם עלול להיות משבר כלכלי כמו בתרפ"ט (1929), אז היה באמת נורא?

ת: אינינו יודעים. בכלכלה, הרבה לוט בערפל.

ש: אנשים עניים ייקלעו למצוקה! גם שאר אנשים! יש פתרונות?

ת: יש כמה פתרונות:

א', לצמצם את ההוצאות. אך כבר אמרנו שיהיה לזה אפקט דומינו.

ב', להקטין את המיסוי. אך איפה המדינה תיקח כסף.

ג', המדינה תפצה את כל אלה שמפסידים. אך מאיפה המדינה תיקח את הכסף? ממיסים מאזרחים? אי אפשר. מהלוואות מבנקים? אבל צריך להחזיר אותן? אם כן אנו מטילים מיסוי נוסף על הדור הבא.

ד', ליעל את הכלכלה ולחסוך הוצאות. זה תמיד רעיון טוב. אך אין זה כל כך פשוט.

ש: אם כן, אין רעיון טוב. כל הרעיונות בעייתיים?

ת: נכון, אין כאן בחירה בין טוב לרע, אלא בחירה בין רע לרע, לראות מה הרע במיעוטו. לכן יש להתכונן נפשית שיהיה קשה, במיוחד לעסקים הזעירים, שלא יצליחו להתרומם. אנא לא להטעות. וכן לא בטוח שנצליח לצאת מכל האבטלה.

ש: קשה לשמוע.

ת: אין מה לעשות, הרי נוצר חור ענק בתוצר הלאומי. מישהו צריך לשלם על כך. השאלה היא מי.

ש: האם ה שלטון צריך להחליט? אולי לעת כזאת, הוא חייב להתערב ולמצוא את הפתרונות המיטביים ולאכוף אותם?

ת: זו כבר שאלה פילוסופית-אידיאולוגית-כלכלית-כללית, שוק חופשי או שוק מודרך. אכן יש אידיאולוגיה של מעורבות ציבורית, Economic Interventionism, אך, בפועל, בארצנו, שולטת השיטה הליברלית של שוק חופשי.

ש: ואולי ד' יעשה נס ויגריל לנו כסף רב, כי אנו בניו אהוביו?

ת: אולי. אנחנו מאמינים בנס. אך אין סומכים על הנס. וגם לא בטוח שבתחום הזה, נס היה פותר את הבעיה.

ש: לא יפתור???

ת: מסופר בגמרא על אדם שמתה אשתו והשאירה לו תינוק שצריך לינוק, ולא היה לו כסף לתת שכר למניקה. נעשה לו נס, נפתחו לו שני דדים, והניק את בנו (שבת נג, ב). השאלה היא למה ד' לא עשה לו נס יותר פשוט וזימן לו כסף. אומרת הגמרא: בא וראה כמה קשין מזונותיו של אדם, שנשתנו עליו סדרי בראשית (שם). כלומר ד' העדיף לעשות נס ביולוגי ולשנות גופו, מאשר נס כלכלי ולהביא כסף, שזה יותר קשה. וזאת למה? מסביר מרן הרב קוק, שעניני הכלכלה הם מסובכים עד מאוד. וכך סידר ד' את עולמו, שהכלכלה תהיה כח דוחף ורודה בכל החיים, ודווקא לפי אותו סדר טבעי של

הכלכלה במורכבות סיבותיהם. לכן, מזונותיו של אדם מוכרחים להיות קשים, מקושרים למכלול סיבות. בשביל שהאב יוכל להניק, די בנס אחד פרטי, ולא בשינוי סדרי הכלכלה המקושרים באלפי סיבות (עין איה שבת פ"ה אות ד).

ש: ובסיכום, מה יהיה?

ת: הכל יסתדר. לא בן רגע, אך יסתדר. גם על המשבר הכלכלי של תרפ"ט, בסוף התגברנו. על משבר זה, נתגבר בחסדי ד' עלינו, המושיע את עמו בציון.

נה. ילד יקר

היזהר מאוד מקורונה

[שיחה עם ילד]

ש: למה נונתים לנו כל מיני הוראות נגד קורונה: לחבוש מסכה, לשמור מרחק, לרחוץ ידיים? אני לא רואה שיש קורונה!

ת: נכון. זה בגלל שהוא כל כך קטן, שאי אפשר לראות אותו בעין, ואפילו עם זכוכית מגדלת. צריך מכשיר מיוחד שנקרא מקרוסקופ, כדי לראות חיידקים.

ש: מה זה בדיוק חיידקים?

ת: ייצורים מאוד קטנים שברא רבונו של עולם, חלקם טובים, רובם רעים.

ש: מה! יש חיידקים טובים?!

ת: כן. כגון הבקטריות שעושות יוגורט אן גבינה. או בקטריות בבטן שלך שעוזרות לעיכול. או בקטריות באדמה או בים שמחסלות את הפסולת. אבל, רובן רעות, ויש להיזהר.

ש: קודם, אמרת חיידקים, ועכשיו אמרת בקטריות?

ת: נכון. יש סוגים שונים של חיידקים, למשל בקטריה או נגיף, כגון קורונה.

ש: מה בדיוק ההבדל בין בקטריה לנגיף?

ת: בקטריה יותר גדולה מנגיף. כמו כן, היא פרה ורבה – במהירות גדולה. מה שאין כן הנגיף, שחייב לחדור לתוך תא, הוא משתמש במה שיש כדי לייצר עוד נגיפים, ומשאר את התא הרוס.

ש: מסכן התא...

ת: אכן, רוב הנגיפים גורמים מחלות, והם עוברים מהר מאחד לשני, לכן יש לשמור מרחק, לשים מסכה ולרחוץ ידיים פעמים רבות.

ש: בכל זאת, קשה להאמין שזה קיים, אם לא רואים.

ת: נכון. בשביל זה צריך שכל האם אתה רואה אוויר, רואה רחוק מאד, רואה גלי קול? איך אתה יודע שקיימים?

ש: פשוט מאוד - בשכל.

ת: ואתה רואה את השכל?

ש: גם לא, אבל זה קיים.

ת: סימן שיש לך שכל. שמור על עצמך, בשבילך ובשביל אחרים.

נו. שכל, אמונה וקורונה

[ראיין: הרב מרדכי ציון]

ש: איך זה, שכל כל כך הרבה אנשים במדינתנו היקרה, מזלזלים בהוראות משרד הבריאות ביחס לקורונה?

ת: ב"ה יש גם הרבה שכן מפקידים. יש לבדוק אחוזים. על כל פנים, זה בגלל שהם אינם כל כך מאמינים ברפואה.

ש: מה יכול לשכנע אותם כן להאמין?

ת: ההצלחות העצומות של הרפואה המודרנית שהצילה מיליארדים של אנשים.

ש: אבל הם טוענים שיש דברים בהם הרפואה אינה מצליחה.

ת: זו צרה מוסרית ידועה. האדם מתרגל לדברים הטובים, ולא עולה על דעתו להתפעל ולהודות. ולעומת זאת, הדברים הרעים, מעצבנים אותו, וכך יש לו מבט שלילי על המציאות. זה מה שהורס פעמים רבות את הנישואים.

ש: אבל אם הרפואה נכונה, למה יש לה הכשלונות?

ת: כי רפואה אינה מתמטיקה, אלא השערות ככל מדע, אבל אין לנו דבר יותר טוב. תמיד, יש שטח אפור, יש ברור שטוב, יש ברור שרע, ויש מסופק באמצע, כמו בגמרא על יונה שיש לה רגל בתוך חמישים אמה מהשובך ורגל מחוץ לחמישים אמה.

ש: אבל אנשים טוענים שכללי משרד הבריאות אינם הגיוניים. למשל, מותר ללכת לחנות סופר עם ילדים, אבל אסור ללכת עם אותם ילדים קרוב לסבא וסבתא, ונכון שמזון הוא הכרחי, אבל גם חברתיות היא הכרחית. וכן היה מותר ללכת למכון כושר, אבל לא להתפלל במנין.

ת: הוא שאמרנו, רפואה אינה מתמטיקה. אבל אי אפשר להשאיר תורתו של כל אחד ואחד בידו, אלא יש לפעול על פי עיקרון ההכללה, "לא פלוג".

ש: אך אותם אנשים כן מצייתים לרפואה בתחומים אחרים?

ת: כן. יש להם עולם מעורפל. מה שמשחק כאן לרעה, הוא שנגיף הקורונה אינו נראה, "מה שאיני רואה, אינו קיים". כמובן, זה לא נכון, הוא קיים במציאות, וגם אפשר לראותו בעיני השכל. אבל לצערנו, יש תופעה ידועה שנקראת "מנוסת התבונה", אנשים בורחים לכל מיני טיפולי אנרגיות שלא קיימות ושאר אמונות טפלות.

ש: זה הנושא של ספר הרב "נר באישן לילה". יש שם גם אמונות טפלות כלל-אנושיות, וגם אמונות טפלות של יהודים מאמינים.

ת: כן לצערנו. יש גם דתים שמזלזלים בדברי משרד הבריאות. אבל ב"ה הרבה מצייתים.

ש: יש אנשים יראי שמים שטוענים שצריך להמשיך ללמוד תורה בישיבות, גם אם זה מסוכן, כי המדינה גזרה גזירה לא ללמוד, ובשעת הגזירה, צריך מסירות נפש.

ת: כל אחד יודע שאין שום גזירה. נראה שדעה זו היא דעת יחיד.

ש: אבל לגופו של ענין, האם ניצולים בזכות התורה או בזכות הרפואה?

ת: בזכות התורה - דרך הרפואה. רבוננו של עולם פועל על ידינו ומתוכנו. חז"ל אומרים שניצחנו במלחמת זכות דוד של התורה ויואב על הצבא (סנהדרין מט א). אבל בודאי היה צבא, וגם דוד במשך שנים רבות כן היה בצבא.

ש: ואם אדם רוצה בכל זאת להסתכן בשביל התורה?

ת: לא שייך. אבל פה זה יותר חמור, כי הוא גם מסכן אחרים. יש פה אנוכיות מסוימת.

ש: למה לא נגיד כמו בהרבה הלכות, שמותר כי זה סיכון זעיר, מעט מאוד מתים מקורונה, אז זה נחשב לא שכיחא היזקא (פסחים ח).

ת: קודם כל, לא שכיחא היזקא, זה בזכות ההוראות. שנית, כן שכיחא היזקא, בגלל שמחלה זו מתפשטת בצורה אקספוננציאלית. למשל אחד מדביק שנים ששוב מדביקים ארבע, וכן הלאה. אחרי 10 שלבים מגיעים ל 2^{10} שזה בערך 1000.

ש: הם טוענים שהתורה מגנא ומצלא?

ת: מצילה מיצר הרע. ומצילה דרך המאמץ האנושי כמו שאמרנו קודם.

ש: בכל זאת קשה, הרי הגמרא מלאה שכל, שכל אלהי, שכל ביקורתי. אז איך אנשים שמוסרים נפשם על הגמרא, אינה מבינים זאת.

ת: כי הגמרא היא גם אמונת חכמים וגם ביקורת, לא ביקורת חכמים, אלא מאמץ עצום להבין. לפעמים גם אנשים יראי שמים, לא יודעים את חכמת האמצע, או מפריזים באמונה, ולא מנסים להבין, או מפריזים בביקורת, נגד תלמידי חכמים.

ש: ובסיכום?

ת: ד' הבטיח ליעקב אבינו "אני אהיה עמך", ובכל זאת, מסביר ס' עקידת יצחק, הוא הכין את עצמו, לדורון, תפילה ומלחמה.

נ. אשרי עם קודש

בחזרה לבית-כנסת

ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה

שחזרנו לבתי-הכנסת

אפשר לברך בשם ומלכות

כעל כל בשורה טובה.

אשרי עם קודש שמקיים

מה טובו אוהליך יעקב

משכנותיך ישראל

שאוהב תפילה במנין

שאוהב להתפלל ולא לפטט

שאוהב להתפלל ולא לקרוא עלון.

אשרי עם קודש

שמקפיד על ונשמרתם

שלו - ועוד יותר של אחרים.

כמה העיניים צוהלות

לראות קהל גדול כולו עם מסכות

כולו במרחק ארבע אמות

נוטל ידיו בכניסתו וביציאתו

אוהב ספר תורה ולכן לא נוגע בו

אוהב עם ישראל לכן לא נכנס יותר מחמישים

ומביא מביתו סידורים וחומשים

קובע מקום לתפילתו.

הנה עיינינו ראו

כיצד במנין ששמרו על הוראות

אחד חלה בקורונה ואף אחד לא נדבק.
 נס. נס דרך הטבע.
 דרך הטבע של מי שאינו אגואיסט,
 שיודע שמגפה מתפשטת
 באופן אקספוננציאלי
 שיודע שבמגפה יש סכנת גל שני.
 ד' ישמור על עם קודש
 בארץ הקודש
 השומר לכל פרטיה תורת קודש.

נח. האם חכמינו ידעו על קורונה?

האם חכמינו ידעו על בקטריות, חיידקים ונגיפים? לא, חכמינו שאבו את ידיעותיהם המדעיות מאנשי מדע של אותה תקופה, שטרם ידעו על כך. ושמה הם ידעו זאת מתוך התורה שכוללת את הכל? המהר"ל מסביר את ההבדל בין תורה למדע. המדע בא לתאר לנו את המציאות, כלומר הוא דסקריפטיבי, והתורה מורה לנו כיצד להתנהג במציאות, כלומר היא נורמאטיבית. אנו מאוד מכבדים אנשי מדע, ומברכים ברכה מיוחדת על אנשי מדע, אך אין זה הנושא של התורה (נתיבות עולם, נתיב התורה, פ' יד).

האם הנביאים ידעו על חיידקים ונגיפים? אינינו יודעים אם ד' אמר להם או לא. הרי נביא אינו יודע את הכל, אלא רק מה שד' אומר לו. לפעמים השיקול האלוהי הוא להודיע דבר מה ולפעמים לא. תפקידם של הנביאים הוא להזכיר לנו את התורה, כמו שסיכם אחרון הנביאים: זכרו תורת משה עבדי. אם כן, עליהם לדעת תורה ולאו דווקא לדעת מדע.

על כל פנים, כדי לדעת שקורונה היא מחלה מדבקת בסיכון גבוה, אין צורך לא בנביאים ולא בחכמים ולא ברופאים, עינינו רואות שכל כך הרבה אנשים בעולם נדבקו, ד' ירחם. וגם בתוך עם ישראל.

לכן, בראותם מגפה, חכמינו הזהירו אותנו כיצד לקיים ונשמרתם מאוד לנפשותיכם. "תנו רבנן: דבר בעיר, כנס רגליך (=הישאר בבית כמה שאפשר), שנאמר: ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר. ואומר: לך עמי, בא בחדריך, וסגור דלתיך בערך, חבי מעט עד יעבור זעם" (בבא קמא ס, ב).

עוד אמרו: "תנו רבנן: אם יש דבר בעיר, אל יהלך אדם באמצע הדרך, מפני שמלאך המות מהלך באמצע הדרכים... שלום בעיר אל יהלך בצדי דרכים" (שם).

אמנם, קשה להבין את ההבדל. הסביר רבי שלמה בן שמעון, בנו של הרשב"ץ, רבי שמעון בן צמח דוראן: באופן כללי יש ללכת בדרך האמצע, לא להיות קיצוני לכאן ולא לכאן. מחד, אין לקחת על עצמו סיכוני יתר, מאידך אין להגזים להוסיף שמירה על שמירה (עיין גם מסילת ישרים סוף פרק ט). אבל כשיש דבר בעיר, יש להיות קיצוני בשמירת הבריאות (שו"ת הרשב"ש קצה).

אכן מגפה אינה סתם מחלה מדבקת רגילה, אלא מחלה שמתפשטת באופן אקספוננציאלי. למשל אם אדם מדביק שני אנשים, וכן הלאה, אזאחרי עשר תחנות, כבר הגיעו לאלף אנשים בערך. כמובן, אין צריך להיות מתמטיקאי כדי להבין זאת. עוד אמרו חכמים: "מכריז רבי יוחנן: הזהרו מזבובי של בעלי ראתן (זה סוג של צרעת, הזבובים מובילים את המחלה מאחד לשני). רבי זירא לא הוה יתיב בזיקה (הוא לא ישב במקום שנושבת הרוח מכיוון אדם חולה אליו). רבי אלעזר לא עייל באהליה (לא נכנס לאוהל של חולה). רבי אמי ורבי אסי לא הוו אכלי מביעי דההיא מבואה (לא היו אוכלים מביצים שנמצאים במבוי בו היה גר אותו בעל ראתן)" (כתובות עז, ב). שמא תאמרו: הרי נפסק בשולחן ערוך שאם בעיר של חמש מאות אנשים, מתו פחות משלושה, אין זה דבר, וב"ה אצלנו יש פחות? התשובה פשוטה: זה בזכות ההקדפה על הוראות משרד הבריאות. והרי בארצות, בהן לא הקפידו, נפגעו במחלה וגם מתו אחוזים הרבה יותר גדולים. וגם בגלל ההיגיינה שהתפתחה הרבה מאוד בעולם ובארצנו, לעומת מה שהיה אז, בחסדי ד' עלינו. וכל האמור לעיל, הוא זהירות שאדם לא יידבק, וקל וחומר שלא ידביק אחרים, כדבי התוספות בבא קמא (כג, א), שיותר ממה שאדם צריך להיזהר ולא ייזק, עליו להיזהר שלא יזיק אחרים. ואם תשאלו: מה עדיף, למות מקורונה, או למות מעוני? - על פי ההלכה, מותר לאדם להסתכן עבור פרנסתו, אך רק סיכון זעיר, כמו טיפוס על פיגומים, ולא סיכון גבוה כמו קורונה. וב"ה. אף אחד לא ימות מרעב. וד' ישלח רפואה שלמה לכל חולי עמו ישראל, וישמור על הבריאים שלא יחלו.

נט. הישמר לך מן הקורונה!

ש: אני מבולבל לגבי הקורונה. כל רופא אומר דבר אחר. זה אומר שזה מאוד מסוכן זה אומר שזה שום דבר?
 ת: על פי ההלכה, כאשר יש מחלוקת בין רופאים, הולכים אחרי הרוב. והרי כמעט כל רופאים בישראל ובעולם אומרים שזה מאוד מסוכן. לכן יש להמשיך להיזהר.
 ש: אבל לא לכולם הקורונה מסוכן?
 ת: לכולם. חלו מקורונה גם זקנים, גם צעירים, גם ילדים. אמנם, ב"ה, ילדים נדבקים פחות ומדביקים פחות. אבל אף אחד אינו מוגן.
 ש: לפי מהות הקורונה, כולם בסיכון?
 ת: הרופאים עוד לא יודעים בדיוק במה הקורונה פוגע. יש כל מיני פגיעות: ריאות, כליות, שבץ, ועוד. לכן יש מאוד להיזהר.
 ש: אבל משרד הבריאות החליט להקל על הסגר?
 ת: זה בגלל אילוצים כלכליים, כי אנשים צריכים לעבוד. חברתיים – כי אנשים משתגעים בישיבתם בבית. פוליטיים – כדי לא לאבד אהדת האומה. אבל באמת, זה עוד מסוכן מאוד. לכן אין להקל בכי הוא זה לעומת הוראות משרד הבריאות, אבל המחמיר תבוא עליו ברכה.

ש: אם זה מאוד מכביד על הציבור, על משרד הבריאות להקל, שהרי אין גזרים גזרה על הציבור, אלא אם כן רוב הציבור יכול לעמוד בה?
 ת: זה נכון. אבל נגיפי הקורונה אינם יראי שמים ולא מקשיבים להוראות הרבנים.
 ש: אולי כדאי חיסון? מתי סוף סוף יגלו חיסון?
 ת: לא ידוע. נקוה.
 ש: יש טוענים שסתם מפיצים פחד. הרי מתו רק 300. אז למה לשגע מדינה שלמה?
 ת: קודם כל, 300 זה הרבה. כל נפש בישראל היא כעולם מלא. שנית, מה שיש רק 300, זה בזכות האמצעים שנקטו. ראה מה קורה במדינות אחרות. ב"ה, מצבנו יותר טוב.
 ש: יש אומרים שכל הנגיף הזה הוא פרי של קונספירציה?
 ת: הבלים.
 ש: ובסיכום?
 ת: קצת סבלנות. קצת שכל.

ס. מול קורונה - ביטחון או השתדלות

שאלה: כיון ש"הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" (נדה טז, ב), למה לנו לנקוט בכל אמצעי הזהירות, הרי הכל בידי שמים, ואם ד' גזר, זה יקרה על אף כל אמצעי הזהירות, ואם ד' לא גזר, זה לא יקרה בלי כל אמצעי הזהירות. העיקר הוא הבטחון בד'!
 תשובה: לא לשכוח את סוף המאמר: "חוץ מיראת שמים". מהי יראת שמים? - לעשות רצון ד' אשר ציוה "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם". לכן, מי שמסתכן, או גרוע מזה, מסכן אחרים, הוא חסר יראת שמים, והוא יענש על זה או יגרם רעה לאחרים.
 וכגון זה אמרו חכמינו: "הכל בידי שמים חוץ מצינים פחים" (כתובות ל, א), כלומר אדם שאינו נזהר בקור או מחום. בטחון בד' הוא בטחון במה שד' הבטיח, ולא במה שאדם מחליט שד' חייב לו. וד' לא הבטיח שמי שמסתכן במחלות, לא יאונה לא מאומה.
 וכן כתוב בספר מסילת ישרים (פרק ט): "הכל בידי שמים חוץ מצינים פחים, ומקרא כתוב (דברים ד, טו): ונשמרתם מאד לנפשותיכם, הרי שאין להחליט הבטחון הזה על כל פנים. והתם(שם) אמרו: ואפילו לדבר מצוה".
 וכן כתוב בתלמוד ירושלמי (שבת יד, ב), ש-99% מהמחלות הן בגלל חוסר זהירות של בני אדם: "תשעים ותשעה מתים בצינה ואחד בידי שמים... תשעים ותשעה מתים בשרב ואחד בידי שמים... תשעים ותשעה מתים בפשיעה ואחד בידי שמים".
 ועוד כתוב במסילת ישרים (שם): "דע כי ... יש בטחון ויש הוללות. כי הנה האדון ברוך הוא עשה את האדם בעל שכל נכון וסברא נכוחה לשינהג עצמו על דרך טוב וישמר מן הדברים המזיקים ... ומי שירצה שלא ינהג עצמו בדרך החכמה ויפקיר עצמו לסכנות, הנה אין זה בטחון, אלא הוללות. והנה הוא חוטא במה שהוא נגד רצון הבורא יתברך שמו, שרוצה שישמור האדם את עצמו. ונמצא שמלבד הסכנה המוטבעת בדבר אשר הוא עלול אליה מפני חסרון שמירתו, הנה עוד הוא מתחייב בנפשו בקום עשה בחטא אשר הוא חוטא, ונמצא החטא עצמו מביאו ליענש. ואולם השמירה הזאת, וזאת היראה המיוסדת על הנהגת החכמה והשכל, היא הראויה, שעליה נאמר (משלי כב, כג): ערום ראה רעה ונסתר ופתיים עברו ונענשו. אך היראה השוטה היא, שיהיה האדם רוצה להוסיף שמירות על

שמירות ויראה על יראה, ועושה משמרת למשמרתו באופן שיגיע מזה ביטול לתורה ולעבודה".

"והכלל להבחין ... הוא מה שחלקו חכמים זכרונם לברכה באמרם (פסחים ח, ב): היכא דשכיח היזיקא שאני. כי מקום שההיזק מצוי ונודע, יש להשמר. אך מקום שאין ההיזק נודע, אין לירא. ועל כיוצא בזה נאמר (חולין נו, ב): ריעותא דלא חזינן לא מחזקינן, ואין לו לחכם אלא מה שעניו רואות. הוא עצמו ענין הפסוק... ערום ראה רעה ונסתר, הא אינו מדבר אלא בנסתר מן הרעה אשר רואה לא ממה שיוכל להיות שיהיה אפשרי שיבוא". זה הכלל: להרבות ביראת שמים של ונשמרתם.

סא. ניצחנו במלחמה נגד הקורונה?

שאלה: האם ניצחנו במלחמה נגד הקורונה? האם מצבנו שפיר או מדאיג?
תשובה: א. מצבנו עדיין טעון שיפור רציני. עוד לא הגענו אל המנוחה ואל הנחלה.
ב. סך הכל מדינת ישראל נקטה בצעדים הנכונים לעצירת המגפה. יש טוענים שזה בא באיחור, ולו הקדמנו, זה היה יותר טוב. בודאי, אבל יש לקחת בחשבון שהמצב היה מאוד מעורפל, אצלנו ובכל העולם. קשה מאוד לקבל החלטות בתנאי אי ודאות.
ג. יש הטוענים להיפך, שהסגר היה מחמיר מדי. זה לא רציני. התנהגנו כראוי על אף הפגיעה הכלכלית. נפשות שוות יותר מכסף.
ד. אדרבה מסתבר שהיתה טעות בפתיחה מהירה מדי של מקומות ציבוריים, כגון מקומות בילוי או הים, שאינם נצרכים מבחינת הפרנסה והמשק, וזה גרם להתפרצות הנגיף. צריך אכיפה במקומות ציבוריים.
ה. לכן פתיחת בתי ספר יסודיים היתה מוצדקת, גם מבחינה כלכלית, כי ההורים אינם יכולים לעבוד אם יש ילדים קטנים בבית. באשר לחטיבת ביניים ותיכונים, צריך בירור נוסף.
ו. הכלל העולה שאי אפשר לסגור את הכלכלה והמשק, באף מקום בעולם ובמיוחד במדינתנו, ולכן יש לפתוח הסגר ולהשאיר פתוח המינימום שאפשר עדיין לחיות בו. מעבר לזה, יש לקטוע בכל תוקף את שרשרת ההדבקה.
ז. לשם כך, יש לייעל את מערכת הבדיקות, שהתוצאות תגענה מהר, כדי שלא יספיקו להדביק בינתיים. וכן, לחקור היטב מי היה במגע, כדי שיכנס לבידוד.

*

ויהי רצון שעל המאמצים שלנו, תחול ברכה אלהית.

סב. אנא לא להדביק זקנים

יש ילדים וצעירים שאינם מקפידים על הוראות נגד הקורונה, שהן מסכה-חיטוי-ריחוק, ראשי תיבות מח"ר, וכאשר הם נשאלים על כך, הם משיבים: אנו צעירים, אינינו בקבוצת סיכון, לא יאונה לנו מאומה, תן לנו להנות מהחיים, חיים רק פעם אחת. וכאשר שוב נשאלים: אך אם תידבקו, אפילו שלא מדעתכם, אתם עלולים להדביק זקנים או בעלי

מחלות מסוימות, - אז הם מגיבים בביטול. כנראה שאינם חושבים על כך שיום אחד יהיה זקנים, ואולי תפרוץ מגיפה, והם יהיו אחוזים באימה נוראה ובכאב איום, שמא נדבקו ושמא ימותו.

יש גם כאלה, גם בארץ גם בחוץ לארץ, שסוברים שיש לפתוח לגמרי את הסגר, כי הוא גורם הפסדים עצומים למדינה, וסוף סוף מתו רק 300 זקנים או חולים, אז בגללם נחניק מדינה שלמה!?! אפשר לסגור אותם ודי בכך. אני מלמד עליהם זכות שהם אינם יודעים מה הם מדברים, שהם מבולבלים מרוב עקת הקורונה. סוף סוף, הם יהודים, ואני בטוח שהם מדברים סתם, ולא באמת.

שאם לא כן, זה מזכיר לי דברים מאוד חמורים. לא רציתי להיזכר, אבל זכרונם עולה לי בעל כורחי, על אף שאז הייתי תינוק, אבל אחר כך קראתי ספרים.

אם כן, התנוססה מודעה גדולה ויפה עם כותרת RM60,000, בה יושב אדם מסכן על כסא וכתוב בצד: "60,000 רייכסמארק הוא מה שהאדם הזה הסובל ממחלה תורשתית עולה לקהילה במהלך חייו. אזרח עמית, זה גם הכסף שלך. קרא את Neues Volk (עם חדש), המגזין החודשי של משרה המדיניות הגזעית של המפלגה הנאצית".

זה נקרא תוכנית T4- אותנסיה, בה נרצחו באמצעים שונים, כולל תאי גזים, גרמנים עם פגמים גופניים מולדים, או מחלות כרוניות, וגם אנשים קשיים נפשיים, בערך 200,000-100,000 (עיין ויקיפדיה: תוכנית T4-אותנסיה – מ"צ).

ברור שאצלנו אף אחד לא יחשוב על זה אפילו שניה אחת. ב"ה אנו אנשים טובים. וזו רק אילוסטרציה.

ובאותה הזדמנות מזכיר שגם נרצחו כ-200,000-500,000 צוענים, שהרי אינם בני אדם נורמטיביים (עיין ויקיפדיה, השמדת הצוענים – מ"צ). וגם בונים חופשים כ-200,000-80,000, שגם הם לא בני אדם (עיין ויקיפדיה, רדיפת הבונים החופשים – מ"צ), ועוד קבוצות שונות שאינן שייכים לגרמנים טובים ויפים ונחמדים ומוצלחים (עיין ויקיפדיה, השמדת לא יהודים במלחמת העולם השנייה – מ"צ).

ופעם שלישית, ודאי אין זה מצבנו, ב"ה, אבל הזלזול אצלנו בזקנים ובחולים החמורים, הוא דבר מדאיג, ולעינו לעשות תשובה.

סג. מי קובע בקורונה - הרב או הרופא?

[שאל: הרב מרדכי ציון]

ש: עקב כמה מקרים הקשורים לקורונה, בהם הרב אמר דבר אחד והרופאים דבר אחר, יש שנבוכו ושאלו שאלה עקרונית: במקרה של חילוקי דעות, מי קובע – הרב או הרופא?
ת: בודאי הרב. התורה היא מעל הרפואה. התורה היא מן השמים והרפואה מן הארץ. לכן הרב קובע. אבל הרב אומר שיש לשמוע לרופא!

ש: כי כתוב בתורה: ורפא ירפא, וחז"ל אמרו: מכאן שניתנה לרופא רשות לרפא?
ת: כן. ד' נתן לו רשות לרפא, אז ממילא זו גם מצוה וגם חובה, כדברי השולחן ערוך. וכמובן, מצוה וחובה עלינו לשמוע לו.

ש: אבל מפורסמים דברי הרמב"ן: "ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון ד'" (ויקרא כו, יא)?

ת: מפורסמים מדי. שכחו שהרמב"ן עצמו היה רופא! גם שכחו מה שהוא בעצמו כתב בספר תורת האדם שער הסכנה, שיש מצוה להתרפא אצל הרופאים.

ש: אז איך מיישבים את הסתירה?

ת: מה שהוא כתב בפירושו על התורה, זה ענין רוחני עליון מחשבי ששייך לאידיאל של יחידי יחידים. ומה שכתב בשער הסכנה, זו הלכה למעשה עבורנו הקטנים. וכבר כתבו הפוסקים שמי שירצה להתנהג על פי אותם דברי הרמב"ן על הרופאים, אין זה אלא יוהרא.

ש: אז מי מרפא - ד' או הרופא?

ת: ד' דרך הרופא. הרופא הוא שלוחו. מגלגלים זכות על ידי זכאי. כך גם כותב רבינו אברהם בן הרמב"ם בספרו המספיק לעובדי ד' בתחלת שער הבטחון, שאנו מאמינים שאין התרופה מועילה אלא בגלל החלטה האלהית שהיא תועיל. אך הוא כותב בהמשך, שלא כל הרוצה ליטול את השם, יטול, לכן מי שמסתכן בלי ציווי אלהי מפורש אליו, הרי זו חוצפה ועזות פנים.

ש: אז לא ללכת לרב לבקש ברכה?

ת: ודאי ללכת. זה מוזכר בשולחן ערוך יורה יורה דעה הלכות ביקור חולים שמי שחולה, ילך לרב העיר ויבקש ממנו שיתפלל עבורו. כתוב שם רב העיר, מפני שרב העיר מכיר אותו ויתפלל עבורו מתוך עומק לבו. ולא כמו היום שאנשים עומדים בתור בפני גדולי הדור, ומבקשים ברכה של שניה אחת. אצל הגר"ח קניבסקי, יש תור כה ארוך, שהוא רק אומר "בו"ה, "בו"ה, "בו"ה", כלומר ברכה והצלחה. אך לעניננו, בודאי שאמונתנו היא שתפילה פועלת, כמובן יחד עם התרופה.

ש: ומה עם מקובלים?

ת: כנ"ל. אין בימינו עושי ניסים כמו בזמן התנאים והאמוראים. שאם כן, איפה הם היו בזמן השואה? למה אינם עוצרים את הקורונה?

ת: נחזור לעניננו. אנשים גם נבוכים, כי לא תמיד הרפואה מצליחה לרפא.

ת: בודאי. רפואה אינה מתמטיקה. היא השערה, ככל המדעים. אבל ההשערות האלה יקרות לנו מפז. לכן, כמו כל מדע, הרפואה בודקת את עצמה כל הזמן.

ש: ולמה מתמטיקה היא כן ודאית?

ת: היא אינה מדע במובן של הכרת המציאות, אלא ססטמה היפוטטיקו-דדוקטיבית, hypothetico-deductive reasoning, השערתית-מסקנתית, כלומר אם אתה מניח כך וכך, אז התוצאה תהיה כך וכך, היא יודעה לבנות מודלים שונים.

ש: אם הרפואה אינה ודאית, אז למה אסור להיעזר ברפואה אלטרנטיבית?

ת: כי זה כן ודאי שלא תועיל. כלומר המדע אינו בטוח מה נכון ומה לא נכון. אבל הוא כן יכול לדעת שתיאוריה מסוימת אינה נכונה, כי היא הופרכה על ידי הנסיון, כפי עקרון ההפרכה, Refutability או Falsifiability, של קרל פופר Karl Popper, בפילוסופיה של המדע.

ש: איך היהודי הפשוט ידע להבחין בין רפואה מדעית לבין רפואה חלופית?

ת: הוא לא ידע, לכן עליו להתהלך בכל דבר, על פי הזרם המרכזי ברפואה, כדברי הרמב"ן בשער הסכנה. הרי נפסק שאם יש מחלוקת בין רופאים לגבי אכילה ביום הכיפורים יש לילך על פי הרוב (שוע או"ח תריח, א).

ש: אז למה בכלל לשאול רב?

ת: זה איפה שאין רופא, אז אני צריך רב כדי להכריע במקרים של ספק. אבל איפה שיש רופא, יש לשאול אותו (שו"ע שם. וכן שו"ע או"ח שכח). או בגלל שלצערנו יש אנשים שאינם סומכים על הרופא ורוצים דווקא תשובה מרב.

ש: אך איך יענה הרב, הלא אינו רופא?

ת: נכון. לכן הוא ישאל רופא. זה כלל גדול, כל פסק הלכה מבוסס על שתי הכרות: הכרת ההלכה והכרת המציאות. זה נקרא דיין שדן דין אמת לאמיתו. התוספות מסבירים את הכפילות, שלא יהיה "דין מרומה". מה הוא דין מרומה? הדיינים פסקו על פי תורה על יסוד עדות שקרית. זו אמיתה של הלכה, אך לא אמיתה של מציאות.

ש: אכן כיצד הדיין יכיר את כל המציאות? האם עליו להיות בקי בכל המדעים?

ת: כך נשאל הרא"ש והוא השיב בתשובה שאין צורך, אלא בכל נושא ישאל מי שמבין בו, בערך מה שנקרא היום עד מומחה.

ש: ובסיכום?

ת: דברי רבי עקיבא איגר על מגפת הכולרה בפולין בשנת תקצ"א: "ולא יעברו על דבריהם אף כמלא נימה... והעובר על ציווי הרופאים בסדר ההנהגה, חוטא לד' במאוד, כי גדול סכנתא מאיסורא, ובפרט במקום סכנה לו ולאחרים, שגורם ח"ו התפשטות החולי בעיר, וגדול עונו מנשוא" (אגרות רע"א, ירושלים תשנ"ט, עא-עג).

סד. קורונה וגבורה

שאלה: מגפת הקורונה נמשכת כבר חודשים רבים ולא רואים את הסוף. כל כך קשה, גם מבחינה כלכלית שפרנסתנו על הפנים, גם מבחינה רפואית עם כל ההגבלות, גם מבחינה חברתית שאי אפשר לפגוש את המשפחה, גם מבחינת התאורות שאי אפשר קצת לבלות. קשה לי. איני בא בטענות אל רבונו של עולם, רק שואל את עצמי, כיצד אפשר להחזיק מעמד במצב כזה.

תשובה: התשובה היא מילה אחת: גבורה. ב"ה עם ישראל הוא עם גיבור, שאם לא כן, כבר לא היינו קיימים עד היום הזה, עם כל מה שעבר עלינו.

אלא שיש שני סוגי גבורה: גבורה חד פעמית וגבורה מתמדת. גבורה חד פעמית היא גבורת הקצין שמסתער לעבר האויב בראש חייליו. ב"ה גבורה זו חזרה אלינו בדורות אלה. ויש גבורה מתמדת של החייל שעומד על המשמר יום ולילה, במשך שבועות, חודשים ושנים, ולא קורה כלום, אך אסור לו לאבד עירנות ולהירדם בשמירה. גבורה זו היתה נחלתנו לאורך הגליות.

זאת הגבורה שאיפשרה לנו להחזיק מעמד במצרים במשך 210 שנה, בלי להתבולל, בלי להיטמא, בלי להישבר, בלי לשקוע בייאוש. זאת במיוחד הגבורה של הנשים הצדקניות שלא איבדו מצב רוח טוב, חזקו את בעליהן ושימחו אותם בחזרתם יום מן העבודה המפרכת, כפי שמביא רש"י באריכות בסוף פרשת ויקהל על המראות הצובאות, ובתוך גיהנום זה ילדו וגידלו מיליונים של ילדים, שהפכו לעם ישראל.

ובכלל, יש לאשה יותר גבורה מתמדת מאשר לאיש. היא נצרכת עבור הריון ממושך ולפעמים גורם סבל, לידה, טיפול בתינוקות, וגם בילדים לאורך שנים. לאיש יש יותר גבורה חד פעמית, כגון מה שהזכרנו קודם על חייל מסתער בקרב.

גם עשו נסיונות בעלי חיים. כלב מתייצב מול חתול בצורה מאויימת, החתול לא נשאר חייב, אלא תוקף, ובזה הזכר יותר פעיל מאשר הנקבה. לעומת זאת, אם שמים אותו על קרש בתוך מים, עליו לשמור על שיווי משקל, כדי שלא יפול ויטבע, שהרי הם לא יודעים לשחות, ובזה הנקבה שורדת יותר זמן מאשר הזכר.

אף ארבעים שנה במדבר, כותב הרמב"ם במורה נבוכים, שזה היה כדי ללמדנו גבורה: חוסר במזון שהרי אי אפשר היה לשמור מן, "ויענך וירעיבך", חסרון במים, שהרי באר מרים לא היה תמיד נגיש, "צמאון אין מים", ונחש ועקרב. יצאנו ממצרים פחדנים ולמדנו במדבר גבורה מתמדת.

למסור את הנפש לסרב להתנצר ולהיזרק לאש, זו גבורה חד פעמית. לעומת זאת, לקום בוקר בוקר לתפילה, זו גבורה מתמדת. וכן להתפלל יום יום בכוונת המילים, זו גבורה מתמדת.

מרד גטו ורשה, היתה גבורה חד פעמית גדולה מאוד, לכן הלאומיים מאוד מתפארים ממנו. לעומתם, החרדים מעדיפים את הגבורה המתמדת בזמן השואה לשמור יום יום על צלם אלהים, מידות טובות ויראת שמים.

לצערנו, בדורות האחרונים, עקב התמוטטות המוסר בעולם, גם התמוטטו שני הגבורות. נוער העולם הפך לעצלן ומפונק בצורה מחרידה.

באה הקורונה ללמדנו גבורה, גבורה מתמדת, שלא להישבר, אלא למשוך בעול, כמה שאפשר. לא רק לא להפסיד, אלא גם להרוויח, להרוויח גבורה.

סה. האם הקורונה היא מזימת האילומינטי

[ראיין: הרב מרדכי ציון]

ש: יש טוענים שהקורונה היא מזימת האילומינטי, Illuminati, שרוצים להרוס את העולם ולהשתלט עליו...

ת: הבלים. הם כבר לא קיימים זמן רב. סתם דמיון משובש.

ש: מי היו אותם האילומינטי?

ת: פרוש המילה הוא נאורים. בשנת 5536, לפני 250 שנה, נוסדה אגודת סתר זו בבואריה Bavaria. מגמתם היתה להביא נאורות לעולם. הסמל שלה הוא ינשוף, סמל החכמה ביוון העתיקה.

ש: אז מה הבעיה? מה היתה מטרתם? לשלוט על כל העולם? לשעבד את כל העולם? להרוג אלה שיתנגדו?

ת: שום דבר מכל זה. להיפך. לשחרר את העולם משלטון המלוכה והכנסיה. יש לזכור את ההקשר ההיסטורי: אנו ב"עדין הנאורות". הם היו הוגים חופשים רציונליסטים, שוחרי קרמה.

ש: מי למשל?

ת: המשורר הגדול גיטה. כולם השתייכו לחברה הגבוהה. כאלפיים. היתה שם הנהגה פירמידלית: אחד למעלה, כמה תחתיו, וכן הלאה, סך הכל 13 דרגות.

ש: זה דומה קצת לבונים החופשים?

ת: כן. ואכן הם ראו בהם מתחרים והציקו להם. אבל זהו קרל תאודור, הנסיך הבוחר מבואריה, שהוציא חוק המחרים את כל אגודות הסתר. מאז הם לא קיימים.

ש: מישהו אמר לי שהם עברו לאמריקה כי מצאו שלושה מכתבים שלהם לבנג'מין פרנקלין, בו הם מבקשים רשות להקים קולוניה בארצות הברית.
 ת: יפה מאוד. אך לא ראינו שום תשובה שלו. אמנם זה מספיק לפרנס דמיונות.
 ש: עוד אמר לי אותו אדם, שגם שטר הדולר הוא הוכחה לנוכחותם שם. מתחת הפירמידה יש תאריך ייסוד האגודה שלהם, ויש שם 13 קומות, 13 כוכבים, 13 חיצים, 13 עלים – כמו 13 דרגות באילומינטי. האם זה במקרה?
 ת: הבלים. 13 קולוניות שם חתמו אז יחד על הצהרת העצמאות של ארה"ב. והיא נחתמה באותה שנה. זה הכל. בלי סודות.
 ש: אז אני שואל: למה אנשים רואים קונספירציות בכל מקום?
 ת: יש מסבירים זאת על פי התיאוריה של הסוציולוג מקס וובר, על אובדן הקסם Disenchantment של העולם, כי עלית המדע והרציונליזם הכתה קשות את האמונה הנוצרית. אבל אדם לא יכול לחיות בלי כל מיני רעיונות מיסטיים הזויים, אז הוא המציא את תורת הקונספירציות.
 ש: ובסיכום?
 ת: לחשוב בשכל ובדעת. ולהקפיד על "מחר": מסכה, חיטוי, ריחוק.

10. מלחמת גוג ומגוג וקורונה

שאלה: בספרי במדבר (י ט), כתוב: "איזו היא מלחמה שישראל נושעים בה ואין אחריה שיעבוד? אין אתה מוצא אלא מלחמת גוג ומגוג. וכן הוא אומר: ויצא ד' ונלחם בגויים ההם". הנצי"ב מפרש שם בעמק הנצי"ב: "וכן הוא אומר ויצא ד' ונלחם וכו'. דקשה, דלא נזכר בס' יחזקאל ל"ח ל"ט לשון מלחמה של גוג ומגוג, ולא יהיה אלא מגפה גדולה".
 אם כן, עתה יש מגפה, אנו קרובים לביאת גואל צדק.
 תשובה: א. אמנם הספרי דורש שהכוונה למגפה, אך בדברי חז"ל אחרים, משמע שזו ממלחמה ממש, וכן רמב"ם הלכות מלכים יב ב.
 ב. המגפה הזאת אמורה לפגוע בגויים ולחסל אותם, ולא בנו, ועתה אנו רואים, לצערנו, שהיא גם פוגעת בנו.
 ג. יש אומרים שמלחמת גוג ומגוג תהיה לפני בוא המשיח ויש אומרים אחר כך, כגון רמב"ם באגרת תימן ושו"ת חת"ס ח"ו צח. ויש אומרים שלא נדע עד שיהיה, רמב"ם מלכים שם. לשיטה שזה אחרי בוא משיח, כיון שעוד לא בא משיח, אין זו מלחמת גוג ומגוג. לשיטה שזה לפני ימות המשיח, לא כתוב כמה זמן לפני כן.
 ד. היו מגפות רבות הרבה יותר נוראות מזו שלנו, כגון המגפה השחורה לפני 800 שנה שמתו 100-200 מיליון, והמגפה הספרדית לפני 100 שנה שמתו 100 מיליון, ולא בא משיח.
 ה. הנצי"ב אומר שמלחמת גוג ומגוג היא מגפה, ולא שכל מגפה היא מלחמת גוג ומגוג.
 ו. הנצי"ב אומר שהסיבה שאחרי מלחמה זו, אין יותר שיעבוד, היא שהאיבה שבלב נגד עם ישראל, תחדל, וזה לא נראה כך היום בשטח.

ז. בסיכום: אנא לא לנבא נבואות. הרמב"ם בהלכות מלכים כתב שכל הענינים הנוגעים לימות המשיח, מלחמת גוג ומגוג וביאת אליהן, לא ידע אדם איך יהיה עד שיהיו. וכן הוא מביא דברי חז"ל, תפח רוחם של מחשבי הקיצים, אלא יחכה ויאמין בכלל הדבר.

סז. קורונה ומשבר נפשי

ש: עקב הקורונה אני עובר משבר. שמיעת מוזיקה מרגיעה אותי. האם מותר לי לשמוע מוזיקה בבין המצרים ואפילו בתשעת הימים?
ת: הנושא מתחלק לכמה חלקים.

א. אם מדובר בדיכאון במובן הפסיכולוגי, מותר, כי יש לזה ערך טיפולי. אם זה סתם דיכאון, כמו שקורה לכולם פעמים רבות, אז אין להתיר אלא מוזיקה ווקאלית.
ב. יש לדעת באופן כללי, מוזיקה אינה פותרת את הבעיה לעומקה, אלא משמשת כתרופה משככת כאבים. האדם מרמה את עצמו שהמחלה עברה, והוא מסיח דעתו מלטפל בה באופן שורשי.

ג. לצערנו אנשים רבים מחוברים למוזיקה יומם ולילה כמו לאינפוזיה. הם מפתחים תלות והתמכרות, וכבר אינם מסוגלים להתמקד בשום משימה בלי רקע של מוזיקה. אז אם אדם יעשה דיאטת מוזיקה בין המצרים ובין פסח לעצרת, מה טוב.

ד. יש להבחין בין משבר אובייקטיבי לבין משבר סובייקטיבי. משבר אובייקטיבי הוא דבר הנוגד את רצוננו. אם כן, לכל אדם יש כמה משברים אובייקטיביים מדי יום ביומו. משבר סובייקטיבי הוא כיצד האדם מגיב למשבר האובייקטיבי. לפעמים התגובה מוגזמת. הרבה מהומה ללא מאומה, Much ado about nothing.

שמה תאמרו שזו השלמה וייאוש. לא כן. כלל ידוע: אל תשלים עם מה שיש, אבל אל תזלזל במה שיש.

ו. מכאן לשאלה העיקרית: כיצד מתגברים על משבר. יש תשובה של דרך ארץ קדמה לתורה, ויש תשובה של תורה.

התשובה שקדמה לתורה, הנובעת מן הבינה הטבעית והמוסר הטבעי, נמצאת אצל הפילוסופים הסטואים. הם היו אומרים: בעולם יש דברים טובים ויש דברים רעים. על הדברים הטובים יש לשמוח. ובאשר לדברים הרעים, הם מתחלקים לשנים: מה שאפשר לתקן ומה שאי אפשר לתקן. אז מה שאפשר לתקן, תקן. ומה שאי אפשר, קבל כמו שהוא.

היה ברומא בעתיקה עבד לאדון אכזרי ושמו אפיקטטוס Epictetus. פעם הוא עיקם לו את הרגל. אמר לו העבר: היזהר, אתה תשבור לי את הרגל. אך הוא המשיך, ושבר לו את הרגל. הגיב אפיקטטוס: "אמרתי לך שתשבור לי את הרגל". מאז היה צולע והולך עם מקל.

ז. אכן אין זה מועיל להתאונן ולהתאמלל, להתלונן ולהתבכיין. אין זה מועיל לגרד את הפצעים, זה עוד מגדיל את הכאב. אין תועלת בהעלאת גרה נפשית, Mental Rumination.

אגב, אותו אדון, היה נותן לעבדו שעה חופש כל יום. אז הוא הלך לאקדמיה לשמוע הרצאות פילוסופיה. וכאשר מת אדונו, הוא יצא לחופש, ונעשה ראש האקדמיה הסטואית. אז כאשר הוא מדבר על צרות בחיים, הוא יודע על מה הוא מדבר. ח. יש תשובה של תורה. כל צרה היא מרבנו של עולם למטרה מסוימת, או לכפרה, או לנסיון ועוד סיבות. כל מצב קשה בו אנו נמצאים, עלינו לא רק להתגבר על המשבר, אלא לראות מה אנו יכולים להרוויח בקדושה, בטהרה, באמונה בד', באהבת הבריות.

ס.השגחה וקורונה

ש: הרי יש השגחה, לא רק כללית, אלא גם פרטית. ד' הוא המסדר את הכל, קובע הכל מראש, ויודע הכל מראש. אם כן, למה לי להשתדל לא להידבק בקורונה ולא להדביק אחרים? ולמה שלא אלך לבית הכנסת, הרי שלוחי מצוה אינם ניזוקים? ת: קוראים לטענה הזאת "הנימוק העצלני של התיאולוגיה הפטליסטית", הקיימת אצל מוסלים רבים: כיון שהכל קבוע מראש, למה להתאמץ.

הרמב"ם מביא טיעון זה בפירושו על משנה פסחים לגבי חזקיה המלך שגנז ספר רפואות: אם ד' גזר על אדם שימות, הוא ימות גם אם ילך לרופא. ואם ד' גזר שיחיה, הוא יחיה גם בלי רופא. אם כן, למה ללכת לרופא. הרמב"ם אומר שלפי היגיון זה, האדם אינו צריך לאכול, אם ד' גזר שימות, הוא ימות גם אם יאכל. ואם ד' גזר שיחיה, הוא יחיה גם אם לא יאכל. אם כן, יפסיק האדם לאכול.

כמובן, השאלה כשלעצמה עמוקה היא, שהרי יש סתירה, אם ד' קובע הכל, אז אין בחירה חופשית. הרמב"ם מסביר בהלכות תשובה סוף פרק ה, שאכן עבורנו זו סתירה, אבל לרבנו של עולם אין בכך קושיה, שהרי רבנו של עולם אינו משועבד ללוגיקה שלנו, ששני דברים סותרים אינם יכולים להיות נכונים בבת אחת. הוא יצר ויוצר חוקי ההיגיון, הוא אינו כפוף להם, אלא הם כפופים לו. ולא מחשבותיי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי. וכן כותב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה, שהוא יתברך הוא היודע, והוא הידוע הוא הדעה עצמה, שזה ודאי מעל השכל האנושי.

אך לנו אין נפקא מינה: אנו מאמינים גם בהנהגה אלוהית מאה אחוז, וגם בבחירה חופשית מאה אחוז, גם אם איננו מבינים.

באשר לשאלה ששלוחי מצוה אינם ניזוקים ושומר מצוה לא ידע דבר רע, כבר הגדירו חז"ל בפסחים ח שזה רק אם לא שכיחא היזיקא, אבל אם ההיזק שכיח, אז לא אומרים כן, קל וחומר במצב שלנו, שהוא לא רק מסכן עצמו, אלא גם מסכן אחרים, ועל זה, אמרו גדולי הדור שלנו שיש לו דין רודף. וכמובן, חזרת השאלה שבהתחלה, אם ד' גזר מראש שלא יקרה כלום, הרי הוא מוגן גם אם שכיחא היזיקא, וגם חזרת התשובה שלא מחשבותיי מחשבותיכם.

אבל כדי לקרב את הדברים קצת אל השכל, אפשר לעיין במסילת ישרים סוף פרק ט. ד' פועל הכל בעולמו, אך הוא פועל דרך שליחים, דרך אמצעים. אמצעי אחד הוא השכל שהוא נתן לאדם, כדי שיתנהג בצורה נכונה, והוא יתברך החליט מראש שהגנתו מותנית בכך שיתנהג בשכל. אך אם מתנהג כשוטה, מגיע לו עונש, ויתכן שהעונש יהיה שייפגע בדבר עצמו שהוא בחטאו לא נזהר ממנו, כפי שהיה חייב.

חזק ונתחזק ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, בשבילנו ובשביל אחרים.

סט. קורונה ומוסריות

שאלה: אנו ניצבים בפני משבר משולש: משבר בריאותי, משבר כלכלי-חברתי, משבר מדיני-שלטוני. איך לפי התורה יוצאים מזה?

תשובה: כידוע, התורה אינה עוסקת ברפואה, בכלכלה ובמדיניות, במובן המעשי-האופרטיבי. אבל היא עוסקת בהם במובן המוסרי, כלומר בכיוון של אתיקה. א', אתיקה מדינית

בהתחלה לא ידעו איך לטפל ברקונה. אולי המדינה גם אשמה בזה, כי היה צריך לקחת בחשבון שמגפות קורות בעולם. אך בינתיים עברו חודשים רבים, והיה לנו זמן רב, ללמוד מנסיונו ומנסיון עמים אחרים. בארצנו, מצד אחד, הסגר הולך ונפתח, ומצד שני, המגפה מחמירה. זו שערוריה. זה סימן שהשיטה לא פועלת ושיש לשנות אותה.

בצרפת מתו 468 אנשים למיליון, בגרמניה 110. וזאת למה? כי הצרפתים אוהבים הפקרות והגרמנים ממושמצים. במדינתנו מתו 51 למיליון, ובסין 3 למיליון. וזאת למה? כי היה סגר חמור.

לצערנו, ממשלת ישראל אינה פועלת בצורה רציונלית, אלא בגמגום בזיגזג, לפי הלחצים הפוליטיים.

ענינה לרצות את דעת הקהל. אך דעת הקהל, לא איכפת לה מקורונה. דברים אחרים מעניינים אותה. היא אינה מקצועית אלא מושפעת על ידי רצון להנות וניזונית מכל מיני דעות.

יש אפילו שמתכחשים לקורונה. אין מגפה. אין בעולם 460,000 מתים. אין. הכל בסדר גמור. הכל בסדר גמור גברת מרקזה. אין שום סיכון. זה דיון מאוד מעניין ומרתק. אך בינתיים אנשים מתים. זה נוח מאוד להתכחש, כך אפשר להשתחרר מאחריות.

אכן, מי שאינו מרגיש מאויים, קל לו להיות אופטימי. קל לו לומר: אני חזק, אני לא מפחד. ומי שמתעקש לומר שיש מגפה, סותמים את פיו: אתה סתם הוזה. כמובן, אחרי שימותו רבים, כמו שקרה בכמה ארצות, האמת תתגלה, אך היא לא תקים את המתים לתחייה.

כמובן לא אמרנו להכביד עד אין סוף, אלא המינימום הנצרך, כדי שאנשים לא ימותו. לחיות או לא לחיות. לחיות זה לא לוקסוס.

כולם יודעים שאם יש ספק בין רופאים, של דברים הנוגעים לחיים ולמות, הולכים לחומרא. מי שרוצה להקל על עצמו, זה עניינו. אך מי שרוצה חיים, המדינה חייבת להגן עליו. אם לא כן, היא לא שווה.

ב', אתיקה רפואית

האתיקה הרפואית מצווה להציל את כולם. היא אינה יכולה לטעון: "מה איכפת לנו מקבוצות הסיכון של חולים כרוניים ושל זקנים. הם מיעוט זניח. אין סיבה שכל האומה תסבול בגללם". איפה המוסר?! איפה האמירה: כל המציל נפש אחת, כאילו הציל עולם מלא. ואם אי אפשר מיד להציל את כולם בבת אחת, אז לפחות להאט את הקצב של המיתות. לאט אבל בטוח.

איפה הכרת טובה לזקנים שהולידו אותנו וגידלו אותה?! איפה הכרת הטובה לאלה ששלחמו במלחמת ששת הימים ובמלחמת יום הכיפורים והצילו אותנו?!

אבל זו לא רק בעיה מוסרית. זה גם יביא כאוס. כל פעם נתעלם ממיעוט אחר וניתן לו לגווע. לא לכבס את המילים! לתת לגווע, זה כמו להרוג, זה רצח פסיבי, זה רצח חוקי. זו שיטה להיפטר סרח העודף. ממילא יש הטוענים שיש לצמצם את האוכלוסייה האנושית. אז, זו דרך אלגנטית להיפטר מטיפוסים חלשים ובעייתיים. אך בל נשכח, המיעוטים מתחלפים. העולם הוא גלגל מסתובב. היום אתה ברוב החזק, אולי מחר תהיה במיעוט החלש, וכך יחוסל כל פעם מיעוט אחר.

כך עשה היטלר, חיסל מיעוטים מכבידים, חיסל תת-בני-אדם, Untermenschen: ילדים עם מומים מולדים, חולי נפש, נכים, צוענים, הומואים, בונים חופשים, קומוניסטים, סרבים, פולנים, וכמובן יהודים.

ועוד פעם, כל מי שמת מקורונה, הוא בחזקת נרצח, וכולם על הכוונת. זה הכלל, יש לדאוג לכולם. כל פעם יש סוג אחר בסכנה. כללי המשחק ישתנו. אם לא נדאג שאף אחד לא ימות, בסוף כולם ימותו. על כל בעיה, יגידו, אין סיכון. לא. יש לדאוג שאף אחד לא ימות! חיים לכולם! חיי בני אדם יותר חשובים ממבנה חברתי. אין מזלזלים במיעוט. אין דוחים מיעוט מפני הרוב.

זאת ועוד: אי אפשר לומר לזקנים: הסתגרו בבית! אנו נשלח לכם אוכל בדואר. הם צריכים לצאת להתאווור, לחיות חיים סדירים. אם הם כלואים בבית, הם ישתגעו. יש לתת להם חיים נורמליים, ולא חיי צינוק.

ג', אתיקה כלכלית-חברתית

נושא זה דומה לקודם. יש להגן על העניים. יש להגן הכי הרבה על הכי חלשים, בזה חברה נמדדת. אל תאמר: אתה מסכן, זו בעיה לך. אולי מחר אתה תהיה המסכן. גלגל חוזר בעולם. אל תהיה תלמיד של ניטשה שאמר: הרחמים הם המצאה של החלשים. לא. ואהבת לרעך כמוך!

וגם זה לא רק עניין מוסרי. זה עניין של חיים עבור החברה: לא להשאיר אף אדם למות. ואם החוק אינו מגן, יש לשנות את החוק ולהבטיח חיים לכולם. ואז יהיה עולם יותר טוב.

כולם צריכים להגן על כולם יחד. לא לומר: אנחנו והם. אין לזה סוף. אל תאמר: אינינו אשמים, כדי להשתחרר מאחריות. זכור, כל פעם תתחסל קבוצה אחרת. המדינה נתנה לעניים מענק חד-פעמי. זה שינוי לטובה. אך זה לא די. יש לעשות הכל, כדי שאף אחד לא ייפגע.

לא להעניש קורבנות, - זקנים ועניים. גם כך קשה להם. אל תקשה עוד יותר. הבטיח להם מינימום הוגן.

ע. תרופה לקורונה: יראת ד'

שאלה: אנו מאמינים שקורונה אינה סוף העולם. אנו מאמינים שד' אוהב את עמו ואת כל העולם. אבל מה אנחנו יכולים לעשות כדי לעצור את המגפה – הכוונה לאו דווקא בתחום הרפואי אלא בתחום הרוחני?

תשובה: אין צורך להמציא. כבר דוד המלך ישב, על המדוכה, כאשר היתה מגפה ותיקן לומר מאה ברכות בכל יום (טור או"ח מו בשם רבי נטרונאי גאון). ולמה דווקא מאה ברכות? התשובה בגמרא: "חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר: ועתה ישראל מה ד' אלהיך שואל מעמך, כי אם ליראה את ד' אלהיך" (דברים י, יב. מנחות מג, ב). נשאר לנו לברר מה הקשר בין מאה ברכות עם יראת ד', ומה הקשר למגפה עם יראת ד'. תוכן הברכה הוא להזכיר לנו, לחנכנו, ללמדנו, שרבונו של עולם הוא מקור הכל. הוא הנותן לשכוי בינה. הוא הבוחר בעמו ישראל באהבה. הוא המעריב ערבים ועוד ועוד. זה יסוד יראת ד', לבטל את עצמו מול ד', לדעת ולהאמין ולהרגיש שהוא מחיה הכל, וכמובן להתנהג בהתאם. לכן חכמים תיקנו ברכות רבות, כדברי הרמב"ם: "וברכות רבות תיקנו חכמים דרך שבח והודיה כדי לזכור את הבורא תמיד וליראה ממנו" (הלכות ברכות א, ד). כמובן יש בזה מדרגות עד הדבקות העליונים (מורה נבוכים ג, נא). רק נוסף שיראת ד' גם שייכת לגויים, אם כי יראת ד' שלנו היא הרבה יותר עליונה. ומכאן למגפה. האדם המערבי, חסר יראת ד', חסר ענווה, חוטא בחוצפה ומצהיר: אני יודע את הכל, אני מבין בכל, אני קובע את הכל. אני קובע מה טוב ומה רע. אין טוב מוחלט, אין רע מוחלט, אני קובע את הכל. אני קובע ללכלך את הטבע של כדור הארץ, מזהם אדמות, מזהם נהרות, מזהם אוקיינוסים. אני קובע ללכלך את האדם, מאכיל אותו סמים, אלכוהול, מזון זבל. אני קובע ללכלך את המוסר, אני מחליט שאיש הוא אשה, שאשה היא איש. אני ואפסי ועוד. אני עובד את עבודת הפעור, אני מרבה לכלוך מעשי ורוחני. אבל, אדם יקר, עליך ללמוד קצת ענווה, קצת שכל, ולהבין שלא תוכל לשלוט על הכל. הנה נגיף קטן, מיקרוסקופי, לועג לך, צוחק עליך. איפה חכמתך? איפה עוצמתך? לכן זכור, אדם, שרבונו של עולם הוא מעל העולם, הוא טרנסצנדנטי, מה שנקרא יראת ד'.

עא. מי יותר חכם - הקורונה או האדם?

[ראיין: הרב מרדכי ציון]

ש: זאת שאלה שנראית מוזרה: מי יותר חכם, הקורונה או האדם?
 ת: ודאי האדם. השכל שייך לצלם אלהים שבאדם, כמבואר בתחילת מורה נבוכים (א, א). לכן הוא מעל בעלי חיים, מעל צמחים, וקל וחומר מעל נגיפים.
 ש: אז למה הקורונה מנצח את האדם ולא להיפך? למה אין לאדם די שכל כדי לנצחו?
 ת: אכן, גם בתוך הנגיף יש חכמה, אך מסוג אחר מהחכמה שלנו. זו חכמה המוטבעת בו, מעצם יצירתו, שאינה פרי של למידה או יצירה.
 ש: אם ככה, גם לכוכבים יש שכל, שהרי הם מתנהגים על פי חוקי האסטרונומיה?
 ת: אכן. העולם שלנו הוא תבוני, הוא נשלט על ידי כוחות טבע שאפשר להבין. וכבר כתב הרמב"ם שהגלגל, - כלומר הספירה שעלה נמצאים הכוכבים, כפי סברת האסטרונומיה הישנה, - הוא בעל נפש (הלכות יסודי התורה ג, ט. מורה נבוכים ב, ד-ה. ועיין מאמרי הראיה עמ' 110).
 ש: אם העולם הוא תבוני, כלומר שהטבע ניתן להבנה, למה אינינו מבינים איך פועל הנגיף, כך שנוכל להילחם נגדו?
 ת: כי אינינו יודעים את הכל, אלא מעט. אמר איינשטיין: "כל המדע שלנו, כשהוא נמדד כנגד המציאות, הוא פרימיטיבי וילדותי. ואף על פי כן, זהו הדבר הכי יקר שיש לנו".

ש: אבל מה כבר יכול להסתתר בנגיף הקורונה? מסתכלים עם מיקרוסקופ ורואים הכל?
 ת: איני יודע. איני רופא. אבל אף על פי שהוא מאוד קטן, הוא מאוד מורכב. מרן הרב
 קוק כותב שכשם שיש לומר מה גדלו מעשיך ד', כך יש לומר מה קטנו מעשיך ד', בגלל
 דקות החומרים ודייקנות הכוחות שבקטנות היצירה (אורות התורה ג, ח). זה פלא עצום
 איך הנגיף מצליח לחדור לתוך תאי הגוף, להשתלט עליהם. זאת ועוד, כאשר הוא מותקף
 על ידי אנטיביוטיקה, הוא יודע לבצע מוטציה.
 ש: גם אדם יודע להסתגל לשינויים סביבתיים?
 ת: הוא יודע, אבל זה תלוי בבחירה החופשית. לצערנו אנו רואים כמה האדם טיפש:
 זלילה, אלכוהול, סמים, זנות, הפקרות, רדיפת כסף, תקשורת אוילית, חייתיות,
 שטותיות. והוא גם מפטם את ילדיו בכל אלה ומזהם את האוויר העולם.
 ש: אז מה הפתרון?
 ת: שמע ישראל, ד' אלהינו, ד' אחד.

עב. משיח וקורונה

תמצית. פתרון הקורונה על ידי משיח. מגפה אינה מבשרת משיח. היו כבר מגפות
 ולא בא משיח. אינינו יודעים מתי יבוא משיח. גם בימי המשיח תהיינה מחלות. הצפיה
 למשיח אינה עבור תועלתנו האישית, אלא לכבוד ד'.
שאלה: הקורונה היא תופעה נוראה. יש מתים רבים. גם יהודים רבים בחוץ לארץ. גם
 יהודים יראי שמים. כאילו צדיק ורע לו. גם הישיבות הקדושות נחלשות. כל זה מעורר
 שאלות כבדות ומבוכות. יש רבנים המבטיחים שהקורונה מבשרת ביאת המשיח והוא
 יציל אותנו ממנה.
תשובה: א. אין שום מקור לזה שקורונה מבשרת ביאת המשיח. נכון שיתכנו יסורים לפני
 בוא המשיח, חבלי משיח, אך לא כתוב להיפך, שכל מגפה או צרה אחרת מבשרת ביאת
 המשיח.
 ב. היו מגפות רבות בהיסטוריה שלנו כגון המגפה השחורה, והנה משיח לא בא. גם
 השואה הייתה נוראה לאין ערוך, ומשיח לא בא.
 ג. אף אחד אינו יודע מתי יבוא המשיח. אין לנו עתה נביאים, וגם הנביאים עצמם, לא
 ידעו זאת. עיין רמב"ם הלכות מלכים יב, ב. אדרבה חכמים אמרו: תיפח עצמן של
 מחשבי קיצין. מובא ברמב"ם שם.
 ד. המשיח לא יהיה רופא פלאים, שיסלק מחלות בניסים. הרמב"ם כותב ששום דבר לא
 ישתנה אז ממנהגו של עולם. כלומר יהיו אותם חוקי טבע.
 ה. ומכאן לנקודה הכי חשובה והכי עקרונית. אנו מצפים למשיח לא בשביל טובתנו
 הגשמית, אלא כדי להרבות כבוד ד' בעולם. יש דרש על הפסוק מדוע לא בא בן ישי גם
 תמול גם שלשום על הלחם? כלומר מדוע לא בא משיח, לא אתמול ולא שלשום? - כי אנו
 חפצים בו כדי לפתור את בעיית הלחם שלנו, ולא בשביל רבונו של עולם. כמובן, גם
 המאמין בביאת המשיח בשביל עצמו, זו אמונה במשיח, אבל היא לא לשמה.
 בכלל, אין לחשוב שהעולם הוא כביכול בשבילנו, וריבונו של עולם, הוא התחזוקן, ולכן
 אפשר לבוא אליו בטענות, כאשר יש דברים לא תקינים לטעמנו, ולבוא אליו בדרישה
 לתקן בהקדם האפשרי. אלא, זה העולם שלו, ואנו שליחיו ועבדיו.

זה גם דבר שהקורונה באה להזכיר. אתה, האדם קרוץ חומר, מחשיב את עצמך כבעל הבית של העולם, ולכן אתה הורס אותו וגם סוחט ממנו כל הנאה אפשרית. לא, הוא אינו שלך. אבל, מי שחושב שהעולם נברא עבורו, הינו בורח מן העולם אל הזיות משיחיות מסטיות. המשיח הוא גם פרי עמלנו ועבודתנו.

כמובן, אינינו אומרים שבשביל זה, ד' שלח את הקורונה. אינינו מכירים סודות ד', אלא תמיד אינינו מדברים מצידו, כאילו אנו מכירים מחשבותיו חלילה, אלא מצידנו, מה אנחנו יכולים ללמוד ולעשות. זו הזדמנות לגדול באופן אמוני, להיטהר ולהזדכך באמונה. ולהרבות בתפילה לד'.

עג. סגולה נפלאה נגד קורונה

האם יש סגולה נפלאה נגד קורונה? ודאי. היא לא מסובכת, היא לא חדשה, היא פשוטה, אלא שמרוב פשטותה, אנשים שכחו אותה. והיא התפילה. אכן, כך בנה ד' את עולמו, שתפילה פועלת. לכן אנו מתפללים כל יום שלוש פעמים. לכן כאשר יש מגפה, נפסק שיש לקבוע יום תענית ותפילה. אבל אין לנו כח לעמוד בזה, אך ב"ה נשאר התפילות הקבועות.

כמובן לא אמרנו שתפילה היא קסם. רבוננו של עולם מחליט אם לקבל את התפילה או לא, אם לקבל אותה לגמרי או למחצה לשליש ולרביע, האם להפנות אותה למבוקש או לדבר אחר, אך לעולם, תפילה אינה חוזרת ריקם, היא תמיד פועלת. לא תמיד מיד, לכן צריך סבלנות, או ליתר דיוק צריך גבורה. ארבעה דברים צריכים חיזוק, ואחד מהם הוא תפילה (ברכות לב, ב). כלומר, אם מתפללים, ואין התפילה מתמלאת, אז יש להתחזק ולהמשיך להתפלל, כמו שנאמר: קוה אל ד' – ואם לא יזר, אז – חזק ויאמץ לבך וקוה אל ד'.

אך כמובן, כל זה בתנאי שהתפילה היא תפילה. אם באותו זמן, האדם חושב על דברים אחרים, על פרנסה ואפילו על דברי תורה, אין זו תפילה ראויה. אך, מה נעשה אנו הקטנים בבני אדם, קשה לנו לכוון מראש עד סוף. לכן, נכוון כפי כחנו, ועל השאר, ד' ימחול בחסדו הגדול.

אך אם אדם קורא חוברות ועלונים בזמן התפילה, הן דברי חול הן דברי קדושה, זה כן בידו, ואין זו תפילה. כמובן, לקרוא דברי תורה הוא טוב מאוד, אבל לא בזמן התפילה. ובודאי, אם בזמן התפילה, האדם מביע בקול גדול, כל מיני הערות, הן לענין הן לא לענין, אין זו חרדת קודש, אלא חילול מקדש מעט, אז התפילה נופלת. ובידו הוא הדבר. וכן אם אדם מפטפט בזמן התפילה, על דא ועל דא, ודאי זה בידו. אז הוא תמה שתפילתו אינה מתקבלת.

יתר על כן, הגאון הרב יצחק זילברשטיין הביא, מתוך ספר אחד, מסורת מופלאה בשם ירמיהו הנביא, שחורבן בית המקדש התעכב במשך ארבעים שנה, למרות שהיו רשעים, בזכות שלא היו מדברים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, אך מהרגע שהחלו לדבר שם דברים בטלים, נחרב המקדש (ברכי נפשי, במדבר עמ' שעג).

אכן, אין לזה מקור קדום. אבל יש סיפור באותו עניין מחריד ונורא, כמה גדולי ישראל נשאלו למה השואה פגעה בעיקר באשכנזים ולא בספרדים. אמר הרבי מגור. בעל "דברי אמת", להג"ר יעקב לנדא זצ"ל מבני ברק, שלעומת האשכנזים שזלזלו והיו משוחחים בשעת התפילה, לספרדים היתה זכות גדולה שמאוד הקפידו לא לדבר שם שיחה בטלה. השיב לו הגר"י לנדא, שאינינו זקוקים למקורות לדבריו, כי בגזרות הנוראות של

ת"ח-ת"ט, התוספות יום טוב ביקש בשאלת חלום, למה באה הרעה הזאת, וקיבל תשובה מן השמים, שזה בגלל הדיבורים בבית הכנסת. ואז הוא חיבר "מי שבירך" מיוחד ל"כל מי ששומר פיו ולשונו שלא לדבר בעת התפילה וקריאת התורה", והוא נמצא היום בכמה סידורים.

מבחינה הלכתית, זה דבר פשוט שאסור לדבר בשעת תפילה אפילו לא בבית כנסת, ובבית כנסת אפילו לא בשעת תפילה, משום מורא מקדש, קל וחומר בבית הכנסת בשעת התפילה. עיין שו"ע או"ח נו"מ"ב סק"א. א. סח. א. קכג מ"ב ס"ק יח. קכד ד. קכד ז. ובספר הזוהר כתוב: "מאן דמשתעי (משוחח) בבי כנישתא, אנהיג (נוהג) קלון בשכינה, ועל דא מתעכבי ישראל בגלותא, ולית ליה חולקא (אין לו חלק) באלהי ישראל" (פרשת תרומה ופרשת ויקהל).

חזק ונתחזק בתפילה, חזק ונתחזק במורא מקדש מעט, ונעמוד שם באימה וביראה וברתת ובזיע.

עד. אסון הקורונה:

ברכה או קללה

מגפת הקורונה היא האסון הכי גדול בעולם מאז מלחמת העולם השנייה: משבר בריאותי, תעסוקתי, כלכלי, חברתי. היו בהיסטוריה אסונות רבים, חלקם הביאו ברכה, חלקם קללה. חלקם מחקו תרבות רעה, חלק מחקו תרבות טובה. במה תלוי הדבר? תלוי בנו. הפילוסוף לייבניץ אמר שהכל הוא הכי טוב שבעולמות האפשריים. לא נכון. יש רע בעולם. אם אין רע, למה להאכיל רעבים, למה לרפא חולים, למה להגן על חלשים? כמובן הרוב טוב, כפי שמוכיח הרמב"ם (מורה נבוכים ג, יב). יש יותר טוב מרע, ורבונו של עולם הוא יוצר אור ובורא חושך, עושה שלום ובורא רע (ישעיהו מה). וזאת למה? כי מן הרע, יוצא טוב עוד יותר טוב. ובמה זה תלוי? בנו תלוי הדבר. אך כיצד נדע לאן להתור. הרי אין לנו נביאים. נכון, אבל יש לנו תורה, ויש לנו שכל של תורה. ויש לנו גם שכל כלל אנושי, דרך ארץ שקדמה לתורה, בינה טבעית ומוסר טבעי, ומעליו יש לנו שכל של תורה. ואפשר לשאול שתי תבונות אלה.

נתחיל בשכל הטבעי, האומר לנו מפיהם של הפילוסופים הסטואים: לא להתיימש, לא להתבכין, לא להתאמלל, לא להתעצבן, - שהרי יש לנו גם טוב. וכאמור, הוא מרובה על הרע. ועליו צריך לשמוח, לרקוד, להתשלהב, להתלהב.

עוד אומרת לנו התבונה הטבעית: הרי לא נולדת אתמול. אתה יודע שבעולם יש משברים. אז התכונן מראש, אל תהיה מופתע, כמו שאומרים בצה"ל. הכן את עצמך גם לבלת"ם, לבלתי מתוכנן מראש, צפה לבלתי צפוי.

גם זאת יודעת הבינה הטבעית, שכל משבר הוא מקום לידה. ובכל יום, אדם נולד מחדש. אכן אישה העומדת ללדת, נקראת אצל חז"ל "יושבת על המשבר" (משנה ערכין א, ד). ואנו תלמידי משה רבנו, יודעים שד' הוא השולח את המשבר, כדי שנתקדם. איש איש ומשברו, על פי שורש נשמתו. אין פתרון אחיד. כל אחד יעשה חשבון נפש בינו לבין עצמו, יראה מה אפשר לתקן ומה אי אפשר לתקן במציאות, ויראה מה הוא יכול לתקן וחייב לתקן בתוך עצמו. יראה כיצד להתגבר, יראה מה הוא יכול להרוויח ולהתקדם, איש איש במסילתו.

אבל, יש גם בינה כלל-אנושית, חשבון נפש אוניברסלי: הקורונה היא פגיעה קשה באגו. האדם המודרני חושב שהעולם שייך לו, שהוא רכוש, שהוא שולט עליו. והנה פתאום מתברר שלא כן הוא, אלא העולם הוא ששולט עליו.

אני חיים בעידן של ציוויליזציה טכנו-ברברית. האדם התקדם פלאים מבחינה טכנולוגית, אבל מבחינה מוסרית, הוא עדיין ברברי. זה תמהיל מסוכן. האדם מתייחס לעולם כאל חפץ, ביחס אינסטרומנטלי, עושה בו כבתוך שלו, והורס אותו, בהרס כפול. הוא הורס את הטבע, את האקלים, את האקולוגיה, את הקרקעות, את הימים. אך הוא גם הורס את המוסר, משתמש בעולם כחפץ לספק את כל הנאותיו השפלת, אלכוהול, סמים, הפקרות מין, החלפת מין. הרעלת הטבע האקולוגי והרעלת הטבע המוסרי.

עצור! אתה לא בראת את העולם, אלא רבנו של עולם, לכן יש לו ערך טרנסצנדנטי. התורה קדמה לעולם והיא סדר העולם.

זה לשונו של חז"ל (קהלת רבה ז): "בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן, ואמר לו: ראה מעשי כמה נאים ומשובחים הן, וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי".

ע.ה. תפילה

אבינו מלכנו מנע מגפה מנחלתך

אבינו. תמיד אתה אבינו, תמיד אתה אוהב אותנו, כאב על בנינו. לצערנו, אנו לא תמיד מתנהגים כמו בנינו. אבל אתה תמיד מרחם, כרחב על בנינו. אנא, אבינו, אנו בנייך, רחם עלינו והצילנו מן המגפה.

מלכנו. אתה מלך על הכל. אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא, על אין סוף עולמות. אבל במיוחד אתה מלכנו. הטלת עלינו תפקיד להמליך אותך על העולם. לא תמיד, אנו עושים זאת, ובכל זאת רחם עלינו. ואם לצערנו, אינינו מקבלים מלכותך, אז מחר נעשה זאת, או מחרתיים. אבינו מלכנו, חטאנו לפניך, ובכל זאת קבל ברחמים וברצון את תפילתנו, חוס ורחם עלינו.

מנע. מנע שלא תהיה מגפה. אם היא כבר נמצאת, אז שלח רפואה שלמה לכל חולי עמך. אבל אנו מתחננים: מנע, שלא תהיה. לצערנו, אנו שוכחים שבכל יום אתה מונע מאתנו עשרות, מאות ואלפי מגפות. ואם יפתח אחד מהם או יסתם אחד מהם, אי אפשר להתקיים. אנא סלח לנו שלא שמנו לב, מעתה נשים לב. וגם אנחנו אומרים לעצמנו: מנע, בני מנע דרכך מנתיבים רעים, מיצרים, מחטאים. ואנו מתחננים: מנע, שהמחלה לא תתפשט יותר.

מגפה. כמובן הצילנו מכל צרה, גם מרעב וממלחמה. אשרינו, שבארצנו, אין רעב ממש וכמעט אין מלחמות. רעב ומלחמה זה נורא, יותר ממגפה, כי הם מבדילים בין עשיר לעני, ומגפה אינה מבדילה. אינינו כואבים שיש עשירים, אבל מפריע לנו שיש עניים. אבל מגפה אינה עושה הבדל. כמובן, עניים סובלים ממנה יותר, כי אין להם כסף, אבל כשלעצמו, הנגיף הוא סוציאליסט. אך בכל זאת, מגפה, זה מאוד מזיק ומציק. בודאי, אבינו מלכנו, אתה יודע זאת לפנינו. ואנו לא באים בטרוניה ולא מתלוננים נגדך. אנו מקבלים באהבה. אנו לא באים בטענה, אנו לא אומרים שלא מגיע לנו. אדרבה אנו מודים, אבינו מלכנו, שחטאנו לפניך. אבל אנו מתחננים לפניך, כי אתה אבינו.

מנחלתך. אנו מתפללים עבור כל המין האנושי, אבל במיוחד על עמך, עם ישראל, על ארצך, ארץ ישראל, עמך בארצך. כי נחלתך קרובה לנו יותר, אהובה לנו יותר. עמך הם אחינו, חברינו, משפחתנו. אנו יודעים שאינינו צדיקים, אבל בכל זאת אנו טורחים עבורך, אנו סובלים עבורך, כולנו. הארץ הזאת היא בשבילך, העם הזה הוא בשבילך, אז אנא רחם עלינו.

אנא שמע קולנו, אנו יודעים שאתה תמיד שומע, חוס ורחם עלינו, אנו יודעים שתמיד אתה חס ומרחם עלינו. ובגלל זאת, מותר לנו להתחנן, כי אתה אבינו, אתה מלכנו. אז אנא מנע. וגם אנו נקיים: בני, בני, מנע דרכך מרשע ומפשע, מיצר הרע ומרצון רע, מכסל ומחבל, מתוהו ומבוהו. וגם אם אתה לא תמנע, אנו נמנע. אנו לא נתחרט. ואנו מתחננים: אבינו מלכנו מנע מגפה מנחלתך.

עו. תשובה בצל הקורונה

רבינו הגדול הרמב"ם כותב בתחילת הלכות תענית, שבעת צרה, יש לעשות תשובה. הקורונה הוא בהחלט עת צרה. לכן יש לעשות תשובה. אך בכל יום ובכל זמן יש לעשות תשובה? אם כן, בעת קורונה יש לעשות תשובה גדולה. אך במה? מספר רבינו אברהם בן הרמב"ם שפעם אביו נשאל שאלה זו: במה עליי לעשות תשובה? השיב: בזה. כלומר, בעצם העובדה שאיך יודע מה יש בך מה לתקן. אם כן, כל אחד יעשה חשבון נפש ותשובה במה שהוא צריך. ובכל זאת, יש ששה דברים, שכולנו צריכים לעשות תשובה, לעת הזאת. א', הסתפקות במועט. לצערנו, כולנו שטופים בתרבות השפע, צורכים יותר ויותר, משועבדים ליותר ויותר. בא הנגיף ומלמדנו שגם בפחות, אפשר לחיות ולהיות שמח בחלקו.

ב', משפחה. לצערנו האדם המודרני עסוק באלף דברים, מתקשר עם אלף אנשים, אבל את משפחתו, את כרמו, הוא לא נטר. אומר הקורונה: שב יותר בבית, התחבר עם בת זוגך, עם בן זוגך, עם הורייך, עם ילדיך, עם אחיך, עם אחיותיך. ג', עניים. שכחנו שיש בעם ישראל עניים, 35% הילדים הם תחת קו העוני, כלומר 800,000, שזה המצב הכי חמור מכל המדינות המפותחות. ולצערנו, זה יחריף במשבר הכלכלי של הקורונה. מזכיר לנו הנגיף: פתח ידך ותן.

ד', תורה. אדם ממעט ללמוד תורה, כי הוא מתרוצץ לכל עבר ומאוד עסוק בכל מיני דברים על ימין ועל שמאל. אז הנגיף מכריח אותו לשבת בבית, ומתוך כך לעסוק בתורה שזו חובה הכי עליונה, והעונג הכי עליון.

ה', ענווה. האדם המודרני מנופח בגאוה. הוא חושב שהוא יודע את הכל, מבין את הכל. הוא שיכור מעוצמתו הטכנולוגית. כל אחד ראש ממשלה, כל אחד רמטכ"ל, כל אחד איש מדע, כל אחד רופא, כל אחד רב. אם כן, ראה, אדם גאה, איך אינך יכול לגבור על היצור הקטן, הבלתי נראה לעין, אותו נגיף. למד ענווה.

ו', בריאות. ונשמרתם מאוד לנפשותיכם וקל וחומר לנפשותיהם של אחרים. אל תאמין לאלה שאומרים שהסגר קשה מדי ושכלל אין קורונה. בעולם מתו קרוב למיליון, אז כנראה יש קורונה. בארצנו מתו 1300, כלומר 137 נפשות למיליון, כאשר הממוצע

העולמי הוא 124 למיליון, אז כנראה יש אצלנו קורונה. כל ההקלות על הסגר, הן בגלל לחץ פוליטי או דתי, אך הנגיף אינו פוליטי ואינו דתי. אז היזהר מאוד.

עז. מדריך קצר למכחישי קורונה

- סגר יהרוס את הכלכלה
- 1500 מתו? יותר מתו מהתקף לב
- רק זקנים מתים
- לתת לקורונה להתפשט, ואז יפסיק מעצמו
- די בתזונה נכונה כדי לעצור הקורונה
- אם הפגנה מותרת, אז הכל מותר
- רופא בכיר מאוד אמר שאין סכנה
- זו קונספירציה
- החיסון ודאי קונספירציה
- בתפילה, הנגיף לא יפגע
- זה כמו שפעת, עם סיכון קטן
- היסטריה מוגזמת
- יש אנשים עם אינטרס לנפח מספרים
- זו תחבולה פוליטית כדי שתהיה כנוע
- לולא הסגר היו מתים פחות
- לרוב האנשים יש חיסון טבעי נגדו
- חוקר איטלקי אמר ש-97% המתים מקורונה, מתו מדבר אחר
- החיסון מסוכן
- המסכה גורמת ליותר קורונה
- המסכה לא מועילה בכלום
- אחוזי התמותה הכוללים לא עלו
- פייק ניוז
- הסגר דומה לגטו
- הנגיף קיים כבר 2 מיליארד שנה, רק עתה החליטו לעשות מזה פוליטיקה
- זה תכסיס פוליטי לדיקטטורה
- הונאה גדולה במאה השנים האחרונות
- מתים מקורונה בלי חיסון פחות משפעת עם חיסון

ד' ישמרנו

עח. האמנם שומר מצוה לא ידע קורונה

שאלה: הוראות הקורונה מגבילות לנו את החיים ואת האפשרות לקיים מצוות. אבל

למדנו "שומר מצוה לא ידע דבר רע" (קהלת ח, ה). אם כן, כאשר הולכים לעשות לעשות מצוה, מה יש לחשוש? וכן אמרו חז"ל "שלוחי מצוה אינן ניזוקין" (פסחים ח, א-ב). אם כן, למה לא לקיים מצוות קדושות?

ת: ודאי לקיים מצוות קדושות. כל מצוה בזמנה. למשל "זמן תורה לחוד, זמן תפילה לחוד" (שבת י). "עת לטעת עת לעקור נטוע" (קהלת ג). עתה, עת קיום מצות ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, שהיא מצוה קדושה, ככל המצוות, שהרי ברכת המצוות היא "אשר קדשנו במצוותיו". הרי זו מצוה גדולה, שהרי דוחה שבת, אם כן קדושתה יותר גדולה מקדושת שבת.

ומעשה בתלמיד חכם גדול שהרופא ציוה עליו לאכול ביום הכיפורים. אמרו לו תלמידיו מתוך צער שהוא מפסיד מצוה. השיב הרב שהוא מרוויח מצוה יותר גדולה. שהרי לגבי יום הכיפורים כתוב: ועיניתם את נפשותיכם. לגבי פיקוח נפש, כתוב: ונשמרתם מאוד לנפשותיכם. מאוד! אם כן, אדרבה, הוא הרוויח.

נכון ששלוחי מצוה אינן ניזוקין, אבל באותו מקום חז"ל מסבירים לנו שכאשר "שכיח היזקא", הם כן ניזוקין. לכן אל יבדוק אדם חמץ תחת אבנים, פן מסתתר שם נחש או עקרב. וכן כאשר שמואל הנביא הלך במצות האל למשוח את דוד למלך, וחשש שזה יודע לשאול ויהרגנו, אמר לו ד' להודיע שהוא בא להקריב קרבן (שמואל א טז, ב).

וכבר הסביר באריכות מסילת ישרים, שד' עשה את האדם עם שכל נכון וסברה נכונה כדי שיתנהג בצורה טובה ויישמר מן הדברים המזיקים, ומי שלא יתנהג בחכמה ויסתכן, אין זה בטחון בד' אלא טפשות. והוא חוטא בזה שהולך נגד רצון ד', שרוצה שהאדם ישמור את עצמו. ולכן מלבד מה שהוא מסתכן, גם מגיע לו עונש. עיין שם באריכות (סוף פרק ט).

לכן, יהודים יקרים, שמרו על נפשותיכם היטב היטב, זו מצוה גדולה.

דברי הלכה

עט. שו"ת קורונה #1

הוראות משרד הבריות

ש: האם יש חובה לשמוע להוראות משרד הבריות נגד נגיף קורונה?

ת: פוסקי הלכה אינם רופאים, אך הם אומרים שצריך לשמוע לרופאים במסירות. עיין האגרות בסוף ספר התניא. אבל כאשר יש מחלוקת בין הרופאים, כגון רופאים שאומרים שמסוכן לא לאכול ביום הכיפורים לעומת רופאים אחרים הטוענים שדווקא מסוכן לאכול, אז ההלכה היא שהולכים אחרי הרוב. כך נפסק בשולחן ערוך. כלומר הכלל, שבהלכה, אחרי רבים להטות, גם נכון לגבי רופאים. אף הרמב"ן בספר תורת האדם, שער הסכנה, כותב שיש ללכת על פי הזרם המרכזי ברפואה. ובנדון דידן, רוב הרופאים והזרם המרכזי ברפואה, אומרים בתוקף ללכת על פי ההוראות של משרד הבריות.

לחיצת יד

ש: משרד הבריות הורה להימנע מלחיצת יד. האם גם לשמוע?

ת: ודאי אין ללחוץ יד. ובכלל, אין לזה מקור ביהדות. לא ברור מה המקור. יש אומרים תימני טרום אסלמי, יש אומרים בברית החדשה, יש אומרים פולחן חברתי של הבריטים לפני 500 שנה, יש אומרים קוויקרים אנגלים לפני 400 שנה, יש אומרים נשיא ארה"ב ג'פרסון כחלופה לקידה, יש אומרים מנהג קדום לוודא שאינו מחביא נשק ביד, או כדי לתפוס ידו כדי שלא ישלוף חרבו מן הנדן, יש אומרים טכס של הבונים החופשיים. מה שבטוח הוא שזו דרך נפוצה להעביר שפעת...

ובספר דברי תורה לאדמו"ר ממונקאטש (ח"ט אות יד) כתב שהסבא קדישא, הגאון מהרש"א אלפנדארי, לא היה נותן שלום כדרך העולם, רק היה אומר בפיו שלום, ואמר שנתנית היד היא מנהג חדש שהנהיגו באירופה, ומקדמת דנא לא ידעו מזה, ושמה יש בזה משום חשש של חוקות הגויים. והעיר האדמו"ר ממונקאטש על זה שם מהמשה בפרקי אבות (ו ט): "אמר רבי יוסי בן קסמא: פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם אחד, ונתן לי שלום, והחזרתי לו שלום. אמר לי: רבי, מאיזה מקום אתה?", ומשמע שנתנית השלום היתה מיד ליד, מדאמר ונתן ורק אח"כ התחיל האמירה, "אמר לי: רבי" וכו'. וכן בזוה"ק (פ' מקץ דר"ה ע"א) קריב לגבייהו ויהיב לון שלם, משמע ג"כ דיהיב בידיה, ע"ש. ומצינו לחכמים וסופרים שלא חששו לזה כלל (כה"ח רב פלאג'י סי' כח אות ל). ושמה י"ל שמה שהסבא קדישא לא לחץ ידי האנשים, הוא משום שחשש שמא לא נטלו ידיהם שחרית (וע"ע בס' לב חיים א סה. מובא במנהגי הראש"ל ח"ב עמ' 172-173).

ביקור חולים בטלפון

ש: האם יוצאים ידי חובת ביקור חולים בטלפון?

ת: תלוי במציאות מה הכי טוב לחולה. במקרה שלנו, כן. כי אסור להיות בסביבו (שו"ת ציץ אליעזר ח, ה. שו"ת אגרות משה יו"ד א, רכג).

מנין

ש: האם הנמצא בבידוד חייב להגיע למנין?

ת: לא. אין לו להגיע, כהוראת הרופאים. הוא אנוס.

ש: אבל שמעתי שמי שלא רוצה שהקורונה תפגע שדווקא יקפיד להתפלל במנין ומי שמתפלל במנין זה חדר הגנה?

ת: צריך לשמוע להוראות משרד הבריאות. מי שצריך להיות בבידוד, אסור לו להתפלל במנין. מי שלא בבידוד, צריך להתפלל במנין. לא שמענו סגולה כזו.

[אחרי שהמשרד הבריאות צמצמו מספר נפשות שמותא להם להתאסף לעשר, הג"ר אשר וייס מורה כי אסור לחזן לגשת לפני העמוד אם יש בבית הכנסת יותר מעשרה מתפללים].

נשיקת מזוזות

ש: האם יש להימנע מנשיקת מזוזות?

ת: אין דין גמור לנשק מזוזה, זה חיבוב מצווה. לא מוזכר בשולחן ערוך שיש לנשק מזוזה, רק מוזכר שישים אדם את ידו על המזוזה (יו"ד רפה, ב ברמ"א). ככלל, העיקר הינו לקיים את מה שכתוב במזוזה, כמו שכתוב ברמב"ם בסוף הלכות מזוזה (ו, יג) שמטרתה הינה להרחיק את האדם מהבלי הזמן ולדבקו בריבונו של עולם. לכן יש להימנע לגעת או לנשק מזוזות. וכן פסק הרב הראשי הג"ר דוד לאו.

ש: כמו שאין שייך לנשק מזוזה, האם כך אין לנשק סידורים של הכותל ושל בתי כנסת?
ת: כן.

קריאת המגילה

ש: האם מישוהו בבידוד יכול לצאת ידי חובת קריאת המגילה דרך הטלפון או בוידאו?

ת: בשו"ת אגרות משה (או"ח ד, צא), הג"ר משה פיינשטיין פסק שלכתחילה אין לצאת ידי חובתו דרך טלפון או מיקרופון. אמנם בדיעבד, משום שמצוה מקרא מגילה היא דרבנן, מותר. ובשו"ת מנחת שלמה (א, ט), הגרש"ז אורבך חולק עליו (וכן שו"ת יחוה דעת ג, נד. שו"ת מנחת יצחק ג, לח. והחזו"א הסתפק בזה כמובא בשו"ת מנחת שלמה שם בהערה). במקרה שאי אפשר לאדם להיות במקרא מגילה משום פיקוח נפש של נגיף קורונה, אפשר לסמוך על דברי הגר"מ פיינשטיין, ולשמוע את המגילה דרך טלפון או וידאו. אנו אומרים שעת הדחק כדיעבד דמי, ובשעת הדחק מתירים לכתחילה מה שבדרך כלל מותר רק דיעבד. וכן פסק הג"ר צבי שטר, גדול באמריקה, כששאלוהו השבוע (אמנם הרה"ר הג"ר דוד לאו פסק שאדם לא יוצאים בשמיעה כזו).

ש: האם יש לענות אמן על הברכות?

ת: כן. כמו בבית כנסת באלכסנדריה שענו אמן על פי סימון הגבאי (סוכה נב, א). ואין לברך הברכה אחרי קריאת המגילה 'הרב את ריבנו' אם אין מנין במקום הקריאה. גם אפשר לקרוא בבית ביחידות מתוך מגילה כשרה. אינו חייב לקרוא בטעמים, אך עליו לקרוא בלי טעויות, וכן להקפיד על סוף פסוק.

מבודד שיוצא לשמוע קריאת מגילה

ש: האם מבודד שיוצא לשמוע קריאת מגילה יוצא ידי חובתו?
 ת: לא. כתוב בשו"ת מהר"ם שיק (סי' רס), אבל כשהרופא הזהיר אדם שע"י אכילת מצה ומרור ושתיית ד' כוסות סכנה לו, - בודאי אסור להחמיר על עצמו, וכמש"כ באליה רבה (תריח סק"ב) שחולה ביוה"כ שהרופא אמר שהוא צריך לאכול, מאכילים אותו בעל כרחו, שעל זה נאמר ואך דמכם לנפשותכם אדרוש כו', ואם אמרין זה ב"קום עשה" כש"כ ב"שב ואל תעשה". ובשו"ת מהרי"א אסאד (סי' קס) כתוב נמי שאם אינו שומע בקול הרופא, הוא מצוה הבאה בעבירה (מובא בשערים מצויינים בהלכה קיט אות יח). וכבר כתבו התוספות בבא קמא שיותר ממה שיש לאדם להיזהר שלא להינזק, עליו להיזהר מלהזיק לאחרים (ב"ק כג, א).

"שלוחי מצוה אינן ניזוקין"

ש: איך אפשר להבין שאחד נידבק בוירוס קורונה בקריאת המגילה, הרי "שלוחי מצוה אינן ניזוקין"?

ת: עיין מסכת פסחים ח, ב ש"שלוחי מצווה אינן ניזוקין" נאמר בדלא שכיח היזיקא - נזק לא שכיח. הדוגמה שם שיש אדם שבדוק חמץ ואולי הוא צריך לבדוק תחת האבנים. אל יבדוק! שמא יש שם נחשים ועקרבים. אבל שלוחי מצוה אינן ניזוקין? אבל פה שכיח היזיקא. זה שכיח שיש נחשים ועקרבים, ולכן הוא עלול להינזק. עוד דוגמה נוספת: יש קיר משותף לי ולשכן הגוי, אז אדם דוחף את אצבעות בחורים בקיר לבדוק את החמץ. אל תבדוק, כי השכן יאשים אותך בכישוף ויעשה לך צרות גדולות. אבל שלוחי מצוה אינן ניזוקין? אבל פה שכיח היזיקא. השכן הזה הוא שכן מרושע. כאשר יש שכיח היזיקא אנחנו לא אומרים "שלוחי מצוה אינן ניזוקין". במסילת ישרים (סוף פרק ט) זה מבואר באריכות. ברור שכשיש וירוס מדבק זה נקרא "שכיח היזיקא" ובזה גם שלוחי מצוה ניזוקין.

מה ד' מוסר לנו?

ש: מה אנחנו יכולים ללמוד ממגפת הקורונה בעולם?
 ת: ענווה. אדם מתגאה בגלל הישגיו הטכנולוגיים האדירים שבעזרתם הוא משתלט על העולם וחושב שהוא אלהים. והנה רבונו של עולם שולח יצור קטן מיקרוסקופי והאדם עם כל חכמתו אינו יכול לעשות מאומה נגדו.

ש: הרבה רבנים אומרים שקורונה זה משיח. האמנם?
 ת: לא שייך.

[והגר"ח"ק קניבסקי כתב מכתב באותו זמן:

בס"ד אדר תש"פ

בדבר החשש התדבקות ממחלת הקורונה

על כל אחד להתחזק, ולהיזהר מלשון הרע ורכילות, כמו שכתוב בערכין ט"ו (גמרא).

הוא הבדיל בין איש לאשתו אמרה תורה בדד ישב.

ולהתחזק במידת הענווה, ולהעביר על מידותיו, כמו שכתב הרא"ש בפירוש ב'שלהי הוריות'.

וכל המתחזק (בדברים אלו), תגן הזכות עליו ועל בני ביתו שלא יחלה אחד מהם חיים קנייבסקי.]

ובעז"ה יקויים בנו: רפאנו ד' ונרפא, הושיענו ונושעה.

פ. שו"ת קורונה #2

ש: האם על פי ההלכה חייבים להישמע להוראות משרד הבריאות?
ת: ודאי. ד' ציוה לציית לרופא, ואם יש מחלוקת ביניהם, אז לרוב, כלומר הזרם המרכזי ברפואה. תורת האדם לרמב"ן, שער הסכנה.

ש: כמו איסור ממש?

ת: יותר מאיסור, שהרי חמירא סכנתא מאיסורא.

ש: האם יש מקום להחמיר יותר ממשרד הבריאות?

ת: לא. אין מתחשבים בסיכון אפסי, שאם כן, נשבית את כל החיים. עיין מסילת ישרים סוף פרק ט על הפחד המופרז.

ש: האמור להיות בבידוד מחשש קורונה ומסתובב בחוץ, האם יש לו דין רודף? האם לדווח לרשויות?

ת: כן. אך קודם, לדבר אל לבו. ואם אין זה עוזר, אז לדווח. לא תעמוד על דם רעך. וכן פסק הג"ר יצחק זילברשטיין.

ש: מי שאמור להיות בבידוד, מותר לו ללכת לבית הכנסת?

ת: לא. וכבר כתבו התוספות בבא קמא שיותר ממה שיש לאדם להיזהר שלא להינזק, עליו להיזהר מלהזיק לאחרים.

ש: ופרשת זכור, שהיא מדאורייתא?

ת: הוא פטור כי אנוס. זו גם מחלוקת ויש אומרים שזה מדרבנן. יקרא בבית מתוך חומש. גם יכוון לצאת ידי חובה בפרשת כי תצא ויאמר לבעל הקריאה.

ש: ומגילת אסתר?

ת: גם אנוס ולא ילך לבית הכנסת. יקרא בבית ביחידות מתוך מגילה כשרה. אינו חייב לקרוא בטעמים, אך עליו לקרוא בלי טעויות, וכן להקפיד על סוף פסוק.

ש: כיצד יקיים משלוח מנות?

ת: יבקש מבן בית להיות שליח שלו בכסף שלו. כמובן אפשר לשלוח לו.

ש: האם אפשר להשתתף בהרקדות המוניות בפורים ולסמוך על עצמו של יום שלא ייפגע?

ת: לא. כי ד' לא הבטיח שפורים שומר מקורונה.

ש: אני לומד בישיבה בעיר העתיקה, אני בלחץ ואיני מצליח להתרכז בלימוד, כי האזור יותר חשוף לקורונה. מה לעשות?

ת: אין הוראות משרד הבריאות שיש שם סכנת יתר. באשר ללחץ, דבר ישירות עם הר"מ שלך.

ש: האם לנסוע לבקר את ההורים שלי בתל אביב, עקב התפרצות הקורונה שם?

ת: כן לנסוע. מצוה גדולה. אין שם התפרצות קורונה.

ש: מי שנמצא בבידוד בבית, האם שאר בני ביתו צריכים להתרחק ממנו?

ת: על פי משרד הבריאות, אין צורך, אלא אם כן זה אדם יותר פגיע למחלות: זקן, בעל מחלות לב, סכרת, לחץ דם, דיכוי חיסוני.

ש: אם אדם נמצא בבידוד בבית, שאר בני הבית יכולים ללכת לעבודה ולכל מקום?

ת: כן. כרגיל.

ש: אם יש לאדם חשש קל שנדבק, האם מותר לחלל שבת כדי לבצע כל הבדיקות?

ת: כן. ונשמרתם מאוד לנשפותיכם (הג"ר יצחק זילברשטיין הורה שאדם שנלקחה ממנו בדיקה לקורונה, חייב להיות זמין בשבת ולענות לטלפון בשינו" כדי לקבל את התוצאות, הרי מדובר בפיקוח נפש).

ש: וכדי לבצע בידוד?

ת: כנ"ל.

ש: האם להישמע להוראות משרד הבריאות לא ללחוץ ידיים?

ת: כן. אגב, אין על פי תורה שום הלכה או מנהג ללחוץ ידיים, אלא אם כן, זה לשם פעולה קניינית. אלא יש לומר שלום באהבה.

ש: אני מורה ואמור להיפגש עם בוגרים. האם להימנע מלחיצת יד וחיבוק?

ת: כן. רק לחייך באהבה. ומי שבטעות לחץ ידיים, ירחץ עם סבון.

ש: נטלתי ידיים בנטלה במקום ציבורי, האם מותר לי לשטוף אותן עם סבון, לפני הברכה, כי אולי הנטלה מזוהמת בקורונה?

ת: כן.

ש: לא לנשק מזוזה?

ת: גם לא. אגב, המנהג העיקרי אינו לנשק, אלא לגעת. זה אפשרי כמו ידית של דלת. כמובן, לפני כל אכילה לרחוץ ידיים.

ש: האם הקורונה מהווה סכנה למין האנושי, הרי בחודשים מתו כשלושת אלפים?

ת: לא. אגב, יש הרבה יותר חמור: איידס - מאה אלף מתים כל חודש, אלכוהול - מאתיים אלף כל חודש, עישון - ארבע מאות אלף כל חודש. אך גם מאלה אין סכנה לאנושות.

פא. שו"ת קורונה #3

ש: אני עומד להתחתן, ואני וארוסתי קצת מתוסכלים מזה שהחתונה תהיה מצומצמת בגלל הקורונה. איך להסתכל על כך בעין אמונית?

ת: חתונה היא שמחה שלכם ולכן לכתחילה עדיף שתהיה מצומצמת ואינטימית.

ש: האם מותר לדחות חתונה בגלל מגבלה על כמות המוזמנים?

ת: לא. א. זו לא סיבה לדחות. ב. יש מעלה לחתונה קטנה אינטימית. ג. אינינו יודעים כמה זמן יקח המצב העכשיו.

ש: כיון שמותר ללמוד בישיבה על אף שיש יותר ממאה נוכחים, האם כך יהיה לגבי בית הכנסת?

ת: כן. הוא הדין בית מדרש, הוא הדין בית כנסת. אדרבה, בבית כנסת החשיפה היא פחות זמן. לחכות להוראות.

ש: האם אדם מבוגר עם סיכון גבוה לחלות, צריך יותר להקפיד על ההגבלות?

ת: כן. זה חשבון של שכיח היקף.

ש: האם אפשר לדבר בהומור על קורונה?

ת: כן, אם זה בא להוסיף קצת שמחה, קצת קלות, קצת רכות על הצרה. כמובן, לא להגזים. ובפרקי אבות: מעט שחוק.

ש: אדם שחייב בידוד ואינו רוצה להתבודד, האם אפשר לבודדו נגד רצונו?

ת: ודאי. הוא מסכן את הרבים.

ש: זה נכון שנגיף קורונה עומד להתפשט במדינת ישראל במימדים מחרדיים?

ת: לא. בזכות האמצעים התקיפים בהם נוקט משרד הבריאות.

ש: האם יתכן שנס יעצור את המגפה?

ת: ודאי. יד ד' לא תקצר. אך אין סומכים על הנס. גם יתכן נס טבעי, שחום הקיץ יאט מאוד את התפשטות הנגיף.

ש: נגיף הקורונה, רבים עושים צעדי בידוד ושוכחים שיד ד' בזה. מה נכון לעשות?

ת: גם וגם. יש גם להתפלל לד' וגם ללכת לרופא. עיין פירוש המשניות לרמב"ם על פסחים על ששה דברים שעשה חזקיהו מלך יהודה.

פב. שו"ת קורונה #4

[שאל: הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ, מח"ס גם אני אודך]

ש: אדם שנמצא בבידוד בביתו, ויש לו אב זקן בבית, אביו מבקש ממנו עזרה בבית, ורק הוא שנמצא בבידוד יכול לעזור לו, האם יעזור לו, או יימנע מלעזור לו, פן ידביק אותו חלילה וחס בקורונה, כי אולי יש לו קורונה?

ת: אכן הוראות משרד הבריאות, שגם בתוך הבית יש להיזהר ממגע קרוב, וקל וחומר אנשים זקנים או עם בריאות רופפת, שיותר מועדים לחלות, אך כאן אין ברירה, אין חלופה, לכן מותר, כיון שהסיכון נמוך, וזו גם מצוה, אך ינקוט בכל אמצעי הזהירות האפשריים כגון מסכה על הפנים.

ש: האם יימנע מללכת למקוה טהרה, שלא יידבק בקורונה, גם על טבילת עזרא, וגם על תוספת טהרה?

ת: כיון שטבילת עזרא היא חומרה, וטבילה של תוספת טהרה היא חומרה על גבי חומרה, עליו להימנע. כי אמנם לוקחים סיכון קטן עבור מצוה, אך לא עבור חומרה. אבל בנדון שלנו, אין בעיה כיון שבמקוואות יש כלור, והוא מחטא מפני קורונה (והגר"ח קניבסקי שלל ופסק: סכנתא חמירא מאיסורא).

ש: מי שביטל טיסה, כי אינו רוצה להיות אחר כך בבידוד, האם צריך לשלם על הביטול הטיסה?

ת: עליו לשלם, כי התחייב, ואין להחשיב זאת כאונס, שהרי מבחינת החברה שייסע, וישב אחר כך בבידוד. ואכן יש אנשים שהיו חייבים לנסוע לחו"ל עבור משימה לאומית חשובה, על דעת לשבת בבידוד אחר כך. יתר על כן, אדם מועד לעולם בין בשוגג בין במזיד, בין באונס בין ברצון.

ש: האם מותר להלשין על אדם שצריך להיות בבידוד, ויוצא להתפלל בבית הכנסת, או שיוצא לשמחה משפחתית?

ת: כן. יש לו מעין דין רודף, ולכן יש לדווח עליו, שהרי לא תעמוד על דם רעך.
ש: האם מותר לנשק המזוזה במצבנו עתה, כי שומר מצוה לא ידע דבר רע, או שיש חשש שידבק מקורונה?

ת: שומר מצוה לא ידע דבר רע, זה כאשר לא שכיח היזקא, אך כאן שכיח היזקא, לכן עליו להימנע ולא לנשק מזוזה, במיוחד שאין זה דין ולא מנהג קבוע, אלא רק יגע בידו אם ירצה, וישמור הרבה על הגיינה של רחיצת ידיים, וכן לגבי נשיקת ספר תורה או סידורים ושאר ספרי קודש בבית הכנסת.

ש: האם מותר לתת שלום לרבו ולנשק ידי רבו במצב כזה, או שיש חשש שידביק רבו בקורונה?

ת: כנ"ל, אין לו לנשק ידו, ואף לא ללחוץ ידו, אלא יאמר שלום בחרדת קודש, ואם לחץ, ירחץ.

ש: האם מותר למוהל לעשות מציצה לתינוק, או שיש חשש שידביק התינוק בקורונה?
ת: יעשה מציצה בעזרת שפופרת. אמנם, באופן כללי יש להימנע משימוש בשפופרת ויש לעשות מציצה בפה, כמבואר בשו"ת דעת כהן של מרן הרב קוק. אך כאן, זה מיוחד.
ש: האם מותר לתת מחצית השקל או מתנות לאביונים לאדם שנמצא בבידוד, כי כרגע הוא בגדר אביון שלא יכול לנהל עסקיו?

ת: הוא אינו אביון, שהרי יש לו פרנסה קבועה, והמחלה היא זמנית, וכן יש לו חסכוניות. אבל מחצית השקל, אפשר לתת לכל מצוה, אם באמת זקוק עתה לכסף זה.

ש: האם יש עדיפות לתת משלוח מנות לאדם שנמצא בבידוד, כדי לשמחו?
ת: כן ודאי, כי לפי ספר מנות הלוי, משלוח מנות הוא כדי להרבות אהבה, וכאן זה המקום.

ש: האם ינשק ספר התורה כשעולה לתורה?
ת: כנ"ל, לא לנשק, ואין חובה לנשק, אלא יכול לקרב את הציצית בלי לגעת בספר ולנשק הציצית, וכן מזוזה, רק לקרב את היד ולנשק.

ש: האם חייב האב לחנך בנו כשאחד מהם בבידוד?
ת: אינו חייב, ואפשר לחכות שבועיים, ואם יש אילוץ שאינו סובל דיחוי, אז מרחוק, ונקיטת אמצעי זהירות מירביים.

ש: כהן שצריך לבוא לראות נגע אם לטהר או לטמא, ויש לחולה חשש קורונה, האם יבוא הכהן לבדקו?

ת: כנ"ל, אין זה דחוף, ואפשר לחכות שבועיים. אמנם זו מצוה, אך כנ"ל שכיח היזקא.
ש: האם מותר לאשה ללכת למקוה בימים אלו?

ת: כנ"ל, יכולה ללכת, כיון שיש שם כלור, ואם היא בכל זאת חוששת, תוכל ללכת אחרונה בלילה כאשר אין שם אף אחת, ותשתדל לא לנגוע בשום דבר.

ש: האם תפילה בבידוד קורונה דוחה תפילה במנין?

ת: לא ילך כדי לא להדביק אחרים, וכשם שיש מצוה להתפלל במנין, עתה יש מצוה להתפלל בלי מנין, וכשם שיקבל שכר על הדרישה, יקבל עתה על הפרישה.

פג. שו"ת קורונה #5

ש: האם לקיים חוג תלמוד תורה או לבטל?
 ת: לקיים. מה שמשרד הבריאות לא אסר, אין להחמיר יותר ממנו.
 ש: בבית הכנסת בו אני מתפלל, אנשים משתעלים, ללכת לשם?
 ת: כן. אם הם רחוקים, אין בעיה. אם הם קרובים, להתפלל עם ממחטה על פה.
 ש: יש אומרים שאנחנו הולכים לקטסטרופה ויש אומרים שהכל יסתדר. מי צודק?
 ת: שניהם. אם לא נעשה כלום, קטסטרופה. בזכות הוראות משרד הבריאות, הכל יסתדר.
 ש: אני אמורה להתחתן עוד חודש ולחוצה מאוד בגלל הקורונה. אמונתי בד' נפגמה. אני בסערת רגשות אדירה. חושבת לבטל האירוסין, אולי זה סימן מן השמים. עד שאני מתחתנת, זה מה שמגיע לי?! איך אוכל להתעודד?
 ת: בעולם הזה יש צרות רבות. אשריך שאת מתחתנת. נישואים נותנים כח להחזיק מעמד בבעיות.
 ש: לאור המצב בעולם, יש להמשיך לצאת לשידוכין?
 ת: ודאי.
 ש: האם בגלל מגפת קורונה, יש לדחות בר מצוה?
 ת: לא. סעודת מצוה צריכה להיות באותו יום שהוא בר מצוה. אלא יש לצמצם מספר האורחים, ויש מעלה לדבר קטן ואינטימי.
 ש: האם יש בעיה לקיים ערב מורות עם 10 מורות?
 ת: לא. הכל כפי הוראות משרד הבריאות לא להקל עליהן ולא להחמיר עליהן.
 ש: האם ההנחיות לרחוץ ידיים של משרד הבריאות הן חובה הלכתית?
 ת: כן. מצוה לשמוע לרופאים.
 ש: מותר לצאת לנופש וטיול בימינו, או לא, מפני שזו עת צרה?
 ת: מותר לחלוטין. כמובן עם שמירות היגיינה.
 ש: יש הודעה הרצה ברשת שמשיח אמור להגיע, ומי שישלח הלאה, יינצל מכל מחלה. להאמין?
 ת: אף אחד אינו יודע מתי יבוא משיח.
 ש: אנו בשלחות במדינה רחוקה בה אין מוהל, ורגילים להביא ממדינה אחרת, אבל עכשיו אי אפשר. האם למול על ידי מנתח גוי או לחכות?
 ת: לחכות. מילה חייבת להיות על ידי יהודי.
 ש: אנו חיילים ואמורים לסגור 28 יום בבסיס. האם מותר לשנות מן אמת ולהמציא תירוצים רפואיים בשביל שלום בית?
 ת: אסור לשקר ולרמות, קל וחומר בצבא.
 ש: מותר בגלל הקורונה להשתמש באלכוה'ל בשבת?
 ת: כן. אין זה נחשב משחה ואין איסור ממרח. שו"ת אגרות משה א קיג.
 ש: אני בחו"ל וביום ראשון תיסגרנה כל הטיסות למשך חודש. מותר לי לטוס בשבת?

ת: אי אפשר.

ש: יש הוראה לא לנגוע עם הידיים בעיניים, אז איך אגיד פסוק ראשון של קריאת שמע?
ת: לסגור עיניים ולא להצמיד את היד. פתרון יותר טוב: לרחוץ ידיים היטב עם סבון לפני התפילה ולא לגעת בכל במיני חפצים בבית הכנסת.

ש: אני מאוד אוהבת להתחבק עם חברות. מה אעשה עתה?

ת: זה טוב מאוד, אך עתה לא להתחבק. להתחבק במבט עיניים.

ש: מה לעשות אם אדם משתעל או מתעטש? אם אתרחק, הוא עלול להיפגע?

ת: להתרחק 2 מטר ולבקש סליחה.

ש: אני בבידוד, ויש הוראה לאוורר היטב, אבל קר לי, מה לעשות?

ת: ללבוש בגדים חמים או להדליק חימום.

ש: אני בבידוד, האם מותר לי לצאת לגינה ציבורית, כשאין אף אחד?

ת: לא. יש לפעול כפי ההוראות.

ש: אדם האמור להיות בבידוד ומגיע לאירוע משפחתי, מה לעשות? אם לא נאפשר לו להיכנס, הוא עלול להיפגע?

ת: לומר לו בעדינות, ולבקש ממנו סליחה.

ש: אני איש מד"א. יתכן שבקרוב תהיה הוראה לגלח זקן כדי שמסכה נגד קורונה תהיה מועילה. מותר?

ת: כן. זה פיקוח נפש שלך. ואם תפרוש ממד"א, זה פיקוח נפש של אחרים. לכן יש להוריד זקן עד הזיפים עם מכונת תספורת, ואת הזיפים עצמם עם משחה.

[הג"ר מאיר מאזוז אמר: כתב לי תלמיד חכם אחד דבר פלא, המסכה הזו שעושים אותה לכסות את האף ואת הפה ואת הסנטר כתובה בתורה, לא יאמן כי יסופר, איפה כתובה? כתוב "והצרוע אשר בו הנגע, בגדיו יהיו פרומים, וראשו יהא פרוע, ועל שפם יעטה" (ויקרא יג, מה), מה זה יעטה? יכסה את השפם שלו, ולא סתם יכסה, אלא יעטה עם הבגד שלו, כמו "עוטה אור כשלמה" (תהלים קד, ב), "מעטה תהילה" (ישעיה סא, ג), כלומר יכסה בבגדיו את השפם שלו. מדוע? אומר האבן עזרא: "והטעם שלא יזיק ברוח פיו" - הרוח של הפה שלו מזיק, אחר כך כתוב "וטמא טמא יקרא", מדוע כתוב טמא פעמיים? "פעמיים, שיאמר כן תמיד בעוברו במסילה שיש שם ישוב, שיישמרו בני אדם ולא יגעו בו", איפה שיש ישוב בני אדם יזהרו שם שלא לנגוע בו, הפשט הוא לא שמהבוקר עד הערב יאמר אני טמא, טמא, טמא, מה זה? מה אתה אומר? אלא כשהוא עובר בדרך יאמר אני טמא, תיזהרו. כמו שכתוב במקום אחר "סורו טמא קראו למו" (איכה ד, טו). ככה כתב גם החזקוני: "ועל שפם יעטה" - להפסיק ריח היוצא מפיו שלא להזיק הבריות. מחוץ למחנה מושבו - שחולי זה ידבק על בני אדם הרגילים אצלו". זה ממש כמו הקורונה של היום. וכיון שהתורה יודעת שמחלת הצרעת יש בה גם כן חידקים ווירוסים שיכולים להדביק בן אדם אחר, לכן - "ועל שפם יעטה" שהאף והפה לא יזיקו אחרים, וגם שאנשים לא ייגעו בו זה לא צרעת, זה משהו אחר, אבל אותו רעיון. מה שיוצא מהאף או מהפה של בן אדם יכול להזיק לאחרים (עלון 'בית נאמן' - פרשת קרח תש"ף).

ש: בתוספתא תענית ב יג כתוב: "מבול של דבר לאומות העולם לימות המשיח יש". אם כן, עוד מעט יבוא המשיח?

ת: אף אחד אינו יודע מתי יבוא משיח. רמב"ם מלכים יב ב. היה פעמים רבות דבר יותר חמור לאין ערוך, כגון המות השחור שהרג שליש אירופה, או השפעת הספרדית עם 40 מיליון מתים ולא בא המשיח. גם יתכן שדברי התוספתא הם משל. עיין רמב"ם שם פרקים יא-יב.

ש: אני בחרו ישיבה קטנה, אין לימודים, אז אני לומד בישוב שלי, אבל אין לי סדר יום, ואיני מצליח ללמוד. מה לעשות?
ת: לחפש חברות.

ש: כיצד נתעודד כאשר כל המשק מושבת. אני אישית לא עובד ואיני יודע מתי ייגמר?
ת: אכן זו באמת צרה. אך היא מצילה אותנו מצרה יותר גדולה לאין ערוך. אז יש להודות לד' ולשמוח על מה שיש.

ש: האם השנה ראוי ומצוה לאפות מצות יד?
ת: כן, אם נשמרים כל כללי ההיגיינה.

ש: האם מותר להתפלל בחצר בית הכנסת עם תפילין, כי אולי יעבור חתול?
ת: אין איסור להיות עם תפילין מול חתול או בעל חיים אחר, אם אינו מסריח.
ש: אם מתפללים בחצר בית כנסת, יש נפילת אפים?
ת: כן. מצטרפים לספר התורה שבבית הכנסת עצמו.

ש: מותר להקדים חתונה?
ת: ודאי.

ש: הגעתי לבית הכנסת ויש כבר 10 מתפללים. האם להישאר בחוץ? או אם אני מעשרה ראשונים ונכנס עוד אחד, אז לצאת?

ת: אין בעיה ב-11 אם אין שם צפיפות אלא מרחק של 2 מטר, וכן לפתוח חלונות.
ש: איך אדם עם חרדות מתמודד עם המצב?

ת: זה לא למסרון. אולי עם חברים טובים. ואם אין זה די, אז עזרה מקצועית. חבל לסבול.

ש: מותר להתחיל עתה פגישות שידוכים?

ת: כמובן לא להתקרב יתר על המידה, וגם מהלכות צניעות.
ש: האם מותר לנחם אבלים?

ת: כן. עד 10 אנשים, ולא לשבת צפוף.

ש: האם אפשר לארגן בכל מקום שיעורים לקבוצות של 9 תלמידים שלא נמצאים עתה בישיבה, או עדיף ונשמרתם?

ת: זה טוב מאוד. אין להחמיר יותר ממשדד הבריאות.

ש: עברתי ליד בית כנסת וראיתי שם יותר מעשרה אנשים, האם לדווח למשטרה?
ת: בדוק אם יש חובת דיווח על פי חוק.

ש: מותר לבני זוג נשואים להתחבק ולהתנשק?
ת: ודאי.

ש: האם הדין של שו"ע או"ח רמ"ב לגבי רעב קיים עכשיו?
ת: לא. אין זה נחשב צרה יותר מכל צרה אחרת רגילה.

ש: האם בגלל הקורונה מותר לדחות חתונה שנקבע תאריכה?

ת: כן. זו סיבה אמיתית, שיהיו נוכחים כל האורחים. אבל אפשר גם חתונה מצומצמת, עשרה גברים בחופה בשביל שבע ברכות, ואחר כך ארוחה מצומצמת. אפשר עשרה בכל

חדר. עליכם לבחור בין שתי האפשרויות. אם אתם מתלבטים, אז עדיף לא לדחות אלא לעשות מצומצם.

[והגר"א נבצל השיב שאם הכלה מוכנה יש להתחתן, לא לדחות. אם היא רוצה לחכות, יש לעשות כרצונו.]

ונשאל הראשון לציון, הג"ר שלמה משה עמאר, רבה של ירושלים, האם ראוי ואפשר לדחות את החתונה או לקיימה במתכונת מצומצמת בתנאים האפשריים? והשיב שראוי מאד שלא לדחות כלל את החתונה כשהוא מציע פתרונות כיצד ואיך לקיים את החופה במצב האפשרי. ובחתונה בבית מדרשו של הגר"ש עמאר, "אהבת שלום", בשכונת גבעת המבתר בירושלים שם ערך חופה ועודד את החתן והכלה לשמוח בשמחתם למרות התנאים הקשים, ואמר:

"חופה הזאת שהיא נעשית בתנאים לא קלים אבל עושים אותה. ויאמר אלוהים נעשה אדם. לפעמים צריך לעשות דבר. לעשות חופה באולם בימים רגילים כל אחד עושה. אבל לעשות כאן צריך כאן גבורה אמיתית מצד החתן וגבורה עוד יותר מצד הכלה. אתם שני גיבורים ממש, גיבורים הכובשים את כל היצרים. גיבורים ששולטים על רצונותיהם ומאוויהם. גבורת הנפש. ולא רק הם גיבורים גם ההורים. אני מתרגש מאד. חופות כאלה היו בזמן מלחמת המפרץ. אז עשינו חופות ביום, השתנה העולם, אותם שאלות באים היום".

והרב הראשי לישראל, הג"ר דוד לאו, פסק בענין: "המאבק נגד נגיף הקורונה השפיע רבות על מהלך החיים הרגיל והתקין של כולם. הדבר פגע מאד בזוגות שאמורים להינשא בימים אלו. הוריתי שלא נכון הדבר לדחות את טקס עריכת החופה ויש לקיים את זה גם במספר מצומצם של נוכחים. את מסיבת הנישואין ניתן לערוך בשלב מאוחר יותר, כשהדבר יתאפשר. עדיין אני מציע לזוגות להקדים את החופה ולקיימה טרם החג, ולעבור את התקופה ואת חג הפסח כזוג נשוי כדת משה וישראל. לצערי, יש כאלה שהחליטו כן לדחות את טקס עריכת החופה.

מתוך הנחה שתוך תקופה, בסייעתא דשמיא, נחזור לשיגרה, פנו אלי זוגות ובעלי אולמות ובפיהם בקשה שבשנה זו ננהג לקולא. היות שישנם מנהגים שונים באילו ימים מותר להתחתן בימי ספירת העומר, להתיר למי שנוהג כמנהג בני אשכנז להתחתן בימים שמותר להתחתן בהם לבני עדות המזרח, וכן להיפך...

ואציין שני פוסקים שכהנו כרבנים ראשיים לישראל שהתירו את הדבר בתנאים מסויימים. הראשון, הרב הראשי הגר"א הרצוג זצ"ל בספרו היכל יצחק (או"ח סי' נג) התיר להינשא ביום י"ד באייר – פסח שני, וזאת בשל העובדה שמדובר במי שלא קיים מצוות פריה ורביה והיה זה זמן קצר אחרי השואה. כמו כן הראשון לציון הגר"ע יוסף זצ"ל בספרו יביע אומר (ח"ה סי' לח) הכריע וז"ל: 'אם יש צורך ושעת הדחק רשאי לערוך נישואין בחופה וקידושין בתוך ימי הספירה, אם עדיין החתן לא קיים פריה ורביה'."

אך הגר"ד לאו סיים כי "כהוראת שעה לשנה זו בלבד אני מאשר את הבקשה, רק לגבי ימי ספירת העומר הבעל"ט. אברך את הזוגות האמורים להינשא שיהא ביתם מלא ברכת ה'".

ש: אפשר לקיים מנין וידיאו-קונפרנס?

ת: לא. יש להיות במקום אחד. וכן פסק הג"ר צבי שכטר, גדול באמריקה.

ש: אני מתנדב במד"א, ויש שם מחסור גדול, האם זה בסדר שאתנדב, עם סיכון להידבק, ולהדביק משפחתי?

ת: ודאי מצוה גדולה. לא תעמוד על דם רעך. כמובן, לשמור על כל הוראות ההיגיינה.

ש: מדברים על משבר כלכלי, כיצד נתעודד?

ת: אין מה לדאוג שלא יהיה לנו מה לאכול. גר צדק שאל רבו על הפסוק: אוהב גר לתת לו לחם ושמלה – זה הכל?! השיב לו רבו שלא יזלזל, כי יעקב אבינו ביקש: ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש.

ש: האם הקורונה הוא חבלי משיח? משיח בדרך?

ת: אף אחד לא יודע מתי יבוא משיח. רמב"ם הלכות מלכים יב ב. גם היו לנו צרות רבות יותר גדולות לאין ערוך כגון השואה ובכל זאת טרם הגיע משיח.

ש: האם מי ששהה בבידוד מחשש להדבקות בנגיף הקורונה יברך הגומל?

ת: אם הוא היה בבידוד משום חשש, לא יברך, כי תברר למפרע שלא היה בסכנה. אך יברך שהחיינו על הבשורה הטובה. אם היה חולה עם קורונה, יש לברך, ככל מחלה. וכן הגר"א נבנצל חילק בין מי שהיה בבידוד למי שהיה חולה קורונה, אבל גם מי שהיה חולה, הוא רק מברך הגומל אם היה בסכנה. וכן הג"ר צבי שכטר חילק בין מי שהיה בבידוד למי שהיה חולה.

ש: האם אפשר למכור חמץ בטלפון? ומה עם הקנין?

ת: מותר. לא חייבים קנין. זו חומרא, כי אינך מוכר לו אלא רק ממנה אותו שליח, ולא צריך קנין. הרמב"ם כתב: "יש דברים שאין צריכים קנין ואין לקנין בהם טעם, כגון... העושה שליח... והנוהגים להקנות באלו דברים אינו מועיל כלום, אלא להודיע שאינו אומר דברים אלו כמשחק ומהתל, אלא הוא גמר בלבד... ולפיכך אם אמר בלב שלם אמרתי וגמרתי לעשות דבר זה אין צריך דבר אחר" (הלכות מכירה ה, יא-יג), "העושה שליח אין צריך קנין אלא באמרה בלבד בינו לבין חברו" (הלכות שלוחין א, א). והחזו"א והסטייפלר לא נהגו לעשות קנין סודר בשעת מינוי שליח למכירת חמץ, ע"פ דברי הרמב"ם (אורחות רבנו ב, יג). אך הגר"ד סולוביצ'יק היה מדקדק מאוד במנהג זה, כי הרי הרמב"ם בעצמו הזכיר מנהג זה והסבירו, ובמיוחד שלא מראה שלמות הלב למכור את החמץ. ואם אחד מתקשר לרב יעשה קנין עם יהודי שאיתו, אבל אי אפשר, אי אפשר (נפש הרב עמ' קעט. מפני הרב עמ' רכ. ועיין שערים מצויינים בהלכה קיד קו"א סק"ז. ועוד מתירים למכור בטלפון כולל שו"ת ישכיל עבדי ו, יז אות א. שו"ת אור לציון ג ט, ב. הגריש"א באשרי האיש שלד ובהגש"פ עם פסקיו עמ' 11. שו"ת רבבות אפרים א, רצג. יסודי ישורון ו, רצט. והגר"א נבנצל אמר שאפשר גם לתלמיד חכם גדול יכול למכור את החמץ באינטרנט, כי כל סוגי הקנינים הם חומרות).

וכן במכתב או באינטרנט או במסרון, ויש לוודא שהגיע (פס"ת תמז אות יז).

ש: כיצד נקיים ליל הסדר?

ת: עשרה אנשים עם מרחקים. ואם יש יותר, אז בשני חדרים.

ש: זה נכון שאסור לאכול עתה שום ובצל?

ת: מותר.

ש: האם לאור המצב, יש להרבות בתפילה על חשבון לימוד התורה?

ת: זו החלטה של כל אחד. על כל פנים, אין זה ביטול תורה, שהרי זו עבודת ד'.

ש: האם כדאי להכין את הקטורת? וזה יעצור את המגפה?

ת: זה רק אם ד' מצוה לעשות כן.
 ש: מה אוכל ללמוד עכשיו כדי להתחזק בבטחון?
 ת: חובות הלבבות, שער בטחון.
 ש: להסתגר בבית, זה לא פחד?
 ת: זה פחד אינטליגנטי, ישר ונכון, כמו שאומר הנביא: "לך עמי באי חדרוך וסגר דלתך בערך, חבי כמעט רגע עד יעבור זעם" (ישעיהו כו, כ).
 ש: האם גם במכולת ובגני משחקים יש לשמור על מרחק?
 ת: כן. אין הבדל. עכשיו אמרו לא לצאת לגני משחקים.
 ש: האם לאסור לנשים לבוא לבית כנסת עתה, הרי אינן חייבות בתפילה בציבור?
 ת: אינן חייבות, אבל זה מאוד חשוב להן, ובשביל דבר הכרחי, אפשר לצאת מן הבית.
 ש: וילדים תחת גיל בר מצוה?
 ת: כנ"ל. חינוך זה דבר חשוב.
 ש: ב"ה, אני מרגיש טוב, אך אולי עדיף שלא אלך לבית הכנסת, כדי לא להידבק ולא להדביק?
 ת: כן ללכת, אך על פי ההוראות, רק עד 10 אנשים ומרחק של 2 מטר. וכדאי לפתוח חלונות.
 ש: האם יש להימנע מנשיקת אבני הכותל משום חשש קורונה?
 ת: כן. וכך פסק הג"ר שמואל רבינוביץ, רב של הכותל המערבי (ובכלל, לגבי כל השנה, מובא בשו"ת דברי חכמים עמ' קסה בשם הגר"פ שיינברג, הגרי"ש אלישיב, הג"ר העניך לייבוויטש והגר"י קמנצקי שאין צורך להחמיר לא לנגוע או לא לנשק הכותל היום. אמנם אמר רבנו הרב צבי יהודה על מרן הרב קוק שנוהר מלנשק אבן שאינה בולטת. לשלשה באלול ח"א, עמ' נט, עא. עי' פסקי תשובות תקסא הערה 33).

פו. שו"ת קורונה #8

ש: שמעתי שהשמש מחלישה את הנגיף. האם אפשר לבקש על כך בתפילה?
 ת: כן.
 ש: אפשר לשנות ברכת השנים לנוסח על קיץ?
 ת: לא.
 ש: בספר הקדוש "שטף הסמבטיון" למקובל רבי ישועה חפוטא ה"חזוה מדמשק", נמצא בימים אלה בכתב יד, סוד נפלא בעל משמעות אקטואלית מצמררת וז"ל: "שנה שכן דוד בא תפרוץ המדינת טשעיינא והוא בפאתי מזרח מגיבה שמביאין היצורים הקטנים שקורין קוני"א. וכל חכמי אומות העולם נלאו מלמצוא מזור ומרפא. באותו היום ודע והבין שמלך המשיח כבר עומד בפתח וכו' וכו'. זה אמיתי?
 ת: סתם המצאה.
 ש: שמעתי על תרופת פלא של קינמון ועוד, המצילה מקורונה. יש לה מקור?
 ת: אין מקור.
 ש: יכול להיות שהקורונה הוא בגלל חילול שבת?
 ת: א. אין לנו נביאים שיודיעונו. ב. כבר זמן רב יש לצערנו חילול שבת.
 ש: האם זה נכון שתהילים כז ו-כג מצילים מקורונה?

ת: כל המזמורים הם ברכה והצלה.
 ש: הוריי הזקנים נשארים לבד השבת. האם לנסוע אליהם?
 ת: כן. מצוה.
 ש: האם יש ענין של מסירות נפש לגברים למקוה?
 ת: לא. אין זה עתה שעת גזירה של העברה על המצוות.
 ש: האם מותר להטביל במקוה כלים?
 ת: א. יש ללבוש כפפות חד פעמיות. ב. לרחוץ ידיים לפני ואחרי הטבילה. ג. יש לשטוף את השטח כמה שאפשרי. וכן פסק הג"ר מרדכי וויליג, מראשי ישיבת רבנו יצחק אלחנן בניו יורק.
 ש: האם על ידי תעניות וסיגופים אוכל להינצל מקורונה ושאר צרות?
 ת: כותב הגר"א באגרתו: "צריך האדם להתיישר, ולא בתעניות וסיגופים, רק ברסן פיו ובתאותו, וזהו התשובה... וכל רגע ורגע שאדם חוסם פיו, זוכה בשבילו לאור הגנוז שאין מלאך ובריה יכולים לשער... זה יכופר לו כל עוון וינצל משאול תחתיות".
 ש: האם זה נכון שבימינו אין צורך לאשה נשואה לטבול?
 ת: חס וחלילה. ואשה לא מטהרת באמבטיה או מקלחת. היא חייבת לטבול במקוה והיא תעשה לפי ההנחיות שם.
 ש: בתפילת-ועידה עשרה אנשים, אפשר לומר קדיש?
 ת: לא. צריך עשרה במקום אחד.
 ש: אפשר להצטרף לתפלה במנין המשודרת בשידור חי?
 ת: לא, אבל אפשר לענות אמן.
 ש: יש מחסור בטרומבויטים, אבל זה כרוך בנגיעה של האח והאחות, האם לתרום?
 ת: כן. סיכון זעיר בשביל מצוה גדולה של הצלה.
 ש: האם מותר להתפלל עם כפפות ומסכת פנים?
 ת: אם הכרחי.
 ש: האם להוסיף באבינו מלכנו: וכתנו בספר חיים?
 ת: לא. די בבקשות בשמונה עשרה.
 ש: אין מנינים בישובנו. מותר בשבת לומר ברכת החודש בלי מנין?
 ת: כן.
 ש: אני בבידוד ומשתעמם. מותא לקבל מכשיר סלולרי מסונן?
 ת: בלית ברירה, אם זה סינון מירבי.
 ש: מדוע משביתים את כל המדינה, אם מדובר בפחות ממאת אחוז האוכלוסיה?
 ת: כדי שלא יתפשט.
 ש: כיצד ננצח את הקורונה גם במובן רוחני גם במובן מעשי?
 ת: מובן רוחני: א. תשובה. ב. תפילה. ג. צדקה. מובן מעשי: א. להישאר בבית כמה שאפשר. ב. אם נפגשים עם אנשים לשמור מרחק 2 מטר = 4 אמות. ג. היגיינה. לא ללחוץ ידיים, לא לגעת בזולת ובכל דבר. לרחוץ הרבה פעמיים ידיים עם סבון.
 ש: האם מותר לקנות קמח ופסטות ולכלול במכירת חמץ, על כל צרה שלא תבוא?
 ת: אין מה לדאוג. אין לקנות פסטה. אבל קמח, מותר, כי אינו חמץ אלא ספק (וראיתי שהרב אליקים לבנון התיר).
 ש: אני שוטר יס"מ וצריך לעלות להר הבית, האם לטבול?
 ת: לעלות בלי לטבול, סכנתא חמירא מאיסורא.

פז. שו"ת קורונה #9

ש: האם השנה לכלול חמץ במכירת חמץ?
 ת: ככל שנה. רק חמץ שהוא בעל ערך גבוה, או ספק חמץ.
 ש: האם אדם יכול להצטרף למנין בשידור חי?
 ת: כן. כמובן לא כאחד מן העשרה. אך אין זה נחשב תפילה במנין. גם רדיו, גם אינטרנט. גם מותר לענות אמן, גם קדושה. אך בתנאי שזה תוך כדי דיבור, כלומר 3 שניות. ברדיו זה 15 שניות.
 ש: בעלי בבית אבות, האם לבקרו על אף הסיכון?
 ת: כן. אתם אדם אחד. בדידות לא פחות מסוכנת ממחלה.
 ש: לא לבקר משפחה, האם זה לא אכזרי?
 ת: להיפך. זה אהבה ורחמים - לנקוט בכל האמצעים לא להדביק אותם.
 ש: אני עובדת במרכז חירום של ילדים. בשבת אנו נוסעים לשם במונית ערבית. עתה ביקשו מאיתנו לא לנסוע כך. מה לעשות?
 ת: נסעי ברכב שלך וכן תחזרי.
 ש: האם להתענות בגלל הצרה?
 ת: לא. להוסיף עוז וגבורה.
 ש: האם אפשר להשתמש באלכוהול-ג'ל במקום מים לנטילת ידיים?
 ת: כן. איפה שיש דין ניקוי. אך לא איפה שיש דין נטילה: בבוקר, לברכת כהנים וללחם.
 ש: אפשר לנסוע על אופנים כדי להתאוורר?
 ת: כן. על פי ההוראות העכשוויות.
 ש: היתה לי אמונה חזקה, אבל עתה בעת משבר, היא מאוד נחלשה. מה לעשות?
 ת: אדרבה, מבחן האמונה הוא בעת קשיים. זו הזדמנות מן השמים להתחזק.
 ש: איך משתחררים מפחד?
 ת: להבין בשכל שפחד גדול מהסכנה עצמה.
 ש: מותר לי ברפאנו להתפלל על עצמי?
 ת: כן. אך עדיף באלהי נצור.
 ש: יש הטוענים שסיבת הקורונה היא כל מיני עבירות באומה?
 ת: חס וחלילה להשתייך לועד למען חיפוש מומים אצל אחרים. אלא לחפש מומי עצמו, ועליהם לעשות תשובה.
 ש: מה עבודת ד' לעת כזאת שכל המשפחה בבית?
 ת: רוגע. סבלנות. אהבה. עזרה. חסד. גם חסד לבני המשפחה הזקוקים לכך, או שכנים – הכל לפי ההוראות.

פח. שו"ת קורונה #10

ש: אנו בני זוג עניים בלי אמצעים כספיים לחתונה גדולה, אז האם זו עתה הזדמנות לחתונה קטנה?
 ת: כן. מזל טוב.

ש: האם במצבנו, עלינו להיות שמחים ביסורים או לכאוב בפשטות?
 ת: תלוי במדרגת האדם. שמחה ביסורין היא מידת חסידות.
 ש: אפשר להצטרף למנין כאשר נמצאים במרפסות שונות או בגינות שונות של בתים?
 ת: כן בתנאי שרואים זה את זה. וכן פסק הג"ר אשר ווייס.
 ש: אדם עם חום בשבת שהיה בקשר עם חולה עם קורונה, האם עליו להתקשר למד"א לצורך בדיקה?
 ת: כן. גם בחילול שבת.
 ש: אדם שמגלה שהוא חולה קורונה בשבת, צריך להתקשר בשבת לכל אלה שהיו איתו במגע כדי שייכנסו לבידוד או ייבדקו?
 ת: כן. פיקוח נפש. וכן לקיים שאר הוראות הרופאים.
 ש: אני בר מצוה השבת. אפשר לקבל ברכה בטלפון?
 ת: כן. ב"ה, נשמת בר מצוה שתקבל, אינה מעוכבת על ידי הקורונה. תזכה לגדול במידות טובות, יראת שמים ותורה.
 ש: האם מי שלא מקשיב לכללים נגד קורונה עובר על דינא דמלכותא דינא?
 ת: כן. וכן מסכן חברו.
 ש: האם יש סגולות נגד קורונה?
 ת: סגולות של רבותינו בגמרא ולא המצאות חדשות. מאה ברכות בכל יום שדוד תיקן נגד מגפה. אמירת פטום הקטורת שעצרה מגפה. אמירת עקידת יצחק. אבל העיקר: תשובה, תפילה וצדקה.
 ש: אם רב העיר אמר לסגור בתי כנסת, האם מותר לו לקיים מנין פרטי?
 ת: שאל ישירות את רב העיר. הגר"מ פיינשטיין נהג לומר: הרב של מינסק אינו פוסק בשביל פינסק.
 ש: מי שנמצא בבידוד לבד בחדר, ידליק נרות שבת?
 ת: כן. בברכה.
 ש: מי שנגע בספר תורה, כיון שקיבל עלייה או שאר כיבודים, האם ירחץ ידיו אחר כך עם סבון?
 ת: כן. ואין זה בזיון התורה, כי התורה עצמה היא שציותה ונשמרתם.

פט. שו"ת קורונה #11

ש: אם אני נכנס לבית כנסת ריק. יש בעיה?
 ת: כן. כי הנגיף שורד זמן רב: באוויר 3 שעות, קרטון 24, מתכת 48, פסלטיק 72. לכן להיכנס עם מסכה. ואם נוגעים בדברים, לרחוץ עם מים וסבון, ולא די באלכוהול ג'ל.
 ש: אני לא חייב בידוד. האם מותר לי להכניס את עצמי לבידוד כדי לעזור לסבא וסבתא בבידוד, על אף שאפסיד תפילה במנין?
 ת: כן. העוסק במצוה פטור מן המצוה.
 ש: מותר לבדוק חום במד חשמלי בשבת כשיש חשש לתסמינים לקורונה?
 ת: כן.
 ש: למה להתאמץ נגד קורונה, הרי ד' גזר מה יהיה?
 ת: "הנימוק העצלני של התיאולוגיה הפטליסטית".
 ש: האם אפשר לדעת מה יקרה?

ת: לא. אין לנו נביאים. אך יש מודלים מטמתיים של התפשטות אפידמיה או מגפה, כלומר המודל הפשוט SIR (עיין ויקיפדיה: Sir Model).

ש: מניני רחוב זה טוב?

ת: כן. עם המרחק שנקבע. וכן ראוי עם מסכה.

ש: תפילה במנין היא מדרבנן, האם לא נדחית מפני סכנת נפשות?

ת: גם מצוה מן התורה נדחית מפני פיקוח נפש. אבל לא מפני סכנה זעירה. עיין תפארת ישראל סוף פ"א ברכות. ופת"ש ריש יו"ד קנז. לכן מותר בתנאי שנוהגים על פי הוראות משרד הבריאות.

ש: אנו מתפללים מנין מצומצם בחניה לא מקורה, מנחה וערבית סמוכים. זה בסדר, לאשכנזים ולספרדים?

ת: כן. אך להשלים קריאת שמע אחרי צאת הכוכבים.

ש: איך נקריב השנה קרבן פסח אם ייבנה בית המקדש?

ת: אסור לרב לפסוק הלכה בפני מי שגדול ממנו בחכמה. והרי כדי לבנות בית המקדש צריך נביאים, שילמדונו כיצד.

ש: האם נוכח המצב היום מותר להעלות טרמפיסט?

ת: זה חסד, וחסד הוא לפי הצורך והיכולת, לכן לקחת רק אם הוא ממש תקוע ללא פתרון כגון באמצע הלילה. ולפתוח חלונות. ומה טוב לחבוש מסכה.

ש: אני סופר סת"ם שנים רבות ומקפיד על טבילה לפני הכתיבה. בימים אלה, נאסרה טבילת גברים מחשש להידבקות בנגיף. כיצד לנהוג?

ת: לכתוב בלי טבילה, אלא עם ט' קבין. אם המזמין התנה עמך לכתחילה בפירוש שתלך למקוה בכל יום, חייב להודיע לו. וכן פסקו הג"ר יעקב מאיר שטרן, הג"ר משה שאול קליין והג"ר נפתלי נוסבוים (עלון 'וישמע משה' פרשת ויקהל-פקודי תש"ף). ויש מחלוקת אחרונים אם מקלחת נחשבת כטבילה. המתירים: שו"ת מנחת יצחק ד, כא. ט, לד. חזון עובדיה ימים נוראים עמ' נז-סא. ילקוט יוסף מועדים עמ' פב. ועי' שו"ת דברי יציב או"ח יג. שו"ת שבט הלוי ח, כד. שו"ת רבבות אפרים אף ס. פסקי תשובות שכו הערה 14. ועיין מה שאמר הגר"ח קניבסקי בשם החזו"א שמקלחת לא מהני לט' קבין דהוי כג' כלים וצריך קב בפעם אחת. מעשה איש ז, לב. וכן הגרי"ש אלישיב אמר שמקלחת לא נחשב לט' קבין, כיון שאינו נותן המים על ידי כלי. וישמע משה ב, כט. וכן כתב הג"ר מנשה קליין שאין היתר לט' קבין ע"י מקלחת משום שצריך כח גברא ואין להקל בדבר כדי שלא יתרגל בזה. והוסיף שדיבר עם הג"ר לוי יצחק גרינולד, אב"ד ור"מ דישיבת ערוגת הבושם ובעל שו"ת מגדלות מרחקים, והסכים עימו להלכה. שו"ת משנה הלכות יח, סו).

ש: האם מותר לצאת בשבת עם המסכה של הקורונה במקום שאין עירוב?

ת: כללית לא, כי זה לא נחשב בגד ולא קישוט, אבל בימים אלה יש לומר שנחשב בגד, כמו קיטע והקב שלו, או איש חשוב עם המקל שלו (עיין מ"ב שא ס"ק קח), וכיון שרשות הרבים מדרבנן לרוב השיטות, יש להקל. ויש מחלוקת הפוסקים. הג"ר שמאי גרוס, הג"ר יעקב מאיר שטרן והג"ר נפתלי נוסבוים מתירים, והג"ר משה שאול קליין אוסר (עלון 'וישמע משה' פרשת ויקהל-פקודי תש"ף). וכאמור, אפשר להקל (וכן פסק הראשון לציון הגר"י יוסף).

ש: מותר לטייל יחד חמישה אנשים מהמשפחה המצומצמת בשטח פתוח ריק מאנשים?

ת: נראה שכן. בתנאי שאין הוראה נגדית של משרד הבריאות.

ז. שו"ת קורונה #12

ש: סבתי תהיה לבדה בליל הסדר עקב הנגיף. האם מותר להתקין בביתנו, לפני החג, מצלמת וידאו, כדי שתוכל לראות במחשב שלה את הסדר שלנו?

ת: כן, רק בשעת הדחק גדולה של חשש מזק עקב בדידות.

ש: אנו זוג מבוגר וכל שנה אנו מזמינים צעיר לנקות את הבית לקראת פסח, להזיז מקרר ותנור ושאר דברים כבדים. מה נעשה השנה?

ת: חמץ שם נפסל לאכילה. וגם הוא כמו קבור. וגם די בביטול חמץ.

ש: זה נכון שבזמן קורונה, מותר חיבוק ונישוק בין איש לאשתו בלי טבילה?

ת: הבל.

ש: האם אפשר לעשות שבע ברכות כל אחד בביתו מחוברים ב-ZOOM?

ת: לא. יש להיות ביחד. וכן פסק הג"ר צבי שכתר.

ש: האם יש עתה חובה לעלות לבית העלמין ביום השנה?

ת: לא. אין זו חובה ולא מנהג קבוע. לכן עתה יש להימנע.

ש: נולדה לנו בת, אך איני מגיע לבית הכנסת. כיצד אתן לה שם?

ת: לומר מי שברך בבית, ודי בכך.

ש: כמה להתאמץ למצוא מנין, כי בתי כנסת סגורים ויש רק ברחוב?

ת: 20 דקות הלוך, 20 דקות חזור.

ש: יחיד השוהה בבידוד אומר אבינו מלכנו?

ת: ודאי. הוא מלכנו, גם אם אנחנו בבידוד.

ש: אני יכולה לטבול בים במקום מקוה?

ת: ודאי לא. א. מי שאין לו נסיון, נדבק בכל מיני חציצה. ב. זה מסוכן, הרבה טבלו וטבעו בגלל זרמי המים.

ש: אני בבית עם זמן פנוי. איזה ספר קודש כדאי לי ללמוד?

ת: אין אדם לומד תורה אלא במה שליבו חפץ.

ש: האם אלכוהול ג'ל הוא כשר לפסח?

ת: כן. א. אמנם יש אלכוהול המיוצר מחיטה, אך כיון שאלכוהול נפסל לאכילה, כבר אינו אסור. ב. נעשה מעשה קונקרטי לייחד אותם לצרכיו, כלומר הוספת רכיבים נוספים לאלכוהול המקורי. מה שנקרא בהלכה "כופת שאור שייחדו לשיבה" (פסחים מה, ב. שו"ע או"ח תמב, י). וכן התיר הג"ר ניסים קרליץ להשתמש בדאודורנט, חומרי ניקוי וכדומה (מוריה, כרך 30 5-7, עמ' קעא). ג. אמנם יש סוברים שסיכה נחשבת לשתייה, עיין מ"ב שכו, אך זה רק לשם תענוג ולא לשם ריפוי או נקיון (שו"ת אגרות משה או"ח ג, סב) ורק לעינויים ביום הכיפורים ולא לעניינים אחרים (הג"ר אשר ווייס בקובץ דרכי הוראה ח"א סי' יז).

ש: האם כחבר של החתן, עלי לבוא לחתונתו כדי לשמחו?

ת: לא. יש למעט כמה שאפשר. באשר לחתן, הוא מאוד שמח שהוא מתחתן.

ש: אפשר להניח תפילין על כפפות?

ת: כן. בכף היד אין איסור חציצה.

ש: האם לבקר חולה קורונה?

ת: ביקור חולים הוא חסד. חסד הוא לפי הצורך והיכולת. לכן כאן זה מעבר ליכולת מחשש הדבקה. לקיים את המצוה בטלפון.

ש: יש לי יום השנה, אך בעירי אין בית כנסת פתוח, ולא שום מנין, כיצד אומר קדיש?
 ת: קדיש הוא לעילוי נשמת המת. בלית ברירה, אפשר לעשות דברים אחרים לעילוי נשמתו: צדקה, חסד, לימוד תורה.

צא. שו"ת קורונה #13

[שאל: הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א, מח"ס גם אני אודך]

ש: האם מותר לברך ברכת כהנים עם מסיכה על הפנים?

ת: מותר שהרי אינה מפריעה לציבור לשמוע.

[והג"ר יצחק זילברשטיין השיב להג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ, כי בברכת כהנים אין לעשות שום שינוי משאר הכהנים, ואפילו אם יש לו מומים אין לו לישא כפיו, אמנם כתב בשו"ע (או"ח קכח, לא) אם מנהג המקום לשלשל הכהנים טלית על פניהם, אפילו יש בפניו ובידיו כמה מומין, ישא את כפיו. וכיון שנהגו לשלשל את הטלית על הפנים, משום כך אין לחוש. אלא שנראה שמטעם אחר אין לברך עם מסיכה על הפנים, שכתב בשו"ע (שם סי"ד) אין מברכין אלא... ובנשיאת כפיים ובקול רם. וכתב במשנ"ב (ס"ק נג) היינו בקול בינוני לאפוקי בלחש... ומי שקולו צרוד לכאורה פשוט שאינו יכול לישא כפיו וטוב שיצא קודם רצה. למעשה, אי אפשר לישא כפיו עם מסיכה על פניו, כי חסר את המעלה של בקול רם, שלא ישמעו את קולו, ואם אינו רוצה להוריד את המסיכה - יצא קודם רצה. אמנם, אם יש עשרה שיוכלו לשמעו גם עם המסיכה, יכול לברך ברכת כהנים עם המסיכה (קובץ 'ווי העמודים' - ניסן תש"ף).

ש: האם מותר להתפלל עם מסיכה על הפנים?

ת: באופן כללי לא, שהרי כך אדם לא יעמוד בפני מלך, אך כאן כן, כי זה רצונו של המלך. [הגר"י זילברשטיין השיב להג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ, שצריך להתפלל בלחש, כמבואר בשולחן ערוך (או"ח קא, ב), לא יתפלל בלבו לבד אלא מחתך הדבריו בשפתיו ומשמיע לאזניו בלחש. ובדיעבד, לכו"ע אם אמר בלחש כל כך שאפילו לאזניו לא השמיע - יצא, כיון שמ"מ הוציא בשפתיו. וצ"ע כי נשאל על ידי רופא מנתח, האם יכול להתפלל כשמסכת הרופא על פניו? והשבנו, שנאמר באבן עזרא על הפסוק בסוף פרשת כי תשא 'והסיר משה את המסוה', שלכן הסיר משה רבינו את המסוה, כי יש עניין לדבר עם השי"ת פנים בפנים. ולפי זה לכאורה צריך להימנע מללבוש מסכה מכל סוג שהוא בשעת התפילה. להלכה, אמנם אם לובש את המסיכה משום פיקוח נפש, יש להתיר, כי אי לבישת מסיכה, הוא רק ענין אבל בזמנים אלו אין מקום לעניינים והכל נדחה מפני פיקוח נפש (שם). וכשהתירו תפילה במצומצם במנין בשטח פתוח עם מסכה, הג"ר חיים יצחק אייזיק לנדא, רבה של בני ברק, הבהיר כי בעת הזו התפילה עולה למעלה רק כשהיא דרך מסכה.]

ש: האם ראוי לעמוד לפני רבו עם מסיכה על הפנים?

ת: כנ"ל, כללית לא, כי יש לעמוד בחרדת קודש, אך כאן, זה רצונו של רבו.

ש: בדרך צחות אם היה בחתונה, ואחר כך בשבע ברכות הוא מגיע עם מסיכה על הפנים,

האם זה פנים חדשות?

ת: אלו חדשות, אלא אינם פנים.

ש: אם אדם נדבק בקורונה, ד' ישמרנו, ואביו קורא לו, ולא רוצה לספר לו, מה עדיף: האם

לספר לו ויהיה לאביו צער, או שיתחמק מלבוא לעזור לאביו, זה גם צער לאביו?

ת: ממילא זה יתגלה לאביו, במוקדם או במאוחר, לכן עדיף שיספר. אך אם לא יתגלה לו, עדיף שלא יספר, ויתחמק בחכמה, על אף שמצער אותו, כעין מה שכתוב בגמרא קידושין על מטחין אביו ברחיים כדי להצילו מעבודת המלך.

ש: חתן שרוצה לדחות החתונה בגלל המצב, והוריו לא רוצים, הצדק עם מי? והאם מותר לחתן להתנגד להוריו בזה?

ת: הבן מחליט, כי אין זה נכנס בגדר של כיבוד אב ואם, שהוא מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא, מה שאין כן כאן, שזה שייך לחיי הבן. עיין שו"ת מהרי"ק קסו מובא ברמ"א בסוף הלכות כיבוד אב ואם.

ש: יש היחוד כשנותן צדקה לעני שיתן ליד העני ויכוון שם הוי"ה, שידו זה אות ו' והצדקה זה אותי י' וכו' האם יעשה כעת היחוד הזה או שיש לחוש שלא יידבק מהעני וכן הוא לא ידביק את העני, את המחלה הקורונה חס ושלום?

ת: היחוד היא מעלה בעלמא, ובריאות היא דין גמור, לכן יעשה יחוד במחשבה.

ש: הנה ע"פ הזוהר אין לכסות האוזנים בתפילה, ויש לעיין אם את הפה והאף מותר לכסות עם מסיכה בשעת שמו"ע?

ת: הזוהר לא דיבר על זה, וכיון שאלה רזי תורה, אי אפשר להוסיף על פי סברא. על כל פנים, מה שלא כתוב בגמרא, אלא בזוהר, הוא חומרא, ולא שייך להחמיר על חשבון הבריות.

ש: אדם שהובחן כחולה קורונה ובגלל כך הוצרך כעת בעל חנות לסגור החנות, כי זה החולה הסתובב בחנות שלו, לפני שנודע לו שהוא חולה קורונה וגרם הפסד גדול לבעל החנות, האם חייב לשלם לבעל החנות?

ת: לא. כי זה גרמא שלא בכוונה. זה לא גרמי כי לא בטוח שיגרם נזק, אלא ספק, לכן זה גרמא. אבל אם אז כבר היה חולה, חייב לשלם, או מדיני בית דין או מדיני שמים. ש: הממשלה כאן מתירה להתפלל רק במנין עשרה ולא יותר אנשים, והיום הגיעה המשטרה לכמה בתי כנסיות שהיו שם יותר מעשרה מתפללים ונתנו לכל אחד מהמתפללים כולל לעשרה הראשונים קנס של 2000 ש"ח לכל אחד, והשאלה אם אלו שבאו אחרי העשרה, צריכים לשלם חזרה לעשרה הראשונים את הקנס שקיבלו, והם טוענים שלא ידעו שיקבלו קנס על זה?

ת: גם עשרה הראשונים אשמים, כי לא היו צריכים לתת להם להיכנס, זה דומה לסוגיא בבא קמא על אנשים שישבו על ספסל ולא שברו אותו וישב עוד אחד ונשבר, שהיו צריכים לקום, ולא קמו.

ש: אדם שנמצא בבידוד, ויש חופה בחצר ביתו, האם יכול לברך ברכה בחופה ממרפסת ביתו מקומה שניה או שלישית?

ת: כן. אם תשעה רואים אותו והוא רואה אותם.

צב. שו"ת קורונה #14

ש: זה נכון שכדי להישמר מהמלאך המזיק, יש לחתוך בצל לשנים, לשים חציו בבית, וחציו מחוץ לדלת הכניסה?

ת: הבל.

ש: אם נגיף הקורונה ממשיך עד פסח, האם אפשר לבכור להצטרף לסיום מסכת בטלפון או בוידאו בשידור חי?

ת: לא נראה. יש שמועות סותרות בשם הגרש"ז אורבך אם להתיר בשעת הדחק (מתיר: מעדני ארץ. ב. אוסר: הליכות שלמה עמ' קפא. ועי' שו"ת רץ כצבי). לכן כל אחד יעשה סיום בעצמו במסכת משניות קלה (בשו"ת משנת יוסף ז, פג, מתיר סיום בטלפון. וכן פסק הג"ר צבי שכטר, מראשי ישיבת רבנו יצחק אלחנן בניו יורק, להתיר סיום בטלפון בלית ברירה).

ש: בגלל הקשיים הכלכליים העכשוויים, אפשר לקנות לליל הסדר מצה שמורה מכונה ולא עבודת יד?

ת: כן. זה בסדר גמור. יש לה אפילו מעלות.

ש: יצאתי לחופש ללא תשלום, האם מותר לי בכל זאת לעבוד כשליח פיצה לא כשרה?

ת: אסור. ואם היא כשרה שאל ישירות את הרשויות.

ש: בעבר התלוננו על הדוחק והצפיפות באוטובוס, על הפקקים בגלל האוטובוסים, ועכשיו אנו מתגעגעים להם...

ת: כן. החסרון מלמד להעריך מה שיש. מורה נבוכים לגבי ההליכה במדבר.

ש: אם משרד הבריאות אמרו לסגור ישיבות, למה יש רבנים חרדים שאמרו להיפך?

ת: שאל אותם ישירות. על כגון זה אמר הג"ר משה פיינשטיין: הרב של מינסק אינו פוסק עבור פינסק.

ש: מצאתי נחש ארסי, האם אפשר להרוג אותו? כי שמעתי שבימי קורונה אסור להרוג בעלי חיים?

ת: מותר ומצוה גדולה.

ש: האם לברך בראש חודש ברכת האילנות יחידי או לחכות שיתירו התקהלות?

ת: זריזים מקדימים.

ש: כדאי לי לצום בעת צרה?

ת: עדיף לשתות הרבה כי זה מגדיל את החסינות בפני הנגיף.

ש: ליל הסדר, להזמין סבא וסבתא שהם זקנים?

ת: ודאי לא. הם בקבוצת סיכון. אנו אוהבים אותם.

ש: האם כדאי לאגור מזון בבית?

ת: לא. לא יחסר מזון. ואם היה חסר, זה אגואיסטי לא להשאיר לאחרים. אך, כאמור, אין מחסור.

ש: אלו מזמורי תהילים כדאי לי לומר נגד קורונה?

ת: כ. מא. צא. קכא. קל. קמב. אבל כולם מתאימים.

ת: מה הדין אם הבעל הולך למנינים, ואשתו והילדים מאוד מפחדים, וזה פוגע באופן

חמור בשלום בית?

ת: להרגיע אותם.

ש: אם יש אב בבידוד ונולד לו בן, האם האב יכול לברך להכניסו בבריתו של א"א

ושהחיינו דרך zoom או בטלפון?

ת: כן. הגרי"ש אלישיב (שו"ת וישמע משה ח"א עמ' רצה. אשרי האיש ח"ב יו"ד עמ' עד).
וכן הגר"א ווייס התיר כי זו חובה על האב ולא על הציבור (מנחת אשר – בתקופת קורונה.
אמנם הגר"ר צבי שכטר, שאי אפשר לסבא לומר ברכת קדש ידיד מבטן בזום, כי הוא לא
שם, אבל שאפשר לאדם כגון הסבא בזום לומר את שם התינוק בלי הברכה).

צג. שו"ת קורונה #15

ש: יש לנו פדיון הבן, אך אי אפשר להזמין רוב עם לסעודה. האם די בסעודה מצומצמת
ולצרף אחרים בשידור חי?

ת: מן הדין לא צריך עשרה לפדיון הבן ולסעודה, אלא משום ברוב עם הדרת מלך, ובימינו
יש לוותר על הידור זה.

ש: האם מי שמפר בידוד בעת קורונה פסול לעדות?

ת: אם הוא יודע שזה איסור גמור. בבא מציעא ה' סוע"א (האדמו"ר מסאסוב אמר: "מי
שיש לו חום גבוה או תסמינים אחרים מתסמיני הקורונה, או כל מי שציוו עליו שעליו
לשבת בבידוד והוא מפר את הצו, הרי הוא פסול לעדות. כי הוא חשוד על הרציחה בפועל
ממש").

ש: אני דתי, ואשתי חילונית, אך קיבלה על עצמה לטבול, אבל עתה היא מפחדת ואיני
מצליח לשכנעה. מה לעשות?

ת: להתאזר בסבלנות.

ש: האם זה נכון שאם קוראים לנגיף בשמו, זה מעצים את כוחו המזיק?
ת: הבל.

ש: בכל שנה, אני מקפיד על קניית מוצרים בהכשר מהודר לקראת חג הפסח. עתה,
בהתאם להנחיות, לא יוצא מהבית, ועורך את כל הקניות באופן מקוון. אך, בקנייה באופן
הזה, אני לא תמיד יכול לבדוק היטב את התווית שעל גבי המוצר, אלא להסתפק בכך
שבאתר כתוב שהוא "כשר לפסח". האם ניתן להקל בכך, או שעדיף לצאת לסופרמרקט
בעצמי, כדי לעיין בתוויות שעל גבי המוצרים?

ת: חמירא סכנתא מאיסורא. בהתאם להנחיות, עדיף לא לצאת מהבית לצורך ביצוע
קניות, ולהעדיף קנייה מקוונת. המוצרים ברשתות השיווק הגדולות עומדים תחת השגחת
הרבנות הראשית לישראל, וגם מי שבדרך כלל מעדיף להדר בבד"ץ פלוני או בבד"ץ
אלמוני, מוטב לו שיסמוך השנה על הכשרות הבסיסית, ויימנע יציאה מיותרת מן הבית.
עדיף להיות מהדרין ב"ונשמרתם" מאשר בפסח.

ש: ידוע שבאיטליה, יש כלי המקדש, ויש שם אחוזי תמותה גבוהים מאוד מהנגיף. אולי
נדבר עם האפיפיור, לבקש את כלי המקדש, ואז אנחנו נתפלל לרפואתם שהמגפה
תיעצר?

ת: לא שייך.

ש: האם מותר לכהן לברך ברכת כהנים ממרפסת כמו בקומה שלישית כשהציבור
מתפללים למטה בחצר הבנין?

ת: אין בעיה. ויש מעלה בדוכן גבוה. עיין שו"ע או"ח קכח י' פס"ת שם.

ש: האם בגלל הקורונה, מותר לקבל כסף מקרן הידידות הנוצרית?

ת: לא. אין קשר.

ש: שמעתי מי שאמר שהקורונה קרתה כי ד' לא רוצה יותר את תפילותינו, לכן בתי
הכנסת נסגרו. זה נכון?

ת: ודאי לא. חלילה. ד' אוהב תפילותינו.
 ש: אדם שיש לו קורונה ובא במגע עם אנשים, יש לו דין רודף?
 ת: אם הוא מתנהג בניגוד להוראות. וכן פסק הגר"ח קניבסקי.
 ש: ההוראות הן להתפלל בחוץ לא יותר מעשרה, ומרחק של 2 מטר. מה לעשות אם איפה שאני גר, לא מקפידים של ההוראות?
 ת: להתפלל ביחידות.
 ש: מי שמתפלל ליל שבת ברחבת בית הכנסת, בה מתפללים כל יום, האם אפשר לומר ברכת מעין שבע?
 ת: כן.
 ש: בתפילה בגינה, אני מתפלל מול עץ. מותר?
 ת: כן. טוב להתפלל שמונה עשרה מול קיר או כל דבר.
 ש: למה לא מותר להתפלל בבית כנסת, שהרי שומר מצוה לא ידע דבר רע. לא אומרים כשיש נזק ברור, שכיח היזקא. פסחים ח, ב.
 ש: הנה צריך להניח היכר בין מי שאוכל בשר למי שאוכל חלבי בשולחן אחד. וכן בעל שאוכל עם אשתו נידה, צריך להניח דבר היכר ביניהם. כעת בגלל חשש התדבקות מהקורונה, האם צריך בכלל היכר כי ממילא מתרחקים אחד מהשני?
 ת: א. חכמים לא גזרו ואין לנו להוסיף. ב. שמא זה דומה לגוי אוכל טרף שהיהודי בדיל.

צד. שו"ת קורונה #16

ש: אנו רוצים הריון נוסף, אך חוששים קצת, בגלל שאשתי תצטרך להגיע לקופת חולים. לחכות?
 ת: אין סיבה לחשוש.
 ש: מה הכי חשוב נגד הקורונה, הוראות רפואיות או הוראות רוחניות?
 ת: גם וגם. "לך עמי בא בחדרך וסגר דלתיך בעדך, חבי כמעט רגע, עד שיעבור זעם". ישעיה כו כ. "התבונן על מעשיך בחדרי לבך". רש"י.
 ש: כיון שאסור לעשות קיצור דרך בבית כנסת, ועתה הגינה מולו הפכה לבית הכנסת, האם אסור לעשות קפנדריא דרכה?
 ת: מותר, כי זה עראי.
 ש: הוריי הזקנים מתעקשים שנבוא אליהם עם המשפחה לליל הסדר. מה לעשות?
 ת: כפי ההוראות.
 ש: כיצד להתייחס לתופעה שאנשים דתיים וחרדים מתקהלים ברחוב ומדברים ביניהם, כאילו כלום לא קרה?
 ת: לצערנו הם מזלזלים בהוראות של הרופאים ושל כל גדולי הרבנים. יהי רצון שיחזרו בתשובה.
 ש: אין אפשרות להסתפר. האם להיכנס כך לחג?
 ת: כן. במצבנו, זה כבוד ד' וכבוד החג. או משהו בבית יספר אותך.
 ש: מנין רחוב מותר, איפה שיש פחי אשפה?
 ת: כן. אם אין ריח רע מורגש.
 ש: זה נכון שסין אשמה במידה רבה בהתפשטות הקורונה?

ת: כך אומרים המומחים. המגפה החלה שם לפני הרבה חודשים, אך המשטר הסתיר זאת, ופגע ברופאים ובפקידים שניסו לחשוף, ובינתיים היא התפשטה מאוד. זו שיטתו של המשטר הסיני הקומוניסטי להסתיר ולהשתיק, למשל רצח 80 מיליון סינים מתנגדי שלטון, וכן קצירת איברים מאנשים חיים כדי לבצע השתלות בתשלום. אכן, יש להילחם נגד עוולות אלה.

ש: אני גרה בישוב קטן, וחוששת ללכת למקוה. מה לעשות?
ת: יש מקוואות בהן נמצאים כל תנאי הסטיריליות הנדרשות, ויש שלא. לבדוק מה המצב אצלכם, ואם לא מספק, אז במקום אחר.

ש: האם בזמן קורונה, פטורים מטבילת כלים?
ת: ודאי לא (הגר"א נבצל אמר שיש לתת לאשתו ההולכת לטבול במקוה. אם לא מרשים, אז לתת כמתנה לגוי, ואז לשאול ממנו).

ש: האם מותר לי להתוודות ולהתענות בימים אלה אף על פי שזה ניסן?
ת: להתענות לא. להתוודות כן, ואפילו בשבת יש לעשות תשובה.

ש: אמי בת שמונים. גרה לבד. בקושי מתפקדת. האם לנסוע אליה לליל הסדר?
ת: כן. זה הכרחי, כמו הכרח רפואי. ולהיזהר מכל מגע מיותר.

ש: יש לנו אזכרה ונעשה אותה כל אחד בביתו על פי תכנה חברתית. מה לומר?
ת: הכל, מלבד קדיש.

ש: האם גם על גוי יש למד"א לחלל שבת?
ת: כן. ראה הנימוקים בפוסקים.

ש: עשינו תיבה זמנית כדי לקרוא בתורה בחוץ. מה דינה עכשיו?
ת: אין לה קדושה, כי היתה זמנית.

ש: יש לי צער רב על כך שאיני יכול להתפלל במנין?
ת: אשריך, שעל זה יש לך צער. על כל פנים, כך הוא עתה רצון ד'.

ש: עכשיו אין להתפלל במנין אפילו במרחב פתוח?
ת: כן. התורה צויתה לשמוע לרופאים. ונשמרתם.

ש: האם נכון מה שאומרים שקורונה באה מפני חטא זה או אחר של עם ישראל?
ת: אף אחד אינו יודע את סודות הקדוש ברוך הוא. על כל פנים, אסור לקטרג על אחרים, אלא אדרבה, ללמד סגוריא בעת צרה. וכל אחד יעשה תשובה על העבירות של עצמו.

צה. שו"ת קורונה #17

ש: כיצד אפשר לומר כל דכפין, הרי אסור להזמין אורחים?
ת: את הילדים שלו.

ש: ומה עם אדם או זוג לבד?

ת: נוסח כללי (והגר"ר צבי שכטר, מגדולי אמריקה, השיב: בתחילת הסדר מזמינים את העניים לאכול אתנו. ובמצב שלנו של סכנת מגפה, אף שבודאי לא נניח לעניים ליכנס אלינו, מסתברא שעדיין אומרים נוסח זה, דהמקובל הוא שזאת האמירה היא רק זכר למקדש ולא שבאמת אנחנו בזה"ז מזמינים אחרים לאכול אצלנו, והראיה, שאין אנו פותחים את הדלת לקרוא כן בקול, שבזמן הבית היו מזמינים אחרים לאכול עמהם הק"פ, כל דצריך ייתי ויפסח, ורק לאחר החורבן הוסיפו השורות שלבסוף השתא הכא וכו', ואנו

ממשיכים לומר הנוסח הזה של כל דכפין וכו' זכר למקדש. וכמה דברים עושים בליל הסדר זכר למקדש. ואולי כדאי להסביר כן לבני הבית מראש).

ש: אם אין תפילה בציבור בפסח, האם חייבים לקרוא שיר השירים?
ת: נהגו לקרוא אותו רק בציבור. אבל מי שרוצה, מותר לקרוא ביחידות. וכן פסק הג"ר צבי שכטר.

ש: האם בחילוף ישראלים ממרוקו דרך מדריד, מותרת טיסה בחילול שבת?
ת: כן. פיקוח נפש.

ש: האם עדיף להתפלל ותיקין או בשעה שכולם מתפללים באותו זמן, כל אחד ביתו?
ת: ותיקין. כל אחד בביתו, אין זה נחשב שעה שהציבור מתפללים.

ש: מה עדיף, להתפלל ותיקין, או בקשר טלפון עם מנין מרפסות כדי לענות אמן?
ת: עדיף ותיקין שיש לו מקור בגמרא יותר מאשר לענות אמן בטלפון.

ש: ארגון צדקה פירסם ברדיו שמי שיתרום לו, לא יחלה בקורונה. האמנם?

ת: אכן תשובה, תפילה וצדקה מעבירים את רוע הגזרה. כמובן, לאו דווקא ארגון צדקה זה, אלא כל צדקה. במיוחד שבפירסום כזה, אחוז גדול מגיע לרדיו. וגם זה אינו קסם, אלא רבונו של עולם הוא המחליט, עלי פי חכמתו וחסדו. אבל, ודאי, וצדקה היא דבר גדול מאד.

ש: האם יש ענין להחמיר יותר ממשד הבריאות?

ת: כן. ככל חומרה. אך לבדוק שאין זו חומרה שבאה לידי קולא. מסילת ישרים פרק כ על משקל החסידות.

ש: האם להתפלל על אדם בבידוד שלא תהיה לו קורונה, אינה תפילת שוא, כי כבר קבוע אם יש לו או אין לו?

ת: לא. כי יש גם מצבי ביניים של מחלה קלה או חמורה.

ש: המקוה רחוק מביתי, אם אנו נוסעים למקוה, ועוצר אותנו שוטר, מה לומר לו?

ת: את האמת. אין בזה איסור לומר לו.

ש: האם מותר לאשה להתקלח לאחר טבילה במקוה מחשש קורונה?

ת: כללית לא. חכמים גזרו שלא להתרחץ אחרי המקוה. בזמנם לא היו מקוואות נקיות כמו שיש לנו, אלא הנשים טבלו באיזה בור מלא בוך ויצאו מלוכלכות ולכן הן התרחצו אחר כך. כתוצאה, השרישה טעות לחשוב שאלה ואלה מטהרים. כלומר, שכדי להיטהר צריך גם לטבול וגם להתרחץ. לכן גזרו שאסור להתרחץ אחרי המקוה (שו"ע יו"ד רא, עג רמ"א). יש סוברים שרק אסור להתרחץ באותו בנין של המקוה, אבל בשו"ת אגרות משה (יו"ד ב, צו), הגרמ"פ כתב שיש להחמיר שלא תתקלח עד הערב שמש הבא. בכל זאת, כולי עלמא לא פליגי שזו חומרא, ובודאי בכל סכנה, אנחנו מחמירים על פיקוח נפש. לכן, היום כן, עם סבון ושמפו. וגם כשתגיע הביתה תרחוץ ידיה עם מים וסבון. וכן פסק הג"ר צבי שכטר, גדול באמריקה. והגרי"ש יוסף שלום אלישיב חידש שמקלחת לא נחשבת לרחיצת כל הגוף בבת אחת אלא היא בגדר רחיצת חלק חלק, אפילו אם המקלחת מקיפה את כל הגוף. כי המקלחת זורמת בטיפות נפרדות וכל טיפה נוגעת בחלק אחר של הגוף. החידוש נועד כדי לאפשר מקלחת לנשים שרוצות להתקלח אחר כך. ומספרים על הג"ר שלמה זלמן אוירבך שהיה מתרחץ לפני ואחרי טבילה במקוה.

כששאלוהו על כך, אמר: אני מתרחץ לפני כן לקיים "ואהבת לרעך כמוך" – ולא ללכלך את המקוה. ואני מתרחץ אחר כך בגלל אלה שלא מקיימים "ואהבת לרעך כמוך" (ס' ועלהו לא יבול ח"ב עמ' רפו). אמנם זה היה לגבי טבילת עזרא, ולא טבילת אשה, אבל בנדון דידן, ודאי אשה יכולה להתרחץ לקיים "ואהבת רעך כמוך" – "רעך" כדי שהיא לא תדביק אחרים, "כמוך" שהיא לא תידבק בעצמה.

ש: האם יש הידור מצוה לארגן מנין מרפסות?
 ת: כן. חובה. כי עבור תפילה במנין יש להשתדל, כמו הליכה הלך וחזור 20 דקות כל כיוון.
 ש: למה להתפלל במנין מרפסות? אולי ד' מביא קשיים, כי אינו רוצה שנתפלל במנין?
 ת: כי ד' רוצה שנתפלל במנין, והקשיים הם נסיונות, שיש להתגבר עליהם.
 ש: אם לא קוראים בתורה, האם אפשר לקרוא את הפטרה בברכה?
 ת: לא. הפטרה רק טפלה לקריאה ולא עצמאית.
 ש: אם אני רואה אנשים שמתפללים במנין בשטח פתוח בניגוד להוראות החוק, האם לדווח למשטרה?
 ת: כן. אחרי שדברת עמם, וכן שאר תנאים של לשון הרע לתועלת בספר חפץ חיים.
 ש: מי שנמצא לבד, האם יחביא פתיתים לבדיקת חמץ?
 ת: כן. זה מנהג קבוע.
 ש: אני מסוגל ללמוד תורה רק עם חבר מסויים. מותר לי ללמוד איתו בשטח פתוח, במרחק 2 מטר, כי זה נחשב חיוני?
 ת: לא. יש ללמוד איתו בטלפון וכדומה.
 ש: אם אני לבד, האם יש ענין לקרוא בחומש בלי ברכה שבת שני וחמישי. וכן הפטרה?
 ת: אין חובה אך יש ענין. וכמובן חייבים בשנים מקרא ואחד תרגום.
 ש: איך לעשות ביעור חמץ?
 ת: שריפת מעט מאוד חמץ סמוך לבית. או אפילו בבית בתוך כלי ברזל על הכיריים וכדומה.
 ש: מטפלת שלא עבדה בגלל הקורונה, תקבל ממני שכר בכל זאת?
 ת: לא. הרי לא עבדה. אך כיון שהיא שכירה היא תקבל דמי אבטלה חלקיים. ואם היא עצמאית, תקבל פיצוי מסויים. ואם עובדת לא רשמית, בניגוד לחוק, הפסידה. אך אם זה תשלום חודשי קבוע והתחייבו לשנה, תקבל גם על חופש פסח, פרופורציונלית לחודשים שעבדה לפני כן. ובכל ספק, יפנו יחד לדין תורה.
 ש: האם אני יכול להביא דואר בשביל אמי?
 ת: כן. אי אפשר לחיות חודשים בלי דואר. אך לחבוש מסכה. להתרחק מאנשים 2 מטר. לא לפטפט איתם. לקחת הדואר בעזרת טישו. וכאשר מגיעים הביתה, לרחות ידיים עם מים וסבון, או אלוהול ג'ל.
 ש: מתי להתפלל, כיון שאין עכשיו מנין?
 ת: זריזים. שחרית ותיקין, ומנחה ומעריב, בדיוק בהתחלת הזמן.
 ש: ניתן ליתן מעשר כספים לקניית מכוונות הנשמה?
 ת: כן. הנצרכים להן מוגדרים כעניים, כלומר החסרים את החיוני.

צו. שו"ת קורונה #18

ש: האם זה נכון שאם מארגנים חתונה לגר עני ולגירות ענייה, בזכות זה המגפה תיעצר?
 ת: אין לזה מקור. אבל ודאי מצוה.
 ש: אם אין תפילה במנין, איך אגיע למאה ברכות בכל יום?
 ת: ברכות הריח.

ש: אפשר להעביר שיעורים לתלמידים שלי בזום, או יש לחשוש שמן המותר יימשכו לאיסור?

ת: אפשר, אך לא בסמרטפון אלא במחשב, ובתנאי שבגמר השיעור, סוגרים מיד.

ש: האם בימינו יש להימנע מלקנות מצות יד?

ת: מותר. יש פיקוח על כשרות ועל נקיות.

ש: האם מותר לעשות חסד עם זקנים, לקנות עבורם במכולת ולהביא להם?

ת: כן. זה נקרא חיוני. זה מצוה.

ש: האם חייבים לקבל את הפסק של הרבנות הראשית ולא להתפלל ברחבה פתוחה, או להמשיך להתעקש למצוא קומבינות?

ת: בודאי לציית. זה גם מותאם עם משרד הבריאות.

ש: איך לקיים ניחום אבלים?

ת: בטלפון או בדואר אלקטרוני.

ש: אם אי אפשר להטביל כלים, מה לעשות?

ת: להקנות לגוי ושוב לשאול ממנו. אם אין גוי, לעשות זאת דרך אתר הרבנות הראשית. ואחרי הקורונה, שוב לקנות מן הגוי ולהטביל בלי ברכה.

ש: אין היום הגעלת כלים ציבורית. מה לעשות?

ת: הגעלה בבית. בשעת הדחק לשים בתנור אפייה ביתי בחום המירבי חצי שעה. אם אין חלקים המתקלקלים בחום.

ש: חולה קורונה שאינו מרגיש טעם המאכל בפיו, האם יברך?

ת: כן. כי זה מזון מזין.

ש: איזה תירוץ טוב לתת לילדים שאמא יוצאת לטבילה ליל שבת, ואבא אפילו למנין לא הולך?

ת: הולכת לעזור לחברה בדבר מאוד חשוב.

ש: והאם אפשר בשביל זה לדחות למוצאי שבת?

ת: אם שני הצדדים מסכימים.

ש: אני אוסף ומחלק מזון לעניים, נשאר אצלי הרבה מאוד בגלל הקורונה, האוכל למכור חמץ רב שיש ברשותי, כדי לחלק אותו אחרי הקורונה.

ת: כן.

ש: איך עושים השנה שריפת חמץ?

ת: שורפים חתיכה קטנה בתוך הבית. את השאר זורקים לפח מראש, לפני שמרוקנים את הפחים הציבוריים. אם החמיצו, אז פוסלים את החמץ עם אקונומיקה לפני שזורקים אותו, או שמפוררים אותו בשירותים.

ש: למה קורונה פוגעת דווקא ביהודים יראי שמים?

ת: פוגעת בכולם בשוה, אשכנזים ספרדים, דתיים חילונים, עשירים עניים, ימניים שמאלניים, חסידיים מתנגדים. כמובן, מי שאינו מציית להוראות הרופאים, נחשף יותר, בין שהוא ירא שמא או לא, עיין מסילת ישרים סוף פרק ט.

ש: אני סבתא בודדה, אם אעשה ליל הסדר לבדי בלי ילדים ונכדים, אהיה עצובה. בכל זאת לנהוג כן?

ת: כן. להיות חולה בקורונה, חלילה, זה יותר עצוב.

ש: האם אפשר בליל הסדר להשאיר דלתות פתוחות כדי שגם בודדים יוכלו לשמוע משכנים, וכן לעשות "סדר מרפסות"?

ת: כן. טוב מאוד. כל דכפין ישמע.

ש: האם בימים אלה כדאי לצום?

ת: לא. לא צמים בניסן. גם אנו חלשים, וזה יחליש עבודת ד' שלנו. אלא לתת צדקה. ועיין אגרת התשובה לבעל התניא פ"ג.

ש: האם מותר לעשות מנין מרפסות עם רמקול אבל זה מפריע לשכנים?

ת: לא. אסור להפריע.

ש: שמעתי שיש תרופה מועילה מאוד לריפוי קורונה, בשם כלורוקין, Chloroquine, אבל אטימות הממסד הרפואי לא מאפשרת לקדם אותה.

ת: אנו סומכים על הזרם המרכזי ברפואה, שעדין במחקרים עליו, אנא מכל אדם לא לעסוק בריפוי עצמי, Self-medication.

ש: גננת שנפסקה עבודתה עקב קורונה, האם מגיע לה משכורת?

ת: לא. "האי מאן דאוגיר אגורי לדוולא", מי ששכר פועלים להשקייה, "ופסק נהרא בפלגא דיומא", והנהר עלה ונכנס מעצמו בתעלות, "אי לא עביד דפסיק", אם זה לא מצוי שיקרה, "פסידא דפועלים", ההפסד הוא לפועלים. בבא מציעא עז א. כיון שלא היה יכול להעלות זאת על דעתו, לכן אינו משלם, כי המוציא מחברו עליו הראיה. רא"ש שם. ונפסק בשו"ע חו"מ שלד א. "אם ברחו מחמת שינוי אויר, הוי כשאר אונס, והוי פסידא דפועל או המלמד". הגה שם. וכן אם נופלים טילים לכל עבר, ומוסדות עזבו מקומם. שו"ת מנחת אשר ב קכ. ועיין עוד ס' דרכי חושן, הלכות שכירות פועלים סי' י. ותמיד אפשר לפנות יחד לרב ולחפש פשרה.

ש: אם אין תפילה במנין, אני יכול לעשות קבלת שבת בשירה עם אמי ואחיותי?

ת: לא. אי אפשר לשמוע קול אשה, אפילו אשתו, בזמן תפילה. שו"ע או"ח עה. זאת ועוד, גם בבית, אנשים ונשים צריכים להתפלל בנפרד. "ויעתר יצחק לד' לנוכח אשתו". בראשית כה כא. "זה עומד בזוית זו ומתפלל, וזו עומדת בזוית זו ומתפללת". רש"י שם (אמנם במנחת אשר – תקופת קורונה סי' טז אות ב, התיר וכותב שיש בכך אל כביר לא ימאס).

ש: האם אפשר להקדים את עריכת הסדר לפני כניסת החג כדי שכל המשפחה תוכל לראות ב-Zoom?

ת: לא. רק אחרי צאת הכוכבים.

[ובשנת תשס"ז, נשאל הרב: האם מותר בקהילת "עדת ישראל" בברלין להקדים ליל הסדר שמארגנים לאנשים לא דתיים? צאת הכוכבים הוא מאוד מאוד מאוחר, ואם נחכה עד אליו אנשים לא יבואו כלל. ראינו איגרת של הגאון הרב ירמיהו מנחם כהן (דיין ומו"צ דקהילת אנטוורפן ומח"ס שו"ת והרים כהן) לקהילתו באנטוורפן שאין להקדים ליל הסדר.

והנה תשובתו של הרב: בעניין האיגרת של הגרי"מ כהן מאנטוורפן, אנא אמור לקהילת עדת ישראל שבוודאי כל מה שהוא כתב הוא נכון ואמת וכך הדין, אך אנו מדברים על מקרה של שעת הדחק, שאם נתחיל את הסדר אחרי צאת הכוכבים, אנשים אלה לא יבואו ויפסידו את הכל, והשם "עדת ישראל" הוא אמנם מעורר חרדת קודש, אבל האנשים שעבורם מארגנים את הסדר אינם ברמה זו, ויש לחפש עבורם פתרונות של דיעבד ושעת הדחק, שאם לא כן, לא יבואו כלל לסדר, ויפסידו את הכל וגם יפסידו את האפשרות הגדולה של השפעה עליהם. ובכגון זה אפשר לסמוך על מה שפסק הגר"מ אליהו עבור

חיילים שיוצאים לפעילות מבצעית לפני השקיעה וחוזרים אחרי חצות, שיכולים לקיים כל מצוות הסדר אחר פלג המנחה עם ברכה מלבד אכילת מצה שצריכים לקיים אחרי השקיעה (ספר מקראי קודש לרב משה הררי פרק ד' הערה קמה), והוא הדין לענייננו. אמנם הגר"ש גורן והגר"ש מן ההר אינם סוברים כן, אך הם מציעים לחיילים פתרונות חילופיים, כלומר אחר חצות ותוך כדי פעילות, ואין זה שייך לענייננו. וכן הגר"ד ליאור אינו סובר כן, אלא שהחיילים פטורים מן המצווה. אך בנדון דידן, אנו דווקא רוצים שיקיימו את המצווה, הן עבור המצווה עצמה, הן מצד ההשלכה הברוכה הגדולה שיכולה להיות על חייהם. על כן, יש להקל שיוכלו להתחיל את הסדר עם פלג המנחה, ויגיעו לאכילת מצה אחרי השקיעה. והוא הדין ביום טוב שני של גלויות, מקל וחומר.]

צח. שו"ת קורונה #20

ש: לבי כואב על כך שאיני מתפלל במנין?
 ת: עתה זה רצון ד'. כיון שאתה אנוס, זה נחשב כתפילה במנין. "חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה". קידושין מ א.
 ש: מי שמתפלל ביחידות יכול לומר כגונא, אב הרחמים, אנעים זמירות, תפילה לשלום המדינה?
 ת: כן.
 ש: תפילת הטל?
 ת: כן.
 ש: יש לומר הלל בברכה בליל פסח גם ביחידות?
 ת: כן. פס"ת תפז ה.
 ש: גם נשים?
 ת: כן.
 ש: האם עובד זר יכול להכשיר לפסח שיש ותנור עבור זקן?
 ת: כן. אם יש השגחה שעושה כדין.
 ש: כיצד אוכל לשמח אשתי בחג במתנה, אם כל החנויות סגורות?
 ת: אפשר להזמין בדואר.
 ש: יש קשר בין קורונה לבין ביאת המשיח?
 ת: לא. היו כבר הרבה מגפות, ולצערנו, עוד תהיינה.
 ש: המתפלל בבית, ראוי שזה יהיה במקום קבוע?
 ת: כן. יש מעלה לקבוע מקום לתפילתו.
 ש: למה לכל דבר הרבנים מצאו פתרון, ועבורינו הנשים, לא מצאו פתרון למקוואות?
 ת: להיפך. לשום דבר לא מצאו פתרון, לכן סגרו בתי כנסת, בתי מדרש, ישיבות, מקוואות גברים, מקוואות כלים, הגעלת כלים, אבלות, חתונה, ברית מילה, תענית בכורות, שריפת חמץ ועוד. את הכל ביטלו או מאוד צמצמו. הדבר היחיד שנשאר שלם הוא טבילת נשים בזכות שמירת היגיינה וחיטוי שם. אך כמובן יש להיזהר. א. לעשות

את כל ההכנות בבית, להיכנס עם כפפות – כמובן לטבול בלי, - לא לגעת בשום דבר שאינו נצרך, ובבית לעשות מקלחת טובה עם מים חמים וסבון ושמפו.

ש: ברור שאנו נמצאים במצב של סכנתא חמירה מאיסורא, ועל כן נדרשת זהירות ואחריות גדולה לשמור על עצמנו ולהקשיב להוראות. אך בהסתוריה שלנו היו מצבים שבהם דווקא, ולמרות המצב בו העמידו אותנו, לא ללמוד תורה ולא להקהיל קהילות ברבים, עשינו זאת ביתר שאת למרות הסכנה שבדבר. אם כן, איפה עובר הגבול של פיקוח נפש לעומת שמירה על נשמת חיינו, לימוד תורה ברבים, תפילה במנין וכדומה? וכן ברור שאם יגידו לנו שמסוכן לגור בארץ ישראל, לא נשמע לו.

ת: אין להסתכן כדי לקיים מצוה. הגדר הוא האם הנזק שכיח או לא. פסחים ח. ואין על זה מצות מסירות נפש. אבל בשעת הגזרה, יש מסירות נפש, אפילו על שרוך נעל. וכן על ארץ ישראל, יש מצות מסירות נפש.

ש: אני בבית, אחיי רבים כל הזמן, ומדברים לשון הרע, ואיני מצליח למנוע, מה לעשות כדי לא להיות מושפע?

ת: לקרוא הרבה מסילת ישרים.

ש: האם מותר לעבוד בחקלאות בחול המועד? אם לא יעבדו, אין מי שיעבד בגלל ההסגר?

ת: תלוי איזו עבודה. שאל ישירות רב של ישוב חקלאי.

ש: זה נכון שבגלל המצב, אשה יכולה לטבול באמבטיה ולא במקוה?

ת: חס וחלילה. גם במקוואות יש ניקיון וחיטוי בהתאם להוראות.

ש: איך נשרוף את הלולב שנותר לנו מסוכות, אם אי אפשר לקיים מדורה?

ת: זה מנהג בעלמא. אז לשרוף אותו אחרי הקורונה או לפני פסח בעוד שנה.

ש: יש לי חבר לא דתי שלא שומר על בידוד ואיני מצליח לשכנעו. מה אפשר לומר לו?

ת: מעשה העלול להפיץ מחלה [א/195] [1944] 218. העושה בהתרשלות מעשה העלול להפיץ מחלה שיש בה סכנת נפשות, דינו - מאסר שלוש שנים; עשה את המעשה במזיד, דינו - מאסר שבע שנים. חוק העונשין, תשל"ז-1977.

[ראה: https://www.nevo.co.il/law_html/law01/073_002.htm#Seif192]

ש: האם צריך להפריש מעשר כספים מהמענקים שהמדינה נותנת לקראת החג השנה? ת: כן. כמובן הכל כפי יכולת האדם.

ש: האם אין עלינו למסור נפשנו לעשות רצון ד' ולהתפלל במנין?

ת: עתה עלינו למסור נפשנו לעשות רצון ד' ולהתפלל ביחידות

[אלו דברי הרבי מאמשינוב, ר' יעקב מיליקובסקי, במוצאי שבת הגדול השנה:

"...זה עת חרון אף נורא. ברור כשמש שצריכים להחמיר בכל חומרה של ונשמרתם מאד לנפשותיכם ולהשמע לרופאים בלי התחכמות. הקב"ה רוצה מאתנו להתבודד כל אחד, לך עמי בוא בחדריך.

וברור שכאשר רצון השם הוא לא ללכת לביהמ"ד ולא ללכת להורים לסעודות חג, אסור ללכת נגד רצונו ית'.

כאשר יהודי הולך לביהמ"ד או לבית הוריו וחושב שעושה רצון ד' הקב"ה שואל: למה אתה כאן, עכשיו השראת השכינה הוא בבתי בני ישראל איפה שעובדים את ד' בלב נשבר. אין השראת השכינה עכשיו במקומות התאספות. אין השראת השכינה במקום איסור!"]

צט. שו"ת קורונה #21

[שאל: הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ, מח"ס גם אני אודך]

ש: חזן שמתפלל במרפסת שלו, וממול יש הרבה מרפסות, שבכל מרפסת יש אדם אחד, סך הכל הם מנין, האם אפשר להתפלל כך במנין ולומר קדיש וכו'?

ת: זו מחלוקת הפוסקים. ראה תשובתי הדלה שכתבתי. יש אומרים שמצטרפים, ויש אומרים שיש להתפלל ביחידות. לכן המקל להתפלל כך במנין, יש לו על מה לסמוך בשעת הדחק.

ש: אדם שנמצא בבידוד, ויש חופה בחצר ביתו, האם יכול לברך ברכה בחופה ממרפסת ביתו מקומה שניה או שלישית?

ת: אין כאן שעת הדחק, ואין זה דומה למנין, לכן אין להקל בזה.

ש: האם מותר לכהן לברך ברכת כהנים ממרפסת ביתו בקומה שלישית כשהציבור מתפללים למטה בחצר הבנין, בזמן הזה של הקורונה, ד' ישמרני לעד? וכן השאלה להיפך שהציבור מתפללים במרפסת, והכהן נמצא למטה בחצר, אם יכול לברך ברכת כהנים? וכן אם ברכת כהנים יכולים לעשות בצירוף מרפסות שלא רואים כלל הכהן, אלא שומעים אותו?

ת: גם זה שנוי במחלוקת גם בין הפוסקים שמתירים מנין מרפסות, יש אומרים שלא יברך אלא יצא ממקומו לפני כן. לכן, כיון שזו מצוה מן התורה, יש מקום להתיר, בין שהכהן למעלה או למטה, באותם התנאים שמתירים מנין מרפסות.

ש: האם יכולים לעשות זימון כעת, שהרי אחד מקפיד מאד לא לאכול מהשני בגלל הקורונה?

ת: אפשר לזמן, כי באופן תאורטי, יש אפשרות לשמור על כללי ההיגיינה. כמו שמצטרפים מי שאכל בשרי ומי שאכל חלבי, והמזמן הוא מי שאכל חלבי, כי יכול לאכול בשרי, ומי שאכל בשרי מצטרף.

ש: אדם שמתפלל שמונה עשרה כעת במצב של הקורונה, ובאמצע שמו"ע בא אדם ונעמד לידו פחות משני מטר, שמותר להיות אחד ליד השני, האם מותר לו ללכת באמצע שמו"ע למקום אחר?

ת: מותר לו ללכת, אין איסור הליכה באמצע ש"ע, רק איסור דיבור. לכן מותר למי שילד פתאום מפריע לו להתפלל, לזוז, או מי שלא זוכר יעלה ויבוא בעל פה, ללכת לקחת סידור.

ש: אדם שמתפלל שמו"ע והגיעה משטרה באמצע, לבדוק אם יש רק עשרה מתפללים כמו שהם מתירים להתפלל בגלל הקורונה, ויש יותר מעשרה. האם מותר לו לברוח באמצע שמו"ע, שלא יקבל קנס, או מאסר?

ת: אם זה היה שליט גוי אכזרי, היה מותר לו לברוח כנ"ל. אך כאן הוא עשה עבירה, ועתה כדי להיחלץ מעונש שמגיע לו, הוא יזוז באמצע שמונה עשרה!? אתמהה. אם הוא בטוח שהוא צודק ויכול לעבור על הוראות הרופאים, ואינו מפחד מקורונה, מה פתאום נעשה עתה פחדן.

ש: אדם שמכר חמצו לגוי, והגוי נפטר מהקורונה מה יעשה?

ת: החמץ שייך לגוי, כלומר ליורשיו, אם הם מוכנים לשלם. אבל אם למחרת הפסח, הם לא משלמים, אז החמץ עובר לרשות היהודי.

ש: האם יימנע רב לענות כעת על עדי בדיקה של נשים מחשש התדבקות, כשנוגע בעד בדיקה?

ת: יכול לבדוק, יחבוש מסכה וכפפות. אי אפשר להעביר צילום של העד דרך אינטרנט, כי הצבעים משתנים, וכי אי אפשר כל כך לראות דקויות.

ש: האם ראוי ואפשר להביא ענף מאילן לאדם חולה קורונה, שיברך ברכת האילנות? ת: לא. לא די בענף, אלא צריך שני עצים ממש. יש מקילים בעץ אחד, ואפשר להקל בשעת הדחק. אך לא יצטער, כי אין מצוה חיובית לחפש עץ, אלא אם רואה עץ, עליו לברך. ומה שאנו מחפשים, זו מידת חסידות.

ש: ואם יבריא, האם יברך שוב על אילן שלם?

ת: כנ"ל. אין מברכים על ענף.

ש: מה עדיף, ברכת האילנות ביחיד, או ברוב עם, ויש חשש שאולי ידבק בקורונה? ת: ודאי ביחיד, כי אין חובה ומצוה ומנהג קבוע ש,ל תפילה ברבים, אלא מידת חסידות. וממילא התקהלות אסורה.

ש: האם אדם שנמצא בבידוד, צריך ללכת לברכת האילנות?

ת: ודאי לא ילך, כנ"ל.

ש: מה עדיף האם לברך על שני אילנות בסביבה שיש חשש קורונה שם, או לברך על אילן אחד בלבד במקום יותר בטוח?

ת: אילן אחד כי זה נחשב שעת הדחק. על המתירים עץ אחד, עיין חזון עובדיה פסח ח"ב ד"י, חזו"ע הל' ברכות ד' תנ"ח.

ש: אדם שרואה בתחילת ניסן ראייה ראשונה ביחיד את האילנות, האם יברך אז יחיד, או שיחכה שאולי יפסיק המגיפת הקורונה ויוכל לברך ברכת האילנות ברוב עם? וכן אם לא ראה האילנות האם יחכה לברך ברכת האילנות ברוב עם, או יברך בתחילת החודש? ת: יברך. זריזים מקדימים. וגם אי אפשר לברך עליהם אלא בפריחתם, ולא כאשר הכל פירות, ולא ידוע מתי ייגמר הקורונה.

ש: אדם שנמצא בבידוד בביתו, ויש לו אב זקן בבית, והאבא מבקש העזרה בבית, ורק הוא שנמצא בבידוד יכול לעזור לו, האם יעזור לו, או שימנע לעזור לו שלא ידביק אותו חלילה וחס בקורונה, אם יש לו קורונה, כי זה חשש שאולי יש לו קורונה?

ת: ודאי עליו לכבד את אביו הזקן, ואף לקחת סיכון זעיר בשביל זה, כאשר ישמור על כל הכללים כמה שאפשר, שהרי בשביל מצוה, לוקחים סיכון קטן, כמבואר בתפארת ישראל על סוף פרק א משנה ברכות, וכן פת"ש ריש יו"ד קנז. הבעיה היא שהוא עלול להדביק את אביו, ואצל זקן המחלה יותר מסוכנת, לכן במצב זה, כיבוד אב הוא דווקא לא להגיע, אלא אם כן אין ברירה, ובלא עזרה, אביו הזקן נמצא בסכנה (עי' פסקים ותשובות רמ אות יד).

ש: האם ימנע עצמו ללכת למקוה טהרה, שלא ידבק בקורונה, השאלה גם על חיוב טבילת עזרא, וגם על תוספת טהרה?

ת: לא ילך כי גם זה וגם זה חומרה בעלמא ולא מצוה. וגם בשביל מצוה לא לוקחים סיכון גבוה. אבל במקוואות נשים, מתמלאים כל תנאי היגיינה וחיטוי.

ש: אם ביטל טיסה כי לא רוצה אחר כך לחזור ולהיות בבידוד, האם צריך לשלם על הביטול הטיסה?

ת: כן. עליו לשלם. אין זה אונס. אם הנסיעה מאוד חשובה, היה עליו לנסוע, ואחר כך לשבת בבידוד, שזה לא דבר כה נורא.

ש: האם מותר להלשין על אדם שצריך להיות בבידוד, ויוצא להתפלל בבית הכנסת, או שיוצא לשמחה משפחתית?

ת: בודאי. הוא מסכן אחרים. אל תעמוד על דם רעך.

ש: האם מותר לנשק המזוזה במצב כזה, כי שומר מצוה לא ידע דבר רע, או שיש חשש שידבק מהקורונה?

ת: לא ינשק. שומר מצוה לא ידע דבר רע, לא נאמר כאשר שכיחא היזקא. פסחים ח. וגם אין דין או מנהג לנשק, אלא רק מנהג לשים יד, וגם מזה יימנע, אלא יקרב ידו וינשק ידו. ש: האם מותר לתת שלום לרבו ולנשק ידי רבו במצב כזה, או שיש חשש שידביק רבו בקורונה?

ת: כנ"ל. גם אין דין לנשק ידו של רבו. אלא יגלה כבודו ויראתו בדרך אחרת, והעיקר הוא לשמוע להוראותיו.

ש: האם מותר למוהל לעשות מציצה לתינוק במצב כזה, או שיש חשש שידביק אותו בקורונה?

ת: חייב לעשות. בגמרא כתוב שמניעת מציצה יש בה משום פיקוח נפש. אלא יעשה על פי ההוראות המפורטות של הרבנות הראשי. ויעשה מציצת שפופרת, ועל אף שכללית יש להימנע, כאן זה שונה.

ש: האם מותר לתת מחצית השקל או מתנות לאביונים לאדם שנמצא בבידוד, כי כרגע הוא בגדר אביון שלא יכול לנהל עסקיו?

ת: הוא לא בגדר אביון, אם יש לו כסף, ואם הוא לא יכול לנהל עניניו, יש לעזור לו לכך, וגם נתינת כסף לא תעזור.

ש: האם יש עדיפות לתת משלוח מנות לאדם שנמצא בבידוד, כדי לשמחו?

ת: כן, כי לפי מנות הלוי, טעם משלוח מנות, הוא להרבות אהבה, וכאן מאוד נצרך.

ש: האם ינשק הספר תורה כשעולה לתורה?

ת: לא ינשק. אלא מרחוק, כנ"ל, כמו מזוזה. ואם נגע, יטול ידיו אחר כך עם מים וסבון או אלכוהול ג'ל.

ש: האם מותר להתחפש לחולה קורונה, ולהלביש כובע על הראש שכתוב עליו, אני חולה קורונה, או שזה בגדר אל תפתח פה לשטן?

ת: אין בזה שום בעיה, כמובן בתנאי שאין זה מצער אחרים.

ש: האם חייב האב לחנך בנו כשאחד מהם בבידוד?

ת: דרך הדלת, במרחק, כמו שבכיתה יש מרחק בין מורה לתלמיד.

ש: כהן שצריך לבוא לראות נגע אם לטהר או לטמא, ויש לחולה חשש קורונה, האם יבוא הכהן לבית החולה לבדקו?

ת: אסור לפסוק הלכה בפני מי שגדול ממנו בחכמה, ואז יהיו חכמים גדולים מאוד.

ש: יש לעיין לגבי אשה, אם מותר לה או צריכה למנוע, מללכת במקוה בימים אלו, ודו"ק בכל האופנים והפרטים בזה?

ת: צריכה ללכת. יש שם תנאי חיטוי והיגיינה. אלא אם כן יתברר ההיפך. תעשה הכנות בבית. שם אל תיגע במה שלא נצרך. ובחזרתה תתקלח במים חמים וסבון ושמפו, על אף שבאופן כללי, אין להתרחץ אחרי מקוה, כאן זה שונה.

ש: האם מותר לפני הנטילה בבוקר מיד כשקם מהמיטה, למרוח על הידים חומר חיטוי, ומה הדין בשבת?

ת: כן, אם זה הכרח של היגיינה, אך לא נראה שיש הכרח.

ש: כשמצטרפים מניין מכמה מרפסות, האם יכול לעלות בתורה אדם שעומד במפרסת אחת, והספר תורה במרפסת אחרת, ויש לדון גם כשאינו רואה כתב הספר תורה, וכן כשרואה כתב הספר תורה על ידי משקפת? וכן חשבתי עוד שאלה ב"ה לגבי קריאת התורה, אם יכולים לעלות לתורה בכמה ספרי תורה, זאת אומרת שהכהן יעלה במרפסת אחד שיש שם ס"ת אחד, והלוי יעלה במרפסת אחרת עם ס"ת אחר, וכן הישראל בספר

תורה שלישית במרפסת השלישית, או שצריך כל השלשה עולים שיעלו בספר תורה אחד?

ת: יש בזה דעות שונות בין חכמים.

ש: האם יכול לקחת תרופה או חיסון בשבת נגד קורונה?

ת: כן, זה כמו חולה שאין בו סכנה, שמותר.

ש: אם סיכם עם סופר סת"ם שיכתוב לו ספר תורה ויטבול כל יום במקוה קודם שכותב, האם כעת שלא יכול הסופר לטבול, כי סגרו המקוואות, זה מקח טעות?

ת: אפשר להקל בט' קבין במצב כזה. או יחכה שיכתוב לו אחרי הקורונה.

ש: אם יתברר שמגיפת הקורונה, זה בעצם נשק ביולוגי שזלג בטעות או בכוונה מהגויים, האם יהיה צריך לומר הי"ד [ה' יקום דמו], על כל מי שנפטר מהמגיפה רח"ל?

ת: לא, כי לא התכוונו להרוג אותו, והרי הם מעצמם נפגעו, ולא שייך לומר שיש כאן קונספירציה שעשו זאת כדי לפגוע ביהודים.

ש: מעשה היה שיהודי נפטר מהקורונה ל"ע במדינה בחוץ לארץ, ורצו לשרוף גופו, והשאלה אם מותר לקבור אותו מהר בשבת שלא ישרפו גופו?

ת: לא. זה איסור תורה. ולא עושים מצוה על ידי עבירה. אבל אפשר לצוות לגויים לעשות זאת.

ש: כעת שאסרו להתפלל במנין במקום אחד בגלל הקורונה, היה מעשה היום בבית כנסת אחד שעשו מנין, ומכרו העליות לספר תורה, ולפני קריאת התורה ממש, הגיעה משטרה, וברחו כולם, והשאלה אם צריכים לשלם על העליה שקנו, או לא, כיון שלא עלו לתורה כלל?

ת: לא צריך לשלם. מקח טעות. גם אסור היה לעבור על ההוראות.

ש: מה עדיף, האם לשרוף החמץ על ידי שליח, או לבער החמץ לבד, בלי שריפה, אלא ע"י שישפוך על החמץ אקונימקה, כמובן באפשרות שלא יכול בשום אופן לשרוף החמץ לבד? ת: את החמץ שלא יאכל, יזרוק לפח לפני הריקון האחרון שלפני פסח. אם חמץ נשאר, אז יפגום אותו באקונימקה או בנפט ויזרוק לפח, או יפורר בשירותים. וישאיר כמות זעירה מאוד, אותה ישרוף בבית.

ש: יש מנין שניגש אבל כל יום לפני העמוד, והוא גר בקומת קרקע, והוא החזן שעומד בחצר ביתו למטה בבנין עם כמה ילדיו שיחיו, ואחר כך מצטרפים אנשים שרואים אותו מהמרפסות, והשאלה כיון שהוא אבל בתוך השנה, האם מותר לו להתפלל לפני העמוד גם בשבת, כיון שהוא חזן טוב, ומתפלל בקול שישמעו כל הבנין שמתפללים במרפסות, ואם יהיה חזן אחר מתוך מרפסת, לא ישמעו כולם טוב את החזן, או שאין לו להתפלל לפני העמוד כיון שזה אבלות בפרהסיא?

ת: לא יתפלל. הרי מנין מרפסות שנוי במחלוקת, ויש להתיר בשעת הדחק, אך לא להוסיף.

ש: הנמצא בבידוד בתוך חדר אחד בביתו, האיך יעשה בדיקת חמץ בכל הבית?

ת: אחרים שגרים איתו באותו בית יעשו בשאר הבית. ואם הוא לבדו בכל הבית, אז אין שאלה.

ש: הנמצא בבידוד בערב פסח, ולכן לא יכול להסתפר בערב פסח, האם מותר לו להסתפר בחול המועד?

ת: כן. כי היה אנוס. ויותר טוב להסתפר אחרי פסח, כי ספירת העומר פחות חמורה מחול המועד.

ש: הנה בבנין אחד בחצר, יש חזן עם כמה ילדיו מעל גיל בר מצוה, והכהן יורד למטה לחצר בשעת ברכת כהנים, ומברך ברכת כהנים, ושומעים אותו עשרה אנשים, גם אלו

שנמצאים בחצר, וגם אלו שנמצאים במרפסות, אולם השאלה שיש עוד כהן באחד המרפסות, שרואה החזן, ורוצה לברך ברכת כהנים, אולם לא ישמעו אותו הציבור, אלא ילדיו הקטנים בביתו, והוא רוצה להצטרף לעשות ברכת כהנים בשעה שהכהן בחצר מברך ברכת כהנים, האם יכול?

ת: יכול, כיון שקולו מובלע בקול הכהן שנשמע.

ש: יש לעיין כשמתפללים במרפסות, האין נחשבים העשרה הראשונים לתפילה, האם מי שקם ראשון מהמיטה ואמר ברכה, או מי שהתחיל להתפלל בביתו, או רק מי שיצא למרפסת להתפלל, או מי שהציץ החוצה לחלון לראות עוד מתפללים, ואז נחשב מעשרה הראשונים?

ת: אלו שבפועל יוצרים את המנין.

ק. שו"ת קורונה #22

ש: אני אחות בטיפול נמרץ. בשבת יש הסעה על ידי גוי. יש אחיות שנכנסו לבידוד, ובכל נסיעה אחות נמצאה עם בדיקה חיובית. מותר לי לנסוע ברכב שלי?
ת: כן.

ש: כיון שאי אפשר להטביל כלים, האם אפשר להקנות אותו לגוי ושוב לשאול אותו ממנו?
ת: זה פתרון בלתי ברירה לאדם שקנה כלי בערב שבת ולא יספיק להטבילו. שו"ע או"ח שכנ' ז. יו"ד קכ טז. והוא הדין במקרה שלנו. אבל אחרי הקורונה עליו להטבילו בלי ברכה.

ש: והאם אפשר להפקיר את הכלי?

ת: גם זה פתרון של שעת הדחק. עיין שו"ע רמ"ג. מנחת שלמה ב סו טז. אורחות רבינו ח"ד עמ' נד. הגר"א ווייס כתב שאין זה מעשי, כי אסור לצאת מפתח ביתו, וגם גויים לא נמצאים בסביבתו. מנחת אשר – בתקופת קורונה סי' כז.

ש: אני במד"א ובקשו שאתגלח, שאם לא כן, המסכה אינה אטומה, ונורא קשה לי?
ת: כמו שאתה מוסר נשפך להציל אנשים, כן תמסור נפשך להוריד זקן. כמובן, לא על ידי תער אלא בעזרת משחה. אין בזה איסור אלא הפסד מידת חסידות של פנים של יהודי. אך בזה שהנך מציל, הנך באמת יהודי (בשבת הקפיד כ"ק אדמו"ר רבי איציקל פשעווארסק שהבעל תפילה יהיה יהודי שלא מגלח את זקנו, אפילו בהיתר, כמובן. פעם א' רבי איציקל בעצמו הורה לאחד שלא היה מגדל את זקנו, להתפלל מוסף של שבת לפני העמוד, וגם לא היה לו אז יאהרצייט. כששאלוהו על כך, רבי איציקל השיב: "הר' יש לו זקן מזהב". הוא היה בעל חסד גדול, ובעל צדקה גדול. בית פשעווארסק ח"א עמ' 239-237 והערה א).

ש: האם צריך להפריש מעשר כספים מהמענקים שהמדינה נותנת לקראת החג השנה?

ת: כן. כמובן הכל כפי יכולת האדם.

ש: יש ענין להתפלל ביחידות בשעה שיש מנין בכותל שמתקיים גם עתה בהתאם להוראות?

ת: כן. יש להתפלל בשעה שהציבור מתפללים. ברכות ז ב. שו"ע או"ח צ. והרי זה בית הכנסת הכלל ישראלי הגדול בעולם. אפשר לראות את הכותל כל הזמן בשידור חי ואפשר גם לענות לקדיש, קדושה וברכו.

ש: אני מתנדב במד"א, אך לאשתי יש מחלה של סיכון גבוה, אז אני מפחד להדביקה. האם להשמין אן לפרוש?

ת: אדם צריך להסתכן כדי להציל חבירו, שנאמר אל תעמוד על דם רעך, כגון ראה חבירו טובע בנהר או באו עליו חיה רעה ולסטים, וקל וחומר להסתכן סיכון קטן כדי להציל חבירו מסיכון גדול. אך אינו רשאי לסכן אדם אחד כדי להציל אדם שני. לכן עליך לוותר על מצוה גדולה זו, כדי לא לסכן את אשתך, והמצוה תיעשה על ידי אחרים, ואתה תוכל להמשיך לעבוד במד"א במקרים בהם אין חשש קורונה.

ש: בלילה יש עומס במקוה. האם אשה יכולה לטבול למחרת במשך היום, כאשר אין אף אחת.

ת: מותר כי זה נקרא מצב של אונס. שו"ע יו"ד קצז ד. כלומר אונס כללי. פת"ש סק"י. אבל הם מותרים רק בלילה של יום השמיני.

ש: הקמנו מנין מרפסות וגגות. שכן טוען ששחרית מוקדם מפריעה לילדים הקטנים שלו לישון. השכנים טוענים שהרוב קובע. מי צודק?

ת: הוא צודק. אין זה בית כנסת, ולא שייך לרוב להחליט. הרוב לא יכול להפריע, כמו שפסקו גדולי ישראל שאין להתפלל במנין במטוס או ברכבת או באוטובוס, אם זה מפריע לאחרים.

ש: האם במנין מרפסות, כל אחד יכול להתפלל לעצמו, ורק יתחברו לחזרת הש"ץ?

ת: לא. הגדר של תפילה בציבור, הוא שכל העשרה יתחילו שמונה עשרה בלחש יחד.

ש: איך יעשה ברכת כהנים במנין מרפסות?

ת: הכהן צריך לעמוד עם הפנים כנגד העם, שו"ע או"ח קעח. ולכן כל הכהנים יעמדו עם פניהם מול יתר המתפללים.

ש: איך יעשו קריאת התורה במנין מרפסות, הרי העולה צריך להיות סמוך לספר תורה?

ת: יש חמש פתרונות.

א. כל עולה יבוא לפני התורה ויברך, אך הוא יעמוד במרחק הראוי שזה 2 מטר.

ב. העולה יעמוד ממש מרחוק. הבעיה היא שאז, אינו רואה את הקריאה. וכן במקרה הקודם. והרי צריך לראות. לכן אי אפשר להעלות סומא. שו"ע או"ח קלט ג. אבל הרמ"א מתיר. וכן המ"ב ס"ק יב, שעה"צ סק"ו, מיקל.

ג. שכל עולה יקרא עצמו, והם יתחלפו לפי התור. זה ודאי טוב, אך בתנאי שבאמת יקפידו על ההוראות, ויתרחק מהקודם כאשר מתחלפים. וכן ירחץ ידיו באלכוהול ג'ל אחר כך.

ד. אחד יעלה ויקרא את כל הפרשה תחילה עד הסוף, כפי התקנה הראשונית של חז"ל. קושיא: למעשה חז"ל תיקנו שעל כל קריאה, יש לברך תחילה וסוף.

ה. אדם אחד יעלה ויקרא מתחילה עד הסוף שבע פעמים, ויברך כל פעם תחילה וסוף. נפסק בשו"ע או"ח קמג ה. זה נראה הפתרון הכי טוב (ולגבי מפטיר, יש לחלק בין מפטיר של יו"ט ושובת חוה"מ שהוא חיוב בפני עצמו של מוספי היום ולקרא מפטיר לחוד לבין שבת רגילה ששם לאחד מפטיר עם שביעי שמפטיר עולה למנין שבעה. וכן פסקו הרב מרדכי שטרנבורג והרב אריאל אדרי).

ש: מותר לצאת בשבת לרשות הרבים בלי עירוב עם כפפות?

ת: נפסק שמותר לצאת, רק ראוי להחמיר שהם תהיינה קשורות לבגד, גזרה שמא יוריד אותן. שו"ע או"ח שא לו. והוא הדין כפפות לשמירה על סטרליות, שמא יוריד אותן לזרוק לפח. פס"ת שם 335. אבל אין להחמיר לקשור, אם הקור גדול. ערוה"ש שם קה. והוא הדין לעניינו, שבודאי לא שייך להחמיר.

ש: ומה דין מסכה?

ת: אמנם אסור לצאת בתחפושת. שו"ע או"ח שא כ. כגון תחפושת פורים. פס"ת שם כט. אבל אם זו תחפושת של בעל מלאכה מסויים, כגון חלוק טבח או רופא, מותר. שם 196. מ"ב שם ס"ק עב. והוא הדין בענייננו.

ש: האם מותר לתפור מסכות בחול המועד?

ת: כן. מלאכת הדייט לצורך המועד. וכן פיקוח נפש.

ש: בית חולים בחוץ לארץ, שלא מאפשרים לחולה קורונה להוציא אף חפץ, ושורפים הכל, כולל תפילין, האם להיכנס עם תפילין, או יותר על מצוה?

ת: כבר פסקו גדולי ישראל שיותר, עם כל הכאב (שו"ת אגרות משה או"ח א ד-ז. שו"ת מנחת יצחק ג, ג). ואמנם, מצות עשה להניח תפילין כל יום. עיין פס"ת כה א. אבל הוא אנוס (עיין ספר משה שפיר קאמרת עמ' ע-עא).

קא. שו"ת קורונה #23

ש: כעת שכולם בבית, והמון זמן נמצאים גם במרפסות, האם יהיה אסור לאכול במרפסת, כמו מי שאוכל בשוק?

ת: מותר. אין זה נקרא שוק, כי אין עוברים ושבים.

ש: כעת בגלל הקורונה, שהשוק ריק מאנשים, האם מותר לאכול בשוק?

ת: אסור. כי זה מקום המיועד לרבים. וממילא על פי ההוראות, אסור לשהות שם כך, כי אינו חיוני והכרחי לאכל שם.

ש: המשטרה רצתה לעצור אחד באמצע השבת שלא קיים ההוראות, ואמרו לו, או שהוא אומר להם פרטים שלו, והם יכתבו זאת בשבת, או שהם לוקחים אותו למאסר באמצע השבת, מה עדיף?

ת: לרשום את הפרטים, כי זה פחות חילול שבת.

ש: כתוב שהמתעטש מלעלה, סימן יפה לו. ויש לעיין כעת בגלל הקורונה, ד' ישמרני, שכל אחד שמתעטש זה מדאיג את כולם, האם זה סימן יפה לו?

ת: סימן טוב, כי לא די להתעטש כדי שיהיה קורונה (ארבע שאלות הראשונות מהג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ, מח"ס גם אני אודך).

ש: מי שיש לו תסמינים של קורונה, האם די שייכנס לבידוד, או חייב להיבדק ולדווח?

ת: ודאי חייב. גם לעצמו. וגם שמא בינתיים הדביק אחרים.

ש: האם הנמצא בבידוד, יוצא ידי חובה בהדלקת נרות שבת בבית?

ת: כן. זו מצוה על הבית ולא על כל אחד, לכן לא חייב להדליק בחדרו.

ש: האם היושב בבידוד יכול להצטרף לזימון?

ת: כן, אם רואים זה את זה. שו"ע או"ח קצה.

ש: אני במד"א. האם להתפלל במנין בגינה או ביחידות (השאלה נשאלה כאשר עדיין היה אפשר להתפלל במנין מפוזר בגינה)?

ת: ביחידות, כי יש אצלך סיכון יותר גבוה של הדבקה.

ש: האם יוצאים ידי חובת קידוש בחדר בידוד?

ת: כן. אם שומעים, ומתכוונים לצאת ולהוציא, גם אם אין רואים.

ש: האם חולה קורונה שלא מרגיש מצה יוצא ידי חובה?

ת: כן. כדין בלע מצה בלי שלעס. שו"ע או"ח תעג.

ש: ראיתי שהרב כתב סדר ליל פסח מקוצר בשביל זקן בודד שאינו מתמצא בזה. האם אין חשש שילמדו מזה לכל השנים לקצר?

ת: יישר כח. מפורש שזה רק בשעת הדחק בגלל הקורונה, שהובא שם על ההגדה לשעת חירום בצה"ל.

ש: מי שהיה בבידוד ונגמר לו הבידוד בחול המועד, האם מותר לו להסתפר?

ת: כן. זה דומה למי שהיה בבית הסוהר וכדומה. שו"ע או"ח תקלא ג-ד. מי שהיה חולה, אין לו היתר. שם. אבל זה בגלל שאין זה אונס מפורסם וברור. מ"ב סק"ה. שעה"צ סק"ז. לכן כאן מותר.

ש: האם בגלל קורונה, מותר לאשכנזים להקל בקטניות?

ת: לא. ב"ה אין עתה מצב של רעב, אלא שפע של מזון.

ש: מי שהודיעו לו בשבת שהוא נדבק במחלה, מותר לו לטלפן לאלו שהיו במגע איתו שייכנס לבידוד?

ת: ודאי. והג"ר אשר ווייס אמר שאפשר לשלוח רכב כרוז שיודיע בעיר, על ידי נהג גוי, ואם אין, אפילו נהג יהודי.

ש: מי שאשתו יולדת בשבת, יכול ללוות אותה לבית החולים, כי היא מאוד בלחץ, על אף שלא נותנים לו לשהות בבית חולים?

ת: כן. ויחזור הביתה עם נהג גוי.

קב. שו"ת קורונה #24

ש: שמעתי שעקב קורונה, מותר לטבול באמבטיה?

ת: חס וחלילה. והרבנים הראשים כתבו בתקיפות נגד זה, שזה איסור כרת.

ש: האם מותר בשבת להשתמש במגבונים לחים כדי לנקות את כל המקוה אחרי טבילת אשה?

ת: כן. שו"ת מנחת אשר א יד-יז. ועיין שמירת שבת כהלכתה יד לז. חזו"ע.

ש: האם אפשר זבד בת ב zoom?

ת: כן.

ש: אפשר לברך ברכת הגומל ב zoom?

ת: לא. צריך עשרה אנשים במקום אחד.

ש: מותר לכבס בחוה"מ בגדים ללבוש, כיון שאי אפשר לקנות?

ת: מותר.

ש: אבי מבוגר אך אינו מקשיב להנחיות משרד הבריאות והרבנים הראשיים. מותר לשלוח לו את פסק ההלכה שלהם, על אף שהוא מכיל מילים קשות?

ת: לשאול אותו אם הוא מסכים שתשלח לו.

ש: זה נכון שיש סגולה לעצור מגפה לעשות חופה של יתום ויתומה בבית קברות.

ש: אין לזה מקור, מלבד שו"ת אור זרוע שכתב: "זה שעושין אירוסין בבית הקברות ויש לדבר הזה עיקר מן התלמוד". או"ז תמ"ח. וכן הביא המהרש"ם שיש סגולה אצל ההמון להעמיד חופה של יתום ויתומה בבית הקברות. שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' מ. וכך יש שנהגו בזמן השואה כדי לעצור את מגפת הטיפוס וגם הרציחות ההמוניות. יומן גטו וורשא. וחתונה התקיימה בזמן השואה בגטו פיוטרקוב בביתו של הרב, הג"ר משה חיים

לאו ה"ד, לפני החופה הוא דרש והוא: "מנהג הוא בישראל לערוך חופה בבית עלמין בעת מגיפה, והרי משתוללת המגיפה הגדולה ביותר (הכוונה למגיפות, רדיפות ורציחות) בתולדות ישראל. ובכל זאת החופה והחתונה נערכת בבית, כי הרי כל הגטו הפך לבית קברות". שואה במקורות רבניים עמ' 186. אך לא שמענו שבימינו, גדולי הדור הורו לעשות כן, במיוחד שיש הוראות שלא לצאת מן הבית, אם אין זה לצורך חיוני ממש, ובודאי לא להתקהל.

ש: האם עקב המצב הקשה שנוצר עקב הקורונה, יהיה מותר לאשכנזים לאכול קטניות? ת: כן אם נוצר מצב של רעב. אך לא כך המציאות. ובזמן השואה נשאל הג"ר יהושע גרינוולד אם יהיה מותר כיון שהמצות הן בצמצום ותפוחי האדמה יקרים, והשיב: "חלילה לנו להתיר ולפרוץ גדרן של ראשונים". שו"ת חסד יהושע ח"א סי' יז.

ש: המדביק חברו בקורונה, האם חייב לשלם לו על רפואתו?

ת: זה היזק שאינו ניכר לא נחשב נזק מן התורה, לכן פטור, מכל מקום חכמים קנסו מי שהזיק בכוונה שישלם (בבא קמא ה, א). אבל אם זה היה בשוגג, נשאר דין תורה, ופטור (גיטין נג, א. שו"ע חו"מ שפה, א. פת"ש שם סק"א). נגיף הוא היזק שאינו ניכר, לכן פטור. אבל מי שידוע שיש לו קורונה, ובכל זאת נגע בחברו או התקרב אליו, דינו כמזיד וחייב לשלם מדין קנס. וקנס זה נוהג גם בדין הזה, על אף שאין בית דין סמוכים (שו"ע שם). אבל כל זה שיטת הרמב"ם לקנוס כל סוג מזיד (הלכות חובל וחזיק ז, ד) וכן טור ושו"ע (שם) וש"ך (סק"א). אבל הראב"ד סובר שקנס זה הוא רק אם התכוון להזיק, אבל אם התכוון להנות לא קנסו. וכן מל"מ (שם) וש"ך (שם) בשם רה"ג ריף ורמב"ן שקנסו במזיד בהזיק שאינו ניכר רק מטמא, מדמע ומנסך, אבל לא בשאר דברים, כי לא לומדים קנס מקנס. לכן למעשה, חייב לשלם כשו"ע וש"ך שהם בתראי, אבל אם אינו רוצה לשלם וטוען קים לי כרה"ג ריף ורמב"ן אי אפשר להוציא ממנו ממון בעל כרחו. אבל ודאי חייב בדיני שמים. ועוד יש להאריך אם אכן נחשב היזק שאינו ניכר ואכמ"ל.

ש: יש לי אפשרות להתפלל יחיד בבית הכנסת. האם לחשוש לגמרא: "דבר בעיר, אל יכנס אדם יחיד לבית הכנסת, שמלאך המות מפקיד בו כליו" (ב"ק ס, ב)?

ת: א. בהמשך כתוב: "והני מילי היכא דלא קרו ביה דרדקי", דברים אלה, במקום שאין לומדים בו תינוקות מקרא, "ולא מצלו ביה", מתפללים, "ביה עשרה". וזה לא שייך עתה. וכתב הרשב"ש שזה בגלל שאין לימוד תורה של הילדים (שו"ת רשב"ש קצה). ב. זה לא נפסק בשולחן ערוך ואף לא מובא בכף החיים. ג. למעשה יש לברר אם מותר או אסור על פי ההוראות.

ש: בגלל המצב, לא הספקנו לעשות חנוכת בית. האם לחכות או לקבוע מזוזה בלי מנין? ת: לקבוע מיד מזוזה. א. אין צריך מנין בשביל מזוזה. ב. אין חובה ולא מנהג קבוע של חנוכת בית, אלא השימוש הראשון, יהיה קדוש, כגון לימוד תורה או אמירת תהילים על ידי איש ואשתו.

ש: האם יולדת יכולה לברך ברכת הגומל ביחידות?

ת: לא. תחכה.

ש: איך להסתכל על מות אלפים בעולם מקורונה? בצער?

ת: ודאי צער. רחמיו על כל מעשיו. אגב, במדינות עניות יש כל הזמן מיליונים שמתים מכל כל מיני סיבות, וגם עליהם יש צער.

ש: אנחנו צריכים לקנות מוצרי מזון לחול המועד. האם אפשר לקנות יותר גם עבור אחרי המועד, כדי להמעיט יציאות מן הבית?

ת: כן. כמובן אפשר לקנות רק מזון כשר לפסח.

ש: אדם שנפטר מקורונה בחו"ל ויקבר בארץ, אבל משום המצב, אי אפשר להביאו, אלא יוכנס להקפאה לצורך הטסה לקבורה בארץ ישראל, והקבורה תהיה רק לאחר חלוף סכנת הקורונה, כלומר בעוד ימים רבים. מתי יש לשבת שבעה?

ת: יש לשבת שבעה מיד (ואם זה בפסח אחרי שנגמר החג), כדין עיר במצור ואי אפשר לקבור את המת, שמים בארון עד סוף המצור, וסתימת ארון הוי כקבורה וחל עליהם אבלות מיד. שו"ע יו"ד שעה, ד. ואעפ"י שאין אבלות חל אלא משנקבר ונגמר סתימת הקבר בעפר, אבל משום שאי אפשר לקבורו במצור, סתימת ארון הוי כקבורה. ש"ך שם סק"ה. והוא הדין בנדון דידן (וכן פסק הג"ר צבי שכטר, מראשי ישיבת רבנו יצחק אלחנן בניו יורק).

קג. שו"ת קורונה #25

ש: כעת שמתפללים במרפסות, האם ביום טוב, מי שאין לו אב או אם, יאמרו "יזכור" במרפסת, ובעצם הילדים מסתובבים גם בבית וגם במרפסת?

ת: אין בעיה מעיקר הדין.

ש: כשהיה מותר להתפלל בדיוק עשרה אנשים במקום פתוח, האם יש מעלה של עשרה הראשונים, או באופן שיש תמיד רק עשרה מתפללים בדיוק, אין המעלה של עשרה הראשונים?

ת: יש תמיד מעלה.

ש: אם יהיה מצב שכל הרבנים יאמרו שמותר להתפלל בציבור עשרה אנשים במרחק שני מטר אחד מהשני, והמשטרה בכל זאת תתן קנס על זה, עד כמה כסף צריך האדם להקריב עצמו שיקבל קנס, והעיקר שיתפלל בציבור? ומה הדין אם יתנו מאסר על זה, האם חייב להתפלל בציבור?

ת: זה לא יהיה. אך באופן כללי, מצות עשה עד חמישית נכסיו. שו"ע או"ח תרנו.

ש: אדם שנולדה לו בת, מה יעשה כעת בגלל הקורונה, שלא יכול לתת קידוש, האם יתן שם לבת במרפסת, והספר תורה רחוק ממנו, והקידוש יתן בהזדמנות אחרת? או שיש רעיון אחר מה לעשות?

ת: אין חובה ולא מנהג קבוע, לא בקידוש ולא בעליה לתורה.

ש: אדם שנולד לו בן, מה יעשה עם ה"שלום זכר" בליל שבת, האם ישלים אחרי הקורונה?

ת: יעשה בליל שבת ביחידות.

ש: אדם שלא רוצה שידעו שהוא חולה קורונה ל"ע, האם מי שמספר זאת, עובר על לשון הרע?

ת: כן. גורם צער.

ש: האם אפשר לצאת לכתחילה בקבלת פני רבו בטלפון, כעת בגלל המצב הקורונה?

ת: כן. בלית ברירה.

ש: האם שכנים יכולים לעכב שמפריע להם שמתפללים במרפסת?

ת: אם אלו שעות של שקט.

ש: כשיש כהן שיכול לקבל עלייה לתורה, רק מרחוק מפני שעומד במרפסת, אולם הישראל נמצא ממש במקום שיש הספר תורה, האם יכבדו את הכהן בעלייה הראשונה משום וקדשתו, או שיעדיפו באופן כזה להביא העלייה לישראל?
ת: נראה הישראל.

ש: אם אחד התפלל נגד הנחיות של משרד הבריאות האם זה מצוה הבאה בעבירה?
ת: כן.

ש: האם אפשר להקל לכתחילה לשמוע הבדלה דרך הטלפון למי שחושש שלא ידבק מהקורונה או שנמצא בבידוד וכדומה?
ת: אי אפשר.

ש: האם חתן יכול להקל לצאת לבד לרחוב, בלי שומר, שלא יידבק בקורונה חס ושלום?
ת: כן (השאלות למעלה נשאלו ע"י הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ, מח"ס גם אני אודך).

ש: האם יש תועלת באמירת פיטום הקטורת נגד קורונה?
ת: כן. אבל יש מצוות יותר ברורות: תשובה, תפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזרה.
ש: מי שלא ראה חבר טוב שלוש יום בגלל הקורונה יברך שהחינו?
ת: כן.

ש: ומה הדין אם ראה אותו בזום?
ת: אין לברך.

ש: האם יש מעלה לשיעור חי בזום על פני שיעור מוקלט בעבר?
ת: לא. אבל יש מעלה לראות את הרב שנותן את השיעור, בין חי, בין מוקלט (כדומה, הג"ר יצחק זילברשטיין פסק שעדיף להתאמץ ולהגיע לשיעור החכם, מאשר לשמוע בטלפון ע"מ לחסוך בזמן, כדי לחזק את השיעור ולזכות לראות את פני הרב בשעת השיעור. ספר ופריו מתוק – דברים עמ' 11-15).

ש: אני בחל"ת ואמור לקבל דמי אבטלה, אבל המעביד שלי לוחץ שבכל זאת אבוא לעבוד אצלו כמה ימים כדי להשלים דברים. מותר?
ת: לא נראה. שהרי אתה מקבל דמי אבטלה. לכן שאל ישירות בטלפון את בית הדין לעבודה.

ש: האם יש לאמר יזכור גם ביחידות? האם בני הבית שמתפללים איתו ביחד צריכים לצאת מהחדר?

ת: כן. יזכור אינו דבר שבקדושה. ובני ביתו יוצאים מהחדר (וכן פסק הג"ר משה בראנסדארפער).

ש: האם בגלל הקורונה, אפשר לשמוע מוזיקה בספירת העומר?
ת: באופן פשוט, לא. אך אפשר להקל במוזיקה ווקאלית. אלא אם כן, זו הוראת רפואית. והראשון לציון, הג"ר יצחק יוסף, התיר ד' דברים: א. לכל אדם שירים ווקאליים. ב. לשרוי במתח וצער, שירים שקטים ושירי קודש. ג. ילידים קטנים, שירי ילדים. ד. לנמצא בבדיד או בדכאון, כל השירים. כל זה בהקלטות, ולא בנגינה בכלי. והג"ר מאיר מאזוז התיר מוזיקה. עלון 'בית נאמן', גליון 207, תזריע-מצורע תש"ף).

קד. שו"ת קורונה #26

ש: אם דתי עובר על תקנות משרד הבריאות בפני חילונים, זה חילול השם?

ת: יתכן. עיין רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ה.
 ש: האם יוצאים ידי חובת מים אחרונים באלכוהול ג'ל?
 ת: כן. כי זה נזל שמנקה. כמובן, מים עדיפים.
 ש: רב גדול אמר שאנחנו לפני חורבן ורעב גדול וצריך להתחיל לאגור אוכל בבית?
 ת: לא נראה.
 ש: האם אדם מותר להסתכן לחלות בקורונה, כאשר לפי הנתונים, החשש שימות נמוך מאוד, אך יתכן שיחלה?
 ת: גם זה אסור. א. אסור להסתכן כל סיכון אפילו רחוק בלי סיבה. ב. גם אסור לאדם לחבל בעצמו. ב"ק צא א.
 ש: אם אי אפשר שיהיו עשרה אנשים בברית מילה, האם לחכות?
 ת: עשרה אינם לעיכובא. שו"ע יו"ד רסה, ו. לכן ימול מיד. שו"ת אגרות משה יו"ד ב, ג אות ב. שו"ת יביע אומר ב יו"ד יח אות ה.
 ש: שאלה מחשבית: למה לא לנשק מזוזה של מקום ציבורי, וכדומה, הרי אם ד' גזר שאדם יחלה, ממילא יחלה, ואם ד' גזר שלא יחלה, ממילא לא יחלה?
 ת: יש צרות שבאות על האדם כי ד' גזר, אך יש יותר צרות שבאות על האדם, מפני שהביא על עצמו. מורה נבוכים ג יב. זאת ועוד, הוא גם מסכן אחרים.
 ש:מה עדיף, כדי להינצל מקורונה, תפילה או הגיינה?
 ת: שניהם חשובים. אך החתם סופר כותב שכל שאפשר להישמר מסכנה על פי הטבע, אין לסמוך על רחמי שמים. שו"ת חת"ס יו"ד קמה קעב ד"ה אמנם. וכן מרן הרב קוק שהבטחון מתחיל איפה שההשתדלות מסתיימת, לכן רבי ינאי לפני שהפליג בספינה, בדק אותה. שבת לב א. עין איה שבת ב קצב.
 ש: איך עושים קריאת שם לבת כשאין קריאת התורה?
 ת: בבית, אחרי קריאת הפרשה מתוך חומש, יאמר מי שברך, ואחר התפילה ישתו לחיים. דרישה יו"ד שס סק"ב.
 ש: האם הקורונה היא הכנה למשהו חדש, למציאות חדשה שתבוא לאחריה?
 ת: אינינו יודעים עתידות. נקוה שיהיה עם ישראל קצת יותר טוב, וכן העולם כולו.
 ש: האם אני יכול לתת שיעור בזום לגברים ונשים?
 ת: כן. כמו שרבו נותן שיעור בבית כנסת, ונשים שומעות מעזרת נשים. בתנאי שנשים לא שמות את התמונות שלהן וסוגרות את המצלמה שמצלמת אותן.
 ש: האם מותר לקחת בשבת ויטמינים שמחזקים את מערכת החיסון של הגוף נגד קורונה, או אסור משום שזה תרופה?
 ת: מותר. אין זו תרופה שמרפאה מחלה שיש, אלא מונעת שתבוא מחלה. עיין שו"ע שכה, מו. שו"ת הר צבי טללי אורות עמ' שסו. נשמת אברהם או"ח שכח סק"ג בשם הגרשז"א. ובאופן כללי, בימינו אפשר יותר להקל בתרופות, כי לא מכינים בבית, וגם לא מכינים על ידי שחיקה, ונחלש קצת החשש של שחיקת סממנים.
 ש: מה ההדרכה לתלמיד ישיבה בימים אלו? האם להתמיד כמו בישיבה? יותר לעזור להורים?
 ת: הסדרים בדיוק כמו בישיבה. לעזור להורים בין הסדרים.
 ש: האם לברך שהחינו על חבר שלא ראיתי שלושים יום, על אף ששוחחתי איתו בוידאו?
 ת: כן. שהחינו הוא על הפגישה פנים בפנים, שיש בה שמחה גדולה. אבל ברוך מחיה המתים, אם לא ראוהו שנה, לא מברכים אם דיבר איתו באמצע, שהרי יודע שהוא חי (שו"ת שאילת שלמה ג פד, פה, פו).
 ש: מה עדיף, מנין מרפסות, או מנין בשטח פתוח?

ת: יש פנים לכאן ולכאן, על מרפסות יש קושיא, כי לא נמצאים במקום אחד, על שטח פתוח יש קושיא כי אנשים בכל זאת מתקרבים.

ש: כדאי בימינו להמשיך בשיחות שידוך בטלפון, או לחכות?

ת: להמשיך. אדרבה יש מעלה לא להסתכל על הבחורה שנפגשים איתה. כמובן יש לדעת אם מוצאת חן, אבל זה לא מבטל את האיסור. עיין רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק כא.

ש: האם מותר להניח תפילין על כפפות?

ת: כן. אין איסור חציצה שם, בשעת הצורך.

ש: אני מדריך בבית ילד לילדים שלא הסתפרו הרבה מאוד זמן בגלל הבידוד. האם ישנו היתר לספר אותם בימי ספירה?

ת: כן. שער ארוך הוא בעיה יותר גדולה מאשר תספורת בימי ספירה. ואותה תשובה לחייל שהיה בהסגר זמן רב.

ש: איך אפשר לעשות סעודת בר מצוה?

ת: באותו יום של הבר מצוה. היא גם יכולה להיות מצומצמת, ולא חייב להיות מנין.

ש: יש הגבלה בקניית ביצים. אבל אנו משפחה גדולה. האם מותר לאמא לקנות ביצים, ואחר לאבא עוד פעם?

ת: לבדוק מה החוק בנדון.

ש: מול הוראות משרד הבריאות האם יש מקום לשיקול אישי?

ת: יש תמיד מקום לחשוב, אבל ההחלטה היא על פי רוב הרופאים, כלומר הזרם המרכזי, כלומר משרד הבריאות. עיין ספר תורת האדם לרמב"ן, שער הסכנה.

ש: האם הטענה הבאה נכונה: בשביל מעט מאוד אנשים, זקנים ובעלי סיכון, שתוחלת חייהם לא גדולה, לא הורסים כלכלת המדינה, אלא מקריבים אותם?

ת: לא נכון. יש איסור תורה של לא תעמוד על דם דעך, ואסור לעבור על לא תעשה, גם אם יפסיד כספו, ויצטרך לחזור על הפתחים. שו"ע או"ח תרנו הגה ומ"ב שם.

ש: האם מותר לנתק מכונת הנשמה מזקן כדי לחבר אותה לצעיר?

ת: לא. לכתחילה יש לחבר לצעיר, אבל אם כבר חיברו לזקן, אסור לנתק, כי אסור להרוג אדם א כדי להציל אדם ב.

ש: האם אפשר לצרף למנין אדם שאין לו מסכה?

ת: לא.

ש: עכשיו שמותר להתפלל במנין בשטח פתוח, האם יש מקום להמשיך להתפלל ביחידות?

ת: כן. מי שזקן או בקבוצת סיכון. או הרוצה להחמיר בואהבת לרעך כמוך ובלא תעמוד על דם רעך.

ש: אני במד"א, האם אני חייב לטפל בחולה קורונה, אם אני מפחד להידבק?

ת: כן. הוא ודאי ואתה ספק. לנקוט בכל אמצעי זהירות. רעק"א שחולי כולירע יקראו לרופא. וכן שבט הלוי (אגרות סופרים מכתב ל. קובץ בית הלוי ניסן תשנ"ב).

ש: האם תמורת תשלום מותר לי לקחת תרופת ניסוי נגד קורונה או אסור כי יש בזה סיכון מסויים?

ת: מותר, כי מותר לאדם להיכנס לסיכון מועט כדי להציל חברו מסיכון גדול, וקל וחומר כאן, שזו סכנת רבים. כמו שנאמר אל תעמוד על דם רעך, שחייב להציל חברו שטובע בנהר, או באו עליו חיה ולסטים, סנהדרין עג א, ובודאי שיש בזה סיכון מסויים למציל.

קה. שו"ת קורונה #27

ש: חולה קורונה שיצא מביתו, ובא כהן אחד והרגו, מדין רודף, מהו שישא את כפיו?
 ת: איני עסוק בשאלות כאלה.

ש: אם התפללו במרפסות יותר משלושים יום, האם מקבלת המרפסת קדושת בית הכנסת?
 ת: לא. זה זמני.

ש: אשה שצריכה ללכת לטבול במקוה, ורואה כעת שיש לה חציצה על היד, ולא יכולה להוריד לבד, ובגלל הקורונה אין מי שיעזור לה רק בעלה, מה עושים?
 ת: יוריד עם כפפה. מחזר לטהר אותה, לא ייכשל. כמו שאמרו ביחס שיהיה הבעל משגיח על הטבילה. ועיין פסחים יא א.

ש: עתה בגלל הקורונה, לובשים מסכות על הפנים כשהולכים ברחוב, האם יש ענין שתהיה לאדם מסכה מיוחדת לכבוד שבת?
 ת: לא, כי אינו לובש לשם כבוד. ע' פסקי תשובות סי' רסב הערה 33.

ש: ע"פ קבלה צריך לברך על ברכת האילנות רק בחודש ניסן. אדם שנוהג כך, אולם עתה בגלל הקורונה שלא יוצא מהבית רק לצורך גדול מאד, האם יעדיף לברך בחודש אייר על ברכת האילנות, שיתכן שבמשך הימים בחודש אייר יהיה מצב יותר טוב ויפסק הקורונה. או שיברך רק בחודש ניסן?
 ת: אשכנזים, אייר. ספרדים, ניסן.

ש: עתה בגלל הקורונה לא מקבלים בחניות חזרה בקבוקים ריקים, כמה זמן חייב אדם להתאמץ ולשמור הבקבוקים בביתו, שלא יהיה עליהם בל תשחי?
 ת: זה כמו חסד. אז לפי היכולת (השאלות למעלה נשאלו ע"י הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ, מח"ס גם אני אודך).

ש: אני מלמדת כמורה. המנהל רוצה שאלמד את התלמידות באינטרנט. אך אינינו רוצים להכניס אינטרנט לבית?
 ת: לחפש פתרון חלופי. אני הדל נתתי שיעורים בטלפון לתלמידי ישיבות קטנות, שלאף אחד אין אינטרנט, והיה בסדר.

ש: מנין שחלק גדול ממנו אינו מקפיד על הוראות, האם לעבור אחד אחד ולמחות בו, או ישר לספר לרב השכונה?
 ת: לרב השכונה. הוא יודע להוכיח יותר טוב מאתנו.

ש: אני במד"א. מה עדיף בשבת, לכתוב או לרשום בטלפון?
 ת: לרשום בטלפון, או במחשב. ולסדר מראש במחשב שמירה אוטומטית.

ש: מה המקור לכך שיש לשמוע להוראות משרד הבריאות?
 ת: א. ונשמרתם מאוד לנפשותיכם. ב. הליכה בדרכי ד'. רמב"ם דעות ד א. ג. ורפא ירפא. ניתנה רשות לרופא לרפאות. ברכות ס א.

ש: מי שמתפלל בבית, רשאי להתפלל בבגדים פשוטים?
 ת: אותם בגדים בהם הולך לבית-כנסת, ועומד מול אנשים חשובים. שו"ע או"ח צא ה. מ"ב ס"ק יב-יג.

ש: מותר להביא ילדים לתפילה בשטח פתוח או לבית-הכנסת?
 ת: לא. גם לא נשים.

ש: האם בתפילה בשטח, אפשר לקצר את התפילה?

ת: כן. יאמרו עד רבי ישמעאל בבית. ובדומה במנחה וערבית. וכן יוותרו על שירה ומנגינות.

ש: המתפלל בליל שבת ביחידות, יאמר ויכולו, או צריך עדות בשתיים?

ת: יאמר. אך לא יאמר מעין שבע.

ש: מותר להתפלל בשבת לרפואת חולה ולעצירת המגפה?

ת: כן. שו"ע או"ח רפח ט.

ש: המשתחרר מבית חולים בשבת יכול לנסוע לביתו?

ת: כן. כי בית חולים הוא מקום מדבק. יסע עם נהג גוי.

ש: אשה שמסרבת לטבול במקוה, יכולה לטבול במעיין או בים?

ת: לא בים, כי יש סיכון. במעיין אפשר, אם יש הרבה מים, כלומר 30 ס"מ מעל הטבור, או טבול בשכיבה. ועם אשה שתקפיד ששערותיה תחת המים. ותיזהר שלא יידבק בוצ' תחת הרגליים. ושלא יהיה שם אף אחד. ותלבש חלוק רחב מאוד.

ש: האם חוטי המסכה חוצצים בפני התפילין של ראש?

ת: כן. יש להוריד אותם מהראש.

ש: אין לנו אינטרנט. האם להכניס הביתה בשביל הלימודים של ילדינו?

ת: רק בלית ברירה אם אין חלופה. כי ודאי לימוד עם ספר ודף, כמו כל הדורות, עדיף.

ש: קניתי משהו מחנות שהיתה פתוחה בניגוד להוראות. מותר לי להשתמש?

ת: כן דיעבד.

ש: האם מותר לשמוע חדשות מידי פעם כדי להישאר מעודכן? הרי יש שם גם לשון הרע.

ת: המיינום ההכרחי. ואם יש לשון הרע לאטום אזניים.

ש: אבי רוצה שאבוא למנין שלא נוהג לפי הוראות. לשמוע לו?

ת: לא. כמו כל הלכה. וזה גם מתוך כבוד אליו, שלא להדביק אותו.

ש: מה לעשות אם אני בשירותים ושומע קדיש או קדושה של מנין מרפסות?

ת: להשתדל לא להקשיב.

קו. שו"ת קורונה #28

ש: מי שנפטר מקורונה, האם אפשר לתת שם על שמו, או שכדאי להוסיף עוד שם על השם של המנוח?

ת: אפשר. לא נותנים שם של נפטר צעיר אלא אם כן זה בנו וכדומה. או במגפה כללית.

ש: אדם שנוסע כל שנה לל"ג בעומר למירון, האם השנה בגלל הקורונה שלא נוסעים, יצטרך התרת נדרים?

ת: לא, כי התנה לפני ראש השנה ששלוש פעמים לא הופכת לנדר.

ש: אדם שהבטיח חי ראטל להביא בציון הרשב"י במירון בל"ג בעומר, מה יעשה שלא יכול השנה לבוא לשם בגלל הקורונה?

ת: התרת נדרים.

ש: הנה אסור לסרב כשמזמינים אדם לסעודת מצוה, והשאלה אם עתה בגלל הקורונה, מותר לו לסרב, כי חושש להתדבקות?

ת: מותר כי זה אונס (שאלות למעלה נשאלו על ידי הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ, מח"ס גם אני אודך).

ש: אומרים שמדינת ישראל נפגעה פחות ממדינות אחרות. האם זה בגלל השגחה אלהית?

ת: אם זה נכון, אכן זו השגחה אלהית. גם השגחה אלהית, דרך המאמצים שלנו, שאנו שלוחיו של ד'.

ש: הוריי אמרו לי שאם לא אבוא לבקר אותם, לא ימחלו לי. מה לעשות?
ת: לא ללכת. הזהירו רופאים לאביו שלא לאכול ולשתות מאכל מסויים, ואביו ציוה לבנו שיתן לו, ואיים שלא ימחל לו, אינו מחוייב לשמוע לו. בית לחם יהודה. ערוה"ש. ברכ"י. שערים מצויינים בהלכה קמג אות ג.

ש: האם יש לבקר חולי קורונה? יש סיפור על ר' אריה לויין שביקר מצורעים?
ת: לא, עלול גם להידבק, גם להדביק אחרים. רבי אריה לויין, זה מיוחד.
ש: שמעתי שעקב הקורונה, אלפי אנשים החליטו לחזור בתשובה. למה?
ת: אם זה נכון, אשריך ישראל. על פי רוב, זה בנוי על מחשבות של תשובה לאורך ימים, ועתה בקע האור.

ש: האם שייך בימים קשים אלה, לספר בדיחות ודברים מצחיקים?
ת: כן. כדי לחזק.

ש: אני מתפלל ביחידות, גם בגלל שאשתי בהריון. למטה מארגנים מנין בשטח פתוח, ואני העשירי. מה לעשות?
ת: עמוד ממש מרחוק עם צעיף גדול על הפנים.

ש: אם משהו מפר את ההוראות, יש להודיע למשטרה?
ת: הגר"מ שטרנבוך כתב: "מי שיש לו סימני מחלה וכל שכן שאם ידוע בבירור שחלה במחלה ויוצא להסתובב בין אנשים, מצוה להתרות בו מיד, ואם אינו מקבל התראה, או שאי אפשר להתרות בו, דינו כרודף שחייבים למוסרו לשלטונות, כדי למנוע היזק הרבים, אבל בכל שאר מקרים יש לבדוק כל דבר לגופו של ענין."
ש: אני גננת ומעבירה פעילות לילדים בזום, אך גם אמהות ואבות מסתכלים, האם מותר לי לשיר שירים?

ת: לבקש שאבות לא יסתכלו. לתרץ שזה מביך אותך.
ש: מי שלא הספיק להסתפר בגלל הקורונה, מותר לי להסתפר בזמן הספירה?
ת: לא. אלא לקראת יום העצמאות, או אם השער ארוך מידי על פי ההלכה, שזה איסור יותר חמור מאשר תספורת בזמן ספירה.

ש: האם גם אשה יכולה להיות נוכחת במנין רחוב?
ת: כן. על אף שאין מחיצה, כי אין זה בית כנסת קבוע, אלא רחוק כמה שאפשר (וכן פסק הגר"צ שכטר).

ש: כל שנה, ביום העצמאות, אני מספר הזקן ולובש בגדי חג. האם השנה, כשאני לבד בבית, גם לנהוג כן?
ת: כן. הקב"ה, מלא כל הארץ כבודו.

ש: אני גננת. רוצים שאני אעבוד עכשיו. אבל אני מפחדת להידבק ולהדביק גם אם ילדיי. אני מוכרחת לעבוד?
ת: לא. ילדיך קודמים לילדי אחרים.

ש: א. האם יש חובה לרפא אדם שנדבק בקורונה בגלל שלא נשמע להוראות? ב. למשל החרדים?

ת: א. ודאי. על אף שהוא אשם, הוא יהודי. ב. גם כן. ובכלל, יש להיזהר מהכללות והאשמה קולקטיבית, אין הוכחה ברורה שהם אשמים, והרי חובה לדון לכף

זכות. וממילא אמרנו שיש לרפא את כולם באהבה. דוגמא: לטפל בסרטן של אדם שמעשן, או פצוע מנסיעה בתאונה בגלל נסיעה מסוכנת.
 ש: האם יש חובה לעמוד בפני תלמיד חכם שמופיע בזום?
 ת: לא. אך ראוי.
 ש: אני אבל על אבי. האם אני מחוייב להתפלל בבית כנסת נגד ההוראות כדי לומר קדיש, או אני יכול להתפלל ביחידות בבית?
 ת: ביחידות בבית, זה רצון אביך שתשמור על חיך. ולעילוי נשמתו, אמור תהילים, למד תורה ותן צדקה. זה יותר מקדיש.
 ש: מותר להוציא ספר תורה מבית הכנסת למקום בו מתפללים?
 ת: כן. כמו לחולה או לאדם חשוב. שו"ע או"ח קלה.
 ש: איך לעשות ברית יצחק, בלי מנין?
 ת: לא צריך מנין.
 ש: אפשר לעשות ברית יצחק בזום יום שישי?
 ת: כן. אך בכל זאת ללמוד ליל שבת לבדך ליד הילד.

קז. שו"ת קורונה #29

ש: האם אפשר לצרף לחם משנה משכן כעת במצב של הקורונה, למי שמקפיד לא לטעם כלום משכנו?
 ת: אפשר, כמו ציורוף פת עכו"ם, פמ"ג רעד סק"ב. או הכשר שלא רוצה, או נבלע בו חלב, או מזיק לבריאותו. פס"ת שם יא.
 ש: עתה בגלל הקורונה, האם ראוי לכהן לברך ברכת כהנים עם כפפות?
 ת: כן. גם תפילת שמונה עשרה.
 ש: בברית מילה נוהגים שנותנים לתינוק מהיין באמצע שמברכים על הכוס, כשאומרים בדמ"ך חיי, האם עתה בגלל הקורונה שיש חשש התדבקות, ראוי לקיים מנהג זה? וכן אם ראוי לכבד סבא שנמצא במרפסת שיברך על הכוס, והברית מתקיימת בחצר הבנין, ולא יוכלו לקיים מנהג זה, או שיעשו הפסק באמצע הברכה, ויורידו הכוס לחצר, ויתנו לתינוק מהכוס, ויחזירו הכוס לסבא להמשיך הברכה?
 ת: עתה יש להימנע מכל המנהגים הטובים האלה.
 ש: אדם שיושב בביתו, וכבר התפלל, וכעת בגלל הקורונה שיש הרבה מנינים במרפסות ושומע שמתפללים ואומרים חזרת הש"ץ וקדושה, האם צריך לעזוב עסקיו ולימודיו ולהקשיב בחלון כדי לענות קדושה ואמנים ואיש"ר?
 ת: אינו חייב, אך יכול, כמו בריבוי מנינים בכותל.
 ש: אדם שיושב בביתו, וכבר התפלל, וכעת בגלל הקורונה שיש הרבה מנינים במרפסות, שומע שוב ברכת כהנים, האם צריך לעזוב עסקיו ולימודיו ולהקשיב לברכת הכהנים?
 ת: כנ"ל.

ש: האם מותר בשבת שגוי ימדוד חום במכשיר דיגיטלי, על ידי שמצמיד לאדם במצח, בגלל שהוא רוצה ליכנס למקוה, וכדומה בכל מקום מרכזי יכולים ליכנס רק על ידי מדידת חום, בגלל הקורונה?

ת: אי אפשר.

ש: אדם שמצא מסיכה יקרה עם פילטר וכדומה, האם יעשה השבת אבידה או לא, כי יש חשש שיידבק בקורונה, כשנוגע במסיכה שהיה על הפה והאף של אדם כל הזמן, וכן יתכן שאובד המסיכה כבר לא ירצה להשתמש ממילא במסיכה זו והיא הפקר?

ת: כן השבת אבידה. יקח עם כפפות וישים בשקית ניילון.

ש: אדם שלא ראה חבריו שלושים יום ועתה רואה אותו כולו עטוף בפנים עם מסיכה, האם יכול לברך שהחיינו?

ת: כן. יש שמחה גם כך (השאלות למעלה נשאלה ע"י הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ, מח"ס גם אני אודך).

ש: אני ואשתי מקפידים על הנחיות משרד הבריאות, ולא נפגשנו עם המשפחה שלנו כבר כמעט חודשיים. בימים האחרונים, אני שומע עוד ועוד אנשים שכבר לא מקפידים על ההנחיות ונפגשים עם משפחות וחברים. אנו מרגישים מוזרים. האם עדיין להקפיד לא להיפגש עם המשפחה. הרי משרד הבריאות מתיר ללכת לחנויות ולמספרות, אז למה לא הורים ואחים?

ת: זה קשר יותר קרוב. אנא לא להתחכם.

ש: האם לשלוח את הילדה לבית הספר? הברירה בידינו.

ת: מותר, כיון שמשרד הבריאות התיר, ועדיף שלא.

ש: האם מותר ללבוש מסיכה בשבת, מצד ברירה כי היא בוררת את הנתזים מהאוויר?

ת: כן. כי זה בשעת הנשימה, כמו שותה ישירות דרך מסננת. שו"ע או"ח שיט, טז.

ש: אם חנויות ומקומות עבודה נפתחים למה לא לפתוח הישיבות, האם זה לא יותר חשוב?

ת: בישיבות רבות אי אפשר לשמור על מרחק כפי ההוראות, ופיקוח נפש דוחה את הכל.
ש: אדם אחד טוען שתרופה טבעית מסויימת ריפאה אנשים רבים מקורונה. אז למה לא משתמשים בה?

ת: אין זו הוכחה. ב"ה רוב האנשים מתרפאים בגלל מנגנוני הגנה של הגוף. כבר דיברו על כך חז"ל לגבי רפואת אליל. גמרא עבודה זרה (נה, א): **אמר לו אדם מישראל ושמו זונין לרבי עקיבא: לבי ולבך ידע דעבודת כוכבים לית בה מששא, אין בה ממש!** שאלתי היא: **והא קחזינו, אנו רואים, גברי דאזלי כי מתברי, אנשים חגרים שאבריהם מפורקים מחמת מחלה, ההולכים לעבודת כוכבים, ואתו, והם חוזרים כי מצמדי, באיברים מצומדים, כלומר: שמתרפאים שם.**

אמר לו רבי עקיבא: אמשול לך משל: למה הדבר דומה? לאדם נאמן שהיה בעיר, וכל בני עירו היו מפקידים אצלו פקדונות, שלא בעדים ובא אדם אחד, ולא סמך על נאמנותו והפקיד לו בעדים.

פעם אחת, שכח, והפקיד אצלו שלא בעדים. אמרה לו אשתו של הנאמן: בוא ונכפרנו! ולא נאבד את נאמנותינו, מפני שתמיד מפקיד אצלינו בעדים, יאמינו לנו שעתה

הפעם לא הפקיד אצלינו! אמר לה: וכי מפני ששוטה זה עשה שלא כהוגן - אנו נאבד את אמונתנו?! ואף אם לא נחשד בעיני אחרים - לא נמעול באמונתנו. והנמשל: אף, באלילים - כך הוא: יסורין אלו, כגון מי שנתפרקו איבריו מחמת מחלה, בשעה שמשגרין אותן על האדם, משביעין אותן, מן השמים, ואומרים להן: שלא תלכו אלא ביום פלוני! ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית, ועל ידי רופא פלוני, ועל ידי סם פלוני! כיון שהגיע זמן לצאת - הלך זה לבית עבודת כוכבים!

קח. שו"ת קורונה #30

ש: אדם שהולך עם מסיכה בגלל הקורונה, האם מותר לו לאכול בשוק, כיון שאין זה בזיון כל כך, שהרי מכוסה רוב פניו במסיכה?
ת: גם. אין זה דרך ארץ.
ש: הנה המנהג בפרשת בחוקתי שקורא את פסוקי התוכחה בקול נמוך יותר, והשאלה כעת בגלל הקורונה שמתפללים במרפסות, האם יקרא בקול רם שישמעו כולם?
ת: קצת פחות חזק מהשאר.
ש: האם צריך הקורא התרת נדרים, שכל שנה נוהג לקרוא פסוקים אלו בקול נמוך, והשנה מגביה קולו?
ת: לא, כי זה חד פעמי.
ש: הייתי אתמול בחופה עד קידושין והתעוררה לי שאלה למעשה, כי היה צריך שהחתן יקנה חיוב הכתובה בקנין סודר שמגביה כנהוג, וכל פעם החתן קונה בכיפה או בגארטל, וכדומה, וחשבתי שאלה האם אפשר לקנות קנין עם המסיכה שלובשים כעת בגלל הקורונה, והשאלה על כל סוגי המסכות יש פשוטים יש יקרים יותר. מה דעת הרב?
ת: כן. די בשווה פרוטה (השאלות למעלה נשאלו ע"י הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ, מח"ס אגם אני אודך).
ש: במנין מרפסות מצומצם של עשרה בדיוק, אם אחד יוצא באמצע שמונה עשרה, מה עושים?
ת: כמובן, שיש אותה שאלה במנין רגיל. גומרים שמונה עשרה וקדיש תתקבל.
ש: אני צריכה לטבול. עקב הקורונה, אי אפשר לעשות אמבטיה במקוה. אבל בבית אין לנו אמבטיה. מה לעשות?
ת: גם מקלחת זה טוב מאוד. אפילו קערה של מים חמים.
ש: עכשיו שמותר להתפלל במנין, אך מסתמא, יש בזה סכנה מסויימת, האם תפילה במנין היא חובה?
ת: לא.
ש: אם אני פוגש בבת אחת שני חברים שלא ראיתי חודש, האם לברך שהחיינו פעם אחת או פעמיים?
ת: פעם אחת על שניהם.
ש: יש אומרים שיש לפתוח את המשק כמה שיותר מהר, גם אם זה יגרום שימותו אנשים?

ת: חס וחלילה. לא עושים עבירה גם כדי להציל כסף. שו"ע או"ח תרנו. קל וחומר עבירה כזאת.

ש: יש לי דם נדיר ומד"א ביקשו ממני שאתרום להצלת חולי קורונה, אך הוריי מתנגדים, בטענה שזה לא סטרילי. מה לעשות?

ת: יש מצוה גדולה של הצלה לתרום, וכבוד הורים אינו יכול לעכב. אך להרגיעם שזה לגמרי סטרילי.

ש: בבית חולים בו אני נמצא, אי אפשר להיכנס לבית הכנסת אלא על ידי בדיקת חום. האם בשבת מותר שגוי יעשה זאת?

ת: לא נראה. אך לשאול רב בית החולים.

ש: האם על חזרה לבית-כנסת אחרי העדרות ארוכה, אפשר לברך שהחיינו?

ת: כן. זו בשורה טובה.

ש: אני לומד בישיבה גבוהה, ולצערי רוב הישיבה לא מקפידים על הכללים. האם לחזור הביתה?

ת: שאל ישירות את הר"מ שלך. כידוע אמר הגר"מ פיינשטיין: הרב של מינסק אינו פוסק בשביל פינסק.

ש: פתחו את הבתי כנסת לגברים, אבל לא לנשים, מה שהביא לתרעומת רבה. מה דעת הרב?

ת: טוב שנשים תלכנה לבית כנסת, אבל הן צריכות להתאזר בסבלנות ולא למהר. כשממהרים עושים טעויות, וכן יש להתאזר בסבלנות. אם אפשר לצרף את הנשים למניין מה טוב אבל במקרה שזה לא מתאפשר חובת הגברים במניין היא גדולה יותר, אי אפשר את כולם במכה, אז כל מה שנדרש הוא סבלנות.

ש: האם לא כדאי בכל זאת לאפשר שעזרת הנשים תישאר לנשים, ושהגברים שלא נכנסים יקיימו מניין במקום אחר?

ת: בשאלות מסוג זה אין פתרון טוב יש שני פתרונות רעים, וצריך לבחור את זה שהוא פחות רע ופחות פוגע בהלכה. צריך לשאול מה ריבונו של עולם מעדיף? ריבונו של עולם מעדיף שהגברים יתפללו במניין, ולגבי הנשים זה נשאר בהחלטתן. אבל כעת אי אפשר הכל, והאחריות מחייבת שילך לבית הכנסת מי שלו חובה הרבה יותר גדולה.

קט. שו"ת קורונה #31

ש: בחור התארס כעת ונהיה בעוד חודשיים בן עשרים שנה, והנה כידוע מהגמרא שיש ענין להתחתן לפני שנהיה בן עשרים שנה, השאלה כעת, האם לקבוע החתונה באופן מידי לפני גיל העשרים? כמובן שתהיה החתונה עם פחות אנשים בגלל הוראות ממשד הבריאות בגלל הקורונה. וכן אפילו בחתונה קטנה, יש עדיין חשש שידבקו אחד מהשני חלילה וחס. או לקבוע החתונה לחורף הבא, אפילו שיהיה אחרי שנהיה החתן בן עשרים שנה. אולם תהיה חתונה גדולה ומכובדת בלי שום חשש שידביקו אחד את השני עם הקורונה חס ושלום?

ת: גיל 20 זה לא חובה גמורה. לכן, לשיקולם או עתה לפי ההגבלות או לחכות.

ש: מה הדין, בשעת הקורונה, אדם שלובש מסיכה הפוך, האם זה קשה לשכחה?

לא. זה לא בגד.

ש: האם מותר לתקוע בשופר דרך המסיכה, או שזה חציצה? השאלה גם על חודש אלול וגם על ראש השנה.

ת: חוצץ כמו ציפהו זהב.

ש: חסיד שמקבל שיריים מרבו, אולם עתה בשעת הקורונה חושש לאכול אותם, האם מותר לו לזרוק אותם, או שזה זלזול עצום, ואסור לו לעשות כך?

ת: לשים בשקית ניילון (השאלות למעלה נשאלו ע"י הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ, מח"ס גם אני אודך).

ש: האם בחבישת מסכה, חייב להקדים ימין לשמאל?

ת: לא חייבים, כי אין זה בגד.

ש: אני שומר נגיעה. האם בתקופה קורונה, מותר לי ללחוץ המרפק באשה?

ת: חלילה. אסור לגעת. אסור לגלות חיבה. אלא יש להתרחק מאוד מאוד. קצשו"ע קנב ח.

ש: האם יש בעיה ליישר או לעקם בשבת את החלק המתכתי של המסכה?

ת: לא. א. זה לא נקרא תיקון אלא שימוש. ב. זה דבר שאינו מצריך גבורה ואומנות.

ש: מי שנדר שאם יתרפא מקורונה, ילבש טלית קטן, ורוצה לחזור בו, אפשר לעשות לו התרת נדרים?

ת: הנדר חל. אין זה נקרא עומד ומושבע מהר סיני. אך קשה מאוד להתיר, אם אדם נדר בעת צרה. שו"ע יו"ד רכח מה הגה.

ש: מי שלא היה בכותל שלושה חודשים, ועתה הגיע ומאוד שמח, האם יוכל לברך שהחיינו?

ת: כן. כעל בשורה טובה.

ש: הוכנסתי לבידוד, משתדל ללמוד כמה שיותר, אולם לא מצליח לנצל את הזמן כמו שצריך. יש עצה?

ת: ללמוד בטלפון עם חברותא. להקשיב לשיעורים בטלפון, כגון קול הלשון. 03-617-1111 (יש גם קו שיעורים של הרב בטלפון 'קול שלמה'. 02-301-1765 – מ"צ).

ש: מה לעשות אם בבית הכנסת יש אנשים בלי מסכות?

ת: א. ללכת לבית כנסת אחר. ב. אם אי אפשר, אז להעיר להם בעדינות. ג. אם לא מועיל, להתפלל ממרחק. ד. אם אי אפשר, להתפלל ביחידות. ונשמרתם שהוא מן התורה, הוא יותר חמור מחובת תפילה במנין שהיא דרבנן.

ש: האם להתקין שבב לכל ילד כדי לאתר מי שיש לו קורונה?

ת: ודאי לא. זה מסוכן. פצחנים יוכלו לנצל כדי לחדור לפרטיות. זה לא מציאותי. לא יקבל אישור משפטי. חבל לדון בזה.

ש: אשתי וילדינו נכנסו לבידוד, האם אני יכול להצטרף אליהם, על אף שלא אלך לתפילה במנין, לא אלך לעבודה אלא אעבוד מן הבית שיש לזה פחות ערך, וכן אני נכנס לסיכון מסויים?

ת: כדי להיות עם משפחתך שצריכים אותך, יש לוותר על שאר הדברים, וגם הסיכון הוא קלוש. כמובן, בתנאי שאין זה סותר את ההוראות.

ש: אני במצב רוח לא טוב עקב הקורונה. האם מותר לי ועוד שני חברים להקים בית דין ולדרוש מהקורונה לעזוב את העולם?

ת: ודאי לא מועיל. הרי הנך רואה שהיו צרות גדולות, כגון השואה, ולא פעלו כן.

ש: האם במקום כיפה, אפשר לחבוש מסכה אף-פה?

ת: לא. כיפה היא משום יראת ד' וצניעות. ואין זו יראת ד' ואין זו צניעות.

ש: האם באמת מסכות מועילות? יש אומרים שאינן מגינות?

ת: שום דבר אינו שלם בעולמנו, בכל זאת המסכות מועילות הרבה: אם יש לך מסכה ולחברך אין, הסיכון שלך להידבק הוא 70%. אם לחברך יש ולך אין, הסיכון הוא 5%. אם לשניכם יש, סיכוןך הוא 1.5%.

ק. שו"ת קורונה #32

ש: האם מותר לאדם, לעשות בדיקה, אם יש לו קורונה בסוף שבוע, או שיש חשש שיעבדו על זה במעבדה בשבת קודש?

ת: מותר. א. אין לפני עוור בספק. ב. סרך פיקוח נפש.

ש: האם חולה קורונה צריך לצום ביום כיפור?

ת: מה שהרופא יורה.

ש: מעשה שהיה עתה בשעת הקורונה, בעד קידושין, שצעק לו רב אחד שהקידושין פסולין, כי הוא היה בלי מסכה.

ת: לא קשור. לא כל עבירה פוסלת התוצאה.

ש: אדם שנמצא בבידוד, ואין לו אפשרות לטבול כלי שרוצה לעשות בו קידוש, ויכול או להפקיר הכלי, או לעשות קידוש על כוס חד פעמי, מה עדיף?

ת: חד פעמי.

ש: אחד שלח לי תמונה שלאדם יש מסיכה מזהב. מה הדין ביום כיפור שלא הולכים עם זהב, שאין קיטגור נעשה סניגור?

ת: מותר כי זה לא תכשיט להתפאר אלא הגנה ופחד.

ש: אדם שהלך ברחוב עם חבריו וניגש חבריו והוריד לו המסיכה, כי טען שלא צריך מסיכה באמצע הרחוב, כשאין אנשים בכלל וחם מאד, באותו רגע בדיוק הגיע שוטר ונתן

לו קנס שאין לו מסיכה. האם חייב לשלם לחבירו את הקנס?

ת: ודאי. דינא דגרמי (שאלת הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ, מח"ס גם אני אודך).

ש: האם כשחובש מסכת פלסטיק המכסה את כל פניו, בזמן שקורא קריאת שמע די בהנחת היד על המסכה (כמו שאמרו הפוסקים על המרכיב משקפיים), או שצריך להוריד המסכה כדי להניח היד ישירות על העיניים?

ת: די להניח את היד על העיניים על גבי המסכה, כי זה רק כדי לעורר את הכוונה. והוא הדין לגבי משקפיים (וכן נפסקו בשו"ת דברי יציב ליקוטים והשמטות ס' יב ושו"ת אז נדברו יב, נג).

ש: האם עדיף לעשות חלאקה בכותל או בבית בגלל הקורונה?

ת: בבית. חלאקה הוא פחות ממנהג, ואין לו קשר עם הכותל. ונשמרתם.

ש: האם אפשר היה למנוע לגמרי את הקורונה בארץ?

ת: אמנם זו מחלה חדשה, אבל זו לא המגפה הראשונה. אז יש טוענים שגילוי יותר מוקדם היה אפשרי. וכידוע סין הסתירה בהתחלה. אבל לגופו של ענין, אי אפשר להיות חכם של

דיעבד, מה שנקרא היסטוריה חלופית, Alternative History, ובצרפתית Uchronie.

ש: יש רופאים טוענים שאין שום מגפה קורונה והכל הגזמות?
 ת: קשה להבין זאת. הרי מתו בעולם קרוב לחצי מיליון אנשים ונדבקו מיליונים. ולא רק על הרופאים בארץ אנו סומכים, אלא גם על רופאים גדולים בחוץ לארץ, שהרי בענייני רפואה, אפשר לשאול גויים.
 ש: האם אפשר להניח מסכה או מסננת על פתח השופר או שבעל התוקע ישאיר את המסיכה על פיו?
 ת: לא. זו חציצה.
 ש: אבל האם אפשר שפתח השופר יפנה כלפי מטה?
 ת: אפשר.
 ש: והאם נכון לכתחילה לתקוע רק 30 תקיעות (והאם נכון לדלג על הפיוטים)?
 ת: לא לדלג. אפשר מול חלון פתוח.
 ש: האם במסגרת תפילות שאנו מארגנים בעשרות ישובים וקיבוצים חילונים יש להקל להקפיד יותר?
 ת: מול חלון פתוח.
 ש: האם מותר לעבוד בשבת בלקיחת דגימות?
 ת: כן. זה נוגע לפיקוח נפש. וכן מותר להעביר למעבדה. כמובן לעשות רק מה שחיוני, וכמה שאפשר יש למעט חילול שבת, וכן לעשות בשינוי.
 ש: האם בשבת מותר לבדוק ערעורים של אנשים שרוצים לצאת מבידוד?
 ת: לא. זה לא נוגע לפיקוח נפש.

ש"ת קורונה #33 קיא.

ש: האם יוצאים ידי מצות קבלת פני רבו עם מסיכה?
 ת: כן. כך רצונו של רבו.
 ש: עתה בשעת הקורונה שיש אנשים שאיבדו בגלל זה חוש הטעם והריח, אם מריח בשמים רק לבדוק אם יש לו חוש הריח, האם צריך לברך על זה?
 ת: לא.
 ש: האם מותר לכהן לא ליטול ידיו לפני ברכת כהנים בבית הכנסת, כי חושש מהדבקה של הקורונה?
 ת: בשעת הדחק אפשר לסמוך על נטילת הבוקר אך הכי טוב שיביא מביתו בקבוק קטן מים. או יטול רגיל וינקה עם אלכוהול ג'ל.
 ש: האם חולה קורונה או מי שיש לו חשש שהוא חולה קורונה צריך לצום בתשעה באב?
 ת: חולה לא, בידוד כן.
 ש: כהן בבית המקדש אם ילבש מסיכה, בגלל הקורונה, האם זה יהיה כמו שלובש בגד מיותר מעל הבגדים שהוא לובש בתור כהן?
 ת: נראה שפוסל כי יש בו ג על ג. רמב"ם הלכות כלי מקדש י ח.
 ש: האם מותר לכבס מסיכה שלובש בגלל הקורונה, בתשעת הימים, או בשבוע שחל בו, וכן ביום ט' אב? והטעם?

ת: כן. מתמלאת נגיפים (השאלות למעלה נשאלו על ידי הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ, מח"ס גם אני אודך).

ש: האם מותר לחדש מסכה בבין המצרים?

ת: כן. א. אין זה בגד. ב. אין זה דבר חשוב שמברכים עליו שהחיינו. ג. גם בגד מותר לחדש, אם חסר לו, ויקמט קצת וילכלך קצת.

ש: מי שמקבל מענק קורונה בלתי צפוי מהממשלה, יברך שהחיינו? מתי?

ת: כן. בשורה טובה. כאשר יתבשר סופית שהגיע. ואם זה אדם נשוי, אז הטוב והמטיב.

ש: האם יש בעיה להחליף מסכה אחר ראש חודש אב?

ת: לא. זה לא ממש בגד, וזה צורך.

ש: מעשה שהיה עם אברך מבני ברק, שהוצרך להיכנס לבידוד. לטענתו: היה זה טעות באיכון שקבע כך. לכן הלך מביתו להתפלל בבית הכנסת. באותו זמן שוטר התקשר לביתו לבדוק שהוא שוהה בבידוד. אשתו אמרה שהוא מתפלל בבית ואינו יכול לענות לשיחה. השוטר הודיע לה שהם מתחת לבית והמתינו. לאחר כמה דקות התקשר שוב, ופעם נוספת היא תרצה שהוא בתפילה. השוטר שעל הקו לא האמין ודרש כי הוא יוציא יד מהחלון, בכדי לא להפריע לתפילתו מחד, ומאידך להוכיח את הימצאותו. אז אשתו לבשה את הטלית של שבת שמצאה בבית והוציאה יד מהחלון. יש לשאול: האם מותר לרמות את המשטרה באופן כזה. האם היא עברה על איסור של לא תלבש?

ת: א. אם ההוראות הן להיות בבידוד, צריך להיות בבידוד, אפילו יש בזה טעות. אם כל איש הישר בעיניו יעשה, יהיה כאן אנדרלמוסיה. זה מה שנקרא בהלכה: עיקרון ההכללה, ובארמית: לא פלוג. מותר לערער על האיבחון. יש רבים שנכנסים לבידוד וערערו ואכן גילו שהיתה טעות. ב. אישה יכולה להחמיר ללבוש טלית, אבל בשני תנאים: א. בצנעה. ב. זה טלית של נשים (שו"ת אגרות משה או"ח ד, מט). אבל רק צדיקות בודדות עשו זאת. אמנם איסור לא ילבש לא שייך במקרה של צורך חיצוני ולא כדי להתלבש. כמו אשה שלובשת מעיל של גבר משום הקור או הגשם (שו"ת יביע אומר ו יו"ד יד). לכן אין איסור בזה של לא ילבש. ג. אמנם מותר לשנות משום השלום (עיין יבמות סה ב. חפץ חיים הל' רכילות א, ח). אבל איפה מצאנו שמותר לשקר לחפות על עבירה!? ד. לא צריך להזכיר שזה אברך, כי אז תהיה הכללה נגד אברכים, ואברכים רבים מקפידים כקלה כחמורה.

שו"ת קורונה #34 קיב.

ש: האם אפשר ליטול ידיו למים אחרונים ע"י אלכוהול (המצוי כעת בינינו עקב נגיף 'קורונה'), כשאין לו מים רגילים?

ת: לכתחילה רק אשכנזים, כיון שמנקה. אם אין מים, גם ספרדים.

ש: אם בתשעה באב עדיין יהיו מעניינים מחוץ לבית הכנסת כשחם מאד והוא צם, אלו קינות עדיף לומר בציבור?

ת: בכל ציבור, הרב יחליט.

ש: ואלו יכול להשלים כשבא הביתה ויש לו מזגן?

ת: הכל.

ש: כשיאמרו סליחות, מקווים שהקורונה יסתיים לגמרי, ואם חלילה וחס לא יסתיים, ויאמרו סליחות בחצרות הבתים לפנות בוקר, האם יצטרכו לקצר בסליחות כדי שלא להפריע לשכנים, ואחר כך להמשיך הסליחות במשך היום בביתם?
ת: יש לומר בשקט לקצר כדי לא להפריע.

ש: האם מותר לבעל להשתמש במסכה משומשת של אשתו נדה?

ת: כן אם אין אחרת. זה לא בגד.

ש: האם מותר להניח מסכה על השופר, היינו שמניח המסכה בסוף השופר היכן שהקול יוצא, כי לא רוצה שיתז רוק ממנו לקהל, או שאסור, כי זה גורם שלא ישמעו קול השופר כראוי?

ת: אפשר, אך שתהיה מתוחה בחוץ.

ש: הביאו ברכב יהודי מסכות בשבת להשתמש בהן בשבת בגלל הקורונה, מה דינן?

ת: אסור. ימצאו אחרות. שו"ע או"ח שיח א. מ"ב. ביה"ל.

ש: אם חלילה וחס לא יעבור הקורונה בימי הסוכות האם יהיה מותר ללבוש כפפות בנטילת ד' מינים במקום שמעבירים הד' מינים אחד מהשני?

ת: כן (השאלות למעלה נשאלו ע"י הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ, מח"ס גם אני אודך).

ש: האם מותר בשנה זו לשטוף ידיים בט' באב עם סבון, כדין אדם שהתלכלכו ידיו?

ת: ודאי. מותר ומצוה (וכן פסק הרה"ר הג"ר דוד לאו פסק שמותר לרחוץ ידיים עם סבון וחיתוי ידיים בג'ל. וכן הג"ר יצחק זילברשטיין, כי זו רחיצה שאינה של תענוג. אמנם הג"ר צבי שכטר התיר רק למי שמקפיד על זה ועל כל ההוראות כל הזמן ולא כעין תירוצ (להיתר).

ש: האם מותר לאדם בריא להיכנס לסכנה לניסוי של בדיקת חיסון קורונה?

ת: מותר. זה סיכון אפסי בשביל מצוה גדולה.

ש: מי שהיה במקום בו מתו רבים מקורונה, האם יברך הגומל?

ת: כן. כי היה בסכנה. כגון המגיפה השחורה, שמתו אחד מתוך שלושה או מתוך שנים. ב"ה, לא שייך היום.

ש: יש מנין למטה ברחוב מול פתח ביתנו, ואז אנחנו הנשים כדי לצאת צריכות לעבור בין המתפללים וחשות פגיעה בצניעות. מה לעשות?

ת: לתלות פתק מנומס עם בקשה שלא יסתמו את השער. וזה גם נכון לגבי גברים, שהרי צריך לשמור מרחק 2 מטר. והקורונה אמור להפוך את האדם מאגואיסט לדואג לזולת.

ש: מותר לאשה לעבור תוך מנין שמתקיים ברחוב סמוך לביתה, כדי להיכנס ולצאת?

ת: כן. הם באו ברשותה ולא היא ברשותם.

ש: קשה לי מאוד להתפלל בחוץ בשמש עם מסכה. האם אפשר להתפלל בבית ביחידות?

ת: לפעמים צריך גבורה בחיים.

ש: אני חולה קורונה. כשמבראים, עליי לחטא כל בגדיי וכל הדברים שנגעתי בהם. כיצד אני מנקה תפילין?

ת: אלכוג'ל.

ש: אם מתפללים בחוץ וחם מאוד, אפשר לקצר תפילות ימים נוראים?

ת: כן. לדלג על פיוטים.

ש: נמצא בבידוד יכול לשמוע סליחות בטלפון וזום?

ת: כן. לענות אמן. אבל לא שלוש עשרה מידות.

ש: במנין חוץ בו סובלים מחום, אפשר לקצר בתפילה?

ת: כן. לקצר בפיוטים. לקצר במנגינות וחזנות. לקצר במי שברך: מי שברך אחד כולל כולם. וכן לוותר על הפסקה בין שחרית לתקיעות.
 ש: מי שמתפלל בחוץ בחום, מותר לי לשתות באמצע תפילה?
 ת: כן. אף על פי שעוד לא קידש, כי זו שעת הדחק. במקומות בתפילה שמותר להפסיק לברכות.
 ש: בחוץ אפשר לקצר בתקיעות במקום מאה קולות?
 ת: אין סיבה. זה קצר. אך לקצר בפיוטים שמסביב.
 ש: נמצא בבידוד, כיצד יקיים מצות שופר?
 ת: חבר יתקע לו מעבר לדלת, או ישמע תקיעות מרחוק.
 ש: האם אישה שמתפללת בבית יכולה לתקוע לעצמה?
 ת: כן. ועבור חברות.
 ש: אדם בבידוד הרגיל לשמוע שופר בתפילה בלחש, האם אז יתקע לעצמו, או לא, ואז לא יגיע למאה קולות?
 ת: לא יתקע בתפילה אלא ישלים אחר כך מאה.
 ש: בתפילה בחוץ בימים נוראים, מותר להשתחוות ישירות על דשא סינטטי בלי בגד הפסיק?
 ת: כן. אין זו אבן משכית.

ש"ת קורונה #35 קיג.

ש: מעשה בחזן שהכריז לפני חזרת הש"ץ שאינו מוציא מי שלא לובש מסיכה בשעת הקורונה, האם שאר הציבור כן יצאו ידי חובתם?
 ת: כן.
 ש: בשעת הקורונה אדם לווה מסיכה פשוטה, ומחזיר מסיכה יקרה יותר האם זה ריבית?
 ת: יש מחילה.
 ש: מי שלא מרגיש טעם באוכל בגלל הקורונה, האם אפשר לו להקל לטעום לפני תקיעת שופר לכו"ע, כי הרי לא יימשך אחרי האוכל אם אין לו טעם באוכל, ויאכל רק מעט?
 ת: אין הבדל. הנאת מעיים.
 ש: יש בתי כנסיות שעתה בגלל הקורונה והסגר עושים תור למתפללים ביום כיפור, שאחד יבוא לכל נדרי, ואחד לשחרית, ואחד למוסף, ואחד לנעילה, שמחלקים שיהיה בכל תפילה מנין אחר של מתפללים, והשאלה איזה תפילה עדיף לאדם לבחור להיות בבית הכנסת ביום כיפור?
 ת: הכל קדוש.
 ש: אחד שיש לו ספק שאם יתפלל במנין השבת הקרובה ליום כיפור, יש חשש שיכנס לבידוד בגלל הקורונה, שיש הרבה נדבקים בבית כנסת שלו, ולא יוכל להתפלל במנין ביום כיפור אז האם עדיף שיתפלל בשבת בלי מנין?
 ת: בלי מנין.

ש: עתה בשעת הקורונה שחסר כוח אדם בבתי חולים, האם ראוי לאדם להתנדב לסייע בבתי חולים ביום כיפור, אפילו שזה יכול לגרום לו חולשה מאד שיצטרך בגלל כך לאכול או לשתות לשיעורים?

ת: כן. פיקוח נפש.

ש: בספר מועד לכל חי סימן ט"ו כתב שבעשרת ימי תשובה נזהרים יותר לא לישון יחידי בבית, ובשעת הקורונה אדם שנמצא בבידוד לבד בחדר סגור בביתו, האם יעדיף להכניס כל משפחתו בבידוד, כדי שהוא לא ישן יחידי בבית בעשרת ימי תשובה, אולם זה יגרום גם לשאר בני הבית לא להתפלל במנין וכדומה?

ת: די מזוזה וקצת אור (השאלות למעלה נשאלו ע"י הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ, מח"ס גם אני אודך).

ש: האם יש קשר בין המחלוקת בין הגר"א והחסידות למה שהרבה חסידויות מזלזלות בהוראות הקורונה?

ת: לצערנו, הרבה מזלזלים, ולא שמענו שחסידים מזלזלים יותר מאחרים.

ש: אחות במחלקת קורונה לובשת חליפה מאוד כבדה וחמה, שגורמת להתייבשות. האם מותר לה לשתות ביום הכיפורים? וכן מקלחת היגיינית בסוף?

ת: מותר לשתות כמה שצריך גם כדי שתתפקד נכון וגם בגלל סכנת התייבשות, הן לפני המשמרת, הן באמצע, הן בסוף. יש לשתות לשיעורים. וכן מותרת המקלחת.

ש: אני חולה קורונה. לא שמרתי על הכללים כמו רוב המחזור שלי. כיצד אכנס ליום הכיפורים במצב כזה?

ת: חרטה. עזיבת החטא. קבלה להבא.

ש: האם מותר לחטא ידיים באלכוה'ל ביום הכיפורים?

ת: כן. ככל רחיצה שהיא הכרחית. גם אין זה נחשב סיכה.

ש: מי שחייב להיות בבידוד, כיצד יקיים מצוות סוכה?

ת: הוא פטור. או יעשה לעצמו סוכה קטנה. 56X56 בגובה 80.

השלמת פרשיות שהפסידו בקריאת התורה משום קיד.

קורונה

שאלה: משום הנחיות משרד הבריאות, אין מנינים בישובנו ומלבד הפסד תפילה בציבור, אנו מפסידים את קריאת התורה. כשהמנינים יחזרו בע"ה, האם נהיה חייבים להשלים את הפרשיות שהפסדנו?

תשובה:

הרמ"א (או"ח קלה, ב) כותב שאם בטלו קריאה בשבת אחת, ישלימו בשבת הבאה. ובדגול מרבבה שם כתוב דאם אפשר לקרות בשבת במנחה יקראו אז. ובשו"ת חיים שאל (א, עא. ב, טז) כתב שלא לקרות במנחה, דלא תיקנו פרשה שלמה עם ז' קרואים במנחה אלא ישלימו בשבת הבאה. ובשו"ת מהרי"א אסאד (ס' נא) כתב שיקראו במנחה. והוא עשה כן פעם אחת.

וכתב בספר שולחן עצי שטים שהנוהג כן אין מוחין בידו. כתב במשנה ברורה (קלה סק"ז) בשם ספר שערי אפרים: אם בטלו הקריאה בביהכ"נ אחת ורוב הציבור מביהכ"נ זה שמעו

קרה"ת בביהכ"נ אחרת, א"צ להשלים. אבל אם רוב הציבור לא שמעו כלל, אף על פי שיש שם בתי כנסיות אחרות שקראו שמה כדין, מ"מ אותן שלא שמעו הקריאה והם רוב הציבור של ביהכ"נ זה צריכין להשלים הקריאה (מובא בשערים מצויינים בהלכה עח אות ז. וע"ע בפסקי תשובות קלה אות ד-ו).

ועוד כתב במשנה ברורה שם שיש כמה מחלוקות אם ביטלו קריאת התורה: א. אם היו שתי פרשיות מחוברות באותו שבת שבטלו, יש אומרים שאין משלימים אותן כלל, דלא מצינו לעולם שקורין ג' סדרות בשבת אחת, ולקרות פרשה אחת מהן נמי לא אמרינן, דאין תקנה לחצאין, ויש סוברים שלעולם צריך להשלים. ב. יש אומרים שאם בטלו פרשת ויחי אין לקרותה עם פרשת שמות, כי כשקוראים ב' סדרות צריך לקרות חד גברא מסוף סדרא ראשונה לתחלת סדרא שניה, כדי שיהיו מחוברים, וזה אין נכון לעשותו בשני ספרים. וה"ה בפקודי ויקרא וכדומה. ויש חולקים שלעולם משלימים.

ובנדון דידן, נשאל הג"ר צבי שכטר, מראשי ישיבת רבנו יצחק אלחנן בניו יורק, האם צריך להשלים את הפרשיות, והשיב שאם בית הכנסת סגור לכמה שבועות, אין חובה להשלים משום טירחא דציבורא. אמנם הוסיף שמובא בשם החזו"א בספר פאר הדור, שאם הציבור מוחל על הטירחא, מותר להשלים את הפרשיות החסרות (מעשה ועקב מחלתו החזו"א לא שמע במשך שתי שבתות קריאת התורה בהיותו רתוק לערש דוי על כן ביקש שיקראו לפניו בשבת השלישית גם את שתי הסדרות הקודמות שהחסיר. פאר הדור ח"ג עמ' לג. וכן בדינים והנהגות למרן החזו"א יא, ז. מעשה איש ח"ג עמ' קכא-קכב. ח"ה עמ' יד).

ובכל זאת, הגר"צ שכטר פסק שאין חובה להשלים את הפרשיות על פי דברי שערי אפרים (שער ז סעי' לט) שכל החיוב להשלים הוא דווקא באופן שהיו בבית הכנסת בעת התפילה אלא שמחמת סיבה ואונס לא קראו את קריאת התורה, כי אז חלה עליהם חובת קריאת התורה, אבל במצב שביית הכנסת היה סגור, לא חלה החובה על הציבור, לכן אין צורך להשלים את הפרשיות החסרות. וכן הג"ר אשר ווייס מקיל שלא צריך להשלים את הפרשיות.

ניקוי פסח בעת קורונה. קטו.

שאלה: איך השנה נספיק לנקות לפסח, כאשר עלינו לטפל בילדים בבית? **תשובה:** אם רוצים לנקות את הבית ניקוי יסודי - מה טוב. אבל בשנה זו, אין זה הזמן. עתה הוא זמן בשביל ללמד קצת את הילדים, לשחק עם הילדים, לשמוח, לרקוד, להכין סיפורים להגדת ליל פסח.

כל השנה האשה עובדת קשה, "העבידו את בנות ישראל בפרך". עכשיו יש מעין חופש, - לא בשביל לעבוד ולקרצף רצפות. אלא, נהנים, ומגיעים לליל הסדר נינוחים, כדי לערוך סדר יפה ולרומם את רוחם של הילדים.

אם האמא רוצה לעבוד בפרך ולהיות שפחה נחרפת - זה ניתן. אך חינוכית - אין זה טוב. עליה להיות פנויה כדי להיות עם הילדים. וכן האבא. יצאנו מעבדות מצרים, לא כדי להיכנס לעבדות עצמנו. אין לנו דבר נגד ניקיון הבית, אבל יש לפרוס אותו למשך השנה.

כל כמה חדשים חדר אחד. לא עתה הזמן למבצעים של ניקוי הכל וסידור הכל, וכשמגיע ליל הסדר יש עדיין אי סדר גדול ועבודות שטרם הושלמו.

*

לאור הדברים שכתבתי בעבר בחוברת שלי הקטנה "מה לנקות לפסח", ניקוי כל החדרים אינו צריך לקחת יותר משעה, חדר אוכל שעה נוספת, המטבח - שתיים, שלוש. חצי יום צריך להספיק.

כל השאר אלו חומרות, או אפילו סתם המצאות, עובדים קשה, מכלים את הכוחות, וכועסים על הילדים. צריך לחנך ילדים, ולא לחנך לעצבנות: "אמרתי לך לא להיכנס יותר לחדר הזה, למה נכנסת"? "תאכל במרפסת", "תאכל בעמידה", "אל תיגע". כל המטבח נראה מהפכת זרים. הבעל והילדים רועדים מפחד באיזו פינה ואוכלים. האימא מסתכלת אליהם כמין רס"רית. בין איש לאשתו יש כעסים. זאת הכנה לפסח?! זה חינוך ילדים!

אם מנקים יחד עם הילדים מה טוב. אבל הניקוי חייב להיות הרפתקה מאושרת. קודם כל צריך לנקות מה שחייבים, במשך חצי יום, אח"כ, אם רוצים לעשות עוד דברים - אפשר לנקות בששון ובשמחה. מנקים, שרים, שופכים מים. וניקיתם בששון ממעיני הישועה.

ראה החוברת כאן: http://www.havabooks.co.il/article_ID.asp?id=75

*

וכאן מקום להוסיף מתוך דברי הגאון האדמו"ר מצאנז מנתינה:

"במצב הזה כאשר הילדים בבית, כולם בבית, ועוד כעת לפני פסח שגם ככה אנשים לחוצים, הדבר הראשון שצריך לקבל על עצמנו, זה להיות בשמחה, להיות רגועים בעצמנו, להיות רגועים עם הילדים, להקדיש זמן לילדים, לבנים ולבנות, ועוד יותר מבזמנים רגילים.

אני חייב לומר - וזה העיקר מה שגרם לי לדבר כעת - שלמרות שנהגו נשים צדקניות להקדיש את כל מרצן להכין את הבית לפסח. הרי שאני קבלתי כמה פעמים מאבי [האדמו"ר שפע חיים מצאנז-קלויזנבורג] זי"ע, שחג הפסח לא נועד כדי לחדש את הבית ולא כדי לנקות את הבית, מכל מיני הלכלוך וכדומה. לכבוד פסח צריך רק להוציא את החמץ. ועל פי הלכה בביטול בעלמא סגי. אבי היה מספר שאצל זקנו בעל ה"בני יששכר", היו מנקים את הבית בזמן של בדיקת חמץ וזה היה כל ההכנה לפסח.

אבי בעצמו היה מזהיר את ילדיו בתקופות שהיו מטופלים בילדים קטנים, שלא יטרחו מעל החובה ולא יהפכו את הבית כדי לנקות. היצר הרע מוכן שיכניסו הביתה מתח, לחץ, עצבים על הילדים, ושיהיה מתח בין בני הזוג כי צריך לעשות פסח. צריך לדעת שנקודה אחת של כעס, רגע אחד של מתח, יותר גרוע מחמץ בבית!

החובה המוטלת עלינו, על ההורים על הנשים הצדקניות היא, להכניס רוגע בבית - הפסח היה כשר גם ככה - עושים כמה שאפשר באופן רגוע, ותו לא".

אין ליל סדר ב-ZOOM קטז.

שאלה: האם מותר להתקין מערכת זום לפני כניסת החג, כדי שסבא וסבתא זקנים הבודדים בביתם משום קורונה, יוכלו להיות שותפים? תשובה: ודאי לא.

א', כי על ידי דיבוראו תנועה, משפיעים על מערכת החשמל, דבר האסור גם בשבת, גם ביום טוב, בין לסוברים שחשמל הוא איסור תורה, בין לסוברים שהוא איסור מדרבנן. וכמה טרחו הפוסקים להתיר להיכנס לבית בו ישמצלמות בטחון והתירו רק בשעת הדחק בלית ברירה, משום שזה גרמא, או דבר שאינו מתכווןכלאחר יד, או ממתעסק (עיין פסקי תשובות רעז 84). וכל זה לא שייך בנדון שלנו שהכל הוא בכוונה תחילה.

ב', איסור השמעת קול, כגון שעון שמשמיע קול שיר (שו"ע או"ח רנב, ה) והוא הדין בימינובשעון מעורר אלקטרוני (פסקי תשובות שם ז).

ג', איסור שמאיטה. כידוע אסור לקרוא לאור הנר, שמא יטהאת הפתילה כדי לשפר את השלהבת (שו"ע או"ח רעה, א), ויש מקום להבין שהואהדין במחשב שרגילים באופן טבעי לגעת בו כדי לשפר שמיעה או ראייה. כמו שנחלקו הפוסקים אם מותר לקרוא לאור מנורתחשמל שניתן להגביר את עוצמתה בעזרת עמעם, דימר.

ד', זילותא דשבתויו"ט, אושא מילתא, עובדין דחול. אמנם אלה מושגים כללים, אך בודאי שאין להפוך שבת ויום טוב לימי חול.

כמובן אם מדוברבסבים במצב רפואי ונפשי קשה, והדבר הכרחי להם בריאותית, נעשה כפי הוראת רופא ירא שמים.

אך, אם לא כן, איןלחפש קולות מפליגות, ובכגון זה נהג הגרי"ש אלישיב לומר: חשמל אינו עגונה.

פסח כשר ושמח.

האם מותרת תפילה מחוץ לבית הכנסת ק.ז.

ש: בתי כנסת ממשיכים להפיץ קורונה גם אם מתפללים בחוץ. הסידורים ובחומשים נגועים. וכן כסאות הפלסטי. בסוף התפילה מדברים במרחק פחות מ-2 מטר וחלק הולכים הביתה בזוגות. ואולי בחוץ הרוחות מפיצות הנגיף מאחד לשני. האם מותר להתפלל בחוץ?

ת: יש להביא סידור וכסא מהבית. אם לא מביאים כסא ונוגעים באלו של בית הכנסת, יש לרחוץ את הידיים בסוף התפילה עם מים וסבון ולפחות עם אלכוהול ג'ל, ולפני כן לא לגעת בפנים. וכן מי שנוגע בספר תורה. יש ללבוש מסכה. מי שאין לו מסכה, אז צעף כיסוי ראש של אשה מכותנה או ממש, ולאחר מכן לשם במייבש כביסה, כדי להרוג את החיידקים. אגב, גם ניר כסף או מטבעות הם מלאי נגיפים.

ליל סדר מקוצר עבור זקנים ק.ח.

שאלה: סבא וסבתא זקנים שיהיו לבד בליל הסדר, מה המינימום שעליהם לומר?

תשובה: כדאי לקחת הגדה ולסמן להם:

- א. קידוש. שתיית כוס ראשון.
- ב. ברוך... בורא פרי האדמה. אכילת כרפס.
- ג. יחץ. חוצים מצה, ושומרים החצי הגדול לאפיקומן.
- ד. מה נשתנה.
- ה. עבדים היינו. מתחילה עובדי עבודה זרה...
- ו. פסח על שום מה... מצה על שום מה... מרור על שום מה...
- ז. ברוך... וגאל את אבותינו. שתיית כוס שני.
- ח. נטילת ידיים. המוציא. על אכילת מצה. אוכלים מצה.
- ט. ברכה על אכילת מרור. אכילת מרור.
- י. כורך.
- יא. ארוחה.
- יב. אכילת אפיקומן.
- יג. ברכת המזון.
- יד. ברוך... בורא פרי הגפן. כוס שלישי.
- טו. ישתבח.
- טז. ברוך... בורא פרי הגפן. כוס רביעי.
- יז. ברכה אחרונה.

[ועיין הגדה לשעת חרום להגר"ש גורן]

"מנין מרפסות" קיט.

א', עשרה אנשים יחד בשטח פתוח מצטרפים למנין אם אין שביל או רשות הרבים מפריד ביניהם. ואז גם מי שלא נמצא איתם אלא למשל במרפסת, נחשב כמתפלל איתם במנין, גם אינו רואה אותם אלא רק שומע אותם. אבל אם אין כל העשרה במקום אחד, אלא כל אחד במרפסת שלו, אינם מצטרפים, כי יש חילוק רשויות.

ב', ויש מקילים, שגם אם נמצאים במרפסות, הם מצטרפים למנין, בתנאי שמקצתם רואים את מקצתם, או ששליח הציבור רואה את כולם וכולם רואים אותו, אבל בתנאי שאין רשות הרבים מפרידה ביניהם, אלא הם מרפסות של אותו בנין, ויש שמקילים גם אם יש רחוב בין שני הבנינים בתנאי שאין שם עבודה זרה או צואה.

לכתחילה יש לנהוג כשיטה א, ובשעת הדחק אפשר להקל כשיטה ב, וביום חול שליח ציבור יתנה לפני חזרת הש"ץ שאם הלכה כשיטה ב, אז זו חזרת הש"ץ, ואם הלכה כשיטה א, אז זו תפילת נדבה (מקורות: שו"ע או"ח נה יג-יד. ערוה"ש שם כ. מ"ב שם מח, נב, נד, נז. כה"ח שם פח. פס"ת שם כו. שו"ת מנחת יצחק ב, מד. ילקוט יוסף או"ח ח"ד לא, לב, לג).

קכ. חמש מחלוקות במנין מרפסות

א', האם אפשר לקיים מנין רק כאשר כל העשרה נמצאים במקום אחד, או אפשר לצרף אדם שנמצא בחדר אחר, אם רואים אותו?

יש מתירים. שו"ע או"ח מה יד. ויש חולקים. מובא במ"ב שם. כגון הגר"א. שעה"צ שם. ויש פוסקים שהתירו קדיש וקדושה וברכו, אבל לא חזרת הש"ץ, אלא אמרו לעשות מנחה קצרה. וכן שחרית. בשעת הדחק כמו עכשיו, אפשר להקל.

ב', צריכים לראות כמה?

יש אומרים שכולים צריכים לראות את כולם. ויש אומרים שדי שחלקם יראו את חלקם. ויש אומרים שדי שאפילו אחד יראה אחד. ועיין שו"ע או"ח קצה ב לענין זימון. ובשעת הדחק אפשר להקל.

ג', מה הדין אם רשות הרבים מפסקת?

יש מתירים רק אם אין רשות הרבים מפסקת. שו"ע או"ח קצה א. ויש אומרים גם אם שביל של יחיד מפסיק. מ"ב שם. ויש מתירים. שע"ת על שו"ע או"ח נה יד. ואפשר להקל בשעת הדחק.

ד', האם יש לראות את הפנים עצמם?

יש אומרים שיש לראות את הפנים ממש ולא די לראות חלק אחר של הגוף, כי אין חיבור של ראייה. ואפשר להקל בשעת הדחק.

ה', מה דין אם יש צואה באמצע הרחוב?

יש אוסרים. שו"ע או"ח נה כ. ויש מתירים. מ"ב ס"ק סב. רמ"א עט. ובשעת הדחק אפשר להקל. וכן אין בעיה בפחי אשפה, כיון שמכוסים ואין ריח רע.

שלוש חומרות בתפילה בציבור בעת קורונה קכא.

בכל דבר יש קולא ויש חומרא, המקל יש לו על מה לסמוך והמחמיר תבוא עליו ברכה. וכמובן, יש לשקול היטב כל חומרא, כדי לוודא שאינה מביאה לידי קולא, כדברי מסילת ישרים פרק כ על משקל החסידות. וכן הוא בימינו, ביחס לתפילה במנין, שהיא משאת נפש של הרבה נשמות טהורות. אשריכם ישראל.

חומרא א': מנין שטח פתוח. זה מנין לכל הדעות, שהרי כולם נמצאים במקום אחד, גם אם אין מחיצות מסביב.

החסרון: לא כולם שומרים על מרחק. יש מפטטים לפני ואחרי התפילה. לפעמים מתעטשים ומשתעלים והנגיפים נזרקים למרחוק. נוגעים בסידורים, בספר תורה ולא רוחצים ידיים.

חומרא ב', יותר טובה: מנין מרפסות. כאן אין מגע, כאן יש מרחק, כאן אין שיחות ריעים. החסרון: להרבה פוסקים, כל עשרת האנשים חייבים להיות במקום אחד, ויש אומרים שרשות הרבים מפסקת ויש אומרים ששביל היחיד מפסיק ויש אומרים שכולם צריכים

לראות את כולם. על כל פנים, חומרא זו עדיפה על הקודמת, כי היא חומרה בונשמרתם מאוד לנפשותיכם שהוא דין יותר חמור מאשר תפילה בציבור. חומרא ג', שכוללת את שני החומרות הקודמות: תפילה ביחידות בבית. זו גם חומרא של ונשמרתם וגם חומרא של צירוף מנין. שמא תאמרו: אין זו תפילה בציבור אלא ביחידות? ודאי זו תפילה בציבור. המתפלל אוהב את הציבור, חושב על הציבור, מתפלל בשביל הציבור. הוא כל כך אוהב את ציבור, שאינו רוצה לקחת את הסיכון הכי קטן להדביק אחרים, שהרי יתכן מאוד שהוא נושא את הנגיף ואינו מודע לכך. ומרוב אהבת הציבור, הוא מוכן לוותר על תפילה במנין. זו חומרא! חומרא בריבוע! חומרא חדשה מאוד מעניינת. אך כך הורו רבים מגדולי הדור. ואנו סומכים על החידושים שלהם. כמובן, אדם אינו חייב להחמיר. לא חומרא א, לא חומרא ב ולא חומרא ג. אך המחמיר תבוא עליו ברכה, והמחמיר חומרא ג תבוא עליו ברכה משולשת.

קכב. ברכה על ראיית חברו אחרי שלושים יום משום נגיף

הקורונה

[דברים שאמר הרב כאשר התפלל בבית כנסת חסידי
ונתבקש לומר דבר הלכה בנידון]

שאלה: מי שלא ראה את חברו יותר משלושים יום משום נגיף הקורונה, האם הוא יברך עליו שהחיינו כשנפגשים? מה אם דיברו בטלפון או ראו אחד את השני בזום?

תשובה: כתוב בשולחן ערוך (או"ח רכה, א): "הרואה את חברו לאחר שלושים יום, אומר שהחיינו, ואחר י"ב חודש מברך מחיה מתים, והוא שחביב עליו הרבה ושמח בראייתו". אבל יש פוסקים שכתבו שלא נוהגים לברך ברכה זו משום סיבות שונות. כתב האדמו"ר ממונקאטש, הג"ר חיים אלעזר שפירא, בנימוקי אורח חיים (שם) שלא לברך, משום שבגלותנו רובם ככולם נתפסו בקנאת ושנאת איש את רעהו, ורק בפניו מסביר לו פנים, והוא גונב דעתו, ואם לא יברך עליו, יראה רעהו שאינו חביב עליו ויגרום לו רעה במסחרו ובמצבו, ואם בירך משום דרכי שלום, יברכו ברכה לבטלה, לכן אין לברך כלל משום לא פלוג, עכ"ל. אך זהו נימוק מחדש, שאינו מובא בפוסקים.

אמנם המשנה ברורה (שם סק"ב) כתב שאם במשך שלושים יום שלא ראהו קיבל ידיעות משלמו, אינו מברך. אך דבריו תמוהים, כי מה זה משנה אם שמע משלמו, הרי השמחה היא על ראייתו פנים בפנים. אמנם לגבי ברכת "מחיה המתים", אכן כן הוא, שזו שמחה על הידיעה שהוא חי, לכן אם כבר נודע לו שהוא חי - אין לברך, אך שהחיינו היא על השמחה. והמשנה ברורה כתב שיש דעות באחרונים, אך לא ציין מי הם, ואדרבה, אחרונים רבים כתבו שיש לברך גם אם קיבל ממנו דרישת שלום תוך שלושים יום (בה"ט שם. שולחן ערוך הגר"ז. קיצור שולחן ערוך. ערוך השולחן. כף החיים).

וכן בספר פסקי תשובות (שם אות ב) כתב: וזה כבר כמה דורות שכותבים גדולי הדורות שאין אנו נוהגים בברכות אלו (יוסף אומץ אות תנא. ליקוטי מהרי"ח - דיני ברכת שהחיינו. הליכות שלמה פכ"ג אות יב). ויש נוהגים לאמר בלשון המדוברת או בלע"ז: "ברוך השי"ת שאנו מתראים זה עם זה" ו"ברוך השם וואס מ'זעהט זיך" (שו"ת בית ישראל סי' לג). וכן נוהגים חסידי בעלזא.

אך כאמור אחרונים רבים כן כתבו לברך. וכן כתב מרן הרב קוק (סידור עולת ראייה א, עמ' שפ סע' ב). ואני הדל ראיתי תלמידי חכמים ואנשי מעשה רבים שקיימו דין זה וברכו שהחיינו במאור פנים על חבריהם. לכן, באופן פשוט, יש לברך על מי שחביב עליו. וכן נפסק בשו"ת יחווה דעת (ד, יח).

ואפילו לפי הפוסקים הנמנעים מלברך ברכה זו, הם מסכימים לברך על קרוב משפחה או אחרי מצב של סכנה (עיין הליכות שלמה שם. שו"ת שבט הלוי ה, כד). והגרי"מ חרל"פ בירך שהחיינו על בנו בכורו כשחזר מאמריקה אחרי זמן ממושך. וכן נהג הגרש"ז אורבך על בנו כשחזר מבלגיה לארץ לאחר שנה (ספר שירת הי"ם עמ' 393).

והאדמו"ר שפע חיים מצאנז-קלויזנבורג סיפר: "בשעה שראיתי בעיני את ההריגות והטבח שערכו בנו הנאצים ימ"ש, הייתי בטוח שכאשר ניצל, נאהב איש את רעהו ונתנהג באחווה ורעות, ואכן מיד אחרי השחרור שמחתי מאוד על כל יהודי שמצאתי וברכתי עליו ברכת שהחיינו בשם ומלכות" (שפע חיים, דרשות חורש"י תשמג, פרשת תולדות. ומובא בפעולת צדיק לחיים עמ' קטו). וכן בשו"ת יחווה דעת (ב, כה), הג"ר עובדיה יוסף התיר לברך שהחיינו על ראיית חטופי המטוס ששוחררו במבצע יונתן.

וכן היו גדולי ישראל שבירכו ברכה זו על עוד גדולים אחרי אי ראייתם שלוש יום. כשכ"ק אדמו"ר ויחי יוסף מפאפא זי"ע הגיע מאנטוורפן לתל אביב ונכנס אצל כ"ק אדמו"ר מהר"א מבעלזא זי"ע ולא זכו לראות זה את זה הרבה שנים, וכ"ק אדמו"ר מבעלזא זי"ע צהל לקראתו ואמר בקול רם "ברוך הבא פאפער רב, ברוך הבא פאפער רב". מיד נענה כ"ק אדמו"ר מפאפא זי"ע ויבקש מלפני רבו בגילה וברעדה שירשהו לברך שהחיינו בשם ומלכות על שמחת ראיית פניו, אולם הוא השיבו כי אביו אדמו"ר מהרי"ד זי"ע היה אומר דלא נהגין לברך, וכי די במה שאומרים "ברוך השם וואס מ'זעהט זיך" (ברוך השי"ת שאנו מתראים זה עם זה). מכיון שלא נתקררה דעתו בזה, ולא יכול היה בשום אופן לעצור סערת התרגשותו, קרא האדמו"ר מפאפא אל האדמו"ר מבעלזא "אבער כ'קען מיר נישט איינהאלטען" (אבל איני יכול להתאפק), מיד קם הצדיק מכסאו ועמד על רגליו, והטיב בשתי ידיו הקדושות את חגורת אבנטו, כשהאדמו"ר מפאפא בעינים עצומות פותח ומברך בשם ומלכות "שהחיינו" בקול אדיר וחזק, והאדמו"ר מבעלזא מקשיב לו ומתנענע בכל גופו, ועונה אחריו "אמן" בכל כוחו (תולדות ויחי יוסף ח"ב עמ' נח. שולחן רבותינו עמ' ריב).

ועל פי דרוש, יש סיפור חסידי נפלא שמראה על כוחה של ברכה זו. הרב הקדוש המגיד מפולנאה, בעל ספר תולדות יעקב יוסף, בא פעם אחת להרב הקדוש בעל שם טוב. קודם בואו לבית הבעל שם טוב בא לבית מדרשו, ופגע שם איש אחד צעיר לימים, ונתן לו שלום והחזיר לו שלום, ומאוד נשא הצעיר חן בעיני המגיד הנ"ל.

ושאל אותו המגיד מה שמו ומאין הוא.

והשיב לו הצעיר: מה בצע בידכם לדעת זאת. ולא אבה לגלות לו.

ואחרי אשר הרב המגיד הלך מאתו, חזר אליו לשאול מעמו עוד הפעם, מי הוא ומה שמו.

והכפיל ושינה ושילש בשאלתו כנ"ל, והצעיר התריס כנגדו ולא חפץ לגלות לו.

רק זאת דרש מעם המגיד שיאמר לו לאיזה ענין וצורך נחוץ לו לדעת זאת.

והשיב לו הרב המגיד: לזאת אני שואל מעמכם את זאת, כי אם יגזר ד' בחיים, ונזכה לראות זה את זה עוד הפעם, אזי אתן שבח ותודה לד' על שהחיינו, ובזה אתקן כורסי דמלכא קדישא, כי על זה כתוב (תהלים כב, ד) "ואתה קדוש יושב תהלות ישראל".

והפירוש הוא כך, כי כפי הידוע משיחת ההמונים, כי על שכר האב"ד שבעיר יאמר 'הרב יושב על שכר כך וכך לשנה', וכן על שכר השו"ב ועל שכר חזני דמתא, יקראו בשם 'יושב'.

והנה הקדוש ב"ה גם כן כביכול נוטל שכר מבני תבל, ועל שכרו נאמר "יושב תהלות ישראל", היינו כי זה שכרו כביכול, אשר יהללו לשמו הגדול כאשר יפגע איש באחיו ויתנו שבח להבורא ית"ש על שהחיינו והגיענו לזמן הזה. והשיב לו הצעיר: אף על פי כן, לא אגלה לכם. ופתאום נעלם מעיני המגיד, וחזר אחריו המגיד לבקשהו בבית המדרש, ולא מצאו, וגדלה מאוד חלישת דעתו של המגיד הנ"ל על דבר זה. ופתאום בא הרב בעל שם טוב לבית המדרש, ונתן שלום להמגיד הנ"ל, ואמר לו: אני אגלה לכם מי הוא הצעיר, הלא הוא אליהו זכור לטוב. ופרח לו, ועלה למתיבתא דרבי, לפרסם הפירוש אשר אמרתם על "ואתה קדוש יושב תהלות ישראל".

בזה נחה דעתו של הרב המגיד הנ"ל (ספר בארת המים, יקוו המים, השמטה לספר באר מים חיים, ד"ה בד"ה עוד סגולה. שיח שרפי קודש, אחדות ואהבת ישראל אות יז. ע"ע פרטי המעשה שם. מובא בעלון 'נחלת יעקב יהושע' – פרשת במדבר תש"פ, עמ' ד-ה).

סיכום: אמנם יש פוסקים שכתבו לא לברך ברכת שהחיינו על חבירו שלא ראה אותו במשך שלושים יום, אך באופן פשוט, יש לברך ברכה זו כשרואה חבירו שחביב עליו. ופעם האדמו"ר מקאליב בא לבקר את הגרי"ש אלישיב לרגל הוצאת ספרו. מיד כשנכנס האדמו"ר מקאליב אמר הג"ר אלישיב ששמח לראותו אחרי שלא ראהו כבר הרבה שנים. האדמו"ר מקאליב אישר את הדברים, ואמר: אני חייב לברך שהחיינו על הרב, והגיב הרב שזה יהיה ברכה לבטלה, והגיב על זה האדמו"ר בחיך: ברכה לבטלה, כשיהודי מברך, הרי הוא מבטל בזה את כל הדינים. הגרי"ש אלישיב חיך מקורת רוח על אימרה זו (ספר וישמע משה ח"א עמ' צג).

שו"ת הלכות מגפה קכג. [ראיין: הרב מרדכי ציון]

ש: יש הגדרה של מגפה בהלכה?
ת: ודאי בשולחן ערוך: "איזהו דבר? עיר שיש בה חמש מאות רגלי ויצאו ממנה שלוש מתים בשלושה ימים זה אחר זה, הרי זה דבר" (שו"ע או"ח תקעו, ב).

ש: ב"ה עכשיו יש הרבה פחות!
ת: זה בגלל שנוקטים באמצעים הגנה, הן על ידי מסכה, הן על ידי חיטוי, הן על ידי ריחוק חברתי 2 מטר, ראשי תיבות מח"ר – מסכה, חיטוי, ריחוק, הן על ידי בידוד חולים ואפילו מסופקים.

ש: גם בהלכה נפסק ריחוק?
ת: כן. "עוד כתבו שיש לברוח מן העיר כשדבר בעיר, ויש לצאת מן העיר בתחילת הדבר ולא בסופו" (שו"ע יו"ד קטז, ה הגה). זה ריחוק מוחלט!

ש: כולם שואלים: למה לא ביטחון בד'?
ת: זה בהמשך: "וכל אלו הדברים הם משום סכנה, ושומר נפשו ירחק מהם ואסור לסמוך אנס או לסכן נפשו בכל כיוצא בזה" (שם). אבל כמובן, לא קיצוניות הפוכה לחשוב שזה מקרה, לכן יש לשוב בתשובה ולהתענות (שו"ע או"ח שם).

ש: היום לא מתענים?

ת: נכון. כך כותב המשנה ברורה שהרעב יותר רגיל למחלה מדבקת: "והאידנא (=בימינו), אין מתענין כלל בשעת דבר, דמנוסה הוא, כשאינו אוכל ושותה, קולט את שינוי האויר (=הזיהום שבו), חס ושלו" (מ"ב שם סק"ב).

ש: אבל שם מדובר בדבר ולא בכל מגפה אחרת?

ת: כאשר כתוב בתנ"ך או אצל חז"ל דבר, לפעמים הכוונה דווקא למחלת הדבר Pest, במובן המצומצם, ולפעמים כל סוג של מגפה, במובן רחב (במדבר יז, יא. יז, יג. כה, ט. שמואל א כב, כא. ועוד).

ש: קודם אמרנו שלנוכח מגפה, חכמינו אומרים שיש לנקוט בשני דרכים: בידוד מחד, ותפילה וצום מאידך. האם גם על גויים יש להתפלל?

ת: ודאי. כך כותבים התוספות (תוס' תענית כא, ב ד"ה אמרו). א. אנו רוצים טובתו של כל אדם. ב. זה עלול להתפשט אלינו.

ש: למה באות מגפות, על פי אמונתנו?

ת: א. אינינו יודעים. ב. בגלל חטאינו (שמות ט, ג. ויקרא כו, כה. שמואל א כד, טו). וכן ירמיהו ויחזקאל הרבו להזהיר שזה מה שיקרה אם לא נחזור בתשובה. היו מגפות אחרי חטא בעל פעור ואנשי בית שמש ועוד.

ש: האם חז"ל לא נתנו פתרון של טיפול רפואי?

ת: הרפואה לא היתה כל כך מפותחת. בודאי לא היו חיסונים. אבל למשל הם אמרו לברוח מעיר שיש בה דבר (בבא קמא ס, ב). אבל אלו שכבר חלו, יכולים להישאר, כי הם מחוסנים, ואז יוכלו לעזור לאחרים (ים של שלמה ב"ק פו ס"י כו).

ש: ובסיכום?

ת: יהיה רצון שד' ישלח רפואה שלמה לכל חולי עמו ישראל וישמור הבריאים שלא יחלו.

קד. קורונה הגבאי

מעשה בבית-כנסת בו התמנה גבאי חדש, מלא יראת שמים ומלא מרץ גם יחד. מהר מאוד ראה שהבעיה הראשית אינה ענייני ארגון, אלא הדיבורים בזמן התפילה. לכן, הוא תלה שלטים עם דברי השולחן ערוך:

"לא ישיח אדם שיחת חולין בשעה ששליח ציבור חוזר בעת התפילה, ואם שח, הוא חוטא, וגדול עונו מנשוא וגוערים בו" (שו"ע או"ח קכד, ז).

אבל לצערנו, זה לא שינה במאומה, אז כיון שהיה אדם ישר, הוא הודיע שמתפטר.

קם גבאי חדש, יותר נוטה לענייני אמונה מאשר לענייני הלכה, וגם הוא ראה שתפקידו העיקרי הוא להפסיק את הדיבורים. אז הוא ניגש לאנשים בעדינות, אחרי התפילה, ביחידות, והקריא להם את תרגום דברי ספר הזוהר:

"מי שמדבר בבית הכנסת בדברי חול, אוי לו שעושה פירוד בין העולמות, אוי לו שפוגם בשכינה, אוי לו שאין לו חלק באלוהי ישראל, שמתנהג כאילו חס ושלו"ם, אין לו אלוה ולא נמצא שם, ואינו ירא ממנו" (זוהר, תרומה קלג, ב).

אך לצערנו, גם הוא לא הועיל מאומה, לכן ראה שהוא גבאי לשוא, והחליט לפנות מקומו למישהו יותר טוב ממנו.

אכן, הגבאי השלישי היה נוטה לדברי מוסר, לכן רצה להדגיש את החילול השם, ועשה שלטים גדולים עם ציטוט מספר "דרך משה" לרבי משה הנטמן המוכיח הגדול בירושלים:

"ועל כל קיטרוג שהשטן מקטרג, הקדוש ברוך הוא במידת רחמיו משתיק לו, למשל שהשטן אומר ישראל גבנים או גזלנים הם, הקדוש ברוך הוא משיב לו: מי יאמר אם האומות קיבלו התורה שלא היו גבנים וגזלנים יותר מישראל. אבל אם מקטרג ואומר שישראל אין להם יראה ומדברים בבית הכנסת, לזה אין לקדוש ברוך הוא תירוץ כביכול, כי עכשיו ראינו בעוונותינו הרבים האומות עומדים בבית תיפלתם באימה וביראה" (עב). אבל גם זה לא עזר. כאשר ראה אנשים מדברים, היו ניגש בעדינות: אם זה חשוב, אז אנא לפני התפילה או אחרי התפילה. ואם זה כל כך דחוף, אז אנא בחוץ. כל זה ללא תוצאות. הגבאי הצדיק הזה לא ידע שבדומה לתופעה אצל ילדים קטנים של בריחת שתן או דליפת שתן Urinary Incontinence, כך יש תופעה של בריחת דיבור או דליפת דיבור Speaking Incontinence.

אז הוא תלה את ההמשך המפחיד של "דרך משה":
 "ומיד נותן הקב"ה רשות למשחית לחבל העולם, וזהו דבר רחמנא ליצלן. ואל תקרי דבר אלא דיבור, שהיה מדבר בבית הכנסת וברא מלאכים משחיתים, המה ממיתים אותו בשעת הדבר בר מין" (שם) (כידוע במקרא ובדברי חז"ל המונח דבר לא מתייחס למחלת דבר הידועה אלא לכל מגפה).
 אבל גם זה לא עזר, לצערנו, ואז הגיע הגבאי הרביעי, גבאי שקט, שלא דיבר, שלא תלה מודעות, שלא פנה אל אנשים. גבאי מוצנע ומוסתר שלא ראו אותו, והוא הצליח, ושמו קורונה. מי שדיבר בשעת תפילה, ואז כמובן לא שמר על מרחק של 2 מטר, ובמיוחד אם אין לו מסכה, מסתכן קשות להידבק ולהדביק.
 למרבה הפלא, הגבאי הזה הצליח יותר מהקודמים. חבל.

קכה. הקורונה, הממשלה וההלכה [ראיין: הרב מרדכי ציון]

ש: מי קובע בענייני קורונה, - הרבנים, הרופאים או הממשלה?
 ת: בכל דבר רבנים קובעים, ובענין זה, הם קובעים שיש לשמוע לממשלה.
 ש: ולה לא לרופאים? הממשלה אינה רופאים?
 ת: נכון. אך הממשלה אינה קובעת אם אדם חולה או לא, באיזו מחלה ובאיזו חומרה. אלא אחרי הסבירו לה מה המחלה וסכנותיה לאומה, אז היא נוקטת באמצעים הנדרשים כדי להציל מנזקים את האומה.
 ש: איפה כתוב בהלכה שיש לציית לממשלה?
 ת: "דינא דמלכותא דינא" (שו"ע חומ שסט, ו). דין זה הוא גם בחוץ לארץ. אם אתה גר באנגליה, זה בגלל שהמלך נותן לך רשות לגור בארצו, לכן אתה חייב לשלם לו. אם לא, צא לארץ אחרת.
 ש: אז בארץ ישראל, לכאורה זה לא שייך. כי אף אחד לא יכול לומר ליהודי לצאת מפה. זו ארצו.
 ת: אכן, זו סברת הר"ן במסכת נדרים כח א. אבל יש ראשונים שחולקים עליו, וסוברים שגם בארץ ישראל, דינא דמלכותא דינא, ושיטת הר"ן לא מזכרת בשולחן ערוך, אפילו כיש אומרים. יתר על כן, גם לשיטה זו, כל זה נאמר אם המלך גוזר לטובת עצמו, כגון תשלום מיסים עבור כיסו הפרטי. אך אם הוא גוזר לטובת הכלל, אז לכל הדעות, יש

להישמע לדבריו. לכן אפילו רבנים מסוג נטורי קרתא מודים שיש לציית לחוקי התחבורה, כגון לא לשרוף אור אדום. עיין שו"ת פאת שדך לג"ר שמואל דוד מונק. ש: לכן חייבים לשלם מיסים.

ת: נכון, בלי מיסים, אין כבישים, אין בתי ספר, אין משטרה, אין צבא, אין קופת חולים, אין בתי חולים, אין ביטוח לאומי, אין הבטחת הכנסה. אם הכלכלה תתמוטט, הכל יתמוטט. "דוחקא דציבורא", נחשב כמו פיקוח נפש. עיין גיטין מה א.

ש: אז בעצם, הדין של דינא דמלכותא דינא, אינו ייחודי למדינת ישראל, אלא נוהג בכל מדינה בעולם.

ת: נכון. אבל יש דין מיוחד בארץ ישראל והוא דין מלך שחייבים לציית לו, כמבואר ברמב"ם הלכות מלכים פרק ג הלכה ט. אמנם עתה אין מלך, אך מרן הרב קוק מוכיח באריכות, בשו"ת משפט כהן, בעזרת ראיות רבות, שכאשר אין מלך, אז העם הוא המלך, והעם מסמך את נציגיו.

ש: אז יש לראש ממשלתנו ממש דין מלך?!

ת: לא. רק לגבי סמכויות כלליות לגבי האומה, כגון תשלום מיסים או יציאה למלחמה, וכן בעניינינו, הוראות קורונה, כדי לשמור על האומה.

ש: אם המלך מצוה דבר נגד התורה, חייבים לשמוע לו? כגון לסגור בתי כנסת וישיבות? ת: ודאי אם גזר נגד התורה, דבריו בטלים ומבוטלים, כדברי הרמב"ם שם. אבל כאן זה לא נגד התורה, אלא בעד התורה, בעד המצוה של ונשמרתם. זו לא גזרה על הדת, אלא גזרה על כל המקומות הציבוריים, כל אחד כפי עניינו. הנה, כשהיתה מגפה של כולירה, רבי עקיבא איגר גזר שלא ייכנסו יותר מכך וכך אנשים לבית הכנסת, ונעזר לשם כך בשוטרי המלוכה (מכתב רבי עקיבא איגר, תשכט, סי' קמז – מ"צ). וכן יש פוסקים חרדים שפסקו עתה שמי שמפר את ההוראות ועלול להדביק אחרים, יש לו דין רודף.

ש: ובסיכום, בארץ ישראל יש שני מקורות לחובת הציות למששלה: דינא דמלכותא דינא ודין מלך.

ש: יש מקור שלישי: שבעה טובי העיר, שיש להן סמכות לתקן תקנות ולגזור גזרות, כמבואר בבא בתרא (ח, ב). ונפסק בשו"ע חו"מ רלא, כז – מ"צ). כמובן טובי העיר אינם דווקא הכי צדיקים, אלא נבחרו הציבור. הרשב"א כותב שלציבור יש סמכות לגזור גזרות ולתקן תקנות כמו בית הדין הגדול! (שו"ת רשב"א, המיוחסות לרמב"ן, רפ – מ"צ). ומה לי טובי העיר, מה לי טובי המדינה. אגב, זה גם נכון לגבי חיסונים, שאפשר לכפות חיסון המוני, כדי להציל את הכלל ממחלה מדבקת.

ש: גם הרבנים החרדים מודים שיש כח לעם או לממונים על ידו לתקן תקנות ולגזור גזרות?

ת: בודאי. אין זה קשור לחרדים או לא חרדים. זה בשולחן ערוך (שם). והוא מדין רוב, שהליכה אחרי הרוב היא לא רק בבית דין, אלא בציבור. הגרש"ז אורבך כותב שסמכות טובי העיר היא כסמכות בית דין (נשמת אברהם חו"מ תכז, ח 25).

ש: ובסיכום?

ת: נשמור על ההוראות וד' ישמור עלינו.

בין השאר:

צום

לא יצום	מי שיש לו קורונה בלי תסמינים
לא יצום	מי שיש לו תסמינים אבל לא אומת שיש לו קורונה
יצום	מי שנמצא בבידוד, אין לו תסמינים ולא אומת שיש לו קורונה

רחיצה

מותר לרחוץ ידיים עד הפרק עם סבון וכן עם אלכוה'ל.

קינות

יש לומר רק כמה קינות בציבור, ולהשלים את השאר ביחידות, כי אין חיוב מנין לאמירת קינות.

שימוש במיקרופון של צומת בימים נוראים. קכז.

שאלה: רב אחד התיר להשתמש במיקרופון של צומת בימים נוראים בזמן הזה של התפשטות נגיף קורונה, כדי לאפשר מנינים גדולים של ברוב עם הדרת מלך. מה דעת הרב?

תשובה:

א', בתשובתו על השתלת לב, הגאון הגדול הרב משה פיינשטיין אסר, וכתב: הורגים שני אנשים: התורם שעוד לא מת, והנתרם שלא נקלט בו השתל (אך מאז עברו שנים רבות, הרפואה השתכללה, והפוסקים מתירים), לכן אסור ואיני מנמק, כי יתווכחו איתי (שו"ת אגרות משה חו"מ א עב). פעם הזכרתי תשובה זו בפני רבנו הרב צבי יהודה הכהן קוק, ורבנו אמר: תגיד עוד פעם. חזרתי על הדברים. ורבנו אמר: יפה. לפעמים הנמקה מקלקלת, כי אדם מתחיל לפלפל. האמת היא בנדון דידן על שימוש במיקרופון בראש השנה וביום הכיפורים ברור שהדבר אסור, ודי והותר, אבל משום חשש התפשטות של העניין הזה, נכתוב בקצרה.

ב', שמענו מתלמיד חכם שיודע בדבר שמכון צומת המציא את המיקרופון שלו, לא כדי להכניס מיקרופון בתוך מקומות ששומרים תורה ומצוות, אלא כדי להציל קהילות שכבר משתמשות במיקרופון חשמלי. לכן מכון צומת לא מוכר את המערכת הזאת אלא מוכן לספק אותה רק במצבים יוצאי דופן. לכן ודאי זו לא כוונת המחוקק.

ג', מה שכתבו שהג"ר שאול ישראלי התיר את המיקרופון הזה, לא הורה זאת, אלא רק אמר שהוא מניח את הרעיון לפתחם של הפוסקים.

ד', הרב ברוך אפרתי סיפר לנו שאמר לו הגאון הגדול הרב אביגדור נבנצל שליט"א שלקריאת התורה ולשופר, פשוט שאסור להשתמש ברמקול של צמת. ולגבי תפילות בשבת, הוא אמר שהוא לא מכיר היתר שאומרים בשם הגרש"ז אוירבך. ה', רבני אמריקה כבר לחמו בכל תוקף לפני יותר מחמישים שנה נגד שימוש במיקרופון, כחלק מהמלחמה נגד הרפורמים, כולל הג"ר משה פיינשטיין (שו"ת אגרות משה יו"ד ב, ד) והגרי"ד סולובייצ'יק (נפש הרב עמ' קסט). אמנם לא דיברו על מיקרופון חשמלי, ובכל זאת, ודאי לא יעלה על הדעת להתיר דבר שדומה לרפורמים. ו', אמנם כלל "ברוב עם הדרת מלך" הוא מעלה, אבל לפעמים הוא נדחה משום דברים אחרים כגון לולא גזירת המלכות היינו תוקעים בשופר בשחרית משום זריזין מקדימין למצוות (ראש השנה לב, ב), ועדיף להתפלל בבית המדרש מאשר בבית הכנסת, כיון שביטול תורה חשוב מרוב עם הדרת מלך (מג"א צ ס"ק לב). ודאי אין להתיר דבר שמפוקפק או אולי אסור לגמרי. ז', כשהייתי בבית הכנסת הגדול בטהרן בשבת, בשליחות המוסד, היה שם רמקול שהופעל על ידי בטריות, שהודלק לפני שבת, בהיתר של הג"ר עובדיה יוסף, אמרו לי שזה פיקוח נפש, כי אחרת אין לקהילה איפה להיפגש, רק נפגשים בשבת בבית הכנסת. לכן יש לזה היתר. אבל בנדון דידן, במקומות שיש אנשים יראי שמים רבים שיכולים לשמש כשליחי ציבור ובעלי תקיעה, ודאי אין לעבור על שום דבר משום כך.

קכח. עצות לתפילת חוץ ביום הכיפורים

- א', להתחיל מוקדם. זמן שמע וטלית: 5:41.
 ב', לוותר על חזנות. רק לומר בנעימה.
 ג', לוותר על מי שברך. די במי שברך אחד בסוף על כולם.
 ד', לומר רק יזכור על הורים בשקט. לא צריך לצאת.
 ה', לדלג על פיוטים. עיין מג"א סח סק"א.
 ו', שיר המעלות אחר ישתבח בלחש.
 ז', סדר העבודה, לדלג על פיוטים וכל אחד יאמר לעצמו.
 ח', להקפיד על 2 מטר לפחות.
 ט', להקפיד על מסכה. כולל על האף.
 י', עדיף להתפלל ביחידות מאשר בחוץ ולשתות ביום הכיפורים.
 י"א, להיזהר מאד מהתייבשות. זה מאוד מסוכן. פעמים רבות יש התייבשות בלי שמרגישים. להיזהר.
 י"ב, העיקר להתפלל בכוונה, לומר וידויים בכוונה, לעשות חשבון נפש.

*

שנה טובה

קכט. האם מצטער מהחום פטור מתפילה בחוץ בשמש?

ש: האם מצטער מהחום פטור מתפילת בחוץ בשמש? כמובן לא מדובר בסכנת התייבשות. ובאופן כללי, האם אפשר ללמוד מן הדין שמצטער פטור מן הסוכה, כלל גדול לכל התורה כולה שמצטער פטור מן המצוות?

ת: בודאי לא. צריך מסירות על המצוות. זה דין מיוחד בסוכה של תשבו כעין תדורו, כלומר שהשיבה בסוכה צריכה להיות נוחה כמו הישיבה בבית. אבל בשאר מצוות גם מצטער חייב. כך כותב החיד"א והוא מוכיח זאת גם מדברי הרמב"ם שמצטער שאין דעתו נכונה ומיושבת פטור מתפילין, כי מניח תפילין אין לו להסיח דעתו (רמב"ם הלכות תפילין ד יד. ועיין כ"מ בשם ר' מנוח). מכאן שלגבי מצוות אחרות, בכל זאת חייב (ברכי יוסף סי' תעב סק"י).

ש: ואם הוא חולה?

ת: זה משהו אחר. אם באמת מאוד קשה לו, אז הוא אנוס. אמנם הרדב"ז כתב שחולה פטור משנים מקרא ואחד תרגום בדומה למצטער פטור מסוכה (שו"ת הרדב"ז ג תכה. וכן לגבי תספורת בראש חודש אייר. ב תרכז). וכן הביא קובץ שעורים בשם הגאונים שחולה פטור מתפילה כמו מצטער מסוכה, אך הוא תמה על זה, שהרי זה דין מיוחד של תשבו כעין תדורו. ולכן הביא נימוק אחר שמצוה להברות את גופו והעוסק במצוה פטור מן המצוה (קובץ שערים ב מו).

ש: אם זה מדין עוסק במצוה פטור מן המצוה, אז חולה יהיה פטור מכל מצוה גם אם אינו מצטער?

ת: לא. יש להבדיל בין עוסק במצוה לבין מקיים מצוה. וכי מי שלובש ציצית יהיה פטור מכל המצוות וכך מי שנימול? אלא כתבו הפוסקים שהוא מקיים מצוה ולא עוסק במצוה, שהוא למשל מי שעתה מקבל טיפול רפואי.

ש: נחזור לעניין מצטער. גם לגבי ארבעה כוסות בליל הסדר, דנו במי ששונא יין?

ת: אדרבה נפסק שגם מי ששונא יין צריך לדחוק את עצמו (שו"ע או"ח תעב י), אבל כמובן לא שיהיה חולה (מ"ב ס"ק לה). אבל אם הוא מעדיף מיץ ענבים, אז שישתה מיץ ענבים, כי זה דין מיוחד שיש לשנות "דרך חירות". אך ודאי לא שייפטר מדין ארבע כוסות.

ש: ויוצא מזה, שאין כלל כזה שמצטער פטור מן המצוה?

ת: רק בשו"ת בשמים ראש זה כתוב, והוא אכן מביא ראיה ממצטער פטור מן הסוכה, ומעוסק מן המצוה פטור מן המצוה, וגם משום דרכיה דרכי נועם (סי' צד). אבל כידוע, ספר זה המיוחס לרא"ש, אינו אלא זיוף, ואין לסמוך עליו כלל. רק אם אומר דבר המבוסס להלכה, אפשר לקבל דבריו. כלומר כדברי הרב זווין: "מצד האמור ולא מצד מי שאמרם" (המועדים בהלכה שז).

ש: איך בטוחים שזה זיוף?

ת: יש שם פסקים שעוברים כל גבול אפשרי. למשל ענייניו שמצטער פטור מכל המצוות. וכן היתר לנסוע בשבת למי שאין לו כסף ואינו רוצה לבקש צדקה. או שיש אופנים שמותר לשנות יין נסך.

ש: למה הוא כתב כל אלה?

ת: הוא היה משכיל בברלין, ורצה להרוס הלכות שלא מצאו חן בעיניו. אמנם הוא היה רב קהילה, ניהל אורח חיים רבני על פי ההלכה, והסתיר את אופיו המשכילי אפילו מאביו הג"ר צבי הירש לוין, שהיה רב ראשי של ברלין, ותמך בו לכל אורך הדרך, כיון שכתב את חיבוריו המשכילים בעילום שם.

ש: ובסיכום?

ת: לקיים מצוות גם אם קשה. וכבר הביא הרמב"ם שיש לעבוד את ד' בשמחה (סוף הלכות סוכה ולולב), והמגיד משנה הסביר שם שגם טורח יקל עליו, כיון שזו עבודתו של האדם בעולמו.

קל. שו"ת הדבקה וסגר

[ראיין והוסיף מקורות: הרב מרדכי ציון]

ש: האם המושג של סגר קיים בהלכה?

ת: ודאי. בגמרא בבא קמא: "דבר בעיר כנס רגליך" (ב"ק ס, ב), כלומר יש להסתגר בבית. ש: אבל נפסק שזה רק אם מתו שלושה אנשים בשלושה ימים מתוך חמש מאות (שו"ע או"ח תקע, ב)?

ת: זה כאשר אין לנו מידע מדויק מה קורה, אז שופטים באופן סטטיסטי. אבל בהמשך, השולחן ערוך מדבר על חולי מבורר לאנשים הרבה באותה עיר, ואז אין הגדרה מספרית זאת (שם ה). המשנה ברורה שם מביא שאם יש מחלת ילדים מדבקת כגון אבעבועות, אז יש לכל אחד להבריח בניו מן העיר (שם סק"י בשם מג"א בשם של"ה).

ש: מאיזה דין?

ת: ערוך השולחן מביא שאם לא עשה זאת, הרי זה מתחייב בנפשו (שם יב), כלומר פיקוח נפש.

ש: אז מה דינו של אדם שהדביק אחרים? האם עליו לשלם על הנזק?

ת: השאלה היא, האם זה גרמא או לא, בשו"ת אורחותיך למדני (חלק ב סי' קנג) האם זה נקרא ברי היזקא, נזק ודאי או לא (חוקת המשפט, לא תגזול, פרק יא), האם יש לזה דין אש מפני שכח אחר מעורב בו, הגר"י זילברשטיין (ווי העמודים, קובץ לד, מדור אנחנו וצאצאינו), הגר"ר יעקב אפשטיין (שו"ת חבל נחלתו כא, סד), האם זה היזק ניכר או היזק שאינו ניכר, הגר"י זילברשטיין (שם). למעשה, בגלל נימוקים רבים, אין לו לשלם. גם, כיצד נוכיח שדווקא הוא הדביק ולא מישהו אחר?

ש: אבל כמובן, זה לא אומר שמותר להדביק אחרים.

ת: חלילה. אסור להזיק גם בגרמא. שו"ת אורחותיך למדני (שם), הגר"ר ליברמן (קובץ בשבילי אורייתא קטז, ג). גם חייב לשלם מדיני שמים (חוקת המשפט, שם).

ש: אם כן, האם לחולה קורונה שאינו מקפיד על ההוראות, יש דין רודף?

ת: גם כתב הגר"מ שטרנבוך (אגרת, כז ניסן תש"פ).

ש: יש לדווח למשטרה?

ת: כן. הגר"מ שטרנבוך (שם).

ש: ובסיכום?

ת: כבר כתב ספר חסידים: "לפני עיוור לא תתן מכשול, שלא ירחץ אדם שהוא מוכה שחין, עם יהודי אחר, אלא אם כן יודיענו, שנאמר: ואהבת לרעך כמוך וכתוב: לא תעמוד על דם רעך" (תרעג).

ש"ת סוכות בקורונה קלא.

[שאל: הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ, מח"ס גם אני אודך]

ש: האם מותר להיכנס לסוכת חברו בלי רשותו כדי לברך לישיב בסוכה?
 ת: לא. כי בעת קורונה, אדם מקפיד, ולא אומרים שניחא ליה שתיעשה מצוה בשלו.
 ש: איפה עדיף לארגן מנין, בסוכה משום קדושתה, או בחוץ?
 ת: בחוץ, משום קדושת ונשמרתם שהיא גדולה מקדושת בית הכנסת ומקדושת סוכה.
 ש: האם מי שנמצא בבידוד, מותר לו לישון לבד בסוכה, או יימנע מפני שלא יישן אדם יחיד?
 ת: כן, יישן בסוכה. כמו שמותר בחדר עם מזוזה, מותר מפני קדושת הסוכה. ואם יש קצת אור, עוד יותר טוב.
 ש: האם אדם צריך לבנות סוכה נוספת, כי אולי אחד מבני הבית יחלה בקורונה?
 ת: לא. אין חוששים לדבר רחוק. ואם זה קורה, הרי הוא אנוס.
 ש: יש פוסקים שאסור להתפלל שמונה עשרה עם מסכה, מפני שעומד בפני מלך, האם מותר להיות בסוכה עם מסכה, בגלל האושפיזין הקדושים?
 ת: מותר להיות עם מסכה בשמונה עשרה, כי זה רצון המלך שנהיה עם מסכה, כמו שזה רצון המלך שחייל יעמוד לפניו עם ציוד צבאי, קל וחומר בסוכה, שענין האושפיזין וכבודם אינו מוזכר בהלכה, אלא הוא ענין על פי נסתר.
 ש: אם באים לביתו של אדם לבדוק אם יש לו קורונה, מותר לעשות את הבדיקה בסוכה, או שזה תשמיש בזוי?
 ת: אין זה תשמיש בזוי. לרפא ולהתרפא, הוא מצוה.
 ש: האם מותר ליטול ארבעה מינים עם כפפות, אם מעבירים אותם מאחד לשני, כגון אצל אדמו"רים שהחסידיים עוברים לברך על ארבעה מינים של האדמו"ר זה אחר זה?
 ת: לא. זה חציצה. לכן יקנה כל אדם לעצמו ארבעה מינים. ואם אין לו, ינקה ידיו באלכוהול אחרי שאחז בהם, ואין בזה בזיון, כי זה רצון ד', כמו אחרי שאחז בתורה בקריאה. באשר לחסידיים, ישאלו ישירות את האדמו"ר.
 ש: כמה אנשים ישנים בסוכה ואחד התחיל להשתעל וחברו לא רוצה לישון שם, כי הוא מפחד שאלו תסמינים של קורונה, האם פטור מן הסוכה?
 ת: כן. מצטער פטור מן הסוכה. ואין לך מצטער גדול מזה.
 ש: וכן מי שמשתעל ומפריע לאחרים לישון, האם פטור מן הסוכה?
 ת: כן. אין מקיימים מצוה על חשבון צער הזולת. וגם הוא מצטער בכך שהוא מפריע לאחרים.
 ש: יש אומרים שאסור לעשות קפנדריא בסוכה (פסקי תשובות תרל הערה 39). האם לפי זה מותר להיכנס לסוכה כדי להינצל משוטר שרוצה לתת לו קנס מפני שהתרחק יותר מדי או לא חובש מסכה, והוא רוצה להתחבא ממנו?
 ת: א. אסור להתרחק יותר מדי ואסור לא לחבוש מסכה. ב. אסור לברוח משוטר. מי שעשה עבירה, יקבל עונשו. ג. גם בבית כנסת מותר לעשות קפנדריא, אם יושב לרגע ואומר פסוק. אך אין להשתמש בסוכה כדי לחפות על עבירה, חלילה, אלא כדי להצטופף בצל השכינה.

ש"ת שמחת תורה בקורונה קלב.

ש: האם כל ההנחיות לגבי קורונה לא ישביתו את שמחתנו בשמחת תורה?
 ת: ודאי לא. אדרבה, תהיה סיבה נוספת לשמוח, על קיום המצוה הגדולה של ונשמרתם מאוד נפשותיכם, אכן מצוה גדולה שהרי היא דוחה שבת. וכידוע יש לקיים את המצוות בשמחה.

ש: נתחיל בהקפות בהושענא רבה וכן בכל יום של סוכות. האם יש לבטל?
 ת: לא. זה נפסק בשולחן ערוך (או"ח תרס). אלא יש לקיים במרחק של 2-3 מטר כרגיל.
 ש: ואם אין מקום לכולם?

ת: אז חלק יוותרו. גם זו מצוה לוותר לחברו. ואהבת לרעך כמוך. או יעשו תורנות, כל הקפה, יהודים אחרים.

ש: איך נקיים את קריאת התורה בשמחת תורה?
 ת: בלי ריבוי עליות. כלומר לקרוא כמו בכל שבת רגילה שבעה קרואים וגם מפטיר. אמנם יש מנהג שכל אחד יעלה לתורה. אז נוותר עליו. שהרי עניינו הוא שכל אחד יקבל לפחות עליה אחת כל שנה ובודאי קיבלנו וקיבלנו.

ש: ואיך הריקודים בשמחת תורה בהקפות?
 ת: כנ"ל. במרחק של 2-3 מטר. ואם אין מקום לכולם, מצוה לוותר לחברו, ולרקוד בלב.
 ש: מה זה לרקוד בלב? זה פחות שמח?

ת: להיפך. יש להבין היטב, שאינינו שמחים בגלל שאנו רוקדים, אלא אנו רוקדים מתוך שאנו שמחים. ובמה אנו שמחים? - על כך שקיבלנו תורה וקיימנו מצוות. והנה עתה אנו מקיימים מצוה גדולה של ונשמרתם בדומה למה שאמר רבי עקיבא, כל ימי הייתי מצטער מתי יבוא פסוק זה לידי של ונשמרתם, ועתה שבא לידי, אקיים אותו בשמחה.
 ומעשה באדם שהיה דתי וזרק תורה ומצוה, ובא לבית הכנסת בשמחת תורה. כיבדו אותו בספר תורה והוא רקד בהתלהבות גדולה. אחרי זמן מה, ניגש אליו הרב, נגע קלות בכתפו ואמר לו בחיך: בשביל מה שאתה מקיים בתורה, רקדת די.
 חג שמח, יהודים יקרים!